

Nordjyllands Fugle 2016

Rapport nr. 53 fra Nordjyllands Fugle

© 2017 Nordjyllands Fugle

Fotografisk, mekanisk eller anden gengivelse eller mangfoldiggørelse af denne bog eller dele heraf er ikke tilladt ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Udgivet af:	Foreningen Nordjyllands Fugle Tranebærvej 48, 9530 Støvring www.nordjyllandsfugle.dk
Kasserer:	Henrik Nyrup, Tranebærvej 48, 9530 Støvring Telefon 2849 7618, mail: henrik.nyrup@aalborg.dk Konto: 1551 6211771
Pris:	Medlemmer kr. 160,- + evt. forsendelse Abonnenter og løssalg kr. 170,- + evt. forsendelse
Illustrationer:	Jens Frimer Andersen (akvareller, omslag), Jens Gregersen (artiklen om Treskelbakkeholms ynglefugle)
Fotografer:	Albert Steen-Hansen, Carsten Krog Pedersen, Conny Jensen, Erik Christophersen, Hans Christophersen, Henrik Haaning Nielsen, Ivar Høst, Jakob Engelhard, Jan E. Andersen, Jan Skriver, Jan Tøttrup Nielsen, Jens Vinge, Jørgen Kabel, Jørgen Peter Kjeldsen, Kirsten Bruun Møller, Kis Boel Guldmann, Klaus Malling Olsen, Knud Pedersen, Lars Grøn, Lars Højbjerg, Lars Mogensen, Lars Mørch, Marta Yepes, Mette Berg Hansen, Morten Christensen, Morten Jenrich Hansen, Pia Buus, Poul Erik Sperling, Sigrid Kistrup Ilsøe, Steen Petersen, Svend Erik Mikkelsen, Søren Brich, Thorkil Brandt, Tim Hesselballe, Tonny Ravn Kristiansen, Torben Sørensen, Villum Klæstrup
Tilrettelæggelse:	Hans Christophersen
Fotoredaktion:	Lars Grøn
Korrektur:	Hans Christophersen og Tscherning Clausen
Layout:	Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk
Trykning:	Novagraf
Oplag:	400 eks.

Indhold

Forord	2
ARTIKLER	3
Dramatisk år for de danske Kongeørne <i>Tscherning Clausen</i>	3
Ynglende Rød Glente i Vendsyssel <i>Jan Tøttrup Nielsen</i>	5
Rekordår for Steppenhøg <i>Klaus Malling Olsen</i>	8
Hvid Stork sent yngleforsøg ved Nørreådal <i>Lars Mogensen</i>	10
Hvidvinget Terne yngleforsøg i Nørreådal <i>Thorkil Brandt</i>	14
Gåsegribbe på turné i Nordjylland <i>Jan Skriver</i>	16
Sibirisk Jernspurv finderberetning <i>Brian Ravnborg</i>	20
Oplevelser med den Sibiriske Jernspurv <i>Conny Jensen & Lars Paaby</i>	21
Karmindompap status efter godt 40 år <i>Henrik Nyrup</i>	22
Ynglende Sølvhejre i Nordjylland <i>Henrik Haaning Nielsen</i>	24
Elgprojektet i Lille Vildmose <i>Jens Vinge</i>	25
Lille Vildmose og caretakerprojektet <i>Thorkild Lund</i>	30
Vejlerne 2016 <i>Henrik Haaning Nielsen</i>	32
Skagen Fuglestation 2016 <i>Morten Jenrich Hansen & Knud Pedersen</i>	36
Fugleøen Treskelbakkeholm <i>Jens Gregersen</i>	44
Vilsted Sø <i>Poul Hald Mortensen</i>	48
Atlas III <i>Henrik Møller Thomsen & Svend Erik Mikkelsen</i>	50
Fuglefotografen <i>Henrik Haaning Nielsen - portræt Lars Grøn</i>	52
Stinne Aastrup - portræt <i>Poul Erik Sperling</i>	56
ARTSGENNEMGANG	58
Indsenderliste	146
Indeks arter	159

Redaktionen 2016

Esben Sloth Andersen 6037 9080	esa @business.aau.dk	Spætter, træløbere og fuglekonger.
Thorkil Brandt 3025 5304	thorkilbrandt @gmail.com	Gæs.
Anders Brinkmann 2840 2714	anders_brinkmann @hotmail.com	Store drosler, fluesnap- pere, vipstjerter og finker.
Morten Christensen 2549 9753	mch1895 @gmail.com	Lommer, svaler, lærker og sangere.
Hans Christophersen 2371 3154	hach @mail.dk	Rovfugle og korrektur, tilrettelæggelse.
Tscherning Clausen 2327 1434	tsc.vib @mail.tele.dk	Korrektur.
Lars Grøn 2987 8228	larsnaturfoto @gmail.com	Fotoredaktion.
Anton Thøger Larsen 2869 1373	anton.thoeger.larsen @nruttrup-skole.dk	Årefodede, storkefugle, trane, vadefugle del 1, pibere.
Johnny Laursen 2338 4320	bruunlaursen @mail.dk	Hjemmeside.

Asger Lykkegaard 4017 3585	asger.lykkegaard @mail.dk	Vagtel.
Thorkild Lund 5126 3679	thorkildlund @dlgmail.dk	Redaktion af artikler.
Henrik Nyrup 2849 7618	henrik.nyrup @aalborg.dk	Alle øvrige arter.
Kurt Prentow 2233 9647	kurt @prentow.dk	Terner og alkefugle, initialliste.
Rene Worup Rørbæk 2876 3520	rene.roerbaek @gmail.com	Silkehal, smådrosler mv.
Albert Schmidt 2195 4453	albert @schmidt.mail.dk	Vandhøns, ryler-snepper, kragefugle, støer.
Poul Erik Sperling 2028 4405	pes @vildtfarmnord.dk	Artikler.
Henrik Møller Thomsen 2253 1576	henrida.kirk @gmail.com	Svaner.

Sponsorer

Fugle og Dyr i Nordjylland takker for økonomisk støtte til rapporten fra:

HALS NØRRESKOV

AAGE V. JENSEN
NATURFOND

Foreningen "Nordjyllands Fugle" er en selvstændig forening med nær tilknytning til særligt Dansk Ornitologisk Forenings lokalafdelinger i Nordjylland og Nordvestjylland. Foreningen har som sit primære formål at udgive en årbog på baggrund af fugleagttagelser fra det område, der dækkes af de to tidligere amter Nordjylland og Viborg suppleret med artikler om fugle og dyr.

Grundlaget for rapporten er indberetninger til DOFbasen. I år er der indsendt godt 170.000 observationer, hvilket er markant flere end i 2015. Fremgangen kan blandt andet skyldes det fuglemæssigt meget fine forår. Materialet er endvidere for flere arter suppleret med materiale indtastet i forbindelse med det tredje Atlasprojekt, der kører i årene 2014-2017. Antallet af indsendere er med 871 også markant højere end året før.

Lokale folk i Skagen-området har igen i år indberettet et meget stort og værdifuldt materiale. Dette suppleres af indberetninger fra mange gæstende observatører. Et andet meget stort materiale kommer fra Lille Vildmose. Her medfører den spændende udvikling af området et stadig stigende antal gæster. Omfattende materiale er også modtaget fra Vejlerne, Hanstholm, Nørreådal, Hirtshals, Ulvedyb, det sydøstlige Vendsyssel og fra Rold Skov med flere. Desuden modtages materiale fra DOFs Sjældenhedsudvalg (SU) via Knud Pedersen samt i år og det kommende år som sagt også fra det aktuelle Atlasprojekt.

Alle rapportens mange tal og tekster komplementeres af smukke fotografier og akvareller, som dygtige fotografer og kunstnere stiller til vores rådighed.

Årbogen skiftede fra 2015 i nogen grad fokus, idet artikler nu fylder en større del. Samtidig behandles ikke alle arter, der er iagttaget i området i årets løb. Det skyldes primært et ønske om at bringe flere gennemarbejdede artikler om forskellige arter og deres forekomst i Nord- og Nordvestjylland suppleret med årsrapporter fra de mest centrale områder i regionen. Samtidig vil fokus i artsbehandlinger primært være på de mere fåtalligt forekommende arter og andre, der vurderes af særlig interesse. Listen over hvilke arter, der behandles, er dog ikke statisk og vil variere fra år til år.

Som nævnt er forekomsten af mange arter i år præget af et meget flot forårstræk for mange arters vedkommende, ikke mindst rovfuglene. Således er der rekordforekomster ved Skagen af både Rød og Sort Glente, Rørhøg, Blå

Kærhøg, Tårnfalk, Lærkefalk, Vandrefalk og ikke mindst Steppehøg, hvis forekomst får en særomtale her. For rovfuglene bemærkes også fund af Blå Glente og Ørnevåge og vel en del af største oplevelser længe – besøget af 34 Gåsægribbe fra Spanien, som der kan læses mere om i en artikel.

Af andre markante forekomster kan nævnes rekordstore forekomster af både Sæd- og Blisgås, som vanligt ny rekord for Trane, den største enkeltforekomst nogensinde af Sortgrå Ryle, rekordår for Hvidbrynet Løvsanger for blot at nævne nogle. Desuden trak Kongeørn mange overskrifter i medierne blandt andet grundet fundet af en skudt ørn, en sag der også får særomtale her.

For ynglefuglene kan nævnes, at Sangsvane nu yngler på fem lokaliteter, at der nu er fire par Havørn i området, yngleforsøg af både Hvid Stork og Hvidvinget Terne samt ikke mindst, at Sølvhejre nu er nordjysk ynglefugl. Artikler om disse begivenheder kan læses her. Ellers ventes spændt på det overblik, som det igangværende Atlasprojekt giver efter det sidste år 2017.

Endelig gav 2016 en række usædvanlige fund, hvor blandt andet kan nævnes Brilleand, Gråsejler, Ørkenpræstekrave, Alpejernspurv og det helt store trækplaster – den langtidsstationære Sibirisk Jernspurv i Hirtshals, en begivenhed der får en længere omtale i bogen.

Udover ovennævnte bringes artikler om Rød Glente, Kar mindompap, en aktuel ornitolog og en fotograf samt om taler af og årsrapporter fra en række aktuelle lokaliteter. Endelig bringes en grundig omtale af udsætningen af Elge i Lille Vildmose.

Redaktionen siger hermed tak til alle, der på den ene eller anden måde har givet deres bidrag til rapporten. Til slut vil vi henvise til vores hjemmeside på adressen www.nordjyllandsfugle.dk, hvor der kan læses mere om foreningen. Her kan ældre rapporter ses og downloades i pdf-format, ligesom man blandt andet kan finde en oversigt over alle de sjældne arter, der er set i Nordjylland igennem årene.

Redaktionen forbeholder sig ret til at udelade usædvanlige observationer i artsgennemgangen, herunder arter set i usædvanlige antal eller på usædvanlige tidspunkter. Det gælder specielt, hvis der ikke foreligger kommentarer/beskrivelse i forbindelse med indtastningen. Sluttelig takkes Rune Søe Neergaard for kommentarer til artsgennemgangen.

Traner til natterast, Lille Vildmose, 23. juli 2016. Foto: Jan Skriver.

Et begivenhedsrigt år for de danske Kongeørne

Af Tscherning Clausen

Jan Tøttrup Nielsen med død Kongeørn, Store Vildmose, 7. april 2016. Foto: Marta Yepes.

2016 blev et år fyldt med begivenheder, dramatik og dødsfald for de danske Kongeørne, som alle udelukkende yngler i Nordjylland.

Allerede i vintermånederne sker der noget, idet kongeørneparret i Høstemark Skov bliver udfordret af et ukendt par, som udgøres af en 3K og en 6K ørn, som begge er ringmærkede. Herefter ses parret i Høstemark ikke i en periode, og først i slutningen af februar ses de begge på deres sædvanlige plads i sydkanten af skoven. Det nye par opholder sig nu i Mellemområdet indtil slutningen af marts måned, hvor de bliver set for første gang i Tofte Skov.

I mellemtiden er der den 12. marts fundet en død Kongeørn i opskyl på Limfjordens nordlige bred ved Skiveren nær Gandrup. Den døde ørn, der var blevet ringmærket som unge i maj 2009 i Hals Nørreskov, havde været død længe og bar tydeligt præg af at være blevet skudt. En efterfølgende røntgenfoto-grafering afslørede, at den havde mindst 20 hagl i krop og vinger. Det kom senere frem, at nogle lystfiskere havde set den flyde og fotograferet den i Lindensborg Å engang i januar måned. Åen har sit udløb i Limfjorden syd for, hvor den blev fundet.

Drabet på Kongeørnen politianmeldes og skaber stor medieomtale. Der bliver af en privatmand udsat en dusør på 25.000 kr. og af DOF yderligere 25.000 kr. for oplysninger, der kan afsløre, hvem der står bag drabet, som dog indtil videre ikke er opklaret.

Da der ikke med sikkerhed er set to Kongeørne i Tofte Skov i årets første måneder, er der formodning om, at den skudte ørn, som var en han, er den ene af ørnene i parret. Der blev heller ikke senere bygget nyt på deres rede i skoven. Men den tilbageblevne ørn ses jævnligt hele året.

I Hals Nørreskov og Høstemark Skov yngler ørnene på sædvanlig vis. I førstnævnte skov får parret senere to unger, hvoraf den ene døde inden ringmærkningen, så kun den anden får ring på. I maj måned findes hunnen fra Høstemark-parret "forulykket", men hjælpes fri af en skovarbejder. Ørnen ses senere med skader på fjer i hale og vinger, hvilket gav anledning til bekymringer mht. at gennemføre ynglen, men parret får som sædvanligt en unge, der i juni måned ringmærkes, og som den eneste i år også får påsat en GPS.

Selvom der ikke yngles i Tofte Skov i år, så bliver det al-

ligevel til tre ynglepar i Nordjylland i 2016, idet to yngre (4K) Kongeørne, der har holdt til i Store Vildmose siden sommeren 2015, bygger rede. I begyndelsen af april måned kom der imidlertid besked om, at der var fundet en død Kongeørn på en af græsfladerne i Store Vildmose. Det viste sig dog heldigvis, at det ikke var en af ørneene i det lokale par, men en fremmed hun, der havde udfordret det unge par med det resultat, at den selv blev dræbt. Den havde flere skader og havde bl.a. fået en klo dybt ind i hovedet. Helt fremmed var den døde ørn dog ikke, idet den var ringmærket som unge i 2012 i Hals Nørreskov og således ret sikkert var en ældre søster til fuglen, den forsøgte at "vippe af pinden". Det frygtedes, at den ene eller begge i ørneparret kunne være blevet skadet under kampen, men det så efterfølgende ikke ud til at være tilfældet. Den 10. maj blev der set det første glimt af parrets unge, som blev ringmærket en måneds tid senere og forlod reden efter yderligere en måned.

I slutningen af august bliver ungen i Høstemark Skov fundet død i skoven nær redeområdet. Fuglen er afmagret men ellers i pæn stand. Den sendes til undersøgelse, hvorved man finder ud af, at den havde en infektion i luftvejene.

Status for Kongeørnene ved årsskiftet er som følger:

Store Vildmose: Parret har påbegyndt en ny rede, og deres unge er fortsat i området.

Hals Nørreskov: Parret er på plads og ungen er ikke set siden primo december.

Høstemark Skov: Parret er på plads, og hunnens fjerdragt er næsten fin igen.

Tofte Skov: Den enlige fra yngleparret holder stand i redeområdet. Det nye par ses i skovens nordlige del.

GPS-ørne

I 2015 blev tre ørne forsynet med GPS. Desværre sendte den ene kun kortvarigt – ungen fra Hals Nørreskov. Til gengæld har det igennem året været muligt at følge de to andre fra Høstemark og Tofte Skove løbende. Skønt fuglene ikke "kendte hinanden" forlod de Lille Vildmose samme dag i oktober 2015 - som omtalt i Nordjyllands Fugle 2015. De fløj herefter ad forskellige ruter til Nordtyskland. Her tilbragte de begge vinteren. I april fløj Høstemark-ørnen atter nordpå og blev fulgt af Tofte-ørnen i maj. Atter ad meget forskellige ruter, og fuglen fra Høstemark har i det hele taget fløjet meget mere rundt og har fløjet mange flere kilometer, hvilket flere studier har vist. Tofte-ørnen kom til Skagen-halvøen i maj og forblev i dette område frem til september. Høstemark-fuglen er ikke registreret i det nordlige Vendsyssel. Ved årets slutning er begge ørne i det sydøstlige Vendsyssel og Høstemark-ørnen har flere gange besøgt "fødeegnen". De meget forskellige ruter og de meget forskellige distancer de to fugle har tilbagelagt kan sandsynligvis tilskrives fuglenes køn. Høstemark-fuglen er en han, mens fuglen fra Tofte Skov er en hun. Tilsvarende studier viser, at unge hanner flyver betydeligt mere rundt end unge hunner. En forskel der er meget udtalt hos de danske fugle! Skønt fuglen fra Hals Nørreskov ikke sender, er den, som nævnt andetsteds i denne bog, registreret ved Skagen – desuden gik den i et "fasan-hegn" på Jyske Ås i september.

De GPS-mærkede ørne kan følges på følgende internet-adresse:

<http://macroecology.ku.dk/research/conservation/goldeneagle/>

Kongeørn og Gråkrage, Store Vildmose, 3. december 2016. Foto: Jan E. Andersen.

Rød Glente i Vendsyssel II

Af Jan Tøttrup Nielsen

I Fugle og Dyr i Nordjylland 2008 skrev jeg en oversigt over mine glenteundersøgelser i undersøgelsesområdet Vendsyssel (2417 km²). De efterfølgende otte år har medført mere viden om glentens situation i området.

Glenten ynglede første gang i 1991, efter 85 års fravær, og allerede året efter var bestanden på tre par (se fig. 1). I perioden 1993-2003 lå bestanden dog årligt kun på 1-3 par, og først herefter begyndte der at ske noget. I 2016 nærmest eksploderede bestanden og hele 27 par ynglede i området.

Metode

Glenten er svær at arbejde med, og registreringen af ynglepar er tidskrævende. Definitionen på et ynglepar er her, at der skal være observeret et par og påbegyndt en rede. Den første rede kan godt opgives og parret flytter til en ny, dette regnes stadig for det samme par. Glente-parrene kan flytte noget omkring, inden de vælger redebevoksning. De er i etableringsfasen meget ømtålelige over for forstyrrelser. Man kan nemt have registreret et territorie i marts/april, og så under kontrol i maj/juni er der intet på lokaliteten, men 2-3 km derfra er der så pludseligt opstået et nyt par! Spørgsmålet er så, om der er tale om to par, eller er det bare det første, der er flyttet? Hvis der observeres tre fugle på en lokalitet, er det så en indtrængende fugl, eller er det et nyt nabopar? Så alt skal undersøges. Glenten ynder at yngle i "grupper", så bestanden er flere steder klumpet sammen, hvor 3-5 par yngler tæt på hinanden, som for eksempel omkring Sindal, Åsted, Karup og Dronninglund, hvor der flere steder er under 1,5 km mellem parrene. I mange af de ny-etablerede par er en eller begge fugle kun 1-årige (2K), og disse opgiver ofte. Udover de sikre par registreres der årligt flere (1-4) mulige yngleforsøg, uden at der findes nogen rede, disse er ikke med i oversigten.

Ynglehabitatet

Glenten yngler i kuperede områder med spredte småskove, i ådale eller i udkanten af større skove med omkringliggende enge og marker eller andre åbne arealer. Den findes udpræget i områder med mange minkfarme og kvægbrug. Den undgår intensivt landbrug med kornavl. Vedvarende græs til slåning er meget gode fourageringsområder, idet græsset slås jævnlige og glenten her finder halv- og heldøde byttedyr i forbindelse med oparbejdningen af græsset. Hvis der er glenter i området, indfinder de sig, så snart græsslåningsmaskinen startes. En del af glenterne trækker bort, og de, der ikke er her hele året, ankommer til lokaliteterne i begyndelsen af marts, senest i begyndelsen af april. Normalt bliver yngleforsøget ikke til noget, hvis parret først er på plads efter 20. april. Der bygges en ny rede, en gammel udbedres eller de overtager en gammel rovfugle-, ravne- eller kragerede. Ved de 192 yngleforsøg lå 44% af rederne i løvtræer (heraf bøg 77%) og 56% i nåletræer (heraf 40% skovfyr, 29% ædelgran). Glenten ynder at placere reden højt i træet, hvor der er gode tilflyvningsforhold.

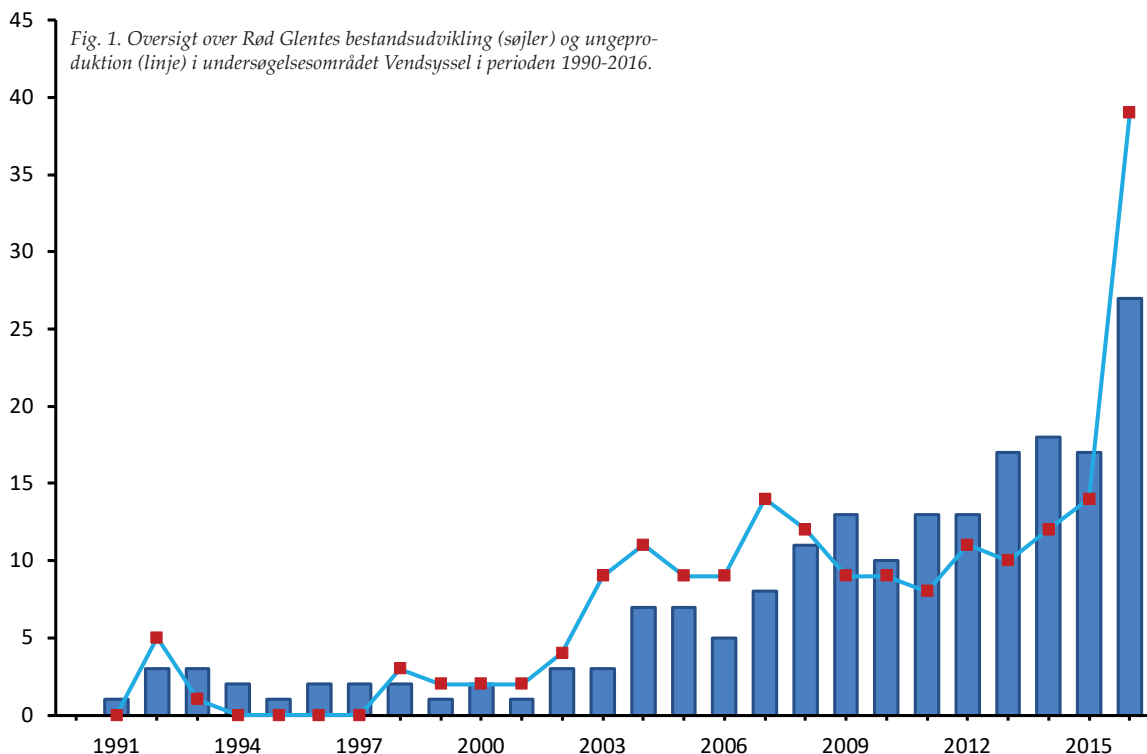
Glenteunger 12-14 dage gamle. Ungerne har stadig den hvide "punker-frisure", som forsvinder i løbet af de næste par dage. Foto: JTN.

Glenteunge 26 dage gammel. Rede i bøg, bemærk foringen i reden bestående af hvide dådyrhår, fåreuld og en arbejdshandske. Foto: JTN.

Tre glenteunger fra samme kuld, aldersforskellen ses tydeligt - ældste 30 dage, mellemste 28 dage og mindste 25 dage. Foto: Jan Skriver.

Nogle gange placeres reden på en sidegren 0,4-7,0 m fra stammen, hvilket kan være risikabelt i kraftig blæst. En glenterede kan altid kendes på dens udforing som består af græs, fåreuld og menneskeligt affald, så som plastik, tøjstykker, handsker mm. Kommer man ind i en træbevoksning, og der ligger menneskeligt affald i skovbunden eller det hænger i træerne, så kik op – der kan være en glenterede i nærheden. Det samme gør sig gældende, hvis man går i en træbevoksning og der ”hænger” 1-2 glenter over bevoksningen, så er der en rede i nærheden.

Ynglefænologi

Æglægningen foregår ultimo marts – primo april. Jeg har regnet mig frem til æglægningstidspunktet ud fra ungerens alder (vingelængde) under ringmærkningen. Det tidligste æglægningstidspunkt var 28. marts og det seneste 2. maj (gennemsnitligt 13. april) – se fig. 2. De seneste kuld var nyetablerede ynglepar, hvor en eller begge fugle var unge (1-årige). Antallet af udflyjne unger falder med tidspunktet for æglægningen, idet de tidlige kuld er de største. De fleste æg klækker medio maj. Det betyder, at der er mange reder med små unger, når bukkejagten går ind den 16. maj. Mange kuld mislykkes i denne periode, når bukkejægeren skræmmer fuglen af/fra reden, hvor selv kortere perioder kan være fatale for spræde (ungen har lavet hul, men ikke kommet ud af ægget endnu) æg og nyklækkede unger. Dette er særligt problematisk i koldt og fugtigt vejr, hvilket ofte er tilfældet i den periode. Pga. jagtformen (pürch- og anstandsagt) vil jægerne ofte opholde sig det samme sted i længere tid, f.eks. i en hochsitz, og er den placeret tæt ved en glenterede, giver det problemer. Dette er særligt

problematisk i den første uge af bukkejagten, hvor jægerne er særligt ivrige og er på jagt uanset vejr og vind. Når ungerne er 16-18 dage gamle, er de store nok til, at de selv kan holde varmen og forstyrrelserne har da mindre betydning.

Samliv med Ravn

Glenterne havde i starten store problemer med Ravne i yngletiden. Ravnen er meget territorial og aggressiv i yngleperioden. Problemet er, at når glenterne ankommer til ynglebevoksningerne, er Ravnen i fuld gang med at ruge. Af en eller anden grund udså begge arter sig gerne samme bevoksning og drabelige kampe udspillede sig over lang tid. I begyndelsen måtte glenten fortrække, eller kampene medførte, at begge arter ikke fik noget ud af deres

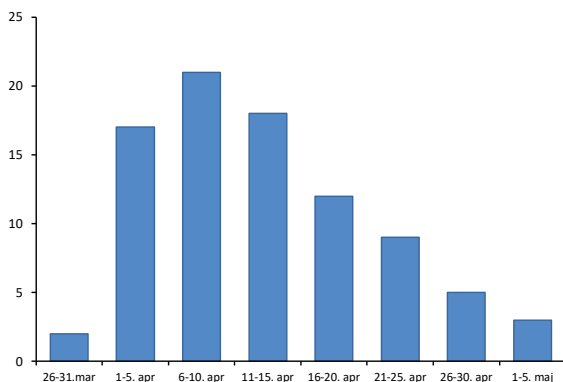

Fig. 2. Dato for æglægningens begyndelse for 87 kuld af Rød Glente for perioden 1992-2016, fordelt på 5-dags perioder.

Rød Glente, Nordjylland,
28. juni 2016. Foto: Carsten Krog Pedersen.

yngeforsøg. I de senere år har glenterne tilpasset sig, så de nu ofte yngler i samme bevoksning som raven, men glenterne bygger nu reden under trækronen, hvor Raven ikke kommer. Der er nu en del bevoksninger med begge arter ynglende, endog meget tæt på hinanden, og hvor begge får udflyjne unger. Mange Ravne har forladt bevoksningen, inden glenternes æg klækker. Jeg formoder, at glenterne ser en fordel i, at Ravnenes aggressive adfærd yder glenterne en form for beskyttelse ved at holde andre prædatorer på afstand.

Ungeproduktion

Ungeproduktionen har altid været meget lav i området, dog især i begyndelsen. Først i perioden 2002-2008 producerede bestanden flere unger, end der var ynglepar, men fra 2009-2015 igen færre. I 2016 blev alle rekorder dog slået, idet der var hele 39 unger, der fløj fra reden (Fig. 1). Ungeproduktionen er fin for de par, der producerer unger, men 45,8% af alle yngleforsøg slår fejl. Gennemsnitlig er der blevet produceret 1,16 unge/par og 2,14 unge/par med mindst en unge i perioden 1992-2016. Jeg har ringmærket 156 redeunger i samme periode. Genmeldingsprocenten er lav, idet 14 (9,0%) er genmeldt i/ved reden, inden de forlader redelokaliteten, og kun 4 (2,6%) er genmeldt uden for ynglelokaliteten. Af genmeldinger uden for ynglelokaliteten er tre genmeldt fra udlandet. En unge mærket i Vogn 1992 blev genmeldt som død i januar 1995 ved Trelleborg, Sverige, en mærket 2003 ved Tolne er genmeldt som død i november 2003 ved Monte Picarra, Portugal og en mærket ved Elling 2003 er genmeldt som død i januar 2004 ved La-Gripperie-Saint-Symphorien, Frankrig. Endelig er en ynglefugl fra en lokal lokalitet genmeldt efter at være kollideret med en vindmølle.

Dødsårsag: forgiftning

Glentens levevis gør, at den er meget udsat for forskellige dødsårsager relateret til menneskelig adfærd. Som udpræget ådselæder er den udsat for forgiftning både direkte og indirekte. Den er ikke særligt sky og fouragerer gerne tæt op ad menneskelig beboelse. Her er den især udsat for sekundær forgiftning fra døde mus og rotter, som den finder. Ved næsten alle større landbrug og fabriksområder står der langs bygninger, med 15-20 m afstand, blikkasser med indlagt rottegift. Glenten tager her døde eller døende rotter og mus og får derved giften i kroppen. Der går herefter 6-10 dage inden de dør af en dødelig dosis. I yngletiden bringes disse byttedyr også til reden, så det kan have fatale konsekvenser for både de gamle og ungerne. Fra den 11. juni 2016 er det ikke lovligt forebyggende at bekæmpe rotter med gift. Kun når der er påvist rotter må gift anvendes (det er nok

tvivlsomt om det vil få nogen begrænsende effekt på mængden af rottegift!). Men også andre former for gift som parathion og carbofuran er fundet som dødsårsag. Dette er senest set i 2016, hvor hannen i parret ved Gl. Rønnebjerg blev fundet død lidt syd for redebevoksningen efter at have indtaget et byttedyr med carbofuran.

Rød Glente og vindmøller

Vindmøller skaber også både direkte og indirekte problemer for glenten. Direkte ved kollision med rotorbladene. Der er hidtil fundet fem døde glenter, som har været i kontakt med møllerne – tre blev dræbt på stedet og to fik begge en vinge kappet af og efterfølgende fundet på jorden, hvor de blev aflivet. Glenten afsøger ofte området nær møllerne for andre fugle, som er døde efter kollision mod vingerne, dette er særligt problematisk i tåget vejr. Flere vindmølleprojekter er i de sidste 10-12 år blevet stoppet pga. ynglende glenter i områderne, senest i 2012 hvor et vindmølleprojekt ved Tamholdt (Sæby) blev stoppet. Vattenfall opgav her et projekt med fem store møller efter et møde med undertegnede, hvor jeg argumenterede for glenterne sag. Området er et kerneområde for Rød Glente i Vendsyssel og huser 1-3 par, som alle fouragerer meget i området for opstillingen af vindmøller. I 2016 var den så gal igen, et projekt med fire store vindmøller skulle opsættes på den nedlagte landingsbane ved Karup flyveplads ved Sæby. Problemet her var, at der de seneste fire år har ynglet et par Rød Glenter lige for enden af landingsbanen, således også i 2016. Den 18. maj, sent om aftenen, blev redetræet med tre små unger så fældet!! Ejeren kendte godt til afslaget for projektet ved Tamholt fire år tidligere (4 km fra landingsbanen), og mente/tænkte nok, at yngleparret kunne få indflydelse på projektet. Hvad det så skulle hjælpe at save redetræet ned, ved jeg ikke, men der har ynglet 1-3 par i området siden 2006, og de forsvinder nok ikke pga. dette. Med den stigende glentebestand, bliver det nok sværere fremover at stoppe vindmølleprojekter pga. ynglende glenter. Glenterne må nok fremover lære at leve med møllerne.

Rød Glente dræbt
efter kollision
med en vindmølle
ved Ingstrup
april 2007. Foto:
Villum Klæstrup

Steppehøg – rekordår for en ekspanderende art

Af Klaus Malling Olsen

Steppehøg 1K hun, Grenen, 26. oktober 2016. Foto: Knud Pedersen.

Foråret 2016 blev blandt de bedste år for trækkende rovfugle i Skagen nogensinde. Én art udmærkede sig i særdeleshed: Steppehøg. Fra at have været en årlig gæst i antal på op til seks frem til sidst i 1990'erne, har arten udvist en fremgang sidenhen, hvilket er fortolket som bedre kendskab til artsken-detegnene, men snarere hæn-ger sammen med en ekspansion af yngleområdet vestpå. Arten yngler nu med en lille bestand i Finland og nok med en ikke ubetydelig bestand i Sverige – formentligt mest den nordlige del.

Totalt blev 95 fugle registreret i foråret 2016 i Skagen, hvilket i særklasse er det højeste antal, der nogensinde er registreret på et træksted nord for Alperne. Siden 2011 har arten optrådt med to cifrede antal i Skagen, bortset fra i 2015 (5 ex). De bedste år har hidtil været 2012 (44), 2013 (31) og 2011 (26).

Medvirkende til rekordantallet i 2016 var, at vejret fra sidst i april gradvis blev optimalt for træk af rovfugle ved Skagen, med varme og østlige vinde 4-12.5 m/s, en periode der falder sammen med 2K fuglenes trækkulmination. Derimod var vejret i kulminationsperioden for de ældre fugle sidst i april ugunstigt, med fremhersken-de vestlige vinde og kulde. Alligevel trak adulte Steppe- høge i den periode også forbi Skagen.

Mit projekt om rovfugle i Skagen har ikke til formål at

få registreret så mange rovfugle som muligt, men at få alders- og kønsbestemt flest muligt. I mit materiale indgår 71 af de 95 registrerede fugle. Majoriteten af de "manglen- de" 24 fugle er dog 2K fugle.

Resultat

I alt 71 trækkende registreredes i perioden 19/4-2/6 med bedste dage 5/5 (6), 8/5 (10) og 9/5 (6). I skemaet neden- for vises de fugle, der indgår i mit rovfugleprojekt. Af de 24 "uregistrerede" i dette projekt er en adult han, der trak før observationsperiodens begyndelse, samt et an- tal 2K eller "brune" fugle, indrapporteret via DOF-basen og medtaget i Knud Pedersens oversigt andetsteds i rap- porten.

Det ses, at de adulte fugles træk ligger før 2K fuglenes. 8% af Steppehøgene ved Skagen foråret 2016 var adulte, 85% var 2K og resten hunfarvede. Disse tal afviger ikke væsentligt fra fordelingen i øvrige år; i det ringe år 2015 noteredes 1 ad. han og 4 2K fugle.

Blandt 2K fuglene blev et stort antal observeret under forhold, der muliggør en kønsbestemmelse. Da fuglene ved Skagen ofte passerer under meget gunstige forhold og gennem længere tid er bestemmelsen foretaget ud fra en kombination af jizz, flugt og dragt-karakterer, hvoraf flere har kunnet fotodokumenteres.

	16-20/4	21-30/4	1-10/5	11-20/5	21-31/5	1-3/6	n=	med.dato
ad. han				1			1	
ad. hun	1	2	1				4	30/4
2K han	3	9	3	2	1		18	6/5
2K hun	5	10	1	1			17	3/5
2K	2	3	17	6	1	1	30	8/5
brun					1		1	

Samtlige Steppehøge observeret af forfatteren i Skagen foråret 2016, fordelt på alder og dato-intervaller. For hver aldersgruppe er tillige angivet mediantato. For alle 2K fugle bliver mediantato 6/5.

Kønskarakterer for 2K fugle

Størrelse, flugt og jizz:

Hannen er væsentligt mindre og lettere end hunnen, og faktisk er hannen den mindste af alle kærhøgene. Det er erfaringen, at hannen i alle aldre har sit helt eget jizz, der ikke varierer med alderen. Det er en let og elegant fugl med stort, fremstikkende hoved og bryst imod slank krop og tynd hale samt trekantede vinger, hvor armen er tydeligt bredere end den tilspidsede, på bagkanten nærmest indsugede, hånd, der på flyvende fugle giver et karakteristisk falkeagtigt jizz. Vingeslagene er dybe og mekaniske, stødvise a la en ternes, og ofte ses kun enkelte vingeslag før længere intervaller af glideflugt, hvor fuglen som en papirflyver elegant bevæger sig fremad. Over vand er flugten dog mere arbejdsom.

Hunnen er tungere og en mere "konventionel" kærhøg, der i størrelse er tæt på Blå Kærhøg. I forhold til hannen er hoved og bryst mindre fremstikkende og kroppen lidt bredere. Vingeformen kan være meget som hannens, men især yngre fugle har ofte en lidt mere fyldig vingebagkant og får da en form, der kan minde mere om Blå Kærhøgs, idet hånden altid virker mere tilspidset. Selv om flugten i de fleste tilfælde fortsat karakteriseres af stive, mekaniske vingeslag, har mange hunner en mere spændstig måde at bevæge vingerne på, mere a la Hedeheg, men uden dennes lange, "slaskede" hånd.

Dragtforskelle:

Om efteråret er Steppehøgen i sin smukkeste ungfugledragt med store kontraster og mættede, gulorange til rødorange kropsfarver - se Knud Pedersens foto til venstre. Disse blegner vinteren igennem, men da fældningen i vinterkvarteret er begrænset, er forårsfuglene stort set som om efteråret, men afblegede. Traditionelt er ungfugle blevet bestemt til køn alene ud fra øjenfarven: mørk hos hun og lys hos han. Alle forårshanner har haft tydeligt lyse øjne, hvilket kan udvikles i løbet af efteråret; pas dog på ikke at misfortolke den gule øjenring som en lys iris!

Hannen er generelt den svagest tegnede og farvede. De karakteristiske hovedtegninger med mørkt "halstørklæde" imod lys halsring ses fortsat, men er tit afblegede, ligesom dele af især mørke partier kan være bortfældet - hvilket kan lede til, at halskraven fremstår som svage, uden kontrast til mørkt bagtil. Underkroppen er normalt tydeligt afbleget, og tit ses en kontrast mellem lysere centrale del af bugen og varmere tonede flanker og bryst - en effekt der også ses på friske fugle om efteråret. Næsten paradoksalt har den unge han et par karakterer, der ellers relateres til adult hun - enkelte striber over brystet kan ses og tit ser man svagt mørk- og lystegnede armhuler, varierende fra svage og kun synlige på fotos til tydeligt tegnede - i de fleste tilfælde dog som "spøgelsesversion" af hunnens armhuletegn. Tegningen på svingfjerens underside er tit ret svag og udflydende, og armsvingfjerene kan have et gennemgående lyst bånd. I Skagen er enkelte fugle med ren hvidt bryst til bug set i maj. Dette kan være avanceret fældende fugle, men også fugle, der allerede om efteråret har været i den lysere afdeling, og som gennem vinteren er bleget til hvide. Ellers har fældning været begrænset til partier i hoved, krop og armhuler.

Hunnen er generelt den varmest farvede med de kraftigste hovedtegninger. Ud fra observationerne i Skagen ser det ud til, at hunnerne bevarer den varmt farvede dragt vinteren igennem end hannerne, da de fleste ligner let afblegede udgaver af efterårets rødorange åbenbaringer. Svingfjerens underside er generelt kraftigere tegnet med mere distinkt og mørk bånding i håndfladen - især inderst, og tit antydning af en mørk bagkant på hånden - en karakter der ellers regnes som en sikker hedehegekarakter! Armsvingfjerene er mørkere end hannens og mangler ofte helt lysere midterbånd.

Nogle hunner har fældet mere avanceret og udskiftet fjerene på hoved og bryst til en adult-lignende dragt.

1. **2K han.** Korte vinger med tydeligt S-formet bagkant, "indsuget" hånd. Hovedtegninger afblegede sammenlignet med efterårets. Kropsundersiden afbleget til beigeorange; mange hanner har skift mellem lysere bug og mere tonede flanker og bryst, samt enkelte smalle striber på brystet. Armhulerne er mørkskyggede og armsvingfjerene har tit et gennemgående lyst bånd. Håndfladen svagt tegnet med lys bagkant. Primo maj.
 2. **Typisk ung han om foråret.** afbleget dragt, inklusive hovedtegninger, sandfarvet underside og svagt tegnede svingfjer. Primo maj.
 3. **2K hun.** Avanceret fældning, hvor hoved og bryst er fældet til adult type. Aldersbestemmes dog på orange-tonet underside og undervingedækfjer samt ensartet mørke armsvingfjer (samt på oversiden distinkte lyse spidser af store dækfjer). Ultimo april.
 4. **2K hun.** Har stort set bevaret efterårets varmt farvede dragt. Bemærk den tydeligt tværbandede håndflade, mørke armsvingfjer og ensartet rusttonede underkrop og undervingedækfjer. Primo maj.
 5. **3k+ hun.** I forhold til 2K er bugen lysere, armsvingfjerene har lyst bånd på de yderste, der gradvis forsvinder ind mod kroppen og håndfladen er svagere tegnet med lys bagkant. Medio maj.
 6. **3k+ han.** Den lyseste kærhøg: undersiden stort set hvid, blot med sorte kiler i hånden. Medio maj.
- Alle fotos: Klaus Malling Olsen, Skagen 2016.

Hvid Stork – par ved Nørreådalens af vild proveniens

Af Lars Mogenssen

Nørreådalens – tidligere et storkeparadis

Tidligere var Nørreådalens et storkeparadis. Store engstrækninger med høslet, afgræsning og vinteroversvømmelser var dominerende. Netop dette skabte ideelle betingelser for en rig og varieret flora og fauna.

Formentlig ynglede omkring 100 par Hvid Stork i Nørreådalens i 1850'erne – alene på mejeribygningen ved Viskum Hovedgaard ca. 20 par omkring 1890. I 1934 var der ifølge Skovgaard kun et par tilbage her. Løvskaal var et andet storkeparadis i ådalens med op til syv par alene på én gård i 1907. Sidste par ynglede her i 1925.

Hvid Stork har siden 1950'erne været fraværende som ynglefugl i Nørreådalens. Det sidste par var i Vejrumbro i 1951, hvor den ynglede på den nu nedlagte Vejrumbro Købmandsgaard.

Dette par skabte en del furor, idet en af de voksne fugle omkom i et ledningsnet på det værste tænkelige tidspunkt, hvor parret havde unger i reden. De lokale borgere handlede resolut: der blev sat en stige op til reden, så der kunne lægges foder op til ungerne. Projektet lykkedes, ungerne kom på vingerne. Det var desværre det sidste man så til ynglende Hvid Stork i Nørreådalens. I 1952 kom kun en enlig stork på reden.

Årsagen til tilbagegangen af storkepar må tilskrives, at Nørreådalens og Nørreådalens gennem tiderne har ændret sig markant gennem regulative bestemmelser. Nørreådalens markerer sig specielt ved, at den, modsat andre åsystemer, har den højeste vandstand i sommermånederne. Dette skyldes åens langsomme fald kombineret med stor grødevækst i sommerperioden.

Siden 1920'erne blev der af dyrkningsmæssige årsager arbejdet intenst på at gøre åen bredere. Dette arbejde fortsatte indtil et regulativ trådte i kraft i 1954. Her iværksatte man en markant udvidelse af åløbet, så engene omkring Nørreådalens bedre kunne opdyrkes. Dyrkningen nåede sit højdepunkt i 1970'erne, hvor en del engarealer blev til kornmarker. Disse er sidenhen blevet opgivet grundet sætninger i ådalens, tillige med stigende vandstand i Nørreådalens. Nørreådalens er i dag mange steder ved at gro til, men stadig findes der pænt store arealer med høslet og kreaturafgræsning.

Potentiale for storke i Nørreådalens

Næsten årligt har vi haft besøg af Hvid Stork i Nørreådalens. Dog som oftest kun på kort visit.

Således har der siden 2002 ifølge DOFbasen været besøg af storke i området mellem Vejrumbro og Skjern Hovedgård i årene 2002, 2004, 2006-2008 og 2010-2016. Disse storke har ofte været par, som indimellem har besøgt og endog overnattet i de lokale storkereder ved Vejrumbro, Torsager og Øby.

Desværre blev disse storke der i reglen kun et par dage eller tre. Vi lokale fuglefolk har altid undret os over, hvorfor de ikke blev længere. Fødegrundlaget skulle være i orden. Men samtidig ved vi også, at storke er sociale fugle og derfor helst opholder sig i nærheden af andre ynglende storkepar. Så afstanden fra den sydslesvigske bestand og til det midtjyske område er stort, og vi betragtede dette som en barriere for ynglende storkepar i området.

Lige indtil 2016, hvor håbet om et fremtidigt ynglende par pludselig blev vakt.

Storkenes ankomst og overnatning i lokalområdet

Den 22. juni 2016 ankom to storke om eftermiddagen til området omkring Viskum Hovedgård, og de blev i Nørreådalens indtil d. 27. august. Det drejer sig med al sandsynlighed om yngre fugle. Normalt yngler storke fra 3-4 års alderen. Storkene ankom for sent i forhold til at kunne nå at yngle, idet et storkepar for at få ynglesucces helst skal være ankommet inden 10. maj. Vi lokale og andre storkeentusiaster forventede da heller ikke tiltag i den retning. Vi har jo ofte haft korte besøg af Hvid Stork i Nørreådalens.

Storkeparret på reden i Øby, formiddag 1. august 2016.
Foto: Kirsten Bruun Møller.

Hannen bringer nyt redemateriale til reden i Øby.
Hentet lige neden for reden på nyslået eng. 28. juli 2016. Foto: Lars Mogensen.

De to storke ankom sammen, men dannede ikke par i begyndelsen. De fulgtes ad. Og så alligevel ikke helt. Dette bekræfter overnatninger på Viskum Hovedgård i perioden fra den 22-26. juni, hvor de gik til overnatning på hver sin gavl. Et særdeles flot skue i øvrigt med stork på kirken og de store lader. Dette sendte nostalgiske tanker tilbage til storkenes storhedstid ved Viskum.

27-30. juni overnattede storkene hver for sig i de lokale storkereder i Torsager og Øby.

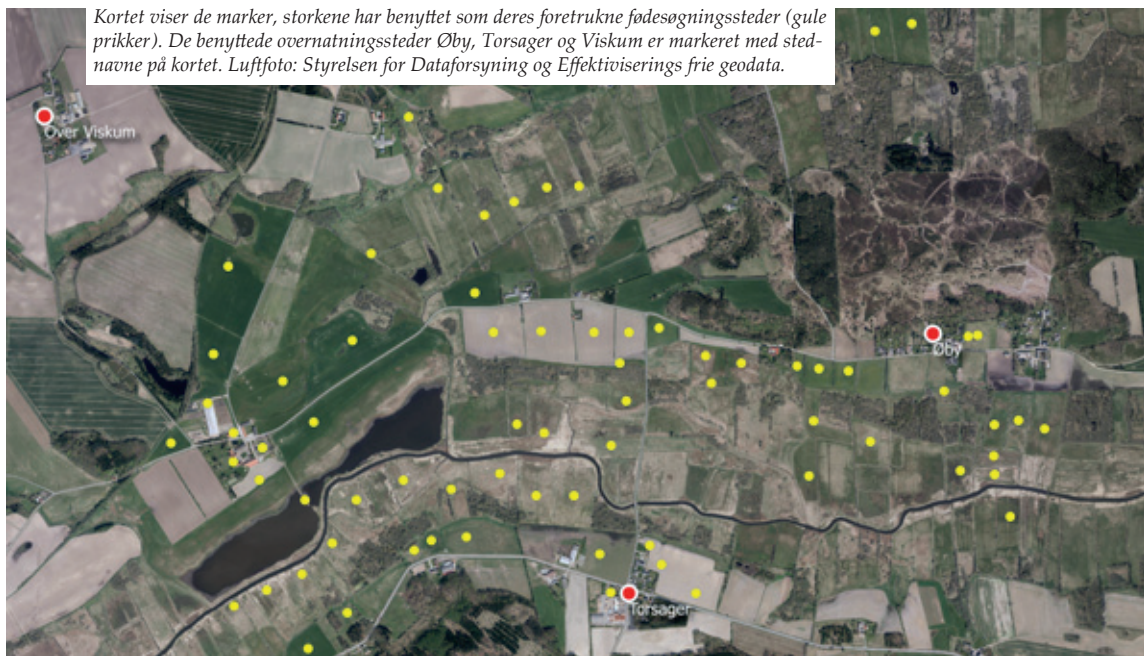
Fra 1. juli overnattede de pludselig begge i reden i Øby, og de opførte som sig herefter som et par. De næste uger overnattede de primært i Øby-reden og benyttede desuden reden til rast i dagtimerne mellem fourageringsperioderne. Parret knebrede ivrigt ved ankomst og viste den røde strubepose. De byggede og restaurerede ofte på reden, rettede på grene, kom jævnligt med redemateriale og parrede sig ofte. Midt i august var det reden i Torsager, der blev benyttet – her overnattede de i 10 nætter. De sidste dage inden afrejsen den 27. august benyttede de udelukkende Øby-reden.

Fourageringsafstande og biotop

Undersøgelser fra Polen har vist, at et storkepar på optimale storkelokaliteter får dækket størstedelen af deres fødebehov indenfor en radius af 400-1600 meter fra redestedet. For den fåtallige danske bestand gennem de sidste mange år, har afstanden været meget større - helt op til 8 km i radius fra reden og i gennemsnit henvend 4 km. Jeg har undersøgt afstanden til givne foretrukne fourageringssteder for storkeparret i Nørreådal i forhold til de to foretrukne redsteder i området. "Vores" par har efter danske forhold søgt føde ganske nær rederne. Fourageringsafstanden fra Øby-reden har været 400-2800 meter, med et gennemsnit på ca. 1600 meter ud fra de samlede registrerede tilfælde. Fra Torsager-reden lå fourageringsafstanden på 200-2200 meter, med en gennemsnitlig afstand på 1200 meter og fra Viskum i intervallet 200-3000 meter med et gennemsnit på 1500 meter.

Det skal ligeledes bemærkes, at de under deres ophold de sidste tre dage på Øby-reden havde en kort fourageringsafstand på mellem 180 og 900 meter, hvilket skyld-

Kortet viser de marker, storkene har benyttet som deres foretrukne fødesøgningssteder (gule prikker). De benyttede overnatningssteder Øby, Torsager og Viskum er markeret med stednavne på kortet. Luftfoto: Styrelsen for Dataforsyning og Effektiviserings frie geodata.

tes høslet i nærheden disse dage.

Det, efter danske forhold, gode fødegrundlag indenfor en kort afstand lover således godt for opfostring af et eventuelt storkekuld i området. Og så har 2016 har endda været et år med mindre høslet end normalt grundet den usædvanlige store nedbørsmængde. Heldigvis blev stort set alle engene i området slået i sidste halvdel af august, hvilket vil bevirke gode fødesøgningsforhold for storkene i april/maj, hvis de vender tilbage.

Flere af de markerede arealer blev benyttet hele perioden og typisk var storkene på samme lokalitet en hel formiddag eller eftermiddag. Til tider var de endog samme sted det meste af dagen og indimellem også dagen efter! Flere af lokaliteterne benyttede de en snes gange eller mere gennem hele perioden, hvor de opholdt sig i Nørreådal. Også dette indikerer et godt fødegrundlag.

Storkene fouragerede hovedsageligt på kreatur-afgræssede marker, samt på høslet-enge.

Desuden benyttede de engarealer med 1000 hvide tamgæs syd for Viskum søerne, hvor gæssene udviste tydelig respekt for de langbenede fugle.

Fødeindtag og fødegrundlag i Nørreådal

Nørreådal er en ådal med et rigt udbud af forskellige byttedyr for storke. Undersøgelser viser, at en voksen stork skal have 450-500 gram føde om dagen. Hvis et par skal opfostre et kuld på 3-4 unger, skal de kunne finde mange byttedyr indenfor en kort afstand. Vores storkepar er set tage mange slags byttedyr, lige fra fasankyllinger til mosegrise, regnorme, biller, vandsnegle m.v. Forskellige sjove fouragerings-teknikker er ligeledes iagttaget. Ved Viskumsøerne gik storkene i det lave vand, hvor de foretog hoppende og stampende bevægelser med de lange ben for herefter at samle små snegle op fra dyndet. De er også set "stå stand" for mus. Dette var især tilfældet på de omtalte "gåseenge".

Hvad angår høslet af engene i Nørreådal sommeren

2016, var denne nærmest umuliggjort grundet den megen nedbør i perioden fra medio juni og frem til storkenes borttræk 27 august. I denne periode faldt der henved 370 mm nedbør i Øby.

Til trods for mangelfuld høslet, fandt storkene alligevel en del føde i engene. Dette betyder, at vilkårene for storkene formentlig vil være bedre i normale somre, idet der vil blive slået mere hø end i 2016. Høslettet kom dog godt i gang medio august, hvilket storkene profiterede af de sidste 14 dage af deres ophold i ådalen.

Fra medio august blev stort set alle engene slået syd for Øby, og på den baggrund er der derfor en god evidens for bedre fødesøgnings-vilkår allerede fra april-maj 2017. Så det lover godt for et evt. kommende storkepar.

Lidt iagttagelser fra notesbogen vedr. deres fødeindtag:

16/7: "Hannen fandt en mosegris, en fed tudse samt 8 regnorme indenfor 10 min. Hunnen kom ned fra reden kl. 15:15, hvor hun fortærede to mosegrise indenfor to min. Men til gengæld kun få regnorme.

Hunnen måtte gylpe den anden mosegris op, men fik den dog hurtigt ned igen, da hannen viste interesse for hendes bytte. En middelstor mosegris vejer ca. 200 gram, så det var en god "mundfuld", hunnen dér fik sig. I tidsrummet mellem kl. 17:35 og 17:46 åd hannen seks små biller og en regnorm. Det var alt, og vel en slags dessert. I hvert fald sås han herefter ligge og "gasse" sig på reden i Torsager de næste tre timer."

19/7: "Kl. er 15:45. Til at begynde med var begge storke i gang med fjerpleje. Kl. 15:53 gik hunnen i gang med fouragering på en lille våd eng. Som det første fandt hun en velvoksen frø og var herefter konstant på fødejagt. Hun fandt den ene lille "babyfrø" efter den anden. Jeg registrerede indtaget og kunne konstatere, at hun fandt 111 små frøer på knap 70 min. Hver lille "babyfrø" vejer rundt regnet et gram (-ud fra egen vurdering hjemme på køkkenvægten!)

Hanstorken finder en død fasankylling, efter at der er høstet til ensilering på mark øst for Viskum, 29. juli 2016. Foto: Thorkil Brandt.

Jeg stoppede registreringen af hunnens fødeindtag kl. 17:24. Hannen havde under hele denne periode passet sin fjerdragt og sluppet af. Lagde sig endda ned på et tidspunkt, nok fordi han havde slugt et stort byttedyr ved min ankomst kl. 15:45, som han stadig kæmpede med at få helt ned. Han gik på jagt igen kl. 17:24. Jeg talte hans fangst af små frøer fra kl. 17:25-17:40 til i alt 24."

2/8: "Storkene var i dag på "standjagt" efter studsmus ved "Gåseengen". Her kunne de stå let foroverbøjede, helt stille, stirrende ned mod et givent musehul, tålmodigt ventende på den mindste bevægelse. Tålmodigheden og teknikken gav pote, og de er dæleme hurtige til at fange de mus, løber efter dem og haps. De fangede tre indenfor 20 min. Blev på stedet indtil ca. 21:30. Storkene ankom til reden i Øby kl. 21:38."

13/8: "Siden kl. 20:00 ses de ved Fåredalsvej, ved de afgræsnede enge lige nord for Viskum Hovedgård. Her gik de ofte inden overnatning, og det var der en grund til, for fra kl. 20:30 og indtil kl. 21:15 er det iagttaget, at de hver især indtog i hvert fald en stor regnorm hvert tiende sekund. Indimellem sås også nogle grønne larver og nogle biller glide ned som supplement. Det betyder, at de hver især på de tre kvarter har indtaget henved 270 små byttedyr. Antages det, at hvert byttedyr vejer ca. 1 gram, er det ca. 6 gram pr. minut eller 360 gram i timen! Et ganske flot indtag inden nattesøvnen."

14/8: "Storkene ankom til lille våd eng vest for "Gåseengene" kl. 11:43 og gik straks i gang med at æde. De fandt flere regnorme, løbebiller, små larver og små nyudviklede frøer. De åd intensivt i begyndelsen med et interval på mellem 2-5 sek. mellem godbidderne. Indtaget og intensiteten af de små byttedyr stod på i et kvarters tid. Her har de altså haft et fødeindtag på knap 200 gram og det på blot et kvarter! Senere gik de udelukkende efter de små frøer. Storkene gik prompte hen mod køerne, når de flyttede lidt på sig. Her var der åbenbart bid, når køerne trådte huller i engbunden."

18/8: "Jeg fandt et storkegylp, som stort set udelukkende bestod af løbebiller. Ca. 22 løbebiller af forskellig størrelse fundet med sikkerhed og heriblandt en del små biller (10-15 stk.). Lidt grus fandtes, som indikation på fortæring af regnorme og enkelte hår fra studsmus blev også fundet i gylpet."

Fremtiden?

Vi krydser naturligvis fingre for, at de to storke vender tilbage til området foråret 2017 for at yngle. Hvis de overlever trækkets strabadser vil dette formentlig blive tilfældet.

Desuden bliver der iværksat en indsats med restaurering af de nuværende reder i Nørreådal i foråret 2017, samt opsat flere nye reder, fx på Viskum Hovedgård. På den måde skulle både rede- og fødegrundlag være i top! Optimistisk set vil jeg tro, at der vil være plads til henved fem par storke i Nørreådal. Dvs. fra Tapdrup og til Skjern Bro. Vi påtænker opsætning af storkereder omkring Løvskaal, Skjern og Tindbæk i foråret 2018. Men nu er det bare at vente og håbe på, at storkeparret vender tilbage i foråret 2017 og således blive det første ynglende storkepar i nyere tid i ådalen.

Håbet lever under alle omstændigheder!

Storkeparret parrer sig på reden i Øby, 30. juli 2016. Foto: Lars Mogensen.

Ynglende Hvidvinget Terne i Nørreådal

Hvidvinget Terne,
Nørreådal, 4. juli 2016.
Foto: Tonny Ravn Kristiansen.

Af Thorkil Brandt

Om aftenen den 6. juni 2016 opdagede Tonny Ravn Kristiansen en Hvidvinget Terne ved Viskum i Nørreådal. Hvidvinget Terne er en drømmefugl, så der blev hurtigt ringet rundt. Selvom Nørreådal i ornitologisk henseende er et særdeles godt dækket område, er der mærkeligt nok ikke tidligere set moseterne, end ikke en Sortterne. Så det var jo et ekstra krydderi denne smukke forsommeraften.

Flere lokale fuglefolk var hurtigt fremme og de kunne iagttage den elegante og kontrastrige fugl på bedste vis. Ved 19:30-tiden gled ternen dog væk mod vest langs åen igennem et større område med rørskov. Da også ådalens længere vest på burde kunne friste en Hvidvinget Terne, blev der fulgt op på sagen, og – ganske rigtigt, snart dukkede ternen op ved den gamle Vejrum Sø, der ligger en god kilometer vest for Viskum-området. Efter en tid tog ternen igen turen langs åen tilbage mod Viskum. Hvis da ellers det var samme fugl, fristes man til at sige med kendskab til det videre forløb...

Næste dag kommer adskillige fuglefolk forbi, og der ses Hvidvinget Terne både ved Viskum og ved Vejrum Sø. Ved Vejrum Sø ses endda to fugle. Den vilde tanke, at det kan dreje sig om et ynglepar, opstår. Snart er et potentielt redested lokaliseret. Efterfølgende iagttagelser bekræfter hurtigt mistanken. De to terne skiftes jævnligt til at ligge et ganske bestemt sted. Der ses hoved- og næbbevægelser, som er typiske for fugle, der vender æg. Den fugl, der ligger, trækker og nipper jævnlige strå og anden vegetation til sig. De to terne er udpræget territoriale og overspændte overfor andre fugle, der kommer for tæt på. Fiskehejre, Rørhøg og Hættemåger får en hård medfart. Og kommer Gråkragen for nær, er begge terne på vingerne og jagter, dykker og skræpper. Der er ingen tvivl, terneparret har rede med æg, og der ruges med faste vagtskifter. Reden er placeret tæt ved Nørreåen i et lavtliggende, fugtigt område, der er helt dækket af vandplanter.

Første gang der ses moseterne i Nørreådal, drejer det sig altså om den mere sjældne Hvidvinget Terne. Og så tilmed et ynglepar – blot fjerde gang et sådant registreres i Danmark. Og så et forår, hvor der ikke har været nævneværdigt tiltræk af arten fra sydøst. Sådan!

De smukke terne og yngleforløbet kan følges fra den gamle jernbanesti nord for åen. Herfra er der gode oversigtsforhold og afstanden til reden er så tilpas lang, at menneskelig færdsel overhovedet næppe registreres af ternerne. Yngleforløbet overvåges dagligt i lange perioder af lokale observatører og Signe Uldall, der er kvadransvarlig i Atlasprojektet, kan med stor tilfredshed bogføre Hvidvinget Terne som sikker ynglefugl i sit domæne.

Desværre bliver den følgende periode en ekstraordinært våd omgang. Efter langvarigt og heftigt regnvejr den 15. juni ses der vand lige omkring reden. Sideløbende med rugningen udfolder ternerne nu store anstrengelser for at forhøje og forstærke reden.

Den 16. juni er vandstanden steget yderligere, men først på dagen tyder ternernes opførsel på, at æggene stadig er i god behold. Sidst på dagen er begge terne dog helt væk fra reden i længere perioder. Det er et dårligt tegn. Tidlig morgen den 17. juni ser Poul Blicher Andersen en Gråand, der svømmer lige hen over det nu forhenværende redested – ternerne er væk.

Et rigtig trist resultat. Klækningsstidspunktet må ellers have været nært forestående. Moseterne har en rugetperiode på blot 14-17 dage. Og det forekommer sandsynligt, at rugningen allerede var i gang, da ternerne blev opdaget den 6. juni. Den 16. juni kan der således let have været ruget i mere end 10 dage.

Men der kommer en fortsættelse.

Den 18. juni opdager Jesper Johannes Madsen to Hvidvinget Terne, der fouragerer over den nyanlagte Kølsen Engsø ved Hjarbæk Fjord. Og det er ikke ret langt fra Nørreådal, så hvor mon de to fugle kommer fra?

Og så minsandten; under en aftentur til Viskum den 19. juni opdager Lars Mogensens klokken 19:02, at terneparret er tilbage i Nørreådalene! En lille gruppe lokale fuglefolk bliver hurtigt trommet sammen og klokken 21-21:15 ser vi de to fugle parre sig tre gange. Det er ved den lejlighed, at vi får vished for, at den mest kontrastrige af ternerne rent faktisk også er hannen...

Herefter går det stærkt. Den 20. juni har ternerne udset sig et nyt redested – nu i østenden af den østlige Viskumsø. Og også denne gang har de valgt et sted, der er særdeles publikumsvenligt – Østervangsvej går tæt forbi, og herfra er der fine muligheder for at observere og endda på betydeligt tættere afstand end ved Vejrum Sø. Ternerne tager fortsat ikke mindste notits af de mange fugleinteresserede, der lægger vejen forbi.

Den 21. juni er de to terner territoriehævdende og krigersk indstillet overfor andre fugle, der kommer for tæt på. Hunnen har fast opholdssted på nogle vandplanter, der hviler på fast grund, og er kun kortvarigt på vingerne.

Natten til den 22. juni regner det kraftigt, og vandplanterne ved det nyvalgte redested er så småt begyndt at svømme. Ternerne vælger et nyt favoritsted, få meter fra det gamle. Dette på en lille naboo, der bedre kan følge med vandstanden. Om aftenen plukker begge fugle strå til den ny rede. Hunnen er helt stedfast og hannen kommer utallige gange med føde. Fra ved 19-tiden ligger hunnen pludselig ned hele tiden og ikke længe efter bytter magerne plads. Det første æg er lagt, og nu skal hannen tage sig af ægget, mens hunnen omsider kan gå på vingerne og selv fange sig et måltid mad!

Den 23. juni regner det igen kraftigt. Vandstanden stiger en del, men ternernes ø følger med. Om aftenen noteres, at reden er synligt forhøjet. Der ruges og fodres og alt virker normalt.

Den 24. er vandstanden steget yderligere. Der er febrilsk aktivitet omkring reden, ternerne plukker strå og kæmper på livet løs. Men om aftenen er der igen ro på, og reden ses at være yderligere forhøjet. Der er normale rugeskift og klokken 22:30 går begge fugle endelig til ro, hunnen på reden, hannen på en lille flydende planteø lige i nærheden.

Stadig den 25. juni er al aktivitet normal. Men den følgende nat regner det særdeles kraftigt og vandstanden stiger meget voldsomt. Desværre afslører ternernes adfærd den 26. juni, at også deres andet yngleforsøg er kuldsejlet pga. oversvømmelse. De er i lange perioder helt væk fra Viskum-søerne og opholder sig kun momentvis ved redestedet.

Parret bliver dog i området i endnu en lang periode. De ses fouragere på velegnede steder i ådalen indtil flere kilometer fra Viskum. De er ofte hver for sig. Begge har dog den faste vane at gå til overnatning tæt ved deres anden rede og altid efter fælles fourageringsrunder lige i nærheden. Flere gange sætter de sig side om side, andre gange vælger de hver deres lille ø.

Hunnen ses sidste gang den 8. juli, da parret klokken 22:33 sætter sig til overnatning få centimeter fra hinanden.

Og hannen ses sidste gang, da han sætter sig til overnatning sent om aftenen den 11. juli.

Hvidvinget Terne, Nørreådalene, 23. juni 2016. Foto: Thorkil Brandt.

Gåsegribende dage i Nordjylland

Af Jan Skriver

Gåsegrib, Himmerland, 25. juni 2016. Foto: Sigrid Kistrup Ilsøe.

Hvem skulle have troet, at Bilka i Skalborg, Dall Hede og en svinefarm mellem Aars og Aalestrup nogensinde ville blive ornitologiske hotspots?

Nej, vel. Men det skete i dagene 24-28. juni 2016, da 34 Gåsegribbe havde valgt at holde en flere dage lang festival for ådselædere i Nordjylland.

Vi vender tilbage til de tre gribbelokaliteter, for lad os begynde historien, hvor den tog sine første brede vingeslag med god termik.

Ornitologerne Lars Nielsen og Carsten Bohn Søndergaard er som fredagsekspedition på vej fra Aarhus til Lille Vildmose, hvor en Ørnevåge holder til, og hvem vil ikke gerne se en sjælden rødmosset rovfugl fra sydlige himmelstrøg? Da de når området ved Lindensborg Gods, og drejer østpå mod Vildmosen og den ventende Ørnevåge, ser de en flok "meget store fugle" i glideflugt bare 30 meter oppe. I et splitsekund tænker de "Traner", men da de kaster – og det er vist netop ordet – bilen ind til siden af vejen og springer ud i den 26 grader fugtigvarme juniluft, råber de i munden på hinanden: "Gåsegrib".

De tæller og fotograferer flokken.

Men tvivlen tiltusker sig en plads i billedet, for kan det virkelig passe, at 34 Gåsegribbe i glideflugt netop er fløjjet mod nordnordvest?

De to ornitologer skynder sig mod Lille Vildmose, hvor de møder artsfæller på udkig efter Ørnevåge. De viser fotos og får dem maillet til folk med årtiers erfaring fra felten.

Det er ganske vist, får de at vide: Danmarkshistoriens største flok af Gåsegribbe er på vingerne over Nordjylland med kurs mod Aalborgs sydlige forstæder.

Lars Nielsen og Carsten Bohn Søndergaard svæver som gribbe i en lykkerus. Og Ritzaus Bureau ringer for at høre

deres gåsegribende beretning, så den kan komme ud til alle i dronningeriget.

Imens buldrer de ornitologiske jungletrommer. Birdcall og Bird Alarm gløder.

Nu begynder jagten på gribbene. Alle har deres historie, om hvor de befandt sig, da de hører om gribbene.

Undskyld sammenligningen, men det er lidt ligesom, da World Trade Center blev ramt. De fleste kan huske, hvor de var, da de hørte om det.

Morten Christensen og Søren Knorr Søndergaard spiser belgisk vaffel og drikker chokolade i Egense, da Henrik Haaning Nielsen melder, at de 34 Gåsegribbe befinder sig i nabolaget af Støvring.

Efter meldingen handler det om at gå til vafleterne på en ganske anden og effektiv måde. Morten og Søren haster mod Juelstrup Sø vest for Støvring, for måske er gribbene svævet dertil.

Men fuglene er fløjet, hvis de da nogensinde har været der.

Så sker det utrolige.

Simon Sigaard Christiansen får Gåsegrib som matrikel-art, da han fra sin altan nær Aalborg midtby opdager, at gribbene svæver højt over byen.

Surrealismen er en realitet.

Heldigvis er de store ådselædere ubeslutsomme. Som om de venter på dagens tilbud, kredser de i flere timer over Aalborgs sydvestlige udkant ikke langt fra Aalborg Storcenter og Bilka.

Mens fredagsfyldte indkøbsvogne rasler af sted mod weekendens vellevned, sætter Gåsegribbene kursen mod syd med E45 under de knap tre meter lange vingefang.

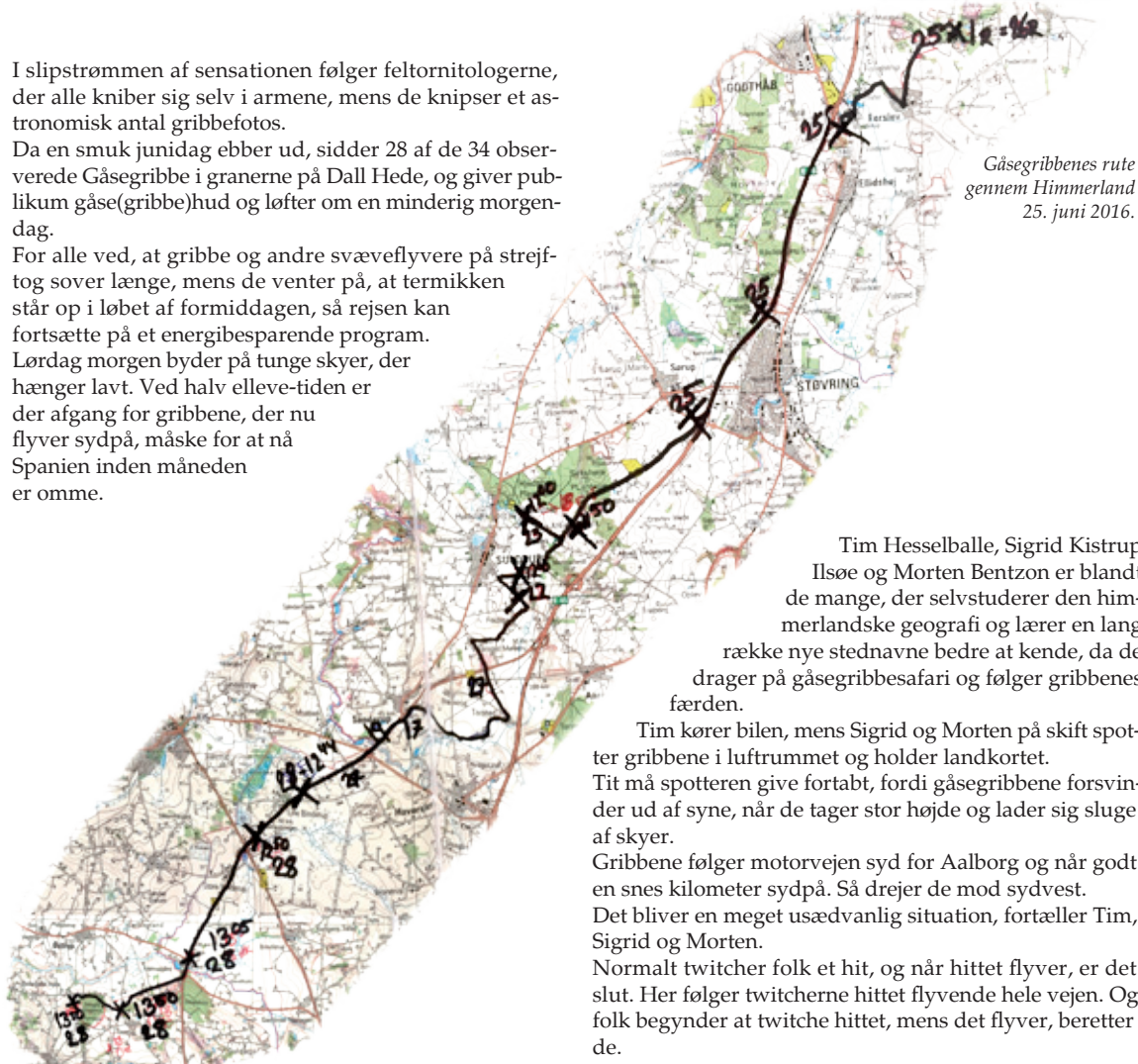
Og så sker det umulige nok engang.

Flokken udser sig Dall Hede ved Ferslev som nattesæde.

I slipstrømmen af sensationen følger feltornitologerne, der alle kniber sig selv i armene, mens de knipser et astronomisk antal gribbefotos.

Da en smuk junidag ebber ud, sidder 28 af de 34 observerede Gåsegribbe i granerne på Dall Hede, og giver publikum gåse(gribbe)hud og løfter om en minderig morgen-

dag. For alle ved, at gribbe og andre svæveflyvere på strejftog sover længe, mens de venter på, at termikken står op i løbet af formiddagen, så rejsen kan fortsætte på et energibesparende program. Lørdag morgen byder på tunge skyer, der hænger lavt. Ved halv elleve-tiden er der afgang for gribbene, der nu flyver sydpå, måske for at nå Spanien inden måneden er omme.

Tim Hesselballe, Sigrød Kistrup Ilsøe og Morten Bentzon er blandt de mange, der selvstuderer den himmerlandske geografi og lærer en lang række nye stednavne bedre at kende, da de drager på gåsegribbesafari og følger gribbenes færden.

Tim kører bilen, mens Sigrød og Morten på skift spotter gribbene i luftrummet og holder landkortet. Tit må spotteren give fortabt, fordi gåsegribbene forsvinder ud af syne, når de tager stor højde og lader sig sluge af skyer.

Gribbene følger motorvejen syd for Aalborg og når godt en snes kilometer sydpå. Så drejer de mod sydvest.

Det bliver en meget usædvanlig situation, fortæller Tim, Sigrød og Morten.

Normalt twitcher folk et hit, og når hittet flyver, er det slut. Her følger twitcherne hittet flyvende hele vejen. Og folk begynder at twitcher hittet, mens det flyver, beretter de.

Morten Bentzon og Sigrød Kistrup Ilsøe følger Gåsegribbene, Himmerland, 25. juni 2016.
Foto: Tim Hesselballe.

Gåsegrib, Vesterris Plantage, 26. juni 2016. Foto: Kis Boel Guldmann.

Tim, Morten og Sigrid melder gribbenes rute ud, mens det hele udspiller sig. Og der er folk fra Langeland, der kører på de minutaktuelle mobile rapporter fra det himmerlandske gribbeterræn.

Det kommer ingen til at fortryde.

Gåsegribbene går til ro nord for Aalestrup i Vesterris Plantage.

Næste dag bliver der skruet op for surrealismen, da 18 gåsegribbe sætter sig til rette med næb og klør og god appetit på en svinefarm i Kællingtand syd for Aars. Svineavleren stiller to svinekadavere til rådighed, hvorefter et hektisk sceneri udspiller sig, som næppe nogen dansk ædruelig ornitolog havde set komme.

Gribbene kaster sig over svinene, der i løbet af bare 20

minutter får gode ben at gå på. Så har de spisende gæster gjort rent bord.

Under måltidet står en flok feltornitologer og får deres livs fugleoplevelse i den normalt kadaverfri danske natur. Dagen efter er gribbene fortsat i området, men derefter ebber det fire dage lange besøg ud, og Gåsegribbene siver ud af landet.

Jeg selv havde kun fornøjelsen af gribbene efter ankomsten om fredagen, da de svævede over Poulstrup og Dall Hede og kastede skygger på størrelse med ladeporte.

Lørdag skulle jeg på familieferie på Mallorca. Der var mødepligt. Så mens gribbene holdt grisefest i Himmerland, holdt jeg min egen i Spanien.

Info: Gåsegrib i Danmark - tidligere forekomst

Før 2016 sendte antallet af danske Gåsegrib-observationer til himmels, var der kun gjort 6 observationer af Gåsegrib i Danmark. I alle tilfælde var der tale om enkeltindivider.

Fra den første observation, der fandt sted i 1858 ved Katholm Gods på Djursland, skulle der gå 127 år til den næste.

22. maj 1985 blev en Gåsegrib observeret ved Gjerrild på nordkysten af Djursland, inden den to dage senere nåede Skagen, og dagen efter blev set trække mod syd over Dronninglund Storskov.

I 1986 var der to oktober-observationer af Gåsegrib. Formentlig var der tale om samme fugl. Først blev en set

1. oktober ved Dovns Klint på Langeland. Ti dage senere blev der set Gåsegrib over Sønderskoven på Als.

I 2013 trak en, der holdt til i Kåstrup nord for Skive mange ornitologer af huse. Samme år blev der i august set en Gåsegrib, der trak syd over Tårnholm og senere Rødovre på Sjælland.

2016 blev så året, der sprængte alle rammer. Først blev en grib set 21. juni ved Bøtø Nor på Falster, inden masseforekomsten, der blev indledt ved Lindenborg, kastede mange indrapporteringer af sig.

I juli 2016 blev en Gåsegrib set ved Slivso i Sydjylland og 11 dage senere sås én trækkende ved Stovby på Falster.

Nu kommer så spørgsmålet: Vil Gåsegribben blive et mere almindeligt indslag i den danske fuglefauna?

Svaret er formentlig et optimistisk ja.

Som et nyt fænomen er flokke af Gåsegribbe blevet næsten årlige gæster i Vesteuropa. Belgien havde i 2007 besøg af op til 200 gribbe, mens Holland samme år noterede 140 fugle, mens Schweiz havde 80 svævende.

De strejfende gribbe er primært unge ikke-ynglende fugle, og de fleste observationer bliver gjort fra maj til juli med juni som den sandsynligste måned med Gåsegrib i sigte.

I Holland fortæller statistikken, at der i perioden 1800-1979 blev set i alt ni Gåsegribbe i landet. I perioden 1980-2008 er det samlede antal af gribbe i vadehavslandet vokset til i alt 177 individer.

I Holland har man aflæst flere ringmærkede gribbe, som stammer fra Pyrenæerne. Der er også aflæst italienske gribbe.

En af de 18 Gåsegribbe, der holdt til omkring svinefarmen ved Kællingtand syd for Aars i dagene 26-28. juni 2016, var ringmærket med en gul ring med koden "9TP".

Fuglen kunne derfor spores tilbage til ringmærkningsstedet nær bjerglandsbyen Alquezar i den sydlige del af Pyrenæerne nær Zaragoza. Gribben blev som helt ung ringmærket i 2013. Den var altså tre år, da den dukkede op i Nordjylland i selskab med 33 artsfæller.

Den selvsamme fugl blev 19 dage efter flokkens besøg i Himmerland aflæst på en fodringsplads i det nordøstlige Italien, 1.195 kilometer fra Kællingtand.

At flere gribbe svæver langt nord for deres normale udbredelsesområde kan formentlig forklares med en markant fremgang i bestanden i Spanien, hvor langt den største bestand i Europa findes.

I 1980'erne var der kun nogle få tusinde ynglepar af Gåsegrib i Spanien. I disse år er den spanske bestand vurderet til at tælle 17.500 par – måske flere.

*Gåsegrib, Kællingtand,
27. juni 2016.
Foto: Lars Grøn.*

Sibirisk Jernspurv i Hirtshals - finderberetning

Af Brian Ravnborg

Sibirisk Jernspurv, Hirtshals, 22. november 2016. Foto: Kis Boel Guldmann.

Efter der havde været set Sibirisk Jernspurv ved Göteborg, havde jeg brugt en del fridage og eftermiddage på at eftersøge spurven på kyststrækningen nord for Frederikshavn og ude på Hirtsholmene.

Den 9. november skulle være en dag uden jagt på Sibirisk Jernspurv. Om morgenen havde jeg lavet en aftale med værkstedet i Hirtshals om, at jeg skulle have skiftet til vinterdæk. Som altid når bilen er til tjek, går jeg en tur i det nærliggende område, som er et af mine absolutte yndlingslokaliteter. Som det første, går jeg ned omkring en plads, hvor der gennem de seneste mange år har været opmagasineret en del store granitsten. Området bliver gennemgået, som jeg har gjort så mange gange før. Da jeg når til enden af området, ser jeg, i et havtornekrat omkring 100 meter derfra, en lille fugl flyve op som en fluesnapper. Jeg får kikkerten på fuglen, og ser en tydelig Husrødstjert. Jeg havde kort tid inden været nede og se Østlig Husrødstjert på Bønnerup Havn, så denne skulle bestemt tjekkes ud. Måske stod jeg med et østlig hit.

Jeg går hen til krattet, men Husrødstjerten er som sunket i jorden. Da jeg når rundt på den anden side, ser jeg pludselig en lille fugl sidde stille helt i toppen af krattet, kikkerten kommer igen på, og det første der springer i øjnene er de karakteristiske hovedtegninger for Sibirisk Jernspurv. Jeg står på omkring tre meters afstand og har

fuglen i fuldt medlys fra morgensolen. Min puls går fra nærmest 0 til 100 på en tid, der får selv en Ferrari til at ligne en skildpadde.

Med fuglen siddende fremme, får jeg ringet til den lokale birder Lars Pedersen. Fuglen flyver nu ned i krattet, og mens jeg venter på "vidnet", får jeg meldt fuglen ud på Birdalarm. Efter ca. 10 min kommer fuglen frem i den ene side af krattet. Her sidder den, da jeg ser Lars' bil trille ind. Den sidder der stadig, da han stiger ud af bilen, og så er den væk...

Herefter kommer den længste time i mit liv. Fuglen er som sunket i jorden, der kommer flere folk til, og jeg må igen og igen fortælle, at den fløj lige præcis, da den første birder nåede frem og nej, jeg havde ikke kamera med. Efter en time bliver de fremmødte enige om at prøve at afspille stemmen. Første forsøg fra en jorddyngede lige ved foden af krattet gav ikke resultat. Andet forsøg, lidt derfra, gav øjeblikkeligt pote, fuglen kom flyvende til og landede igen i toppen af krattet. Efter at der var gået en time, hvor man mere og mere mistede troen på, at den vil blive genfundet, var det en kæmpe lettelse, da der lød et brøl - "DEN ER HER!!!!".

Efterfølgende har det været fedt at møde op i Hirtshals og tale med birdere fra hele Europa.

Lars og Connys oplevelser med Sibbe

Af Conny Jensen og Lars Paaby

Invasionen i Nordeuropa af Sibirisk Jernspurv blev som bekendt nok efterårets største ornitologiske overraskelse med over 200 fund, heraf ca. 10-12 i Danmark. Arten, der yngler i Sibirien og normalt overvintrer i Kina, var indtil 2016 blot iagttaget én gang i Danmark, 5/10 1992 på Christiansø, hvor en fugl blev ringmærket. Efter at arten var iagttaget i flere nabolande i efteråret 2016, dukkede den næste danske også op på Christiansø – 24 år senere i et net 13/10 og allerede to dage efter endnu én, der blev et kort men intensit tilløbsstykke. En fugl på Stubben i Københavns Nordhavn i fem eftermiddagstimer. Siden fulgte flere andre, som dog kun var her i landet endnu kortere tid og kun blev set af enkelte personer. Men jernspurven i Hirtshals blev den mest langtidsstationære og et af de mest twitchede hits i Danmark gennem tiderne. Mandag den 6. februar 2017 blev sidste dag, vi så Sibirisk Jernspurv i Hirtshals. Faktisk på dag 90. Det var 90 dage ud over det sædvanlige, og ligesom flere andre lokale birdere, har vi (Conny og Lars) næsten dagligt været nede og se den, når den nu kun var 900 meter fra vor bopæl. Ja faktisk lige i "baghaven", og det var svært at holde sig væk. Der har været rekordmange fuglekiggere forbi Hirtshals for at se jernspurven (minimum 500 gætter vi forsigtigt på), med besøg fra ikke færre end 14 forskellige lande, Sverige, Norge, Tyskland, England, Irland, Spanien, Holland, Belgien, Luxembourg, Østrig, Schweiz, Frankrig, Ungarn og Danmark, samt Grønland og Færøerne. Vi er næsten dagligt blevet kontaktet af både danske og udenlandske fuglekiggere, som gerne ville have gode råd om fuglens vaner og gemmesteder. Det har været sådan, at den har flyttet lidt rundt i sit område, mens den har været her. Der var sådan en fem – seks steder, den foretrak at opholde sig. Så tog man lige en runde de steder, og vupti så var jernspurven som regel også at finde. Vi lærte jo efterhånden dens mønster og døgnrytme at kende. Vi har talt med en masse mennesker under hele perioden. Og når folk ringede, forklarede vi, hvor den plejede at opholde sig. Men havde vi tid og ikke var på arbejde, kom

vi som regel ned og hjalp med at finde "Sibbe", som vi kaldte den i daglig tale. Vi ville jo nødtigt have, at folk skulle køre skuffede hjem. Vi havde det bedst med at alle fik set jernspurven. For os lokale har det faktisk været en rigtig god oplevelse med de mange besøgende fuglekiggere fra både ind- og udland. En god tid vi vil se tilbage på med glæde. Men der var selvfølgelig nogle dage, jernspurven ikke lige var at finde, specielt på dage med råt og blæsende vejr. En del fuglekiggere måtte således aflægge Hirtshals besøg tre gange eller flere, førend det lykkedes at se jernspurven. Så det var ikke lige let hele tiden.

Især på stille, solrige dage var den ret medgørlig og sås ofte frit fremme i toppen af havtornkrattene, hvor den hyppigt kaldte flittigt med sit firestavelses "ti-ti-ti-ti". Ved flere lejligheder hørte vi den tilmed subsynge, hvorfor vi antager, det må være en han, ligesom flere dragtdetaljer taler for, at det er en ungfugl.

Særligt i slutningen af dens ophold havde den en forkærlighed for at søge føde i grøften og rabatten på østsiden af Sigurd Espersensvej, specielt under og omkring en busk over for indkørslen til Nordic Seafood. Her påbegyndtes omkring 1. februar et planlagt naturgenopretningsprojekt som kompensation for anlægget af den nye omfartsvej gennem det fredede område. En del krat blev ryddet, ligesom det høje græs blev slået med støjende maskiner, dog uden at det tilsyneladende generede jernspurven, der fortsatte sin fødesøgning på jorden nær de arbejdende folk.

Mandag eftermiddag den 6. februar var den stadig på plads ved solnedgang ved en større dyng ryddet krat og græs i vejrabbatten. Men dagen efter blev grendyngen fjernet, og trods intensiv eftersøgning genfandt vi ikke jernspurven og har ikke set den siden. Den efterfølgende uge var præget af koldt og blæsende vejr med snefald, der kan have haft negativ indflydelse på fødemulighederne i området.

Sibirisk Jernspurv, Hirtshals, 15. januar 2017. Foto: Conny Jensen.

Karmindompap – status efter godt 40 år som nordjysk ynglefugl

Af Henrik Nyrup

Karmindompappen har i Danmark en kort historie. Fra første ynglefund i 1972 på Christiansø til i midten af 1990'erne at have en landsbestand på 200-250 ynglepar, og til i dag, hvor antallet af ynglesteder er faldet meget markant. Om Karmindompappen formår at holde fast i en fåtallig bestand, eller om den igen skal være et spændende farverigt men sjældent indslag kan kun fremtiden vise.

En ny ynglefugl kommer til landet

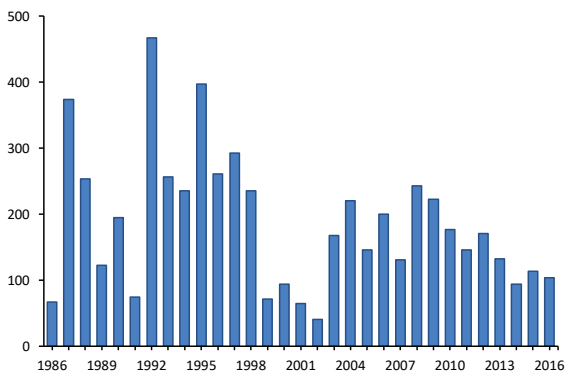
Karmindompappen er en forholdsvis nyindvandret ynglefugl i landet, og det var først i 1972 at det første sikre ynglefund blev gjort på Christiansø. Ynglefundet falder sammen med den ekspansion, der i 60'erne og 1970'erne skete fra øst mod vest. De første ynglefund fra Tyskland er således fra Mecklenburg i 1968 og fra Norge i 1970 (Møller m.fl. 1978).

I Danmark træffes Karmindompap især ved lokaliteter, der ligger ud til kysten – typisk steder med strandoverdrev, kratbevoksning og moseområder, men også gerne i sommerhusområder tæt ved mennesker.

I "Fuglenes Danmark" fra 1998 fremgår, at *"Der er særligt mange ynglefund af arten på Bornholm, Lolland-Falster, Møn, Langeland, Nord- og Østsjælland, omkring Skagen halvøen samt på Djursland. Desuden yngler arten nu på flere lokaliteter langs den jyske vestkyst bl.a. med en lille bestand nord for Fjerritslev"*. Det angives også videre i bogen, at arten yngler på blandt andet Læsø. (Grell 1998).

Landsbestanden blev ved Atlas II vurderet til at være i størrelsesordenen 200-250 ynglepar, mens bestanden i 1990 blev vurderet til minimum 75 ynglepar og i slutningen af 1980'erne til 100-150 ynglepar (Grell 1998).

Fra det første atlasprojekt i 1971-74 til det andet projekt i 1993-96 var der mere end en tidobling af antal ynglepar, men af uforklarlige grunde er der sket et markant fald siden midten af 1990'erne. Et mønster, der også er registreret i Sverige, hvor det er vurderet at der skete en mindskning med cirka 60% mellem 1993 og 2004, og hvor bestanden i 2007 blev opgjort til cirka 9000 par (DOFbasen og Sveriges Lantbruksuniversitet, Artdatabanken).

Figur 1. Årligt antal observerede Karminompap i Nordjylland fra 1986 til 2016.

Forekomst i Nordjylland

Den første observation i Nordjylland af Karmindompap foretages reelt ikke inden for landsdelen, da observationen er 28/5 1964 1 ad. 60 km NV for Hirtshals. De næste observationer er 4/6 1972 1 han Nordre Rønner og 6-8/6 1972 1 han Skagen (Møller m.fl. 1978).

Op gennem 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne kommer der flere og flere observationer af Karmindompap, og der kommer især fra Skagen-området også indrapporteringer af ynglefugle.

I en årrække fra slutningen af 1980'erne til midten af 1990'erne stabiliseres antallet af observerede fugle til i flere år at være 200-250 ex. I tre år observeres der markant flere fugle, nemlig i 1987 (374), 1992 (467) og 1995 (397). I midten af 1990'erne vurderes ynglebestanden i Nordjylland til omkring 50 par (Christophersen 2003), mens den danske bestand vurderes til 200-250 par (Grell 1998).

I slutningen af 1990'erne faldt antallet markant og i den fire-årige periode fra 1999 til 2002 blev der i gennemsnit kun observeret 68 fugle. I perioden optræder arten også på et vigende antal lokaliteter (Christophersen 2003). I den efterfølgende periode fra 2003 til 2015 har antallet varieret mellem 94 og 243 fugle med et gennemsnit på 171 fugle. Der skal i talmaterialet naturligt tages højde for DOFbasens lettelse i indrapporteringen af observationer, men udviklingen i de seneste 5-7 år indikerer, at der er en fortsat nedadgående tendens i antallet af observerede fugle.

Forårstræk

Karmindompappen overvintrer i Indien og i det sydøstlige Asien. Ankomsten til Nordjylland sker typisk medio maj. Der er dog enkelte observationer med tidligere ankomsttidspunkt. Det drejer sig om 21/4 2014 1 syngende Skagen. Hertil kommer to observationer fra april 1986, som det dog er valgt at se bort fra på grund af, at de nærmere omstændigheder ikke er beskrevet.

Der er ikke over tid sket en markant ændring i tidspunktet for den første observerede Karmindompap. Det sene ankomsttidspunkt i perioden før 1975 har sandsynligvis en sammenhæng med det begrænsende antal fugle, der blev observeret her, og datoen for første observation var således mere usikker.

Den gennemsnitlige ankomstdato har kun varieret lidt de seneste mange år – jf. Tabel 1.

Der observeres årligt et mindre forårstræk ved Skagen. Der har i enkelte år været tale om markante trækforekomster. I 1987 blev således i Skagen 24/5 observeret 122 trækkende på én time, hvilket følges op med 25/5 76 trækkende og 26/5 18 trækkende. Året efter i 1988 bliver der i Skagen i perioden fra 15/5 til 1/6 samlet registreret 127 trækkende/trækforsøgende.

Der er senere registreret større trækforekomster på enkelte dage, men ikke så markante som i 1987 og 1988. Det drejer sig om 1994 med 28/5 18 trækforsøgende i Skagen og 2003 med 29/5 18 trækkende i Skagen.

Figur 2. Tidspunkt for første observerede Karmindompap 1986-2016. For 1986 og 2014 er ud over første observation i april også angivet den efterfølgende første observation i maj.

Sommer og efterårstræk

I sommermånederne observeres typisk kun syngende hanner. I de seneste år er der observeret syngende hanner i Skagen-området, Tversted-Hirtshals-Lønstrup (inkl. Tornby Klitplantage) og Hanstholm. De største observationer inden for de seneste år fra disse områder er 10/6 2012 7 syngende Hanstholm, 5/6 2011 5 syngende Tversted og 1/5 2007 9 Skagen.

Det er på baggrund af materialet vanskeligt at give et estimat på antallet af aktuelle ynglepar i Nordjylland. Det kan dog bemærkes, at der i 2015 kun var rapportering om 4 sandsynlige ynglepar (Skagen, Tversted Søerne, Tornby og Hirtshals), som sammenligning til en vurderet ynglebestand i midten af 1990'erne på omkring 50 par. I Atlas-projektet viser det foreløbige resultat, at Karmin-dompap i perioden fra 2014-2017 på landsplan er registreret i 27 kvadrater som sikker/sandsynlig ynglende, mens den i Atlas II (1993-1996) blev registreret i 122 kvadrater som sikker/sandsynlig ynglende og i Atlas I (1971-

1974) blev registreret i 6 kvadrater som sikker/sandsynlig ynglende.

Observationen for den sidste sete fugl er væsentlig mere varierende. I perioden fra 2001 til 2015 varierer datoerne fra 16/6 (2002) til den 13/12 (2009). Det er dog typisk i perioden fra medio august til primo september, at sidste Karmindompap observeres.

Kildemateriale

Møller, A.P. m.fl. 1978: Nordjyllands Fugle – deres yngleudbredelse og trækforhold. Scandinavian Science Press Ltd, Klampenborg 1978.

Grell, M (red): Fuglenes Danmark, Gads Forslag 1998.
Christoffersen, H: Karmindompap – en art på vej ud?
Riden 3-2003.

Foruden materiale fra:
Dansk Ornitologisk Forening, DOFbasen
Sveriges Lantbruksuniversitet, Artdatabanken
Rapporter fra Nordjyllands Fugle

	Ankomstperiode	Gennemsnitlig ankomstdato
Indtil 1975 (FDN 1991)	19/5 - 19/6	5/6
1975-1991	25/4 - 28/5	17/5
1991-2000	10/5 - 21/5	15/5
2001-2010	11/5 - 22/5	16/5
2011-2016	21/4 - 26/5	12/5

Tabel 1. Tidspunkt for første observerede Karmindompap fordelt på årsintervaller.

Første ynglefund af Sølvhejre i Nordjylland

Sølvhejre, Øsløs Skov, 26. maj 2016. Foto: Carsten Krog Pedersen.

Af Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult

I weekenden 2-3. april afholdte Carsten Krog Pedersen og jeg et fotokursus for en gruppe interesserede i Vejlerne. På vej til vores lejr, tidlig morgen, i sydenden af Selbjerg Vejle, så vi to Sølvhejrer, der sammen fløj ud af den skov, hvori der befinder sig en fiskehejrekoloni.

Vi blev hurtigt enige om, at det var et syn, der skulle følges op på. Samme aften kunne vi fra vores lejr opleve, hvordan tre Sølvhejrer fløj ind i skoven på ny.

Var der blot tale om overnatningstræk, eller var der yngel på færde? Det så mistænkeligt meget ud som det sidste.

Ved at gennemse en del af fiskehejrekolonien med teleskop den 14. april, lykkedes det mig at finde en Sølvhejre, der lå og rugede i en rede i toppen af et højt grantræ.

Jeg fortalte om reden til de lokale fuglekiggere og enkelte andre, og regelmæssigt blev der, på afstand, holdt øje med reden. Jens Frimer Andersen kunne tjekke reden fra en anden vinkel, og han var da også den første, der kunne konstatere, at der var unger i reden. Det så han den 14. juni.

I begyndelsen troede vi, at der var tre unger, men det skulle vise sig, at der var fire.

Udover yngleparret var der også mange andre ikke-ynglende Sølvhejrer i området, og det var lidt overraskende, at man, efter endt natlyt klokken fire om morgenen den 22. juni, kunne opleve seks Sølvhejrer stå i træerne ret tæt på reden. Derudover kunne den rugende hun også ses.

Gennem resten af juni og begyndelsen af juli kunne vi følge ungernes udvikling til fuldvoksne Sølvhejrer. De

holdt bl.a. flyveøvelser på redekanten. De forlod reden ca. 10. juli.

Sølvhejreforekomsten i Danmark har gennemgået en kolossal udvikling. Sølvhejre var SU-art til og med 1990. På det tidspunkt var der officielt 35 fund af arten i Danmark. Det billede står i skærende kontrast til den aktuelle situation. F.eks. var der i 2016 4260 observationer af Sølvhejre i Danmark! Der er naturligvis tale om et stort antal gengangere, men billedet taler for sig selv.

Af de mange observationer i 2016 var de 276 i øvrigt fra Vejlerne. Heraf sås op til 14 i august, 16 i september og 14 i oktober i området.

Ynglefundet fra Vejlerne er det andet i Danmark. Første yngleforekomst skete på Saltholm i 2014. Også her fandtes reden i et træ.

Det er ikke kun i Danmark, at Sølvhejren er blevet mere almindelig. Siden slutningen af 80'erne har arten udvidet sit yngleområde, som traditionelt findes i det sydøstlige Europa, til at inkludere mere nordvestlige lande som Frankrig (1994), Spanien (1997), Polen (1997), Tyskland (2012), Sverige (2012) og altså Danmark (2014). I Holland blev det første ynglepar fundet allerede i 1978.

Samlet set har Danmark flere kerneområder for Sølvhejre, hvor antallet er høje, og hvor man kan se adskillige fugle på en tur. Vadehavsområdet og Skjern Enge huser således mange individer, hvoraf flere overvintrer. Andre væsentlige lokaliteter er Maribo-søerne, Vestamager og altså Vejlerne. I princippet ses de imidlertid over hele landet i løbet af året. Sølvhejre er blevet en dansk fugl!

Sølvhejre i fiskehejrekolonien, Øsløs Skov, 1. juni 2016. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

Elge i Lille Vildmose

Af Jens Vinge

Elgen er tilbage i Danmark efter 5000 års fravær. Elgene er hentet til Danmark fra svenske elgparker i et samarbejde mellem Aage V. Jensen Naturfond og Aalborg Kommune.

Baggrund

Projektarealet er beliggende i Lille Vildmose cirka 25 km sydøst for Aalborg i det nordøstlige Himmerland, Danmark. Området består udelukkende af privatejede arealer. Lille Vildmose er omfattet af Danmarks største landskabsfredning på 76 km² med Tofte Mose, som den største og bedst bevarede højmoser i Nordvesteuropa. Fredningen har skabt mulighed for en række naturindsatser i området, herunder etablering af et nyt vildthege i den del af terrænet, der kaldes Mellemområdet. Området er desuden en del af et stort Natura 2000-område: Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark Skov, som er både habitat- og fuglebeskyttelsesområde.

I Lille Vildmose foregår der i perioden 2011-2016 et EU LIFE-støttet naturgenopretningsprojekt. Projektet gennemføres i et samarbejde mellem Aage V. Jensen Naturfond, Aalborg Kommune og Naturstyrelsen. Hovedformålet er at sikre og forbedre områdets sårbare højmoser ved hjælp af en optimal naturindsats i forhold til både områdets fredning samt Natura 2000-planer. Den største trussel mod områdets sårbare natur er tilgroning med birk, som truer med at skygge vegetationen bort på områdets eksisterende aktive højmoser og forhindrer, at øvrige arealer udvikler sig som nye aktive højmoser. Birkeopvæksten bekæmpes på nuværende tidspunkt ved hjælp af maskinelle og motormanuelle metoder. Metoderne har desværre kun en begrænset effekt uanset et meget højt omkostningsniveau. På den baggrund er der behov

for at finde nye metoder, der bedre kan reducere tilgroningen på en omkostningseffektiv måde.

Projektet har til hensigt at bevare og beskytte områdets eksisterende naturværdier samt genskabe nogle af de manglende naturlige økologiske processer ved genindførelse af forsvundne nøglearter som Elg og Krondyr. Dyrenes græsning vil blive en af områdets dominerende positive naturlige forstyrrelser og derigennem bidrage til at øge områdets biodiversitet i retning af et selvbeholdende økosystem. Græsningsdyrene er dog langt mere end blot levende alternativer til maskinelle plejemetoder, da de bidrager med mange andre værdifulde økologiske funktioner end blot regulering af vegetationen gennem afgræsning, det være sig ekskrementer, frøspredning, kadavere, blotlægning af jord og tørv mv. Vi forventer, at flerarts- og helårsgræsningen kan tilføre naturen så megen dynamik og variation, at området bliver mere selvforvaltende, hvorved det bliver muligt at reducere menneskelige indgreb og på samme tid forøge den biologiske mangfoldighed.

Aalborg Kommune har i samarbejde med Aage V. Jensen Naturfond fået udarbejdet en videnskabelig udredning fra Københavns Universitet, der analyserer forskellige græsningsdyrs potentiale i forhold til områdets naturplejefordringer og økologiske rammebetingelser. Hovedkonklusionen er, at Krondyr i kombination med Elge kan modvirke områdets tilgroning med skov og derigennem sikre områdets eksisterende højmoser og skabe de bedste rammebetingelser for, at nye arealer kan udvikle sig i retning af højmoser.

Færist på Vildmosevej.
Foto: Jens Vinge.

Elgtyr og elgko med GPS-halsbånd. Foto: Jens Vinge.

Indhegning af Mellemområdet

Elge og Krondyr er et bærende element i Mellemområdets fremtidige naturindsats. Forud for dyrenes udsætning i området er der etableret et stormasket trådhegn (stålgærde) med en højde på 2,5 m monteret på træpæle af robinie. Hegnet er indpasset i landskabet, så det i videst muligt omfang skjules af enten vegetation eller terrænforskelle. Den samlede hegnslinje er godt 29 km lang og indhegner et område på knap 2100 ha.

Det nye hegnsareal i Mellemområdet afgrænses af Høstemark Skov og Mose mod nord og Tofte Skov og Mose mod syd. Både Høstemark Skov og Mose (cirka 460 ha) og Tofte Skov og Mose (cirka 3750 ha) er allerede indhegnede med status af dyrehave. Høstemark huser en bestand af Krondyr og i Tofte findes en bestand af både

Krondyr og Vildsvin. Et nyt tredje hegn om Mellemområdet kan bidrage til at opfylde en af de langsigtede målsætninger i fredningen, at området på længere sigt kan fungere som en biologisk og funktionel enhed under ét stort samlet hegn.

I hegnet er der etableret en række forskellige åbninger, så offentlighedens adgangsmuligheder principielt ikke hindres eller forringes af hegnsetableringen. Hvor de offentlige veje krydser hegnslinjen er åbningerne forsynes med dyreriste kombineret med supplerende låger, så der via vejene fortsat er adgang for almindelig trafik i bil, til fods, på cykel eller hest inklusiv hestevogne. Alle øvrige veje og stier, der er åbne for offentligheden til fods eller på cykel er forsynet med mindre publikumslåger.

Elgtyr og elgko ved vandhul. Foto: Lars Mørch.

Udsætning af elge

Hegnet er etableret i løbet af 2015/2016. Elgene er importeret til Mellemområdet ultimo 2015 og primo 2017 fra svenske elgparker, hvor de efter ophold i et mindre vinterhegn og udslusningshegn er udsluset til det store hegn omkring medio 2016 og maj 2017. Krondyrene indbringes fra de tilstødende indhegninger i Høstemark Skov og Mose og/eller Tofte Skov og Mose primo 2016 og primo 2017.

Den udarbejdede analyserapport konkluderer, at den ideelle fremtidige naturplejemetode er samgræsning med både udprægede "grazers" over intermediære typer til rendyrkede "browsers". Elg er det bedste og eneste eksempel på en regulær browser, der kan håndtere betydelige mængder af træopvækst og som samtidig vurderes at kunne få opfyldt sine basale livsvilkår i området. Elgen opfattes på mange måder som en optimal naturplejer for området, idet den er bedre tilpasset fugtig mosebund end fx Krondyr, og fordi Elgens diæt består af omkring 90% træer og buske, som netop udgør områdets største naturpleje-udfordring.

Rapporten betegner Lille Vildmose som et ideelt område til udsætning af Elg i Danmark og med områdets rigelige træopvækst anslås Mellemområdet at udgøre et potentielt levested for op mod 30 til 50 Elge sammen med et større antal krondyr, områdets nuværende rådyr samt den eksisterende sommergræsning af op mod 1000 heste og kreaturer. Analysen baserer blandt andet sin positive vurdering af områdets egnethed på et besøg af den svenske elgekspert Jimmy Pettersson, der på baggrund af sit indgående kendskab til Elges habitatkrav bedømte området som velegnet for en fremtidig udsætning. Det er

Aalborg kommune og Aage V. Jensens Naturfonds opfattelse, at introduktion af Elge er en forudsætning for at opfylde områdets fremtidige naturplejemålsætninger og at den ønskede udsætning hviler på et kvalificeret og forsvarligt grundlag baseret på både videnskabelige analyser og praktiske erfaringer. Undersøgelserne har sandsynliggjort, at dyrenes fysiologiske, adfærds- og sundhedsmæssige behov og de dyrevelfærdsmæssige hensyn kan blive tilgodeset i Mellemområdet.

Den ønskede bestand af elge i Mellemområdet etableres ved hjælp af sydsvenske dyr, der genetisk set vurderes sammenlignelige med den oprindelige danske bestand. Elgene er udsat som yngre fortrinsvis store fravænnede kalve med en startpopulation på 12 dyr. Kønsfordelingen udviser en overvægt af hundyr for at fremme en hurtig bestandsudvikling efter udsætningen. De danske fødevaremyndigheder har defineret en række sundhedsmæssige krav, som importdyrene skal kunne opfylde inden import til DK. Derudover kan der på et senere tidspunkt blive fremsat supplerende krav. Det er altafgørende for projektets succes, at elgene hurtigst muligt får en naturlig vild adfærd og at de på sigt under ingen omstændigheder bliver opsøgende i forhold til publikum. Størst interesse har derfor Elge fra ekstensive dyrehold, hvor dyrene i videst muligt omfang har tilegnet sig naturlig føde og kun har haft begrænset menneskelig kontakt.

Aalborg Kommune fortager efter hegnets etablering og udsætning af dyrene en løbende tæt monitoring af dyrenes påvirkning af vegetationen og af dyrenes veterinære tilstand. Det sker for at sikre, at der over tid indfinder sig en passende balance mellem antallet af dyr og områdets bæreevne samtidigt med, at dyrevelfærds-

Elgene browser på pil. Foto: Steen Petersen.

mæssige hensyn kan blive varetaget. Skulle overvågningsprogrammet mod forventning afsløre udbredt mistrivsel blandt elgene vil dyrene i yderste konsekvens igen blive fjernet fra området.

Den løbende monitorering af dyrene understøttes af GPS-overvågning ved Aarhus Universitet suppleret af DNA-vegetationsanalyser ved Aalborg Universitet.

Status på elgprojektet

De fem elge har taget mellemområdet til sig og befinder sig godt derude. Vi følger elgene via en GPS-tracking og får meldinger om, hvor elgene befinder sig. Vi er interesserede i, om de nu også udfører det arbejde de er "bestilt" til. Nemlig nedbidning af trævækst og buske i de ønskede naturområder (naturtyper).

Og det gør de faktisk. De er hovedsageligt at finde i den nordlige, vestlige og sydvestlige del af mellemområdet. Den synlige effekt er dog begrænset på nuværende tidspunkt – det er et stort areal de fem elge går på!

Hvor mange elge skal der så være i området? Ja, det er et godt spørgsmål. Den rapport, som vi har fået udarbejdet af Københavns Universitet v/ Rita Buttenschøn, siger noget om et antal mellem 30 og 50 stk. Men det endelige antal kan der ikke siges noget om på nuværende tidspunkt. Det må den løbende monitorering af området

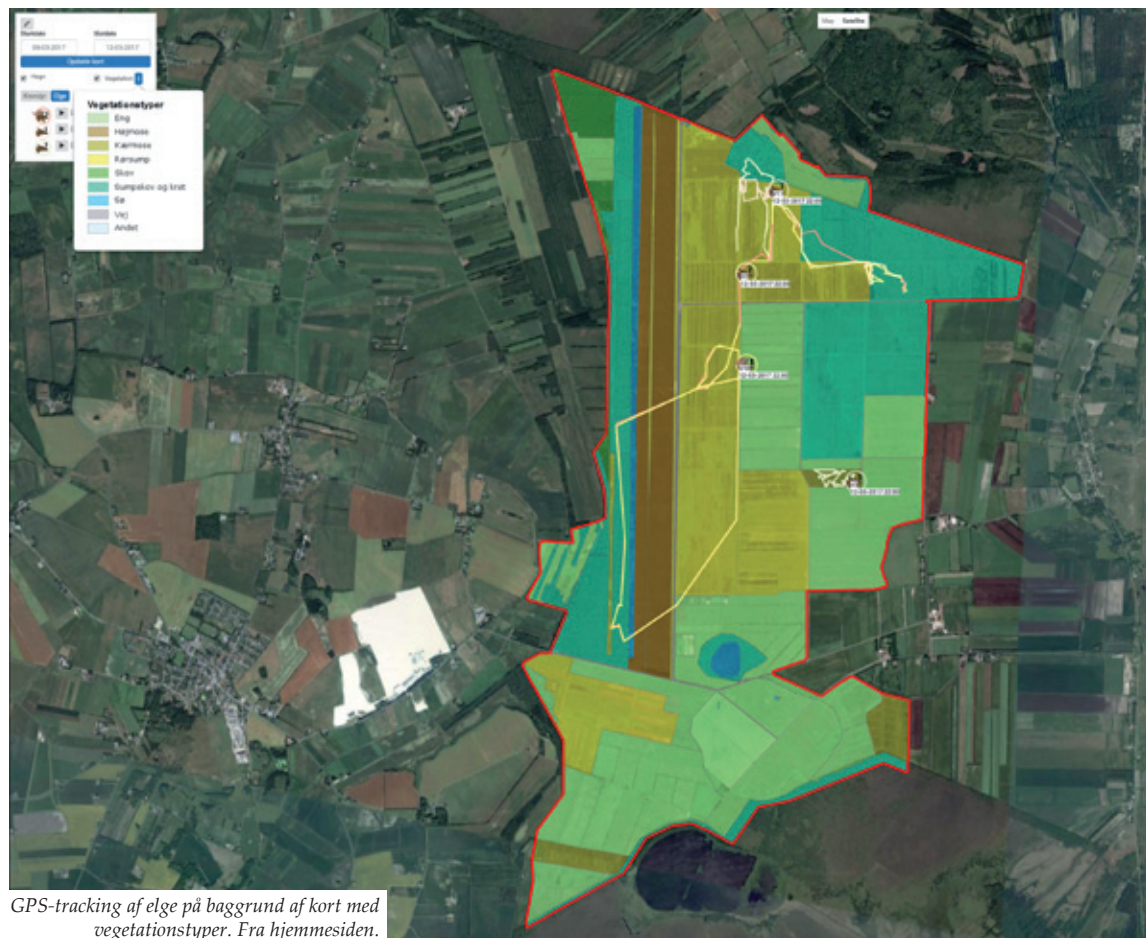
godtgøre. Antallet af dyr (Elge, Krondyr og Rådyr) må nemlig ikke blive så stort, at det kan skade genskabelse af højmosen – negativ påvirkning af spagnumvækst. Spagnummosset er hovedbestanddelen i den intakte højmose. I vinteren 2017 fik vi yderligere importeret fem svenske elgkalve. Før det kan lade sig gøre, skal de enkelte elgparker godkendes af den danske fødevarerstyrelse, og der skal iværksætte en blodprøvetest, en afparasitering på hver enkel Elg samt en tuberkulin test. Vi vil for alt i verden ikke have Elge, der er inficeret med den frygtede piskeorm (parasit).

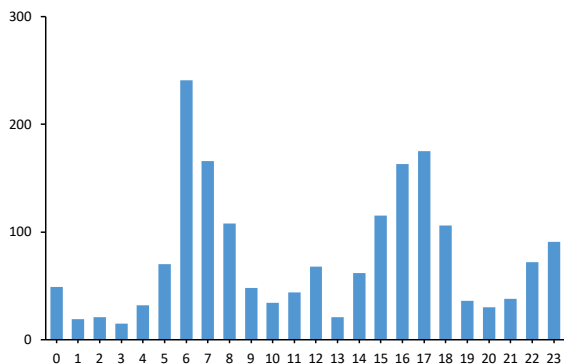
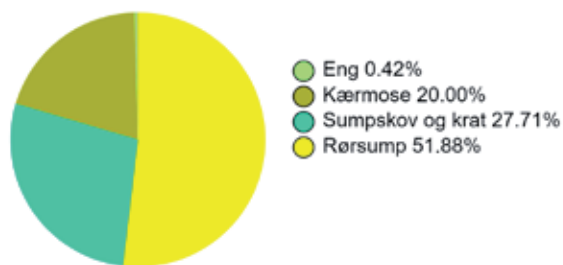
De fem elge skal, ligesom de elge vi fik i november 2015, gå i vinterhegn og udslusningshegn henover vinter og forår, inden de lukkes ud i det store område på 2100 ha. Udover de svenske Elge er der opstået en mulighed for import af tre voksne tyske elge (to elgkøer og en elgtyr), som ovenikøbet er en donation fra den pågældende tyske ejer.

Mon ikke det lykkes – det vil i hvert fald fremme produktiviteten af elgene i Mellemområdet.

Gå ind på Lille Vildmosecentrets hjemmeside og følg elge og krondyrs færden i området:

<http://lillevildmose.dk/gps-tracking-forside/>

Elgenes fordeling på naturtyper (foroven) og distance elgene bevæger sig over et døgn (antal meter, opdelt på timetal, til højre).

Data for disse grafer samt kortet til venstre er alle fra dagene 9.-12. marts 2017 og hentet fra hjemmesiden. Her kan man selv orientere sig om elgenes og krondyrenes aktuelle bevægelser og opholdssteder og på den måde finde ud af, hvor og hvornår der er størst chance for at se dyrene.

Jens Vinge, Skov- og Landskabsingeniør, Ansat i Park og Natur, Aalborg Kommune. Har i samarbejde med Aage V. Jensen Naturfond blandt andet forestået organisering og hjemtagning af elge fra svenske elgparker. Medvirker

desuden ved udarbejdelse af plejeplan for Mellemområdet i Lille Vildmose. Forestår monitorering af Elge og Krondyr samt GPS-tracking og DNA-analyser af samme ved Aarhus og Aalborg universiteter.

Elgene er blevet en del af landskabet i Mellemområdet i Lille Vildmose. Her i selskab med Stor Tornskade, 24. november 2016. Foto: Jan Skriver.

Lille Vildmose og Caretakerprojektet

Af Thorkild Lund

Rørdrum, Lille Vildmose, 10. september 2016. Foto: Jan Skriver.

Caretakerprojektet, hvis officielle titel er Status og udviklingstendenser for Danmarks internationalt vigtigste fugleområder (IBA'er, Important Bird Area), fandt sted i årene 2003-2013, omfattede 173 områder med deltagelse af over 900 frivillige. Et af disse områder var IBA nr. 7, Lille Vildmose. For hver enkelt område er der foretaget en vurdering af lokalitetens trussels- og beskyttelsesniveau. Et forsøg på en indbyrdes rangordning af IBA'er viser, at når raste- og ynglelokaliteter betragtes under ét, har seks lokaliteter det bedste helhedsbillede. Her ligger Lille Vildmose nr. 1. (og de østlige Vejler nr. 2). Siden Caretakerprojektet blev afsluttet i 2013, har Lille Vildmoseområdet været inde i en fortsat rivende dynamisk udvikling. Et påbegyndt naturgenopretningsprojekt, støttet af EU med LIFE+ midler har været stærkt medvirkende til at fremskynde de intentioner, der forelå i henhold til fredningen i 2007. Vandstandshævninger gennem opstemninger har været det helt store virkemiddel. Udsætning af Elg og Kronhjort i 2016 i det såkaldte Mellemområde er ligeledes et redskab til pleje af naturen ved at undgå uønsket opvækst. Disse dynamiske processer har løbende påvirket fuglelivets sammensætning og vil uden tvivl gøre det fremover. Det er på denne baggrund, at den følgende statusoversigt skal læses.

I Caretaker-rapporten anføres det høje beskyttelsesniveau som årsag til den høje status for Lille Vildmose, men modsat bliver også de aktuelle trusler mod området nævnt. For Lille Vildmose vedkommende gælder det først og fremmest tilgroningen, specielt af Birk og Pil. Som omtalt er der nu udsat Elg og Kronhjort. Rørskovene har bredt sig voldsomt. Er det et problem? Det har givetvis betydet en nedgang af ynglende og rastende vadefugle, Klyde har ikke opholdt sig i mosen de seneste fem år. Til gengæld viser rørskovens fugle fremgang (Plettet Rørvagtel, Vandrikse, Trane, Rørhøg, Skægmejse).

En anden anført trussel er predation af Mårhund, Mink og Ræv. Mårhund er blevet indfanget og udstyret med GPS sender, der har gjort det muligt at opspore og uskedeliggøre dem (se Nordjyllands Fugle 2015). Mink er forsøgt fanget i fælder, og rævebestanden er nu reguleret ned til et acceptabelt niveau. Som trusler anført i Caretaker-rapporten anføres ikke andre predatorer udover de nævnte. Men Odder iagttages ofte, især i hættemågekolonien, hvor de ses forsyne sig med æg og unger. Et ynglende Sangsvanepar mistede alle sine halvstore unger (se under Sangsvane i artsgennemgangen). Vi formoder, det har været Odder. Kongeørns fødevalg er blevet analyseret gennem indsamling af bytterester de seneste år og viser et bredt udvalg af mosens fugle og dyr (Tøttrup Nielsen, J. in print). Mosens mange andre rovfugle gør naturligvis også et indhug. Ikke sådan at forstå, at de sidstnævnte arter skal betragtes som problemer, men nødvendigvis må forstås som et naturligt led i den dynamik, der afspejler sig i sammensætningen af mosens fugleliv. Caretaker-rapporten vægter fugle på EU-fuglebeskyttelsesdirektivets bilag 1 samt enkelte fokusarter højest i udvælgelsen af lokaliteter. Det er ganske enkelt grundlaget for udpegningen af et IBA. I det følgende vil kun et fåtal af de fugle, der har påkaldt sig opmærksomhed i mosen i det forløbne år blive omtalt. For Sangsvane, Sædgås og ørnene henvises til de udførlige omtaler under artsgennemgangen. De natak-tive arter (Vagtel, Plettet Rørvagtel, Vandrikse, Rørdrum) har ikke været overvåget i samme grad som tidligere år. Et overblik over de øvrige arter fremgår af skemaet. Efter aftale med LIFE+ projektet har DOF aftalt at optælle kolonirugende fugle. Det gælder specielt Hættemåge og mindre udtalt Sorthalset Lappedykker og Gråstrubet Lappedykker. I 2016 har Hættemåge langt overvejende ynglet i fire kolonier i Mellemområdet, to nord for Hegns-

vej, én i den nordligste del øst for Ny Høstemarkvej og én vest for Grønvej. På den nordligste yngleplads udgør en "ø" af flydeplanter fundamentet for rederne. Den 2/6 blev der estimeret 1300 ynglepar. I uge 25 og 26 regnede der ganske voldsomt, vandstanden steg med over 30 cm, og kolonierne nord for Hegnsvej blev forladt. En stor del af ynglen gik tabt. Derimod så vandstandsstigningen ikke ud til at have berørt kolonien ved Ny Høstemarkvej.

Hættemågekolonierne er tilholdssted for forskellige vandfugle, bl.a. de fire almindeligt forekommende lappedykkerarter. I løbet af forår og sommer er der registreret et stort antal Gråstrubet Lappedykker, max. 104 den 2/6. I uge 19 indfandt der sig i den østlige mågekoloni et større antal Sorthalset Lappedykker. Otte par etablerede sig og ynglede med held.

Rørhøg er de seneste år blevet en af Lille Vildmoses karakterfugle. De ses fouragerende, lavtflyvende over det meste af Mellemområdet. 10 til 12 fugle ad gangen var det normale antal indtastede fugle i de første uger i DOF-basen i 2016. En nøjere registrering af forekomsterne relateret til kort viser, at der ynglede mindst 6-8 par. Som tidligere år lå redestederne tæt ved vejene. Fuglene i Lille Vildmose udviser i det hele taget en høj grad af tillid. En enlig Rørhøg blev set så sent som den 24/11.

Endnu har mosen overvintrende traner til gode, men så sent som 25/12 2015 befandt der sig 12 Traner i området. I 2016 vist årets første Trane sig 2/2, og snart fulgte flere efter. Formodentlig har der været fem par. To til tre par har været ugeførende. Det er svært at lokalisere, hvor yngleparrene har slået sig ned på grund af de efterhånden dominerende rørskove. I slutningen af april viste der sig en flok ikke-ynglende fugle i et antal på 26-36, der tog permanent ophold i mosen sommeren over. I løbet af efteråret kom yderligere fugle til – i alt var der op til 96 fugle.

Som anført i indledningen er Lille Vildmose under permanent forvandling. Planer om genetablering af Birkeshøj har været oppe at vende i over 25 år. De blev indskrevet i LIFE+ projektet. At man ikke allerede er gået i gang skyldes manglende tilladelser, som er blevet udskudt på grund af klager fra naboer. Forhåbentlig bliver problemerne ryddet af vejen, så vi næste år i Nordjyllands Fugle kan fortælle om en af Nordjyllands største fuglesøer.

Kilder:

Status og udviklingstendenser for Danmarks internationalt vigtige fugleområder (IBA'er) 2016 – DOF.

Status 2016 – Aage V. Jensens Naturfond.

Art/år	2013	2014	2015	2016
Gråstrubet Lappedykker	65 par	78 par	min. 72 par	min. 52 par
Lille Lappedykker	17 par	17 territorier	min. 17 territorier	max. 45 ex.
Sorthalset lappedykker	1-2 par	9 par	min. 10 par	min. 8 par
Skarv	878 reder	730 reder	831 reder	289 reder
Rørdrum	25-34 paukende	29-38 paukende	28 paukende	min. 12 paukende
Sangsvane			1 par ?	1-2 par
Atlingand	2 par	5 par	7-9 par	4-5 par
Knarand	1 par	1 par	2 par	min. 2 par
Havørn	1 par	1 par	1 par	1 par
Rørhøg	14-17 par	11-13 par	10 par	6-8 par
Kongeørn	2 par	2 par	2 par	2 par
Vagtel	4 territorier	4 territorier	4 territorier	2-3 territorier
Plettet Rørvagtel	10 territorier	min. 8 territorier	min. 9 territorier	min. 8 territorier
Vandrikse	min. 55 territorier	103 territorier	min. 75 territorier	min. 35 territorier
Trane	6 par	6 par	3-5 par	5-6 par
Stor Regnspøve	5-7 par	9 par	min. 10 par	5-6 par
Hættemåge	943 par	2135 par	min. 1444 par	ca. 1300 par
Huldue	12-15 par	14-16 par	12-14 par	10-15 par
Natkrav		1 syng.	3-4 syng.	4 syng.
Sortspætte	2 par	2 par	2 par	1-2 par
Grønspætte	1-3 par	2-4 par	3-4 par	2-3 par
Vendehals	1 par	3 par	4-5 par	0-1 par
Hedelærke	2 syng.	2 syng.	2 syng.	2-3 syng.
Sydlig Blåhals	2 syng.	6 syng.	6 syng.	6 syng.
Sortstrubet Bynkefugl	0-1 par	3-4 par	3-5 par	4-5 par
Rødrygget Tornskade	18-24 par	min. 26 par	min. 20 par	25-30 par

Overvågning af ynglefugle i Lille Vildmose, Tofte og Høstemark Skove – Fuglebeskyttelsesområde nr. 7 – Natura 2000-område nr. 17. Ynglefugle på udpegningsgrundlaget, ynglefugle på Fuglebeskyttelsesdirektivet bilag 1 samt fokusarter (arter af speciel interesse). Optællinger foretaget af DOF's Caretakergruppe. Skemaet er udarbejdet af Tscherning Clausen.

NB – de lavere tal ved natakative fugle i 2016 beror på mangelfulde optællinger snarere end reel tilbagegang.

Vejlerne 2016

Af Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult

Aage V. Jensen Naturfond og Institut for Bioscience indgik i begyndelsen af 2007 en samarbejdsaftale om overvågning af et udvalg af ynglefugle og rastende trækfugle i Vejlerne. Overvågningen af ynglefugle i Vejlerne har til opgave at bidrage til NOVANA-overvågningen af ynglefugle, som er iværksat for at opfylde Danmarks forpligtelser i forhold til EU-fuglebeskyttelsesdirektivet. Denne overvågning skal føre til samlede vurderinger af de enkelte arters bevaringsstatus i Danmark.

Vejlerne udgør en af landets vigtigste lokaliteter for en lang række ynglefugle som er knyttet til rørskov, rørsump

og enge, bl.a. Rørdrum, Sortterne, Stor Kobbersneppe, Brushane og Engrylle.

Trækfuglene overvåges ved hjælp af 10 totale optællinger fordelt på alle årets måneder, bortset fra juni og juli. I Vejlerne raster store mængder vandfugle med vigtige forekomster af en lang række svømmeænder, gæs og svaner. Vadefuglene er tillige repræsenteret med mange arter med bemærkelsesværdige antal de fleste år af Hjejle, Vibe, Brushane og Tinksmed.

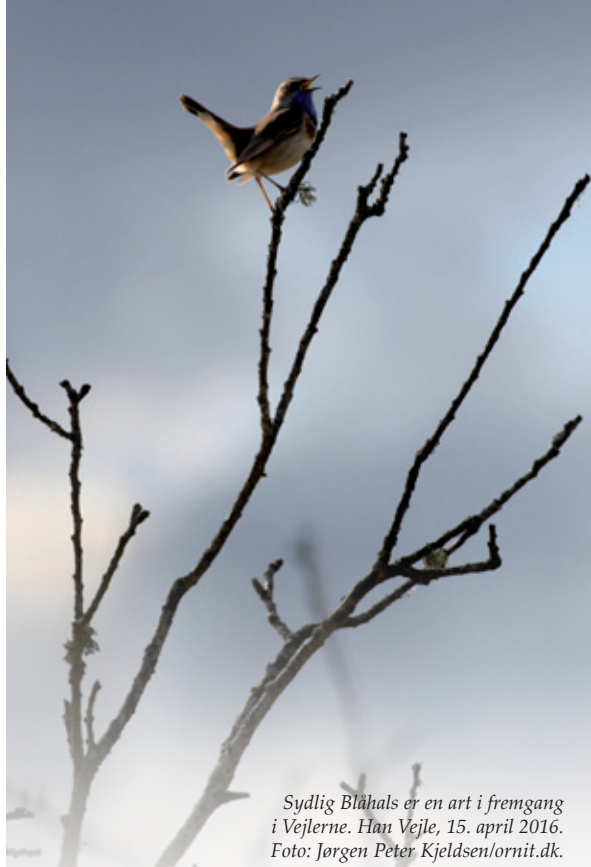
Efter ynglesæsonen samles mange Skestorke i Vejlerne. Bygholm Vejle, 5. august 2016. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

Foråret og sommeren bød vejrmæssigt på blandede forhold. Marts var forholdsvis varm, april var kold og maj var varmere end gennemsnittet. Der forekom ingen skybrud, og i maj måned faldt der kun lidt nedbør. I løbet af sommeren faldt der ret store mængder nedbør fra medio juni. Desuden var juli ret solfattig, mens der forekom varme og tørre perioder i slutningen af juli og i august. September var sommeragtig varm, og havde kun få dage med nedbør. Oktober var køligere, og i Vejlerne faldt der kun lidt nedbør. Vedvarende østenvinde betød, at der skete en stor udledning af vand fra Vejlernes vådområder, inklusiv Bygholmengen, hvor vandstandsniveauet i forvejen var meget lavt.

Ynglefugle

Rørdrum havde en markant fremgang i 2016. 95 pauer hanner taltes i 2015, men i år var antallet oppe på 133. Sølvhejre yngede for første gang i Vejlerne og kun anden gang i Danmark med et par. De fik fire flyvefærdige unger. Skestork yngede igen på øen Melsig i Arup Vejle med minimum 5-10 par. Sidste år havde en række af de ynglende vadefugle vanskelige yngleforhold på grund af for kraftigt regn. I år havde flere arter vanskeligheder på grund af for tørre forhold. Særligt i Arup Vejle var forholdene kritiske, og på de knastørre enge yngede f.eks. blot tre par Engryler (8 i 2015). Samlet set var der en lille tilbagegang af racen i Vejlerne til i alt 59 par. I 2015 yngede 66 par. Vibe opretholdt et stabilt niveau på Bygholmengen, mens Stor Kobbessnepe oplevede en markant tilbagegang, da den gik tilbage med 20 par alene på Bygholmengen, til 76 par. Til gengæld var 37 fugle ungevarslede i juni, hvilket svarer til en klækningssucces på 49%. I 2015 var klækningssuccesen beskedne 13%. Rødben havde pæn fremgang på Bygholmengen og en lille fremgang i Østerild Fjord, mens der blot var en lille tilbagegang i Arup Vejle. I alt yngede 356 par Rødben i Vejlerne i år. En fremgang på 42 par i forhold til året før, svarende til 15%. Brushane oplevede markant fremgang på Bygholmengen hvor 17 yngleurolige hunner blev registreret. Glædeligt var det også med en yngleurolig hun i Arup Vejle. Arten er sandsynligvis begunstiget af målrettet engpleje, hvor nogle partier af engen ikke bliver kreaturafræssede før i juni må-

Sydlig Blåhals er en art i fremgang i Vejlerne. Han Vejle, 15. april 2016.
Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

	2011		2012		2013		2014		2015		2016	
	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest
Sorthalset Lappedykker							41	0	42	0	0	0
Gråstrubet Lappedykker							57	3	50	4	30	4
Rørdrum	35	22	71	20	56	16	75	24	67	28	100	33
Skestork	0	8	0	0	0	4	0	7	0	4	0	5-10
Rørhøg	38	16	24	13	42	12	37	12	27	13	32	13
Klyde Bygholmeng	25	32	109	15	52	0	39	8	63	9	65	
Vibe Bygholmeng	281		263		172		379		361		373	
Engryle	54	6	55	2	58	4	66	2	58	8	56	3
Brushøne	7	0	7	1	13	1	14-18	1	9	0	17	1
Stor Kobbessnepe	111	5	97	2	91	5	109	7	97	2	76	1
Rødben Bygholmeng	274		289		286		413		222		261	
Rødben Vesløs/Arup		61		50		58		59		72		68
Rødben Østerild Øst		11		21		10		19		20		27
Dværgmåge	2	0	1	0	1	0	1	0			0	0
Hættemåge							4676	0	3122	119	3248	224
Fjordterne	43	14	10	56	53	0	23	10	8	20	55	14
Havterne	24	0	37	5	26	0	35	0	42	0	37	0
Sortterne par	31	0	42	0	23	0	34	0	27	0	27	0
Sortterne juv.	11	0	7	0	3	0	19	0	1	0	0	0
Plettet Rørvagtel	7	6	2	4	13	2	4	0	3	1	36	5
Trane	6	0	11	0	11	0	11	0	11	1	12	2
Sydlig Blåhals	4	1	7	2	6	1	19	1	13	3	23	4

Optalte ynglefugle i Vejlerne 2011-2015, opdelt på Østlige og Vestlige Vejle. I årene før 2014 blev lappedykkere og Hættemåge ikke dækket af optællingsprogrammet (skraveret i tabellen).

ned. De kolonirugende fugle på Bygholmengen havde relativt stabile bestande (kun små tilbagegange). Klyde ynglede med 67 par (72 i 2015) og Havterne med 37 par (44 i 2015). Fjordterne havde kun en ret lille ynglebestand på Bygholmengen (10 par), men havde til gengæld store bestande på andre lokaliteter såsom 33 par i Kogleakssøen, hvor lokalitetens ret lave vandstand blottede mudderflader som fungerede som yngleøer. På en ny ø i Glombak ynglede 12 par og på Melsig etablerede 16 par sig i juli. I alt ynglede 70 par Fjordterne i Vejlerne i år.

De allerede omtalte forhold i Kogleakssøen betød også, at 27 par Sortterner (samme antal som i 2015) etablerede sig hurtigt. Det varme og tørre vejr i maj lovede godt for ynglesuccesen, men af en ukendt grund opgav hele kolonien i juni. Alle etablerede sig hurtigt igen, men i løbet af juli, hvor vejrforholdene var knap så gunstige, opgav de alle desværre på ny. Ingen unger blev flyvefærdige. Trane gik frem med et par til 13 par og Rørhøg gik frem med 5 par så bestanden talte 45 par i år.

Plettet Rørvagtel havde endelig et godt år med 41 piftende hanner. Der er tale om den største forekomst siden 2003.

Samtlige optalte ynglefugles bestande i 2016 fremgår af tabellen.

Rastende fugle

Årets generelt ret lave vandstandsforhold resulterede i bemærkelsesværdige lave antal af rastende svømmeænder. F.eks. optaltes blot op til 4500 Krikænder (> 10.000 i 2015), 1500 Pibeænder (> 5000 i 2015), 475 Spidsænder (600 i 2015) og 1500 Gråænder (> 6500 i 2015). Kortnæbbet Gås og Bramgås bibeholdt deres høje niveauer med henholdsvis 12.500 og 19.300 ex. Hjejele optrådte med store flokke i oktober, hvor op til 30.500 blev talt. Havørn bliver en stadigt mere markant del af Vejlerne, og ses nu hele året rundt i området med op til seks forskellige fugle på en totaloptælling. Sølvhejre optrådte med op til 16 forskellige eksemplarer i efteråret. Skestørke og Traner optræder i imponerende mængder i sensommer/efterår, med henholdsvis op til 165 og 221 eksemplarer. Begge arter trækker et stort naturinteresseret publikum til Vejlerne. I løbet af året blev der blandt de store fuglemængder desuden fundet sjældenheder som Rødhalsed Gås, Kohejre, Amerikansk Krikand, Steppenhøg og Prærieløber. Samtlige er med til at skabe bemærkelsesværdige nyheder om Vejlerne og de tiltrækker mange natur- og fugleinteresserede folk.

*Havørn ses året rundt i Vejlerne.
Bygholm Vejle, 27. september 2016.
Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.*

Skagen Fuglestation 2016

Af Morten Jenrich Hansen og Knud Pedersen

Hedehøg, Skagen, 7. maj 2016. Foto: Lars Højbjerg.

Indledning

Det blev på mange måder endnu et travlt og begivenhedsrigt år i føljetonen om skabelsen af den nye Skagen Fuglestation med adresse i Det Grå Fyr på Grenen. Udfordrende renoveringsopgaver i de historiske og bevaringsværdige fyrbygninger betød, at Real Dania Byg, som ejer og bygningsansvarlig, måtte udskyde færdiggørelsen af renoveringen til foråret 2017. Dette medførte, at åbningen af Naturstyrelsens moderne informationscenter om trækfugle, Skagen Grå Fyr - Center for trækfugle, samt Skagen Fuglestation blev udskudt til maj 2017.

For at imødekomme nysgerrigheden og interessen for den omfattende bygningsrenovering inviterede Real Dania til "åbent hus" for offentligheden en lørdag i december 2016. Det blev et stort tilløbsstykke og næsten 1000 personer lagde vejen forbi i løbet af dagen. Forsinkelsen af projektet gav mere tid til planlægning af de mange detaljer omkring indretning, indhold og organisation, som følger med et projekt af denne kaliber. I hvert fald har der på mange fronter været udført et meget stort arbejde med at løse opgaverne gennem hele 2016.

Blandt de helt centrale begivenheder i 2016 kan fremhæves at det tyske designfirma ART+ COM vandt Naturstyrelsens konkurrence om indretningen af et moderne formidlingscenter om trækfugle.

I et tæt samarbejde med ART+COM, Naturstyrelsen og en fuglefaglig rådgivningsgruppe har der gennem hele efteråret været afholdt en lang række workshops med det formål at sikre en faglig opdateret tilgang af data

om fugletræk til trækfuglecenterets udstilling. Udstillingens data om fugletræk bliver formidlet gennem helt moderne digitale virkemidler og bliver løbende fornyet, så den altid kan vise sidste nyt fra både felten og bearbejdede videnskabelige resultatet fra den internationale trækfugleforskning. I relation hertil er der etableret samarbejde med de danske fuglestationer i Blåvand og Gedser samt fuglestationer og forskere i en række lande i Europa og Mellemøsten.

For selve virksomheden af Skagen Fuglestation blev 2016 året, hvor DOF i samarbejde med Friluftsrådet for første gang i foreningens historie kunne ansætte en fuldtids-beskæftiget naturvejleder og fuglestationsleder. Valget faldt på Simon Siggaard Christiansen som tiltrådte pr. 1. november. Simon tiltræder jobbet med en stor erfaring fra fuglestationsarbejde bl.a. på Ottenby Fuglestation og en uddannelse som folkeskolelærer.

Ansættelsen af en professionel leder betød, at den hidtidige og frivillige leder af Skagen Fuglestation, Kurt Rasmussen, efter mange års fornem indsats for driften af Skagen Fuglestation stoppede som stationsleder. Ildsjælen Kurt har været en helt afgørende person for, at drømmen om en fysisk fuglestation i Det Grå Fyr nu er blevet en realitet.

Kurt fortsætter som formand i foreningen Skagen Fuglestations Venner (SkafVen) og han repræsenterer denne forening i den nyoprettede bestyrelse for Skagen Fuglestation.

Bestyrelsen for Skagen Fuglestation blev nedsat af DOF i december 2016. Den består af 11 personer, som er valgt af DOF's hovedbestyrelse, Repræsentantskabet, DOF

Nordjylland, Skagen Fuglestations venneforening, Danmark Ringmærkerforening og Statens Naturhistoriske Museum ved Københavns Universitet. Bestyrelsen har valgt Niels Eriksen som formand.

I forbindelse med etableringen af Skagen Fuglestation i Det Grå Fyr har venneforeningen opfordret Erik Kramshøj til at skrive en bog om den historiske udvikling af feltornitologien i Skagen. Den omfattende research i forbindelse med dette projekt er i fuld gang, og bogen er planlagt til at udkomme i efteråret 2017.

Feltaktiviteter

I foråret 2015 påbegyndtes et pilotprojekt med ringmærkning i de gamle fyrhaver ved Det Grå Fyr på begge sider af Fyrvej. Projektets formål var at undersøge potentialer for formidling af ringmærkning i nærområdet ved Det Grå Fyr med det kommende trækfuglecenter. I foråret 2015 var vejrforholdene gennemgående ugunstige for ringmærkning. Det blev derfor besluttet at gennemføre endnu en sæson – denne gang også med efterårsperioden – før en endelig vurdering af områdets potentiale kunne foretages.

Fra 1. april til 15. juni 2016 var Morten Jenrich Hansen ansat som ringmærker og blogredaktør af hjemmesiden under Skagen Fuglestation. Efter en sommerpause genoptog Morten ringmærkningsarbejdet i perioden 1. august til 13. november. Resultaterne af årets ringmærkning er omtalt i et særskilt afsnit i denne artikel.

En anden ringmærkningsaktivitet som skal nævnes blev foretaget af Michael Ancher. Som tidligere år gennemførte han i 2016 CES-ringmærkning (CES= constant effort site) i et område ved Storsig lige øst for Bøjlejejen.

I perioden 16. april til 3. juni 2016 foretog Klaus Malling Olsen for andet år i træk et projekt med henblik på at undersøge alders- og kønsfordelingen af de trækkende rovfugle. Sidste år led projektet under et meget ringe rovfugletræk på grund af ugunstige vejrforhold gennem hele foråret. Dette år var vejrforholdene markant anderledes og bød på et rigtig stort rovfugletræk og dermed et meget bedre statistisk materiale. Der er udarbejdet en midlertidig rapport over resultatet for 2016 og projektet fortsættes i foråret 2017.

Grundlaget for de omtalte bearbejdede observationer i denne artikel bygger på det store og betydningsfulde materiale som gennem året er blevet indtastet i DOFbasen. Både de flittige lokale observatører og et stort antal besøgende har bidraget med mange tusinde observationer i løbet af 2016. Man må konkludere, at dækningen af fuglenes forekomst ved Skagen i 2016 har været særdeles god.

På Skagen Fuglestations gamle hjemmeside – www.birdsontop.dk – er det muligt at følge resultaterne af de daglige aktiviteter og observationer gennem både forår og efterår 2016. Beretningerne er krydret med mange fotos og video. Bemærk at en ny hjemmeside med daglige blogindlæg og mange andre informationer er oprettet i januar 2017. Den kan findes på www.skagenfuglestation.dk.

Skagen fuglefestival

Denne årligt tilbagevendende begivenhed fandt sted i dagene 6.-8. maj 2016. På grund af det omfattende renoveringsarbejde ved Det Grå Fyr var det ikke muligt at bruge dette sted som base for Skagen Fuglefestival 2016. I stedet måtte festivalen flyttes tilbage til det oprindelige

Åbningen af Skagen Fuglefestival, 6. maj 2016. Foto: Knud Pedersen.

og mangeårige samlingssted ved Det Hvide Fyr. Festivalen blev igen et stort tilløbsstykke, og det planlagte program samt ikke mindst meget gunstige vejrforhold havde trukket det hidtil største antal besøgende under en fuglefestival i Skagen. Aldrig før har der på samme tid været så mange fuglefolk samlet under morgenobservationerne ved Nordstrand. Et godt stykke over 100 personer kunne tælles samtidig ved observationsposten og Batterivej var proppet med parkerede biler helt ind til de første sommerhuse. De talrige deltagere i festivalen blev belønnet med et meget fint rovfugletræk, hvor ikke mindst de mange Steppehøge, som blev observeret i de dage, var meget populære. Fundet af en stationær Alpejernspurv ved Buttervej Industriområde om morgenen d. 7. maj blev også et stort tilløbsstykke og finderen – Morten Kofoed-Hansen – vandt suverænt prisen i konkurrencen "Find festivalens sjældneste fugl". En anden konkurrence, men på nationalt plan, "Tårnernes dag" fandt også sin vinder i Skagen, da team "Verdens Ende" nåede op på at observere 108 arter inden for det afsatte tidsrum lørdag morgen. Det var samtidig rekord for "Tårnernes dag" i Danmark. Endnu en rekord skal nævnes, da Naturbutikken satte ny salgsrekord for en fuglefestival i Skagen. Den største succes set med arrangørernes øjne var dog det store fremmøde til alle aktiviteterne og den gode stemning ved at dele den fælles interesse og oplevelser med fuglene som gennemsyrede festivaldagene.

Observationer første halvår

Efter det fatalt dårlige forårstræk af specielt rovfuglene over Skagen i 2015 blev der vendt op og ned på det hele i foråret 2016. Vejrforholdene var i lange perioder fra midten af april til midten af juni præget af stabilt højtryksvejr med overvejende østlige vinde og temperatur over middel. Dette betød gunstige forhold for tilstrømning af et stort rovfugletræk over Skagen. For hele 8 arter af rovfugle blev der sat nye forårsrekorder for Skagen. Dette gjaldt for arterne Rød Glente (294), Sort Glente (64), Rørhøg (619), Blå Kærhøg (480), Steppehøg (95), Tårnfalk (1687), Lærkefalk (378) og Vandrefalk (201). Specielt antallet af Steppehøge var imponerende og placerer Skagen som den absolut bedste forårstræklokalitet for arten i Europa. Steppehøgen nyder stor popularitet blandt rovfugleentusiaster på grund af dens smukke og elegante udseende samt den udfordring der ligger i at skelne den fra de andre kærhøge. Fra at være en raritet i Danmark har antallet af steppehøgeobservationer været i en meget positiv udvikling i de seneste 10 år. Det var derfor oplagt, at Steppehøg blev valgt som logofugl for både Naturstyrelsens trækfuglecenter og Skagen Fuglestation.

Af sjældne rovfuglearter blev der observeret Lille Skrigeørn 3K+ på trækforsøg 9/5 og endnu en Lille Skrigeørn, en 2K, blev set i den sydlige del af Hulsig Hede 2/6. En Ørnevåge 2K lys type passerede Nordstrand sidst på eftermiddagen 6/6. Den overnattede i Reservatet og kunne nydes af mange tidligt næste morgen på Grenen før den målrettet trak mod øst kl. 08.00. Fundet var det femte af arten i Skagen. En rastende Blå Glente blev opdaget om morgenen 10/6 ved Storsig. En håndfuld observatører nåede at se den før den trak retur ind over byen mod Flag-

bakken og Hulsig Hede. Det var det femte fund af Blå Glente i Skagen.

Af andre bemærkelsesværdige rovfugleobservationer skal fremhæves forekomsten af to GPS-mærkede Kongeørne i løbet af foråret. Begge var 2K, men kun den ene sendte GPS signaler som kunne spores. Det drejede sig om ørnen "Tofte" som blev mærket i 2015 i Tofte Skov ved Lille Vildmose. Fra midten af maj til slutningen af august opholdt fuglen sig fast i området ved Skagen Klitplantage og Hulsig Hede. Den anden fugl blev ved et par lejligheder set og fotograferet over Grenen med synlig GPS-sender på ryggen, men senderen fungerede ikke. Sandsynligvis var der tale om en unge mærket i Hals Nørreskov i 2015, hvor man ret tidligt efter mærkningen konstaterede, at GPS-signalet ikke kunne modtages. Rovfugletabellerne under artsgennemgangen andetsteds i denne årbog viser de bearbejdede træktaal udtrykt ved fugle pr. dag fordelt på arter og måneder. Endvidere vises største trækdag samt mediandatoen for de enkelte arters forekomst. Den procentvise afvigelse i forhold til gennemsnittet for de seneste 10 år er også angivet. Blandt de tre hyppigst noterede trækfuglearter i foråret 2016 tog Allike førstepladsen med 49.941 fugle. Allike er en af de tidlige forårstrækkere ved Skagen og mediandatoen for trækket faldt allerede 26/2. Største dag blev 24/2 (9660). Sortand havde næsthøjeste notering med 46.461 med største dag 29/3 (8820). Herefter fulgte lidt overraskende Lomvie med 35.723, hvor 2/1 (5867) var største dag. Blandt de 27.329 noterede ubestemte Lomvie/Alk gemmer der sig mange Lomvier, så summen for denne art er reelt betydeligt højere end angivet. Der var ingen rigtigt store dage med finketræk i dette forår, hvor højtrykspræget vejr nok har betydet, at en meget stor del af trækket er gået højt og uset over Skagen. Rødstrubet Lom havde et godt første halvår med 17.300. Det skal bemærkes at godt 7000 af fuglene blev observeret i januar-februar og gælder rastebevægelser af overvintrende fugle. Største dag blev 3/2 (2665), som er ny dagsrekord for Skagen. Selve forårstrækket fra marts-juni blev på mere moderate 9687 fugle med 30/4 (873) som største dag. Sortstrubet Lom (142) havde største dag 10/5 (12). Islom blev noteret med 22 fugle med største dage 12/5 (4) og 24/5 (4), mens i alt 9 Hvidnæbbet Lom blev observeret – heraf de 5 i maj. Et markant forårstræk af Sangsvane (3298) kulminerede i marts med ny dagsrekord 16/3 (1122). Forekomsten af Sule (23.187) var igen meget stor med ny rekorddag for første halvår 28/3 (3200), mens Mallemuk (3800) var noget under sidste års forekomst. Største dag blev 25/5 (1135). En enkelt Almindelig Skråpe blev set 17/6. Blandt bemærkelsesværdige forekomster af havfugle skal nævnes et influx af Lunde i februar-marts med observationer af 7 levende fugle og hele 13 døde. De dødfundne var alle meget magre og afkræftede. Endvidere et usædvanligt vinterfund af Almindelig Kjøve 28/1 (2K), mens forårstrækket for arten var under normalen med blot 183 fugle. Forårsfund af Lille Kjøve er ikke årlige, men dette forår sås adulte fugle 23/5 Flagbakken og 29/5 Grenen. Af andre mere usædvanlige observationer fra foråret kan også nævnes: Silkehejre (3), Sølvhejre (4), Sort Stork (3),

Nordlig Gul Vipstjert han, Skagen, 9. maj 2016. Foto: Knud Pedersen.

Turteldue (1), Biæder (8), Rødrygget Svale (4), Nordlig Blåhals (2), Lille Fluesnapper (5), Lundsanger (3), Rødtoppet Fuglekonge (1) og Hortulan (4).

Blandt de meget sjældne arter (SU-arter) er følgende fund godkendt af SU: Ørkenpræstekrave han 2K+ rastede ret kort tid på Grenen 25/5, før den blev mobbet væk af det lokale ynglepar af Stor Præstekrave. Det var en ny art for Skagen. Skagens anden Gråsejler sås på trækforsøg 11/6 ved Grenen. Den første blev set i november 2005 ved Nordstrand. En publikumsvenlig Alpejerspurv ved Buttervej Industriområde 7/5 var tredje fund fra Skagen. De to tidligere fund er fra henholdsvis 4/5 1985 og 30/4 2008. Der er foreløbig fem godkendte fund af Topskarv fra foråret 2016. En 2K rastede ved Grenen 5/2 og 19/3 trak hele 22 mod nordvest ved Grenen og Nordstrand. De fordelte sig med 5+1+9+7 og var alle 3K+ i yngledragt. Det er hidtil største dagstotal i Danmark. Fundene af Blå Glente og Ørnevåge er omtalt tidligere i dette afsnit.

Observationer andet halvår

De senere års vejrmønstre med ret ustabil og køligt vejr i det meste af juli afløst af varmt og stabilt højtryksvejr i august og september gentog sig i 2016. Dette betød endnu et efterår med få dage med hårde vinde fra vestlige retninger som kunne bringe et større antal af pelagiske havfugle til de danske farvande. Dette forklarer derfor det ret tamme havfugleefterår for arter som Malleuk, Sodfarvet Skråpe og Almindelig Kjøve på Grenen i 2016. Som tidligere var det alligevel havfuglene som toppede statistikken over de hyppigst observerede arter i andet

halvår. Trækket af Alk fra ynglepladserne på De Britiske Øer til overvintringsområdet i Kattegat var usædvanligt stort dette efterår. Hele 77.505 fugle blev noteret og Alk blev talrigeste noterede art. Den største trækdag faldt ret sent i efteråret med 13/11 (20.350) og mediandatoen for det samlede træk blev 3/11. Måske afspejler det store antal og det ret sene kulminationstidspunkt en god ynglesæson med mange ungfugle. Sule satte igen ny rekord med 55.743 fugle. Arten har virkelig bidt sig fast som et markant og talrigt indslag blandt havfuglene ved Skagen. Typisk er der større bevægelser af fugle fra Kattegat til Skagerrak efter dage med friske vestlige vinde, som presser de mange fouragerende sulere i Skagerrak ind i Kattegat. Det var netop situationen i forbindelse med efterårets topdage 30/9 (4489) og 1/10 (4577). Oktober blev typisk største måned for Sule med 16.416, men hele 10.560 i december var mere usædvanligt. Forekomsten af så mange sene fugle, så man ikke for 10 år siden og skyldes at et stadig større antal Sulere overvintrer i Skagerrak og Kattegat – i hvert fald i milde vintre. Ride (35.121) havde også et stort efterår med langt de fleste fugle sent i november og i december med mediandato 6/12 og største dag 28/12 (3907). Malleuk (4312) med største dag 29/10 (744) skuffede i antal. Det samme gjorde skråperne med 3 Almindelig Skråpe i august og 23 Sodfarvet Skråpe i perioden 30/9-25/12 heraf 7 fugle 23/11-25/12, hvilket er mange så sent på efteråret, men en tendens der tegner sig for denne art. For Almindelig Kjøve (102) blev efteråret endnu en skuffelse. De fleste blev set i august (63), mens september var decideret dårligt med blot 14 fugle. Storkjøve

Sorthovedet Måge 1K, Grenen, 3. august 2016. Foto: Knud Pedersen.

(390) var igen klart den hyppigste kjoveart. De største dage faldt i forbindelse med vestlig kuling i månedsskiftet september-oktober med 30/9 (99) og 1/10 (136). Der noteredes 28 Storkjover i december, hvilket igen bekræfter at arten er en regelmæssig vintergæst i Skagerrak. Lille Kjove (46) havde et godt efterår. Bortset fra 1 ad. over Skagen By 20/8 var øvrige observationer af ungfugle (1K). De første blev set 28/8 (3) og største dag blev 4/9 (15). En ret sen ungfugl blev set 31/10. Mellemkjove (4) havde derimod et dårligt efterår. Blandt andre havfuglearter skal nævnes forekomsterne af Lomvie (9871) med største dag 30/10 (2674), Søkonge 30/10-30/12 (19) er få. Lunde 2/10-2/11 (7) heraf 4 fugle 30/10. Thorshane (3) fordelt på datoerne 28/9, 22/10 og 28/10 og ikke mindst Sabinemåge 1/10 (1K). Efteråret bød også på Islom (10) i perioden 15/10-3/12 og Hvidnæbbet Lom (2) henholdsvis 15/10 og 21/10.

Blandt andet halvårs mere usædvanlige observationer uden for havfuglekategorien skal fremhæves et rekordstort spredningstræk af unge Tårnfalke i slutningen af juli med rekorddag 24/7 (306), Steppenhøg 3 rastende på Grenen, fordelt på 28/8 (2K+ hun), 16-28/9 (1K hun) og 20-29/10 (1K hun), Biæder 5/7 ved Batteriskoven, Hærflugt 12-22/11 en rastende fugl først ved Åkandevej på Grenen, men fra 15-22/11 formodentlig samme fugl ret stationær i den vestlige ende af Skagen Havn, Turteldue 9-29/11 meget tillidsfuld 1K ved Det Hvide Fyr, Storpiber 1/10 og en sen fugl 1-29/12, Høgesanger 14/9 (1K som slap levende fra en huskats kløer) og 22/9 (1K set i fyrhaverne ved Det Grå Fyr), Hvidbrynet Løvsanger

havde fem feltobservationer 15/9-20/10 og Rosenstær 10/9 (1K Grenen).

Følgende observationer af SU-arter fra andet halvår er godkendt: Brilleand 1K rastende Grenen 31/10-4/11, Ørnevåge to forskellige fugle. Den første 24/7 og 2/8 2K trækforsøg og rastende i Nedermoste. Den anden 25/7 og 13/8 2K lys type trækforsøg og rastende i Reservatet og Nedermoste. Ud fra gode fotos kunne sidstnævnte fugl bestemmes til at være samme fugl som blev set i Lille Vildmose 22-24/6 2016. Endelig er der godkendt en observation af Dværgværpling 26/9 Grenen.

Ringmærkning

Med udskydelse af etableringen af den fysiske fuglestation og fugleformidlingscenter i Det Grå Fyr til foråret 2017 fik Skagen Fuglestation et ekstra år til et pilotprojekt med henblik på at undersøge mulighederne for et standardiseret ringmærkningsprogram i de gamle fyrhaver på begge sider af hovedvejen. Danmarks Ringmærkningsforening hjalp i 2015 med udstyr til ringmærkningen og dette blev brugt igen i 2016. Ringmærkningen skete under licens fra Ringmærkningscentralen, Statens Naturhistoriske Museum, og Realdania Byg gav tilladelse til at benytte de gamle fyrhaver. Med praktisk hjælp fra Naturstyrelsen Vendsyssel blev fyrhavernes bevoksninger holdt trimmet og velegnet til opsætning af net til fangst af småfugle.

Desværre viste forårssæsonen for andet år i træk, at fyrhaverne besøges af for få fugle til at få et tilstrækkeligt statistisk grundlag for et standardiseret ringmærknings-

program.

Som et nyt tiltag blev det valgt at afprøve ringmærkning i fyrehaverne gennem efteråret og kombinere det med ringmærkning i et område ved kanten af Ellekrattet. Ved Ellekrattet var det Frederikshavn kommune, der velvilligt gav tilladelse til ringmærkningen og gav hjælp til at trimme området for opsætning af net.

Både forår og efterår var Morten Jenrich Hansen ansat som ringmærker. Enkelte dage med hjælp fra de besøgende ringmærkere Robert Luttik, Susanne Primdahl og Henning Ettrup. Henning hjalp bl.a. til ved formidlingen af ringmærkningen under forårets fuglefestival.

I foråret var der 186 netmeter til rådighed i fyrehaverne, men på dage med kraftig blæst var det ikke alle net, der kunne åbnes. Ud af 21 dage i april, 30 dage i maj og 25 dage i juni, hvor der blev gennemført ringmærkning, var der samlet 31 dage med alle net i brug. På dage med blæst, var antal netmeter i brug typisk halveret til de net, der stod tilstrækkeligt i læ afhængig af vindretningen.

Den totale fangst blev på 625 fugle fordelt på 44 arter. De hyppigst mærkede arter blev Rødhals (97), Rødstjert (60) og Gransanger (59). I 2015 var de 3 hyppigste arter sylvia-sangere, men da startede ringmærkningen først i slutningen af april efter hovedtrækket af Rødhals og Gransangere var passeret. Af mere usædvanlige arter i foråret 2016 skal nævnes Blåhals (1), Lundsanger (1) og Lille fluesnapper (1), mens Spætmejse (1) er en lokal sjældenhed og Bjergvipstjert (1) sjældent flyver i net på trækstederne. Bedste fangstdage blev 1/5 (46), 5/5 (43) og 21/5 (36).

Ingen udenlandske fugle blev aflæst i foråret 2016, men en række fugle mærket på lokaliteten i 2015 blev genfanget. Solsort (1), Gulbug (1), Tornsanger (2), Gærdesanger (3) og Musvit (1) var lokale ynglefugle, der returnerede året efter mærkningen. Af andre genfangster kan nævnes ældre fugle tidligere mærket af Rolf Christensen ved

Sylviaastien på Grenen. Tornsanger mærket i 2014, Skovskade mærket i 2014 og en Bogfinke mærket i 2009. Desuden var der også genfangst af en Gulspurv mærket i 2014 af Michael Ancher ved Nordstjernevej/Heden tæt på Batterivej.

En enkelt Gærdesanger ringmærket 5/5 blev genmeldt 15/5 fra Gjerrild, Djursland – noget af et sammentræf for den fugl blev ved Gjerrild genfanget af ringmærkeren Robert Luttik blot få dage efter, at han havde været på besøg i Skagen og deltaget i ringmærkningen her.

I efteråret blev der brugt 145 netmeter i fyrehaverne, mens 56 netmeter blev brugt ved Ellekrattet. Der blev ringmærket på 25 dage i august, 27 dage i september, 28 dage i oktober og 7 dage i november. I lighed med foråret var antal netmeter i brug pr. dag afhængig af vejrforhold, og efteråret havde samlet 33 dage med alle net i brug.

Der blev samlet mærket 1941 fugle gennem efterårssæsonen. De tre største dage blev 20/10 (101), 24/10 (133) og 25/10 (158). De hyppigste arter blev Fuglekonge (390), Rødhals (249) og Halemejse (176). At Halemejse kom ind i top 3 af efterårets ringmærkede arter var en overraskelse, men skyldes et invasionsefterår, hvor alle var af den nordlige race.

Af usædvanlige arter ringmærket i efteråret 2016 kan nævnes Søkonge (1), Lundsanger (1), Hvidbrynet Løvsanger (2), Lille fluesnapper (1), Stor Tornskade (1) og Bjergirisk (1).

Det blev til aflæsning af to udenlandske mærkede fugle. Begge med svenske ringe: Blåmejse aflæst 28/10 mærket 19/10 ved Vipenkær, Vestre Götalan og Nordlig Halemejse aflæst 31/10 mærket 12/10 ved Halmstad, Haland.

Af genmeldinger er der hidtil kommet en fra udlandet. En Rødstjert mærket 20/9 er 5/10 aflæst ved East Riding of Yorkshire, England. Derudover er der modtaget besked om fem genmeldinger fra andre steder i Danmark.

Dvärgvärpling, Grenen,
26. september 2016.
Foto: Morten Jenrich Hansen.

Rødstjert han, Skagen, 16. april 2016. Foto: Knud Pedersen.

Hvidbrynet Løvsanger 1K, Skagen, 19. september 2016. Foto: Knud Pedersen.

Fuglekonge mærket 17/10 er aflæst 31/10 ved Keldsnor Fuglestation, Langeland, Gråsikken mærket 1/10 er aflæst 25/10 ved Store Vejlå, Ishøj Strand, desuden er både en Blåmejse, Musvit og Sortmejsen rykket fra mærkningen i Skagen i september til Thy i oktober.

Ud over ringmærkningen af småfugle har årets aktiviteter også budt på aflæsning af en del farvemærkede måger og en enkelt farvemærket Skarv. Skarven var en gammel kending mærket i maj 2011 som unge på Mågeøerne ved Bogense og nu aflæst i Skagen både foråret 2015 og 2016.

Fremtiden for ringmærkningen ved Skagen Fuglestation vil ud fra resultatet af pilotprojektet i 2015-2016 pege på et standardiseret ringmærkningsprogram ved den gamle strandengssø på Grenen. Ringmærkningen ved fyrhaverne vil fortsætte i mindre skala og primært som formidlingsringmærkning. Der vil fremover være et tæt samarbejde med Michael Ancher om CES-ringmærkning.

Ynglefugle

Skarvkolonien ved Nordstrand voksede fra 230 ynglepar i 2015 til 250 par i 2016. De nye par etablerede sig primært i pilebuske i den østlige del af Skarvsøen. Koloniens ungeproduktion er fortsat meget stor. Et par af Rørdrum viste igen flittig yngleaktivitet i rørskovene på Grenen. Den lokale bestand af ynglende Trane blev fordoblet i 2016, idet et nyt par gennemførte yngel i Nedermose og fik en unge på vingerne. Derimod blev der ikke med sikkerhed konstateret ynglesucces hos traneparret i Reservatet. Tranebestanden på hele Skagen Odde vurderes fortsat til at være 15-20 par. Som noget nyt er der melding om et ynglepar af Sildemåge i Skagen Havn. Parret yngede blandt de mange sølvmågepar, som yngler på flere fabrikstage i havneområdet.

Par af Sortstrubet Bynkefugl er registreret på mindst ti lokaliteter på Skagen Odde og Sydlige Blåhals har igen ynglet med et par ved Elling Strandenge.

Morten Jenrich Hansen ringmærker Rødhals, Skagen 7. april 2016. Foto: Knud Pedersen.

Fugleøen Treskelbakkeholm

Tekst og akvareller:
Jens Gregersen

Nær udmundingen af Mariager Fjord ligger Treskelbakkeholm i Ajstrup Bugt.

Engang en græsklædt holm delt i to, nu en langt større ø på 28 hektar. Det skyldes, at man udplantede Vadegræs (*Spartina*). Den mod nord nærliggende meget lille Lemos Pold betragtes fuglemæssigt som en del af Treskelbakkeholm, nu kun adskilt med få hundrede meter. Sagen er, at Treskelbakkeholm ikke hører ind under det område, som Nordjyllands Fugle dækker, men berører grænsen, mens den nu efterhånden borteroderede Lemos Pold lige akkurat er nord for den gamle amtsgrænse.

Hvorom alting er, Treskelbakkeholm er en fugleø af den i sin tid klassiske type med store bestande af måger, tern og vadefugle. Arter som Klyde, Sandterne og Splitterne, altså af den eksklusive type, som der har været en stribe af i Nordjylland, hovedsageligt i Limfjorden. Kendetegnende for disse øer er, at det har gået op og ned med ynglefuglebestandene. Dog har de gennemgående været stabile med store levedygtige kolonier af Hættemåge, der er kendt for at være en garanti for en variation af ynglefugle, lige fra ænder, vadefugle og til tern.

Ikke alle disse øer var tidligere beskyttet mod færdsel. Men de var beskyttet mod indvandring af ræv, fordi lokalbefolkningen var interesseret i at have fuglekolonierne hovedsageligt til ægindsamling, som spillede en rolle mere eller mindre som konsum i befolkningen endnu i 1950'erne. Det vides ikke, om det også var sådan på Treskelbakkeholm, som hørte ind under Overgaard Gods på sydsiden af fjorden.

Fælles for en lang række ynglefugleøer er, at de blev beskyttet mod færdsel i yngletiden fra 1976 som følge af en indstilling fra DOF i 1971. De blev til Vildtreservater under det daværende Vildtbiologiske Station. I dag administreres øerne af Naturstyrelsen. Hele denne del af fjorden er en del af et stort EU-Fuglebeskyttelsesområde – eller Habitat/Natura 2000-område; med udgangspunkt i

de gamle Ramsar-områder, og benævnes nu som Naturreservat Mariager Fjord.

I Mariager Fjords ydre dele er der udover Treskelbakkeholm også øen Pletten, som ligger lidt længere ude; en større delvis rørskovsbevokset ø, men i dag uden kolonirugende fugle som sådan. Der var også andre øer, men de forsvandt efter inddæmningerne i 1967. Overgaard Gods foretog en skandaløs inddæmning på dette sene tidspunkt, helt på egen regning. Det var også dem, der udplantede Vadegræs, som på mange måder ændrede Treskelbakkeholm.

Vadegræsset bredte sig mod vest ud fra den eksisterende holm. I takt med at tuerne invaderede vaden, blev der opslømmet materiale, og øen voksede med flere hundrede meter mod vest. Selve Treskelbakkeholm forblev uændret, kreaturer græssede herude endnu i 1970'erne og måske også senere. Kreaturerne havde ikke adgang til Vadegræsområdet, så det bredte sig bare. Denne nye habitat, udelukkende bestående af Vadegræs, var et tæppe af grove halvmeterlange strå. Det særlige ved Vadegræsområdet er, at der vedblev at være mere eller mindre åbne vandområder som damme og strømrrender inde imellem bevoksningen. Dog groede det hele efterhånden til, ganske massivt.

Vadegræsset er hele tiden blevet betragtet som et problem set ud fra et fuglemæssigt synspunkt. Først og fremmest fordi tilgroningens mindsker vadefladerne, som i forvejen blev indskrænket i Mariager Fjord, da hele den ydre del som nævnt blev inddiget i 1967. Fjorden er en vigtig rasteplass, men navnlig har den betydning for Lysbuget Knortegås og Lille Kobbersneppe. Derfor har man fra kommunal side iværksat en handlingsplan for Vadegræsset. I 2013 blev det slået i bund. Dernæst er der udsat flere hundrede får, som er effektive til afgræsning af Vadegræs, og som går der hele sommeren. Man har endda lagt vand derud, fordi der nu er langt flere dyr end den-

Flok af Lille Kobbersnepper over Treskelbakkeholm. Foto: Ivar Høst.

gang man havde kreaturer på holmen. De kunne drikke af oppumpet grundvand på selve Treskelbakkeholm, hvor der var heget mod vadegræsdelene. Afgræsningen ved får i mængder har vist sig at være effektiv. Strandengen er på vej tilbage, og det er fint for knortegæssene. Først og fremmest er en videreudvikling af Vadegræssets ekspansion forhåbentlig stoppet.

På den måde har Treskelbakkeholm ændret sig. Fra at være et område delt af den gamle holm og vadegræsdelene, bliver det efterhånden én stor græsflade. Konturerne af den gamle holm vil dog altid træde frem, fordi den er noget højere end vadegræsområderne.

Men ynglefuglene – hvordan står det til med dem? Undertegnede har optalt ynglefuglene siden 1997, ikke altid årligt, men regelmæssigt i disse 20 år. Det er skovfoged Ivar Høst fra Buderupholm Skovdistrikt (Naturstyrelsen), der kommer her hvert år, med assistance fra lokale ornitologer som Anders Horsten, Lars Tom-Petersen, Max E. Nitschke og Peter Lange samt undertegnede.

I 1970'erne kom Henrik Brandt årligt på Treskelbakkeholm. Dengang yngede der Sandterne på holmen. De fløj op til den store højmosseflade i Tofte Mose og fouragerede der. Der var også en Splitterne-koloni og naturligvis Hættemåger. Da jeg begyndte at komme på Treskelbakkeholm i 1997, var det stadig en ø rig på ynglefugle. Der havde dog været et par nedture, hvor meget var borte på grund af ræve. Men det billede, som mødte mig, var en meget varieret fugleø med store bestande af Hættemåge, Stormmåge, Fjordterne, Havterne, Klyde og Rødben. Der var også mange svømmeænder som Gråand, Spidsand, Knarand, Skeand og måske Pibeand. Sandterne var borte, omend der florerede et rygte om, at den stadig fandtes der. Fjordterne var der stadig, så det var da oplagt, at de kunne ligge i ly mellem Hættemågerne og Fjordterne.

Sølvmåge var der også, men i fåtal sammen med Silde. I 2008 var ynglefuglesammensætningen stadig den kendte, men nu med over 1000 par Sølvmåge, og der var kommet Splitterne, som toppede med 935 par.

Splitterne-kolonien på Treskelbakkeholm i året, hvor bestanden var størst, 2009. Foto: Ivar Høst.

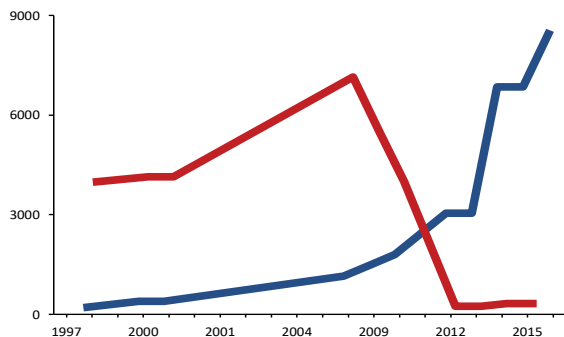

Og der var stadig 134 par Klyder, en art som årene forinden havde været oppe på 250 par. Treskelbakkeholm var i en årrække toplokalitet for Klyden, men snart begyndte det at gå ned ad bakke. I 2016 var der kun to par, men 8450 par Sølvmåge. En række arter var nu borte, også svømmeænderne.

Der var dog kommet to nye arter til, først Skarv og dernæst Skestork i 2012. Skestorkene led under, at Vadegræsset blev fjernet. Ikke at den ikke kan tåle lav vegetation, men denne totale slåning var for meget, fordi Skestorkene kom til området, da der stadig var højt Vadegræs. Det bevirkede i øvrigt, at de var svære at observere. De første år vidste vi, at de var der, men de blev ikke opsoget. Det er uvist, om de rigtigt har fået fodfæste, men de findes nu som ynglende i Mariager Fjord, hvor de først etablerede sig på Muddermarens Ø på sydsiden overfor Hadsund.

Udviklingen i ynglefuglene på Treskelbakkeholm illustreres af skemaet hvor alle optællinger, foretaget af undertegnede og Ivar Høst, er vist for perioden 2008-2016. Der til er vist tallene fra 1997 og 2000. De taler for sig selv, og beskriver den udvikling, der er sket på talrige fugleøer landet over, ikke mindst i Limfjorden, hvor Klyden i dag er gået stærkt tilbage. Det samme for Hættemåge, og ikke mindst Splitterne, som slet ikke yngler i Limfjorden længere. Derimod er antallet af Sølvmåge og til dels Sildemåge gået stærkt frem. Som et plaster på såret er Skestork kommet til. Og jo, Skarven ikke mindst. Men den bekæmpes af Naturstyrelsen i overensstemmelse med den nationale forvaltningsplan. Skarven bekæmpes også på Treskelbakkeholm.

Det skal pointeres, at hovedparten af de kolonirugende ynglefugle altid har været på selve Treskelbakkeholm og ikke i vadegræsdelene. Dog har Havterne og Klyde gerne været fordelt langs bredderne af vadegræsområdet. Inde i Vadegræsset har der typisk været Grågås, Knopsvane og forskellige svømmeænder. Sølvmågerne har bredt sig over hele vadegræsområdet, efter at de begyndte på den

Grafisk fremstilling af udviklingen i bestanden af Hættemåge (rød) og Sølvmåge (blå) på Treskelbakkeholm 1997-2016. Samme data som i tabellen til højre.

gamle holm. Som det fremgår af skemaet er det Sølvmåge og Skarv, som er de absolut dominerende ynglefugle.

Skarven ville have været i endnu større antal, hvis den ikke blev bekæmpet. Det er spørgsmålet, hvad Sølvmågerne lever af, et bud er Strandkrabbe, men det er givet mangeartet. Hos Skarv er der påfaldende mange Fjæsing; de ses meget i den gylp, de af skræk afleverer, når de bliver forstyrret. Poul Hald-Mortensens omfattende fødeundersøgelser af Skarvens føde viser, at Fjæsing er et markant byttedyr i såvel Tofte Sø-kolonien som Treskelbakkeholm.

Spørgsmålet er, hvor mange Sølvmåger der vil kunne være. I 2016 virkede det som om, øen var udnyttet optimalt. Desværre på bekostning af alle de mange andre arter, som fandtes. Desværre kan man sige, fordi Sølvmågens succes er menneskeskabt; ikke af én bestemt faktor, men af en lang række ting som har favoriseret den. Sølvmågens føde Strandkrabbe er for eksempel en følge af forøget næring i vandene.

Vi har den fuglefauna vi fortjener, gennem tiderne kulturpåvirket, mere eller mindre.

Ynglefugletælling på Treskelbakkeholm. Foto: Ivar Høst.

Art	1997	2000	2008	2009	2012	2014	2016
Skarv	0	10	0	0	39	384	283
Skestork	0	0	0	0	3	0	0-2
Grågås	2	?	15	5	2	+	+
Knopsvane	13	15	12	10	10	15	8
Gråand	25	15	50	+	+	10	5
Knarand	0	1	0-3	?	0	0	0
Spidsand	1	1	1-2	0	0	0	0
Skeand	1	0	0-2	?	0	0	0-1
Pibeand	0	0	0-1	0	0	0	0
Strandskade	15	9	20	15	20	15	10
Vibe	1	0	0-1	0	0	0	0
Klyde	250	76	134	120	22	7	2
Rødben	25	20	20	10	4	2	2
Svartbag	2	2	5	10	17	15	5
Sølvmåge	225	400	1150	1800	3050	6850	8450
Sildemåge	50	3	10	2	40	55	50
Stormmåge	150	20	15	10	0	1	0
Hættemåge	4000	4150	7150	3990	250	325	0
Splitterne	0	0	935	665	0	0	0
Fjordterne	15	42	31	10	0	1	0
Havterne	150	35	145	86	32	4	0
Sanglærke	5	5	5	?	0	0	0
Engpiber	10	5	5	?	?	0	0
Hvid Vipstjert	1	1	1	1	1	0	0
Rørspurv	20	15	10	5	3	0	0

Ynglefugle på Treskelbakkeholm 1997-2016 – antal optalte reder eller par. Syv repræsentative optællinger som viser udviklingen på Treskelbakkeholm (incl. Lemos Pold) de sidste 20 år.

Bemærkninger til tabellen: Tallene for svømmemænd er skønnet ud fra hanner i området, for måger er grundlaget optællinger, dels af fugle i luften, men i de senere år hos Sølvmåge optælling af rugende på afstand. Tal for Klyde er delvist baseret på redeoptællinger, for de første år er der skøn som er højere, her er kun angivet redefundene. Det samme vedrørende terner, undtagen Splitterne, hvor der er redeoptalt. Hættemågerne toppede med 9392 par i 1998. Splitternen ynglede i perioden 2006-2010 med maks. på 935 par i 2009.

"Det projekt bliver da vist aldrig til noget". Ordene kom fra daværende skovrider Uffe Laursen, da han og jeg en efterårsaften i 1991 var på vej hjem til Skørping efter et møde på Vilsted Kro.

Den lokale borgerforening havde inviteret os som lokale repræsentanter for Skov- og Naturstyrelsen til en drøftelse af mulighederne for, at man med offentlige midler kunne genskabe Vilsted Sø.

Rentabelt landbrug havde været en kortvarig fornøjelse i den tørlagte sø, da den våde tørvejord efter få årtier – som så mange andre steder – var sunket efter afvanding, dræning, kalkning og dyrkning.

Tiden var moden til genskabelse af søen

De lokale bønder og borgere i Vilsted havde imidlertid fornemmet rigtigt, når de mente, at tiden var moden til, at også de med deres mislykkede afvanding af den store sø skulle reddes med et offentligt støttet naturgenopretningsprojekt.

Allerede i 1998 lykkedes det under Vandmiljøplan II at argumentere for, at der burde investeres 65 millioner kroner til jordfordeling samt erhvervelse og anlæg af en 450 ha stor sø med godt 400 ha omgivende enge og lidt skov. Bidragyderne til projektet var staten, Nordjyllands Amt og Aage V. Jensen Naturfond.

En smuk augustdag i 2006 blev den nye Vilsted Sø indviet under store festligheder, hvori også daværende miljøminister Connie Hedegaard deltog.

Aage V. Jensen Naturfond er i dag ejer af Vilsted Sø med de omliggende enge og Lyngholm skoven. Og ifølge en langvarig aftale er det Naturstyrelsen, Himmerland, der står for den praktiske og løbende forvaltning.

Med vandet rykkede fuglene ind

Allerede da vandet begyndte at stige, myldrede det med vandfugle af mange forskellige arter.

I de allerførste år rykkede alle de i Danmark ynglende arter af lappedykkere ind i den genskabte sø, fordi den vrimlede med småfisk og insekter. Derfor etableredes

der også en ganske stor hættemågekoloni i søens østlige del, hvor den er endnu.

Skarverne viste også med deres tilstedeværelse, at den nye sø var rig på fisk. Efter godt 10 års forløb er Skarverne dog endnu ikke begyndt at yngle i søen eller dens nærhed.

I de mere sumpede bredpartier uden græsning ned til vandet yngler nu både de almindelige rørskovsfugle samt Rørhøg og Skægmejser. I den sydlige del af søen er Rørdrummen også hørt i yngletiden.

På selve vandfladerne sås allerede i de første år foruden Knopsvane, Gravand, Gråand og Knarand også en mængde Blishøns, ligesom Hvinænder startede med at oversomme i mindre antal.

På de kreaturafræssede enge rykkede Vibe, Dobbeltbekkasin, Engpiber og Sanglærke ind som ynglefugle. Grågåsen opbyggede tilsvarende en pæn lokal ynglebestand, der både fouragerer på de tilstødende, dyrkede jorder og på de vedvarende græsarealer samt enge med kort vegetation.

Om efteråret stiger Vilsted Søes betydning som opholdssted for Grågæssene, der i de senere år har fået selskab af Bramgås, Kortnæbbet Gås samt mindre antal af Blisgås og Canadagås samt rigtig mange Sangsvaner. De sidste bruger især vandfladerne til overnatning. På engene samles i træktiderne pæne flokke af Viber og Hjejler.

I september er det lige før solnedgang eller lige efter solopgang at se den ofte tusindtallige forekomst af overnattende Landsvaler med indslag af Digesvaler, der tilbringer natten i isolerede rørholme med vand i bunden både nord og syd for Holmen.

I vinterhalvåret afspejler rigdommen af fisk i den nye Vilsted Sø sig igen ved, at Stor skallesluger i ganske store flokke fouragerer i søen.

I den kolde årstid anvendes søen tillige af dykænder som Hvinand, Trolønd og Taffeland. Lille Skallesluger er også en regelmæssig gæst. Men også svømmeænderne er pænt repræsenteret med store flokke af Gråænder, Pibeænder og Krikænder, men også Knarand, Skeand

og Spidsand forekommer relativt hyppigt. Blandt rovfuglene er Rørhøg, Musvåge og Tårnfalk formentlig de eneste arter, der yngler inden for selve ejendommen. Men Fiskeørn optræder regelmæssigt. Tilsvarende gælder Havørn, der måske med tiden kan tænkes som lokal ynglefugl. Vandrefalk er også en jævnlig gæst i området.

Rimelig balance mellem friluftsliv og fugle

Vesthimmerlands Kommune har givet den nye Vilsted Sø en såkaldt tilgængeligheds-pris som en slags kommunal påskønnelse af søens mange faciliteter for publikum. Og publikums muligheder er mange.

Her er der meget pædagogiske foldere og skilte, der viser forløbene af de mere end 20 km lange cykel- og gangstier omkring søen. Desuden er der rigeligt med P-pladser og på Holmen desuden shelters, ligesom der i det komfortable Ranum Søhus kan bookes ophold og overnatning inden døre.

For godt et år siden blev faciliteterne ved Vilsted Sø suppleret med en imponerende og ganske kostbar gang- og cykelbro af træ, der har skabt forbindelse mellem Ranum og Holmen med fugletårnet. Broen er populær, og den kan forkorte den ellers lange rundtur omkring søen.

I den nordlige og åbne del af søen er det tilladt at sejle hele året uden sejl og motor, og den mulighed udnyttes ikke mindst af lystfiskere, der må fiske med stang, men naturligvis ikke faststående redskaber.

Af hensyn til fuglene er sejlads og fiskeri fra båd i den vestlige del af søen kun tilladt i perioden 23. juni-31. december.

I den allersydligste del af søen er der et egentligt fugle-reservat, hvor al offentlig færdsel året rundt er forbudt, både på søfladen og på de tilstødende enge.

Det mod menneskelig aktivitet særligt beskyttede områder ligger for hovedpartens vedkommende lige syd for fugletårnet på "Holmen".

Aktuelt virker afvejningen mellem beskyttelse og benyttelse rimelig. Men udviklingen bør nøje overvåges, så naturværdierne på længere sigt kan forbedres, ikke forringes.

Hvor kan der især ses fugle?

Overvejer man en fugletur til Vilsted Sø, vil jeg anbefale at køre til P-pladsen på Holmen, hvorfra der kun er nogle få hundrede meters gang til det meget store – men ofte også forblæste – fugletårn på Holmen.

Herfra kan man med teleskop dække den sydlige og særligt beskyttede del af søen og dens enge mod øst og syd. Faktisk kan man også med gode lysforhold mod vest dække områderne over mod Vitskøl Kloster. Foruden mange arter af ænder i søen er der ofte flere arter af gæs på de fredfyldte enge, som også rådyrene nyder selv midt på dagen. Odder har jeg også ved flere lejligheder set fra fugletårnet.

Nord og syd for Sjørupvejs forløb på halvøen ud til Holmen bør man ikke mindst mod nord være opmærksom på, hvad der er på de lave enge og fladvandet udenfor. I vigen mod øst i den nordlige del af søen (mellem Munksjørup og Haldrup Gårde) er der også ofte mange fugle, specielt hvis der ikke står lystfiskere på land.

Når jeg er ved Vilsted Sø, så starter eller slutter jeg altid med et ophold på P-pladsen ved selve Vilsted By, hvor Bjørnsholm Å løber ind i søen. Her har fuglene vænnet sig til menneskers nærvær, og f. eks. Lille Lappedykker og Knarand, men også andre svømmeænder, kan her opleves på virkelig nært hold. Det gælder også, hvis søen ellers er dækket af is, fordi åens rindende tilløb medvirker til, at en vandflade holdes åben.

Så afsluttende vil jeg konstatere, at genskabelsen af Vilsted Sø faktisk blev til noget – og projektet kan efter min vurdering forblive en succes, hvis man fortsat med talent kan balancere mellem beskyttelse og benyttelse.

Vilsted Sø, udsigten fra fugletårnet mod Vitskøl Kloster.

Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Der spejdes efter ynglefugle under Atlaslejren. Foto: Svend Erik Mikkelsen.

Tredje atlasår er veloverstået med god aktivitet i Nordjylland. Der er i rapportens område indtastet i alt 13.472 observationer af ynglefugle, og i de tre år er der i skrivende stund indtastet 58.180 ynglefund ud af samlet fra hele landet 294.669 indtastninger, hvilket er et rigtigt flot resultat. Her forud for sidste ynglesæson er der kvadratansvarlige på 258 af 320 kvadrater i DOF Nordjylland og 152 af 187 kvadrater i DOF Nordvestjylland, så vi kan stadig bruge alle de observationer af ynglefugle, som I måtte ligge inde med derude. Der er i DOF-Nordjyllands område til nu fundet i alt 182 arter fordelt på 153 sikre, 18 sandsynlige og 12 mulige ynglefund. Det skal dog bemærkes, at data endnu ikke er bearbejdede, så det endelige antal kan ende lavere. De mest artsrige kvadrater til nu er Tofte sø med 106 arter med fordelingen 58 sikre, 38 sandsynlige og 20 mulige ynglefund samt Gammel Skørping med 105 arter heraf imponerende 91 sikre ynglefund, 11 sandsynlige og 4 mulige.

Det er i forbindelse med Atlas væsentligt endnu en gang at gøre opmærksom på, at observationer af ynglefugle SKAL indtastes i Atlas-databasen for at man kan være sikker på, at de bliver medtaget i den endelige bearbejdning. Der er desværre ingen direkte kobling mellem DOF-basen og Atlasbasen, hvilket er meget beklageligt.

Der tegner sig i Nordjylland samme billede som i resten af landet af en række generalistarter i fremgang heriblandt Ravn, Rørhøg, Sydlig Blåhals og Sortstrubet Bynkefugl, mens bl.a. agerlands- og engfuglene samt Broget Fluesnapper er i kraftig tilbagegang.

Ravn blev slet ikke fundet i Atlas I, mens den under At-

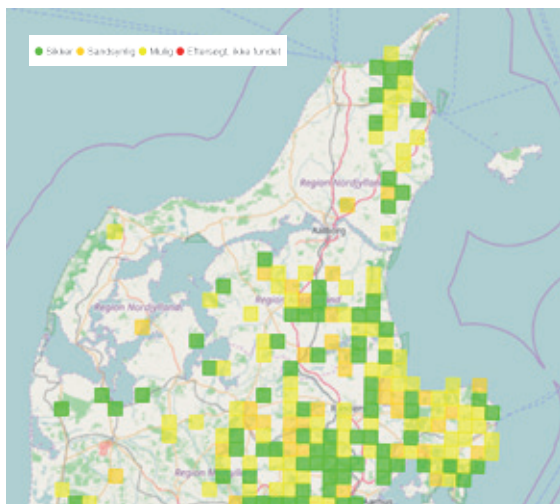
las II især blev fundet i det østlige Himmerland og skovområderne mellem Hjørring og Frederikshavn. Nu er den over stort set hele området i de to lokalafdelinger. Sydlig Blåhals er indvandret siden sidste atlasperiode med størst udbredelse i Limfjordsområderne omkring Vejlerne. Rørhøg har bredt sig fra Vejlerne i Atlas I til nu at være over store dele af landsdelen, mens Sortstrubet Bynkefugl i dag findes langs hele Vestkysten.

Der blev i 2016 afholdt en mini atlaslejr i Nordjylland for at få en bedre dækning af Hanherred.

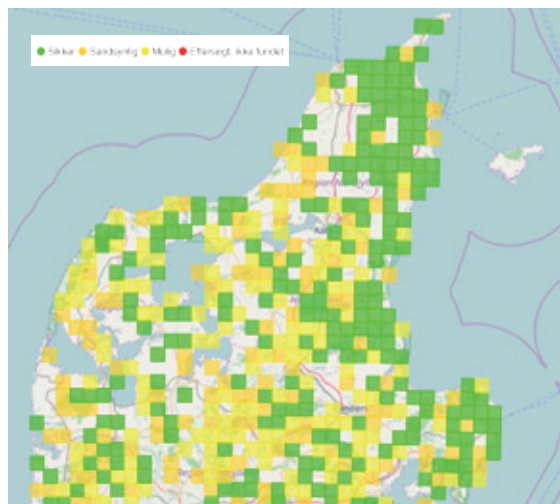
Lejren i 2016 blev lagt midt i maj i dagene 19. til 22. maj med deltagelse af i alt 13 personer. Der var ikke fuldt hold alle dage. Der var primært nordjyske deltagere, men tre fra DOF Sønderjylland og en fra Nordvestjylland deltog også. Det er en god sidegevinst ved Atlas, at der er mulighed for at mødes og samarbejde på tværs af landsdelene.

Vi havde, som ved de tidligere afholdte lejre, udvalgt de kvadrater, vi fandt vigtigst at få dækket. Der var observationer fra de fleste kvadrater i forvejen, men der var mulighed for både at finde manglende arter samt at opgradere langt de fleste arter i forhold til sikkerheden af ynglestatus. På de hidtidige afholdte Atlaslejre ligger resultatet for tællingerne på omkring 50 arter i kvadraterne. Vi opnåede det samme resultat på denne lejr. Dette resultat må siges at være meget tilfredsstillende, da vejret for en gangs skyld, ikke helt var på vores side under hele lejren.

Der blev indtastet 580 observationer under lejren fordelt på 19 ledige kvadrater i Nordjylland og et enkelt ledigt

Yngleudbredelse af Ravn i Nordjylland under Atlas II (1993-1996).

Yngleudbredelse af Ravn i Nordjylland under Atlas III (2014-2017), foreløbige resultater efter ynglesæsonerne 2014-2016.

kvadrat i DOF Nordvestjylland. Vi fik gået i alt 16 time-tællature i mange forskellige biotoper. Lige fra at gå noget af turen over Aggersundbroen til skov, agerland, strandeng, by og i klitten langs stranden. De meget forskellige biotoper giver naturligvis en pæn artsrigdom. Der blev fundet en del arter, enten på rede eller med nyudfløjne unger, og blandt de lidt mere specielle arter noteredes bl.a. Lille Præstekrave, Rødrum, Ravn, Vagtel og Storspove. Rørhøg, Sydlig Blåhals, og Sortstrubet Bynkefugl er alle nye ynglearter i Atlas III i det dækkede område, og alle tre arter blev fundet på lejren. Der er frem- og tilbagegange for arter som nogenlunde følger tendensen i det øvrige land.

Som lidt en specialitet kan man se, at Gul Vipstjert klarer sig godt i egnen omkring Limfjorden, og at den blev fundet i ni kvadrater. Den er ramt af det forhold, at de klassiske biotoper ved strandene er forsvundet, men inden for de seneste 10 år har de etableret sig i randen af agerlandsbiotoper typisk langs kanaler /grøfter og har derfor holdt stand i og omkring Limfjordsejren. Den ses både i raps- og kornmarker. Den er fundet på denne Atlaslejrlejr på agerlandsbiotoper, hvor der aldrig har

været strandeng, f.eks. i kvadratet DC89. Det er altid en dejlig art at møde, men trist at den nu pludselig er blevet indikator for kedeligt landbrugsland, hvor den tidligere var de ekstensivt drevne enges fugl.

En positiv oplevelse om Støren skal også fortælles. I kvadrat DC89 Saltum var der utrolig mange ynglende Støre. Forklaringen må ligge i, at øst og sydøst for byen er der nogle flotte og dybe slugter, som bliver afgræsset af køer, heste og får. Herfra valfartede Størene frem og tilbage for at finde føde til ungerne inde i byen netop i disse dage. Vi fandt det værd at gøre positiv reklame for det og udråbte Saltum by som Danmarks Støreby. En lokal ugeavis bragte historien, både om Atlasprojektet og om Størene.

Vi har i artiklen opfordret folk til at henvende sig, hvis de mener at have kendskab til usædvanlige ynglefugle. Det centrale Vendsyssel står stadig så åbent med mange udækkede kvadrater, at der er "plads" til endnu en lejr i vores region. Det går dog langsomt den rigtige vej, men der er også mange ledige kvadrater at dække endnu, og helt generelt opfordres alle til at bidrage i det sidste år af Atlas, så vi får så godt et resultat som muligt.

Ynglende Strandskade fotograferet under Atlaslejren. Hanherred, 19. maj 2016. Foto: Svend Erik Mikkelsen.

En fuglefotograf - interview med Henrik Haaning Nielsen

Af Lars Grøn

Henrik med kameraet. Foto: Pia Buus.

De fleste kender ham fra feltbestemmelsesartiklerne på Pandion. Men Henrik Haaning Nielsen er meget mere end blot en af landets dygtigste ornitologer. Han er også en af landets absolut dygtigste naturfotografer. Men ofte er det fugle, der er i søgeren, når Henrik med kameraet over skulderen begiver sig ud i den nordjyske natur.

Hvad er for dig et godt fuglefoto?

For det første synes jeg ikke nødvendigvis, at et godt fuglefoto er af en fugl, der fylder hele billedet. Nærbilleder, synes jeg, er bedst til at formidle hvor smuk en fugl er, hvilket mange gør rigtig godt, men en del af den type billeder er ret kedelige at se på efter kort tid. Derimod er nærbilleder fremragende til f.eks. at underbygge detaljer i fjerdragten og derfor meget anvendelige, hvis feltkendetegn skal underbygges og forklares.

Når du spørger mig, hvad et godt fuglefoto er, tænker jeg mere i et æstetisk godt fuglefoto. Gode fuglebilleder skal være komponeret godt, have en interessant forgrund, baggrund, det skal kunne fortælle en historie eller have en flot himmel. Mange billeder, hvor fuglen ikke fylder så meget på billedet, men hvor billedet er med til at fortælle om levestedet, om fuglens situation eller om fotografens oplevelse, fanger straks min interesse.

Når jeg tager billeder, handler det meget om, at billederne skal formidle min oplevelse. Når de gør det, er jeg ekstra glad for mine billeder. Fugle giver så mange flotte oplevelser, og når man er i felten, glæder man sig ofte over noget, der ser flot ud: Dværgmågen i skumsprøjt på kysten, en skestorkeflok i heftig regn, et tranepar i rimtåge osv. Fugle (eller dyr), der er placeret godt i billedet, gør simpelthen naturbilleder flottere og mere interessante, og når jeg ser gode fuglebilleder, giver det mig lyst til at tage ud på tur.

Hvor og hos hvem søger du inspiration?

I Danmark har jeg søgt meget inspiration hos Jens Kristian Kjærgaard. Han har formået at skabe mange flotte billeder, hvor oplevelsen taler, og hvor fuglen er med i landskabet. Carsten Egevang gør det samme, bare i de voldsomme og flotte grønlandske landskaber. Min medforfatter til vores fotobog om Vejlernes natur "Vingesus – Vejlerne i glimt" er også en stor inspirationskilde. Vi fotograferer ganske vist meget forskelligt, men han har givet mig nye ideer til, hvorpå jeg kan gribe mine naturfotos an. F.eks. til hvordan billeder i sammenhæng kan skabe stemninger og mystik. De finske fotografer kommer man heller ikke uden om. Det startede med Hannu Hautala, der på forbilledlig vis virkelig fik "fuglene i landskabet"-billeder på verdenskortet. Flere har fulgt efter, og en jeg følger en del, som jeg synes er meget dygtig, er Markus Varesvuo.

Hvad bestræber du dig på at formidle via dine fuglefotos?

Jeg kan godt lide, når mine fotos fortæller noget om fuglen. Hvor den lever, hvordan den ser ud i sit landskab, og hvordan man oplever den. Et godt eksempel synes jeg er dette rørdrumbillede. Fuglen fylder minimalt på selve billedet, men fortæller en masse om Rørdrummens levested, om dens camouflage samt om Vejlernes store rørskov. Desuden er billedet godt komponeret, synes jeg, og øjet skal gå på opdagelse før man, så at sige, forstår billedet. Jeg kan godt lide at tage fotos af, hvordan man ser fuglene, hvordan man oplever dem. Når jeg får øje på et motiv, er det meget tilfredsstillende, når fotoet lykkes – og det gør det, når det viser det motiv, jeg så, da jeg kom kørende eller kom gående. Fugle pynter, og fugle er flotte. De giver sjæl til landskaber. En tjørn ne-

denfor Bulbjerg får meget mere sjæl, hvis man får et billede af tjørnen, når der sidder en Rødrygget Tornskade eller en Sortstrubet Bynkefugl i toppen af den. Et klithedelandskab får meget mere sjæl, hvis billedet indeholder et par flyvende Traner. Et oprørt hav får mere sjæl, hvis en flok Suler er med på billedet.

Hvad er din/dine foretrukne fotolokalitet/er?

Absolut Vejlerne. Jeg bor i området og har en række arbejdsopgaver i reservatet. Jeg kender området som min egen bukselomme, og jeg har efterhånden opbygget en del steder, hvor jeg har gode motiver. Nogle er lykkedes godt, andre afventer, da de foreløbige resultater ikke lever helt op til, hvad jeg gerne vil formidle. At fortælle andre hvor flot natur, der er i et område, kan godt være en udfordring i et land som Danmark og i et område som Vejlerne. Selvom der er tale om stor natur, efter danske forhold, er det stadig klemte inde i kulturlandskabet med højspændingsledninger, siloer, vindmøller mm. stikkende op "overalt".

Andre lokaliteter, jeg godt kan lide at fotografere i, er bl.a. Hanstholm og Agger Tange samt på Bulbjerg, men i princippet fotograferer jeg alle de steder, jeg også kigger på – eller arbejder med fugle, og fugleinteressen bringer mig en del omkring i hele Danmark.

Skægmejse han, Vejlerne. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Rørdrum, Vejlerne. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Hvad er dit/dine personlige favorit fuglefotos (egne og hvorfor)?

Igen skal vi tilbage til den gode historie. Jeg har særligt tre billeder jeg er meget glad for. Det første er fra en vinterdag, hvor jeg opdagede en Rørdrum der gik mod mig på isen på Øster Landkanal i Vejlerne. Jeg sad på iskan-
ten. Den var på udkig efter åbent vand, hvor den kunne

søge føde. Dens eftersøgning var forgæves. Alt var tilfrosset og til sidst satte den sig bare på isen. Måske opgivende. Vi ved, at bestanden af Rørdrum går tilbage efter hårde vintre, og dette billede kan tjene som illustration på dette. Måske fotograferede jeg netop denne Rørdrums skæbnedag denne vinter. Opgivende på isen med døden ventende den følgende nat?

Rørdrum, Vejlerne. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Skkestork m.m., Vejlerne. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Et andet af mine favoritbilleder er af den store flok Skestørke i styrtregn. I Vejlerne oplever vi gennem sommeren og starten af efteråret store flokke af Skestørke. Det ser for det første flot ud, men Skestorkenes positioner viser også, at denne heftige regnbyge bare skal overstås.

Det er surt, det er vådt, og man kan næsten fornemme vandet løbe ned og dryppe af næbspidsen. Samtidig får man på billedet et indtryk af de store fuglemængder, der gæster Vejlerne.

Trane, Vejlerne. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Et tredje billede, jeg er meget glad for, er traneparret i rimtågen. Det billede emmer så meget af tidlig forårsstemning i Vejlerne. Det er marts, rimtågen ligger tæt, i baggrunden hører man paukende Rørdrummer, og jeg

synes næsten at man kan høre Tranernes trompeteren på billedet. Desuden er linjerne i billedet perfekte. De leder øjet hen på fuglene og så giver rimtågen billedet et mystisk præg.

Henrik udgav i 2016 fotobogen om Vejlerne sammen med Carsten Krog Pedersen.

Stinne Aastrup

Af Poul Erik Sperling

Denne gang kører jeg mod syd for at finde en person, der bor i det gamle Viborg amt, som Nordjyllands Fugle jo også dækker.

Stinne bor i et hus, der ligger tæt ved Nørresø i Viborg og har udsigt ned til søen. Hun er født i 1955 i Hevring på Norddjursland. Stinne boede kun et par år på Djursland, så flyttede hun til Hundborg i Thy og senere til Thisted. Hun kikkede ikke på fugle dengang, men brugte tiden til sport og guitarspil.

Hun blev uddannet som bibliotekar i Aalborg i 1979 og flyttede efter endt uddannelse til Åbenrå. Her gik det galt med fuglene, da Stinne som 32-årig, i maj 1987, kom til at stå og kikke på en fugl ude i haven. Den var meget flot og lignede en klovn, så selvom det var søndag måtte hun ind på biblioteket efter en fuglebog – hun kunne jo selv låse op – og så fandt hun ud af, at det var en Stillits.

Hun meldte sig ind i DOF, og flyttede året efter til Hjørring. Heroppe fandt hun ud af, at der var en lokalafdeling, og det blev startskuddet til at tage med på en lokal fugletur til Jerup Stand samt at melde sig til et af Anders Østerbys fuglekurser i Hjørring. Og så var starten gået for mange ture ud i naturen for at kikke efter fugle.

Fuglekurset førte til mange gode ture til steder som Runde, Øland og Falsterbo. På en tur til Hirsholmene så hun Stellersand – både han og hun – og det var før hun vidste, at det var noget særligt.

I 1990 flyttede Stinne til Viborg. Her fulgte hun med i lokalafdelingens småture, men tog også med på alle deres storture. De var blandt andet ved Neusiedler See i Østrig og på Øland.

Stinne fortæller at hun har to måder at opleve fuglene på. Hun kan sidde længe og betragte en flok Halemøjer. Det er en dejlig oplevelse at se de smukke fugle bevæge sig rundt i træerne.

Men hun bruger også meget tid på at sætte sig ind i kendetegn på alle fugle og kører gerne efter en sjælden fugleart, hun ikke har set endnu. Stinne har i øjeblikket set hele 398 forskellige arter i Danmark, så nr. 400 venter måske her i 2017. Hun deltager aktivt i DOF's feltræf; det er kun de to første, hun ikke var med på, og i de første år var hun den eneste kvinde.

Uglerne er en af de fuglegrupper, Stinne har arbejdet med. Hun har været uglekoordinator i Nordvestjylland i mange år og har arbejdet meget med Sløruglen. Hun søgte blandt andet penge fra amtet til uglekasser, de fik 50 kasser, hvoraf de fleste blev hængt op i Thy.

Hun fandt også det første par ynglende Perleugler i Jylland. I april 2007 var hun sammen med David Boertmann i Kompedal Plantage for at kikke efter den sjældne svampeart stenmorkel.

De havde fundet svampen og var på vej tilbage til bilen i tusmørket, da de pludselig hørte en strofe af en syngende Perleugle. Lidt efter hørte de den igen noget længere inde i skoven, de gik efter lyden og så den til sidst flyve over dem og sætte sig i et træ. De regnede med at det var en enlig syngende han, så de tog derud igen aftenen efter. Denne aften hørte de den syngende han allerede kl. 20:15, men kort tid efter fandt de en til, der sad og kikkede ud af et sortspættehul, så der var altså tale om et ynglepar. Nu fik de travlt med at kontakte skovejerne og

*Er der sjældne fugle i farvandet, er Stinne (til venstre) på pletten - her ved Gåsegribbene i Himmerland.
Foto: Tim Hesselballe.*

etablere overvågning med videre.

Men det endte lykkeligt med at Stinne den 29. juni så fuglene med to udføjne unger. Det var det første sikre ynglepar udenfor Bornholm i 40 år. De har i øvrigt nu etableret en fast bestand på 4-5 par i Jylland.

Stinne har også været med i redaktionen af Nordjyllands Fugle i tre år. Det var før DOFbasens tid, hvor vi sad og sorterede de mange hundrede kartotekskort, før vi kunne begynde at skrive. Hun skrev blandt andet om smådroslerne med Sortstrubet Bynkefugl, husker hun.

Af sjældne fugle til artilisten er den seneste Stinne har krydset af Sibirisk Jernspurv i Hirtshals, der jo har været stabil længe. Så nu er hun spændt på, hvilke nye der kommer til i 2017.

Stinne deltager også aktivt i punkttællingerne. Hun har haft den samme vinter-punkttællingsrute nord for Viborg siden vinteren 1995/96, og hun har haft den samme yngle-fugletælling i Nørreådalene i 17 år. Hun deltager også i Atlasundersøgelserne, hvor hun denne gang har fire kvadrater og havde et i den forrige Atlasundersøgelse.

Stinne ser også på fugle i andre lande. Ud over storturene med lokalforeningen, har hun været i Bulgarien, Island, Tunesien, Marokko, Spanien og på Lesbos med DOF-travel. Lige nu glæder hun sig til maj, hvor hun skal med Scan Birds til Georgien – det bliver forhåbentlig til mange nye arter.

En af de bedste og værste fugleoplevelser havde Stinne den 25. september 1999, hvor hun så tre nye arter på samme dag. Hun var taget til Hanstholm. Her så hun først en Mellemkjove, senere havde hun pludselig en Alpesejler lige over hovedet, det var jo helt fantastisk. Så kørte hun ned på havnen for at se, hvad der var der-nede, og her blev hun pludselig påkørt i siden af bilen af en gaffeltruck i fuld fart. Hun fik nogle knubs og fik bøjet nogle ribben. Men da hun sad og sundede sig, kom Henrik Haaning Nielsen forbi og fortalte, at der var en Sorthovedet Måge i havnen. Det var også en ny art, så selv om hun næsten ikke kunne bevæge armen for at

løfte kikkerten, tog hun med hen for at se den.

En anden spøj fugleoplevelse havde Stinne Kr. Himmelfartsdag den 14/5 2015. Her havde Erik Enevoldsen om formiddagen fundet en Lattermåge i Krogsgaard Grusgrav ved Tjæreborg, der blev meldt ud på diverse medier. Om eftermiddagen kom Stinne derud for at se fuglen, der kl. 15.45 fløj en lille rundtur og landede med et bump på skrænten. Der blev snakket om, at den var syg og afkræftet, og nogen havde set blod omkring gattet. Kl. 18:10 rejste fuglen hovedet, løftede vingerne, for så at falde om – det var nok de sidste krampetrækninger. Da de senere gik hen til fuglen, fandt de den død. Den blev sendt til Zoologisk Museum i København, hvor man skindlagde fuglen til deres samling, og kunne meddele at fuglen var stærkt afkræftet. Den havde ingen mad i maven, men tarmen var fyldt med indvoldsorm.

Stinne har også været involveret i DOF centralt, så da DOF havde 100 års jubilæum i 2006 var Stinne en af talerne ved festen. Hun fortalte om "formidling og engagement", om hvor vigtigt det er, at DOF har masser af materialer (brochurer, skilte m. v.), der kan fange folks interesse. Men hun lægger desuden megen vægt på arbejdet med at fastholde og tage sig af de nye medlemmer, især i lokalafdelingen. Det var det, hun selv blev meget inspireret af, da hun startede med fuglekikkeriet.

I 2007 fik hun tildelt DOF's hæderspris for sit arbejde for fuglesagen. Prisen var ledsaget af en stor akvarel af Jens Frimer med Kirkeugler på.

Stinne deltager også aktivt i gåse- og svaneoptællingerne for at registrere de europæiske bestandsændringer, og hun har været caretakerkoordinator for Hjarbæk Fjord. Stinne kommer meget rundt i Nord- og Nordvestjylland, mest i Lille Vildmose, Vejlerne, Agger Tange, Klitmøller og Hanstholm, samt selvfølgelig Skagen. Hun arbejder i dag som bibliotekar ved Silkeborg Bibliotekerne, især i Kjellerup.

Vi slutter eftermiddagen i Viborg af med at gå en tur ned til Nørresø for at tage nogle billeder til denne artikel.

Stinne ved Nørresø, Viborg. Foto: Poul Erik Sperling.

ANDEFUGLE

Pibesvane, Lille Vildmose, 8. november 2016. Foto: Jan Skriver.

Pibesvane *Cygnus colombianus*

Endnu et godt år især fordi de store antal fra efteråret 2015 også kunne ses igennem foråret. Efteråret bød til gengæld på markant lavere niveau end de foregående år, selvom der stadig er god dækning af Store Vildmose området og tilstødende lokaliteter (PR m.fl.).

I januar til medio februar ses småflokke på flere lokaliteter med største registrering 19/1 174 ad. og 17 juv. Store Vildmose (HHN) samt 7/2 50 Gårdbo Sø (MCH). Fra medio februar større flokke 13/2 Ulvedybet 176 (MCH) og samme dag 228 Rendbæk Bro (HHN). 25/2 ses i området ved Store Vildmose og randområderne totalt 765 med største Biersted Mose 334 og Debel Enge 224 (begge

PR). 16/3 ses meget markante trækbevægelser heriblandt årets største obs. med 457 NØ Damfæner (PR) og samme dag Volsted Kær 49 NØ (TSE) og også små træktales på flere andre lokaliteter. Sidste obs. i foråret 8/4 1 R Nørreådal (TBR).

Herefter ingen obs. før efterårstrækket indledes 6/10 12 R Agger Tange (TRK) samt 7/10 7 R Lille Vildmose (GVJ). Fra 9/10 ses arten på mange lokaliteter, men efteråret og vinteren generelt kun i mindre antal, således blot tre datoer med trecifrede antal 19/10 106 Agger Tange (GGU m.fl.), 28/10 102 Hammelmose (PR) samt 29/12 186 Søengene (BKR).

Sum: 11.348 1. halvår 2918, 2. halvår 8430. Indsendere 97.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	169	1010	1725	7	-	-	-	-	-	2869	3527	2041

Sangsvane *Cygnus cygnus*

For Sangsvane bød 2016 både på gode og dårlige nyheder. Arten bliver fundet ynglende på to nye lokaliteter og blev i alt fundet ynglende på fem lokaliteter, hvilket er ny rekord. Der kommer dog kun 10 unger på vingerne. I Lille Vildmose gør to par tegn på at ville yngle. Der har også tidligere været optræk til yngel, men i 2016 lykkes det for det ene af de to par, der får fem unger. Desværre forsvinder ungerne en efter en hen over sommeren. Det bliver ikke konstateret, hvad der tager ungerne, men mistanken er rettet mod Odder (DFS m.fl.).

I området nord for Mariager Fjord bliver der fundet to ynglepar af Sangsvane, og et tredje par gør et mislykket forsøg. De to par bliver fundet i samme ataskvadrat. Det ene par er det, der blev fundet i 2014 ved Søerne ved

Hvarre. Dette par får igen seks flyvefærdige unger, og det ser ud til at være et veletableret par. I nærliggende Lundgård (Gammeldam, Hobro) yngler et nyt par og får tre unger (TN).

Det første ynglepar får seks unger, men desværre bliver parret hen over sommeren præderet, og alle unger samt en af forældrefuglene dør. Den anden forældrefugl bliver ikke set efterfølgende. Vi må håbe, at der kommer nye forældrefugle til, ellers kan det være sidste år med fugle på denne lokalitet (via BLA).

Også Veggerby parret har et omtumlet år, hvor parret tidligt forlader den sædvanlige rede, måske fordi vandstanden i søen er meget høj, og reden dermed er helt isoleret. Der er herefter ingen tegn på yngel, før parret 6/6

findes med tre unger i den nærliggende Lyngsø, hvor arten tidligere har oversomret. Der bliver senere set noget, der ligner en rede i den ene ende af søen. Allerede 12/6 er de gamle fugle vandret over til den sædvanlige yngle-sø ved Veggerby, og 14/6 lykkes det også at se ungerne. En af dem er dog forsvundet i mellemtiden. Fuglene bli-

ver i søen hen over sommeren, men på et tidspunkt forsvinder der endnu en unge, så blot en unge kommer på vingerne.

Der er ikke meldinger om fugle fra Lovns Sø i 2016, men lokaliteten og Lovns halvøen er dårligt dækket, så der kan sagtens skjule sig et par.

Knortegås *Branta bernicla*

Oversigten viser indberetninger af Knortegås uden angivelse af race. I flere tilfælde angiver observatørerne, at flokkene har omfattet både Lysbuget og Mørkbuget Knortegås.

Sum: 2823. 1. halvår 1674, 2. halvår 1149. Indsendere 50.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	529	1	336	266	539	3	1	1	218	414	480	35

Største antal fra første halvår er 19/5 1200 Nibe Bredning (HM). Og de største fra andet halvår er 20/9 1600 Gjøl Bredning samt 15/10 2700 Limfjorden, Egholm-Kytterne (begge SEM).

Mørkbuget Knortegås *Branta bernicla bernicla*

Årssummen på 6617 rammer næsten den gennemsnitlige årssum på 6528 for perioden 2000-15. Den skæve fordeling på de to halvår med langt flest indberetninger fra foråret er ligeledes normal. Månedsmaksima fra to af de vigtigste rasteområder, Læsø og Agger Tange, fremgår af tabellen nedenfor. Der er dog ikke fuld dækning i nogen af disse nøgleområder.

De største rastetal fra første halvår er 17/1 186 Sørå Strandenge (SØP), 21/4 380 Dråby Vig på Mors (PHM),

11/5 1064 Læsø, sum for syv dellokaliteter (PR), 17/5 479 Agger Tange (SPP) og endelig 19/5 160 Græsholm (BHJ JG).

Fra andet halvår er de største rastetal 16/10 430 Vesterø Havn, Læsø (FHK) samt 28/10 165 Limfjorden syd for Egholm (PMA).

Største træktal i første halvår er 27/5 120 Grenen (JHC mfl.). Og det største i andet halvår er 4/9 130 Rødhus Strand (TC).

Sum: 6617. 1. halvår 5126, 2. halvår 1491. Indsendere 76.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	236	16	210	1503	3144	17	1	4	330	757	320	79
Agger Tange max.	4	4	50	150	479	-	1	-	8	30	-	3
Læsø max.	2	-	1	365	1064	16	-	-	9	430	172	76

Lysbuget Knortegås 1K, Grenen, 17. september 2016. Foto: Knud Pedersen.

En rigtigt pæn årssum på 98.977 der, skønt lidt lavere end årssummen på 102.665 i 2015, alligevel ligger en del over de gennemsnitligt 74.605 for perioden 2010-15. I samme periode har den procentvise fordeling på de to halvår været næsten lige, således 51% forårsfugle mod 49% efterårsfugle. I 2016 er der derimod med 38% forårsfugle mod 62% efterårsfugle en pæn overvægt i andet halvår. Flere observatører (FA KØJ m.fl.) har tal og iagttagelser, der tyder på et rigtig vellykket yngleår. En aldersoptælling af en flok på 850 i Gjøl Bredning den 6/10 (KØJ) viser således hele 32% ungfugle. Og det kan jo være, at den lidt usædvanlige halvårsfordeling afspejler et flot yngleår.

En lang række store tal stammer fra IBA'en 'Ulvedyb og Nibe Bredning' og månedsmaksima herfra ses i tabellen neden for. Der er dog ikke stabil dækning i dette store område og ingen af tallene stammer fra fuldt dækkende optællinger.

Største indberetninger fra første halvår er 13/4 3600 Gjøl Bredning (BKR) samt 21/5 1840 Agerø (JKK). Og fra andet halvår 16/11 i alt 5150 Gjøl og Nibe Bredninger (FA). Et par store træktal fra første halvår er 26/5 485 og 27/5 410 begge Blovsgårde ved Hjørdemål (JPK). Og fra andet halvår 29/8 102 Gerå (SØP) samt 15/9 225 Agger Tange (CHJ).

Sum: 98.977. 1. halvår 37.944, 2. halvår 61.033. Indsendere 77.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Ulvedyb+Nibe B max	7044	4462	14473	5941	5973	51	4	290	8691	23981	20342	7725
Ulvedyb+Nibe B max	500	1330	3000	3600	1080	1	1	-	1080	3000	5150	2650

Sortbuget Knortegås *Branta bernicla nigricans*

Et fotodokumenteret fund, nemlig 25/3 1 3K+ Fruens

Holm, Limfjorden vest for Aalborg (PHK).

Bramgås *Branta leucopsis*

I perioden 2004-15 satte årssummen hvert år ny rekord, stigende fra beskedne 10.489 i 2004 til svimlende 839.418 i 2015. Skønt 26 pct. lavere end rekordsummen i 2015, er årets sum på 620.600 dog alligevel den næsthøjeste, der er registreret. Helt som vanligt ses de største flokke i første halvår og forårstallene udgør 71% af årssummen. Som sædvanlig fylder Vejlerne særdeles godt op i det samlede billede, tal herfra udgør 53% af årssummen og maksimumtallet for april er rekordstort og meget tæt ved at runde 20.000. Opsummede tal og månedsmaksima (tal renset for gengangere) for Vejlerne fremgår af tabel-

len nedenfor.

Meget store antal i første halvår udenfor Vejlerne er 22/2 4700 Nørrekær Enge (LP), 15/3 9100 Staun, Barmer og Valsted Enge (PES) samt 28/3 3000 Tolstrup i Vesthimmerland (MKP). Desuden et par store træktal, nemlig 12/5 1500 Vodskov (ATL) og 13/5 ikke mindre end 20.300 Syrodde, Læsø (PR).

De største indberetninger i andet halvår udenfor Vejlerne er 2/11 3950 Nr. Dråby på Mors (JPK), 5/11 2500 Husby ved Fjerritslev (KMO) og 18/12 3000 Vår Enge (HMT).

Bramgås og Kortnæbbet Gås, Arup Vejle, 15. februar 2016. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Sum: 620.600. 1. halvår 440.685, 2. halvår 179.915. Indsendere 182.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	31930	87106	133951	131095	56603	33	21	126	1835	44854	61320	71726
Vejlerne sum	9843	45322	48876	77047	27773	19	19	83	1598	37083	33326	45752
Vejlerne max	6000	12000	12000	19700	9500	17	6	83	370	3690	5000	7000

Rødhalsed Gås *Branta ruficollis*

En observation, 30/10 1 1K Bygholmeng (HHN VF).

Dværgcanadagås *Branta hutchinsii*

Fire fund fra Vejlerne og Thy i oktober/november, hvoraf de to er fotodokumenterede. Eventuelt samme individ ved alle lejligheder.

Arten er SU-art. Der må ikke refereres til fund, der ikke er godkendte af SU.

Snegås *Anser caeruleus*

De fleste iagttagelser drejer sig om enkelte fugle i flok med Kortnæbbet Gås. Småflokkene ses dog ved flere lejligheder, således 7/6 5 Ulvedybet (SSL), 11/6-23/9 op til 7 Arup Vejle og Østerild Fjord (PHM HHN KØJ m.fl.), 20/9 5 Kløv Å (KØJ) samt 2-5/10 op til 5 Rosvang (KØJ m.fl.).

Årssummen på 188 omfatter uden tvivl et stort antal gengangere.

De fleste er formentlig undslupne fangenskabsfugle, der oprindeligt stammer fra Nordamerika.

Indisk Gås *Anser indicus*

Er set på 20 forskellige lokaliteter og der er ikke set flere end et individ pr. observation. Flere lokaliteter har haft langtidsstationære fugle, således Vejlerne, Lille Vildmose og Sydthy, og årssummen på 35 drejer sig højst om 14 in-

divider og reelt nok om endnu færre.

Er undsluppet fangenskabsfugl eller forvildet og stammer fra Centralasien.

Kortnæbbet Gås og Bramgås, Store Vildmose,
25. oktober 2016. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Kortnæbbet Gås *Anser brachyrhynchus*

Som i 2015 andrager opsummeringen af alle observationer flere end 1.000.000. Skønt årssummen på 1.044.387 er den næsthøjeste hidtil, er den dog 15% lavere end årssummen i rekordåret 2015. Hvor der i 2015 var en helt lige fordeling mellem tallene i de to halvår, er balancen i 2016 en smule forskubbet, idet forårssummen udgør 54%, mens efterårssummen udgør 46% af årets sum. Det er dog stadig en meget lige fordeling, der er helt forskellig fra forholdene for 10-20 år siden, hvor dominansen af forårsfugle var meget stor. Nordjylland er nu i begge halvår Danmarks vigtigste område for Kortnæbbet Gås. Vejler-tal udgør 18% af forårssummen og 24% af efterårssummen, og det er de hidtil laveste Vejler-procenter. Disse procentvis (men ikke talmæssigt) vigende andele illustrerer tydeligt, at Vejlerne ikke længere er det altdominerende område for Kortnæbbet Gås i Nordjylland. Som det fremgår af oversigten nedenfor kan IBA'erne 'Ulvedybet og Nibe Bredning' samt Store Vildmose nu vise antal, der til fulde matcher Vejler-tallene. Det skal

nævnes, at hovedparten af de store antal i 'Ulvedybet og Nibe Bredning' og Store Vildmose stammer fra en flot række optællinger af træk til eller fra overnatning (PR BKR mfl.). Tal fra Vejlerne stammer især fra gentagne rastetællinger fra en lang række af områdets dellokaliteter (HHN JPK mfl.). Det skal i øvrigt understreges, at de store forekomster i tabellens forskellige områder til en vis grad drejer sig om de samme flokke, der ofte flytter fra sted til sted (bl.a. dokumenteret gennem et stort antal ring aflæsninger).

I første halvår er de største forekomster udenfor tabelens kerneområder 1/1 4000 Øvre Gåseluner ved Brønderslev (HHL), 10/3 2020 Årup i Sydthy (KØJ), 20/3 1575 Vilsted Sø (AJA) samt 6/4 1760 Halkær Ådal nord for Års (JPK).

I andet halvår er de største antal udenfor nøgleområderne 13/10 3500 Rosvang i Thy (KL TBR) samt 23/11 6000 Manna Kær ved Brønderslev (KHK).

Sum: 1.044.387. 1. halvår 568.934, 2. halvår 475.453. Indsendere 152.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	72496	277616	178523	38755	1542	2	4	-	14123	239791	96885	124650
Vejlerne sum	4566	71248	25497	3156	767	1	4	-	11474	101056	12024	24479
Vejlerne max.	2400	13682	5614	2000	250	1	4	-	1300	8000	4500	5275
Store Vildmose max	6000	17700	3050	4300	-	-	-	-	-	6520	10320	8220
Ulvedyb+Nibe B max	2370	14765	8150	10260	470	-	-	-	640	3590	5920	4200

Sædgås *Anser fabalis* / Tajgasædgås *Anser fabalis fabalis*

Årssummen på 136.568 er rekordstor. Det skyldes dog først og fremmest meget flittig indrapportering af de generelt store og stabile forekomster i Lille Vildmose. Første halvår tegner sig for 64% af årets sum, mens andet halvår tegner sig for 36%. Det er en normal sæsonfordeling, idet vinterens koldeste perioder, der trykker flere Sædgæs mod syd, sædvanligvis falder efter nytår.

I første halvår er bestanden i Lille Vildmose og Tjeleområdet med 2400 individer rekordstor (15/1 1250 Tjele + 1150 Lille Vildmose) (DFS TBR). Maksimumbestanden for disse tæt forbundne områder har i de senere år ellers normalt udgjort 15-1600 individer. Det forekommer meget sandsynligt, at de særdeles gode forhold i Lille Vildmose er en væsentlig årsag til årets flotte tal. Fremgan-

gen er især værd at bemærke, da Tajgasædgås ellers er i klar tilbagegang – fra en samlet bestand i 1995 på ca. 100.000 til en aktuel bestand på ca. 65.000. Stadig i første halvår udgør den samlede, maksimale nordjyske bestand mindst 3950 individer. Respons fra de efterhånden mange hals- og sendermærkede fugle viser, at det helt overvejende er den skandinaviske Sædgås, der opholder sig i Nordjylland. Thy-fuglene synes primært at stamme fra sydligere og centrale dele af Lapland, mens Vildmose-Tjele-fuglene primært synes at stamme fra nordligere dele af Lapland, især grænseegnene mellem Sverige, Norge og Finland. Da den skandinaviske sommerbestand anslås at tælle 5500-6000 individer, har Nordjylland altså en helt afgørende betydning for denne bestand.

Lille Vildmose

Sidst i december 2015 nåede bestanden op på 1675. I den kolde januar rykker mange til Tjeleområdet, men trods vintervejret bliver der måneden igennem ved med at være Sædgås i Lille Vildmose; bestanden når som lavest ned på 3-400 fugle. Fra sidst i januar ses igen meget store antal og vinterens maksimum bliver 4/2 med hele 2306 (DFS) og stadig 23/2 tælles 1850 (TL). Op mod måneds-skiftet tynder bestanden dog mærkbart ud. Største marts-tal bliver 5/3 740 (DFS) og de allersidste efternølere ses 30/3 2 (DFS). Den første i andet halvår ses 10/10 (DFS), og der er kun ganske små forekomster indtil sidst i måneden, hvor der 31/10 tælles 198 (DFS). November topper med 28/11 1300 (DFS) og december med 14/12 1750 (TBR).

Nørreådalene og Tjele

I den kolde januar er der store forekomster i perioden 3-23/1 med 16/1 1800 som maksimum for Tjele og 22/1 1500 som maksimum for Nørreådalene (TBR). Med det milde vintervejr fra sidst i januar går turen dog hurtigt tilbage til Lille Vildmose. I andet halvår ses kun beskedne forekomster med 23/12 35 (TBR) som den største.

Sum: 86.224. 1. halvår 52.895, 2. halvår 33.329. Indsendere 84.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	43224	40760	2955	415	-	-	-	-	318	4996	15639	28261
Lille Vildmose, max.	1550	2306	740	-	-	-	-	-	-	200	1300	1750
Tjele+Nørreå max.	1800	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	35
Thy, max.	1400	1200	500	380	-	-	-	-	226	500	500	500
Vejlerne, max.	188	200	-	-	-	-	-	-	-	-	16	45

Thy

I første halvår ses flere end 100 individer på 12 lokaliteter og heraf viser de 7 forekomster på flere end 200. Pga. god dækning (KØJ m.fl.) kan halvårets maksimale bestand med en vis forsigtighed opgøres til 1400 individer – med forsigtighed, da aflæsninger af halsmærkede fugle viser, at flokkene flytter en del rundt mellem forskellige rasteområder. Halvårets største observationer er 18/1 445 Madsted i Sydthy (KØJ), 28/1 350 Borup ved Hanstholm (JVI), 12/2 540 Kåstrup ø.f. Nors (JSA) samt 13/2 625 Rosvang (LM TRK TBR). Den sidste store forekomst er 1/4 380 Rosvang (TBR) og halvårets allersidste ses 2/4 med 13 trækkende ved Klitmøller (JJA).

De første i andet halvår ses sædvanen tro vældig tidligt, således 9/9 92 Nors Sø (JVI). Det er en måned før de allerførste småselskaber viser sig i Lille Vildmose, hvor der ikke er tilsvarende pæne forekomster før sidst i oktober. Halvårets største tal er 14/10 480 Nors Sø (KL TRB) samt 27/11 445 Rosvang (KØJ). Efterårets tal giver sikkerhed for en bestand på mindst 500 individer, men der har ganske givet været en del flere gemt på de mange spredte rastepladser.

Vejlerne

I første halvår ses et par pæne antal, nemlig 15/1 188 Thorup og Klim Fjordholme samt 11/2 197 Tømmerby Fjord (begge HHN). De største antal i andet halvår er meget mere beskedne, nemlig 4/12 45 Bygholmengens (PHM) og 22/12 ligeledes 45 Thorup og Klim Fjordholme (HHN). Vi skal mange år tilbage for at finde rigtig store antal fra Vejlerne, senest således 6/3 1998 564 Vestlige Vejler (VØF).

Træk

I første halvår er der træktal fra Skagen i perioden 8/3-22/4 med 16/3 75 (KNP m.fl.) som bedste dag. I andet halvår er der træktal fra Nordmandshage 27/10-2/11 med 2/11 76 (PR) som bedste dag.

Tundrasædgås *Anser fabalis rossicus*

Årssummen på 205 er ganske stor, og er således fire gange større end de mere beskedne 52 i 2015. Langt de fleste indberetninger drejer sig om 1-4 individer, ofte set i flok med andre gæs. I Thy, Vejlerne og Store Vildmose typisk sammen med Kortnæbbet Gås. I Lille Vildmose og Tjele-området ofte i små sluttede selskaber i de store flokke af Tajgasædgås.

Sum: 205. 1. halvår 83, 2. halvår 122. Indsendere 17.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	5	47	20	9	2	-	-	-	-	43	24	55

De største forekomster i første halvår er 27/2 9 Sjørring Kær ved Tjele (TBR) samt en trækiagttagelse fra Nordstrand, Skagen nemlig 19/3 7 (KNP m.fl.). De største i andet halvår er 2/11 8 Jannerup i Thy (JPK), 2/12 9 Lille Vildmose (TBR), 24/12 8 Sdr. Rind ved Viborg (KØJ) samt endelig 29/12 21 Damfænger i Store Vildmose (PR).

Blisgås *Anser albifrons* / Almindelig Blisgås *Anser albifrons albifrons*

Frengangen fortsætter. Årssummen på 31.948 er rekordstor, endda pænt større end de 25.448 i 2015, som ellers også var et rekordår. Med 76% af årssummen i første halvår og 24% i andet halvår ses som normalt en stor overvægt af forårsfugle. I perioden 2000-15 har forårsfugle i gennemsnit udgjort 88% af årssummen. Marts er som sædvanlig den helt store måned, idet tal fra denne måned udgør 42% af årssummen. Tal fra Vejlerne udgør 15% af årssummen; 17% af forårssummen og blot 6% af efterårssummen.

I øvrigt ses i begge halvår store, stabile forekomster i Thy og Lille Vildmose. Også Vesthimmerland, det sydvestlige

Vendsyssel og Nørreådal kan huse pæne forekomster. I første halvår er de største antal 7/2 548 Egebaksande, Thy (STA), 8/3 488 Thorup og Klim Fjordholme (HHN), 12/3 645 Sjørring Sø, Thy (KØJ), 14/3 590 Ballerum sydøst for Hanstholm (KØJ), 15/3 600 Lille Vildmose (TN) samt 16/3 485 Vilsted Sø (JPK).

I andet halvår er de største antal 23/12 325 Hundborg i Thy (KØJ), 28/12 227 Lille Vildmose (DFS) samt 29/12 90 Bygholmeng (NRA) og ligeledes 29/12 151 Vejrum Vestsø i Nørreådal (TRK).

Endelig skal nævnes et meget flot træktalet fra efteråret, nemlig 17/10 414 Als Odde (TN).

Sum: 31.948. 1. halvår 24.357, 2. halvår 7591. Indsendere 126.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	2205	8391	13376	377	7	1	-	2	-	3315	861	3413
Vejlerne sum	94	1635	2513	10	3	-	-	-	-	243	11	184
Vejlerne max.	79	526	597	7	3	-	-	-	-	105	11	140

Grønlandsk Blisgås *Anser albifrons flavirostris*

To observationer, nemlig 6/2 1 2K Gammel Hammelmose Mark ved Brønderslev (PR) samt 1/5 1 2K Østerild

Fjord (HHN).

Havlit *Clangula hyemalis*

Et meget flot år for Havlit. I de seneste 10 år (2006-2015) er der i gennemsnit blevet rapporteret 705 fugle. De 1571 fugle i 2016 er således en meget høj sum, og der er ikke i de seneste 30 år blevet indrapporteret så mange Havlitter i Nordjylland – se figur. Antallet har været varierende fra 207 i 2000 til 1571 i 2016.

Første halvår er ikke markant forskellig fra tidligere år. April er traditionelt den måned, hvor der er de fleste og største observationer. Største i marts og april bliver 29/3 20 Skagen (KNP) og 17/4 48 Skagen (GBL). Der er hovedsageligt observationer fra Skagen og fra østkysten. Der er dog et enkelt indlandsfund 10/4 1 Vilsted Sø (AB RSN). Sidste i første halvår bliver 26/5 1 Hirtshals Havn (AØ) og 28/5 1 Hirtshals Havn (JØLA).

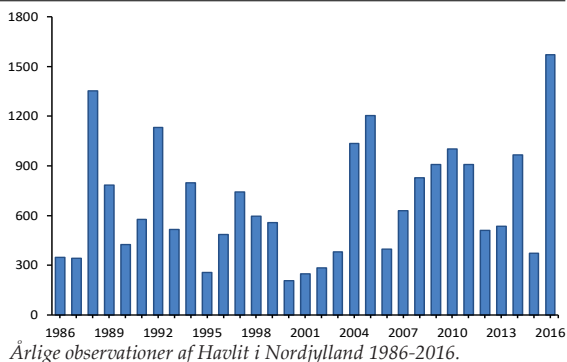
Andet halvår indledes med to observationer fra juli, 3/7 1 Gerå Strand (RWR) og 21/7 2 Hirsholmene (CSS). Observationerne efterfølges af 29/9 1 Ørhage (HHN) og 3/10 1 Roshage (TRK).

Ved opgørelsen i 2014 var 80% af fuglene i andet halvår fra Skagen, mens det i 2016 er 77%. Fugle fra Hanstholmområdet udgør 6%.

Det er især i november og december, at der ses mange. Det er ved Skagen, at der observeres større forekomster, men også ned langs vestkysten er der flere fugle end normalt. Alle observationer over 50 nævnes. De er alle fra Skagen; 20/11 57 (ROC), 6/12 53 (KNP), 11/12 78 (ROC), 14/12 71 (KNP ROC), 19/12 54 (ROC) og 27/12 64 (KNP). Der er flere indlandsfund (inkl. Limfjorden), hvor alle

Sum: 1571. 1. halvår 200, 2. halvår 1371. Indsendere 119.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	4	8	46	113	29	-	3	-	1	184	397	786

nævnes;

Bygholm Vejle: 3-29/12 12 observationsdatoer; på fem datoer observeres to fugle ellers blot en (JPM JVI VFL UTE HHN m.fl.).

Juelstrup Sø: 2+5/11 1 hun (TSE).

Limfjorden syd for Egholm: 22/11-14/12 op til to fugle (PMA).

Lund Fjord: 12/11 1 (HHN).

Nors Sø: 25/11+7/12+13/12 1 hun (JBE CSS JVI).

Nørholm Enge: 6/12 3 (PR).

Rønbjerg: 27/11 6 (JHH).

Ulvedybet: 20/11-24/12 8 observationsdatoer; 3/12 observeres 4 fugle (BKR TUN MCH).

Brilleand *Melanitta perspicillata*

Et fund er godkendt af SU, 31/10-4/11 1 1K Grenen (ROC KNP JOK m.fl.). Desuden foreligger et endnu udokumenteret fund fra Roshage fra oktober.

Siden 1977 foreligger der 19 godkendte fund af denne

nordamerikanske art.

Arten er SU-art. Der må ikke refereres til observationer, der ikke er godkendt af SU.

Amerikansk Sortand *Melanitta americana*

Følgende fund er godkendt af SU i år, 28/2 og 4/3 1 han Hou Havn (RSN MON HAC) og 25-30/9 og 18-19/10 1 han Uggerby (RSN MCH AØ KUP HEN m.fl.). Hidtil foreligger ni fund – men nok blot af fire forskellige fugle.

I 2016 er der yderligere tre fund af sandsynligvis samme

fugl, der endnu ikke er dokumenteret for SU. Det drejer sig om to observationer fra Tranum og en fra Ejstrup.

Arten er SU-art. Der må ikke refereres til observationer, der ikke er godkendt af SU.

Lille Skallesluger *Mergus albellus*

Med 3086 fugle er 2016 året med flest observerede fugle. Det næsthøjeste antal er 2635 fugle i 2015, så årets total er en stigning på 17% i forhold til året før.

I første halvår observeres de fleste ved Nors Sø og Ulvedyb. De største forekomster herfra er 4/1 48 Ulvedyb (KØJ), 21/2 23 Nors Sø (EM), 23/2 51 Ulvedyb (BKR), 27/2 49 Ulvedyb (RSN) og 27/2 20 Nors Sø (LM).

Der er fra andre lokaliteter enkeltstående større observationer med største 14/1 28 Lønnerup Fjord (HHN), 22/2 26 Kogleaks (PHM) og 12/3 28 Sønder Lem Vig (PKR).

Sum: 3086. 1. halvår 2106, 2. halvår 980. Indsendere 85.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	415	722	754	214	1	-	2	10	4	41	383	540

Sidste i første halvår bliver 2/5 1 Bygholm Vejle (TRK). I andet halvår observeres første 23/7 og 31/7 1 Tofte Sø (TC ATL), hvilket må betragtes som en oversomrende fugl. Sandsynligvis samme fugl observeres i august og september i Lille Vildmose ved flere lejligheder. Første fugl uden for Lille Vildmose bliver 19/10 1 Agger Tange (GGU). Det er også Nors Sø og Ulvedyb, der er de dominerende lokaliteter i andet halvår. De største herfra bliver 12/11 64 Nors Sø (SAL), 14/11 43 Nors Sø (JVO), 3/12 46 Ulvedyb (BKR) og 7/12 42 Nors Sø (CSS).

Hjelmskallesluger *Lophodytes cucullatus*

Der foreligger to fund af denne amerikanske andefugl, der også holdes som tamfugl i Danmark. Primo januar ses en han i Tofte Sø, nok samme fugl, som er SU-godkendt i 2015 for perioden 6/11-23/12. Den anden observation er et fotodokumenteret fund fra 20/10 af en han også fra Tofte Sø.

Fundene fra 5/8-6/9 2015 1 Vangså Hede (TRK SA LIFO ELH m.fl.) og 6-7/9 2015 1 Juelstrup Sø (TSE RSN GRØN MBH HEN) er blevet godkendt af SU i kategori E.

Arten er SU-art. Der må ikke refereres til observationer, der ikke er godkendt af SU.

Nilgås *Alopochen aegypticus*

I 2016 observeres 202 fugle, hvilket er væsentligt over gennemsnittet i de seneste 10 år på 137 (2006-2015). Tilsvarende tidligere år er der en klar overvægt af fugle i første halvår. Der er typisk tale om observation af et eller to individer, men der er enkelte observationer af flere end to fugle, 22/3 5 Gravsholt (NE), 22/3 5 Lyngdrup (NE) og 21/5 4 Uggerby Ås Udløb (AØ).

Sum: 202. 1. halvår 140, 2. halvår 62. Indsendere 69.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	3	7	33	47	42	8	11	-	1	4	14	32

Der er indrapporteret et muligt ynglepar 24/5 + 1/6 et varslende par Nørhalne (PR). I Atlas-projektet er der indrapportering af mulig yngel i seks kvadrater.

Fra andet halvår er der også tale om observationer af et eller to individer undtagen 14/7 4 Ulvedyb (BKR), 7/11 12 Græsrimmen (JPK) og 19/12 12 Ravnstrup Kær (SØP).

Rustand *Tadorna ferruginea*

Der er ingen fund i 2016. Der har været fund i de seneste 10 år, og i 2015 blev der observeret 2-3 fugle.

Hvidøjet And *Aythya nyroca*

Der er ingen fund i 2016. Et fund af et par 5-6/5 2015 Kogeleaks, Vejlerne (HHN m.fl.) er blevet godkendt af SU.

Halsbåndstrolch x Troldand *Aythya collaris* x *A. fuligula*

Der foreligger et enkelt fund af denne krydsning. Fundet er 10/4 1 han Vilsted Sø (RSN AB) og er godkendt af SU.

Atlingand *Anas querquedula*

Med 533 observerede fugle er 2016 næsten på tilsvarende niveau som 2015 med 551 observerede fugle.

Ankomsten sker normalt i slutningen af marts, så de første observerede 20/3 1 Kølsen-Skals Engsø (AJA) og 24/3 2 Lille Vildmose (GRØN) er således lidt tidlige.

De dominerende lokaliteter er Ulvedyb og Lille Vildmose. De største observationer fra disse to lokaliteter bliver 12/4 10 Lille Vildmose (TN), 13/4 7 Lille Vildmose (AK), 8/5 9 Lille Vildmose (PQ), 18/5 6 Ulvedyb (RSN), 24/5 6 Ulvedyb (RSN), 7/6 6 Ulvedyb (SSL) og 16/6

6 Lille Vildmose (RSN).

Uden for Ulvedyb og Lille Vildmose bliver største 16+ 17/6 10 Viskum (TRK). Der er her tale om en hun med ni ællinger. Ud over dette ynglefund er der indrapporteret et ynglefund for hver af lokaliteterne Læsvig (HRC) og Lille Vildmose (DFS CP).

I andet halvår er der få observationer, der typisk er af 1-2 fugle. De sidste observationer bliver 8/8 2 Kogleaks (HHN), 21/8 3 Lille Vildmose (TL) og 11/9 3 Hirtshals Fyr (SSC).

Sum: 533. 1. halvår 505, 2. halvår 28. Indsendere 95.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	15	143	239	108	15	10	3	-	-	-

Atlingand, Lille Vildmose, 13. maj 2016. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Knarand *Anas strepera*

Knarand, Han Vejle, 14. september 2016. Foto: Jan Skriver.

Kun ynglefugle behandles i årets rapport.

Der er ikke indrapporteret ynglefugle fra Vejlerne, der normalt tegner sig for hovedparten af disse. Der er i DOF-basen uden for Vejlerne rapporteret følgende, 24/6 15 (to hunner med unger) Fyrkat Engsø (CSS), 4/7 3 1K Tofte

Sø (EK) og 11/9 1 hun med unger Lille Vildmose (AK DFS). I Atlas-projektet er rapporteret sikker yngel i to kvadrater (Lille Vildmose og Hobro – sandsynligvis samme som indrapporteringen fra DOFbasen), sandsynlig yngel i et kvadrat og mulig yngel i 10 kvadrater.

Pibeand *Anas penelope*

Kun ynglefugle behandles i årets rapport.

Der er ikke i DOFbasen eller i forbindelse med Atlas-pro-

jektet indrapporteret ynglefund for 2016.

Amerikansk Pibeand *Anas americana*

Der er ingen indrapporteringer for 2016.

For 2015 er følgende to fund blevet godkendt af SU: 24-25/4 1 han Bygholm Vejle (HHN MCH m.fl.) og 22-24/5 1 han

Bygholm Vejle (HHN).

Arten er SU-art.

Spidsand *Anas acuta*

Kun ynglefugle behandles i årets rapport.

Der er i år følgende ynglefund: 15/4 1 ynglefugl Milesøerne (PMA), 3/5 og 2/6 1 hun med 4 unger Råbjerg Hede (CP), 12/5 2 ynglefugle Bunken Klitplantage (HSC), 12/7

således tilsvarende tidligere år, hvor ynglefund udelukkende registreres i Thy.

Krikand *Anas crecca*

Kun ynglefugle behandles i årets rapport.

Der er i år følgende ynglefund: 15/4 1 ynglefugl Milesøerne (PMA), 3/5 og 2/6 1 hun med 4 unger Råbjerg Hede (CP), 12/5 2 ynglefugle Bunken Klitplantage (HSC), 12/7

1 hun med 2 unger Lille Vildmose (TN) og 22+30/7 og 3/8 1 hun med 7 unger Juelstrup Sø (TSE).

Herudover er 23/4 1 Sø ved Korsholt (CP) angivet som sandsynligvis ynglende.

Amerikansk Krikand *Anas carolinensis*

I de seneste 15 år er der observeret 26 fugle, og arten er næsten årlig. Således også i 2016 med to fund. I perioden 12/3-9/4 observeres en han i Tømmerby Fjord/Tovsig

(HHN m.fl.) og 20-24/4 1 han Kølsen/Skals Engsø (TBN m.fl.).

HØNSEFUGLE

Vagtel *Coturnix coturnix*

Med en årssum på 290 fugle bliver 2016 et ganske jævnt år, der placerer sig en smule under 10-års gennemsnittet, som ligger på 308 fugle. Årets første fugle ankommer til normal tid med to observationer 4/5: 1 Bakholt (BRØN) og 1 Vejrhøj (MKP). Næste observation gøres 6/5 1 Hasseris Enge (GRA).

Der registreres syngende/territoriehævdende fugle på i alt 70 lokaliteter, og i tråd med de senere år er det igen et forholdsvist lille område i SØ-Vendsyssel, der står for en bemærkelsesværdigt stor del af alle årets fugle. Årets

suverænt største observationer kommer således fra Sørrå Strandenge, hvor der optælles 34 20/7 og hele 47 15/8 (SØP). Denne lokalitet står dermed for 28 % af årets samlede total. Øvrige større observationer (lok. maks. >5) er: 21/7 7 Ny Hammelse Mark (PR), 5/6 6 Bolle Enge Ø (SØP) og 6 28/5 Sørig Enge (MER GGU). Alle iagttagelser drejer sig om syngende fugle.

Året afrundes med 1/9 2 Marker vest for Helberskov (TN) og 24/9 1 Jerup Strand og Enge (BRØN).

Sum: 290. 1. halvår 135, 2. halvår 155. Indsendere 64.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	42	93	93	59	3	-	-	-

LAPPEDYKKERE

Gråstrubet Lappedykker *Podiceps grisegena*

Gråstrubet Lappedykker, Lille Vildmose, 25. marts 2016. Foto: Kis Boel Guldmann.

Det er kun ynglefund, der behandles i årets rapport. Der er indrapporteret 188 ynglepar eller territoriehævede fugle med Lille Vildmose og Vejlerne, som de to lokaliteter med de største yngleforekomster. Der mangler yngletal for en række mellemstore lokaliteter som eksempelvis Rørdal Lergrave, hvorfra der tidligere er indrapporteret 10 til 20 ynglepar.

Antallet af indrapporterede ynglefugle er opdelt på geografiske områder:

Vendsyssel: 38 ynglepar. Ynglefugle er især koncentreret omkring Skagenhalvøen, samt i nogen grad i strandsøer langs vest og østkysten. Største yngleforekomst er 6 par Skarvsøen, Skagen (KNP).

Læsø: 2 par.

Himmerland: 84 ynglepar. Klar største ynglelokalitet er 53 par Lille Vildmose (HAC), mens efterfølgende er 12 par Juelstrup Sø (TSE) og 6 par Fyrkat Engsø (CSS).

Hanherred/Thy: 37 ynglepar. De 34 par er fra Vejlerne (HHN). En tilbagegang fra 54 par året før.

Mors/Salling: 25 ynglepar, hvor største lokalitet er 6 par Jordbro Engsø (AJA).

Viborg-området: 2 par.

Sammenholdt med de foreløbige resultater fra Atlasprojektet, så viser samme mønster sig – den tætteste udbredelse i Vendsyssel og Himmerland, mens den i det nordvestlige Jylland (undtagen Vejlerne) er mere fåtallig. I 2016 er i ATLAS III registreret 19 kvadrater med sikkert ynglende og 6 kvadrater med sandsynlig ynglende.

Nordisk Lappedykker *Podiceps auritus*

Det er vanskeligt at vurdere den samlede total for Nordisk Lappedykker, da der for flere af lokaliteterne er en lang række observationer, der tidsmæssigt er sammenfaldende. En vurdering er, at der har været 69 fugle i Nordjylland, hvilket er en høj årstotal.

Artens hovedområde er som tidligere år også i 2016 Nors Sø, men der er også flere observationer af 3-4 fugle fra andre lokaliteter i det nordvestlige Nordjylland. Observationen 10/2 14 R Selbjerg Vejle (HHN) er den største enkeltstående observation i de seneste 15 år. I 2010 blev der dog observeret 13 i de østlige Vejler 16/11, men dagen før blev der i de vestlige Vejler og Lund Fjord også observeret fire fugle.

Sommerobservationer er ikke årlige, men ligesom i 2015 opholder 1 ad. i sommerdragt sig periodevis i Juelstrup Sø, hvor den observeres fire gange i perioden 15/5-19/6 (TSE HAC SKR).

Der er observationer fra følgende lokaliteter:

Bulbjerg: 29/2 3 (HHN).

Hanstholm/Roshage: 13/11 1 (SAL) og 29/10 1 (HHN).

Hjarbæk Fjord: 30/1 1 (MHH).

Jordbro Engsø: 21/5 1 (TBR).

Klitmøller: 14/12 4 (UTE).

Nissum Bredning: 30/10 1 (HHL).

Nors Sø: 1/1-6/3 9 observationsdage med største 13/2 6 (TBR) samt 24/9-13/12 12 observationsdage med største 20/10 9 (GGU), 28/11 5 (JVI) og 13/12 5 (JVI).

Selbjerg Vejle: 10/2 14 (HHN) og 27/2 6 (HHN).

Sønder Ørum: 22/5 1 (BJA).

Skagen Havn: 30/1 1 (KK), 31/1 1 (MER) og 3/2 1 (WL).

Syrodde: 25/9 1 (SØP).

Vesterø Havn: 24/9 1 (SØP).

Ålbæk Bugt: 5/2 1 (CHJ).

Gerå Enge og Strand: 18/3 1 (SØP).

Ulvedyb: 18/5 1 (BKR).

Juelstrup Sø: 15/5+3/6+18/6+19/6 1 (TSE).

Mulbjerg: 5/4 1 (RSN).

Nordmandshage: 5/10 1 (PR).

Sum: 109. 1. halvår 58, 2. halvår 51. Indsendere 25.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	4	44	2	1	4	3	-	-	4	19	16	12

Sorthalset Lappedykker *Podiceps nigricollis*

Med 1814 fugle er årets total en smule højere end i 2014 med 1670 fugle og 2015 med 1676 fugle.

De første ses 26/3 2 Tømmerby Fjord (UGS), 27/3 1 Vilsted Sø (ARA) og 28/3 2 Juelstrup Sø (TSE). Umiddelbart herefter indfinder fuglene sig inden for kort tid i højere antal på ynglepladserne med 23/4 26 Jordbro Engsø (FRO) og 29/4 12 Juelstrup Sø (TSE) som højeste i april.

Det er også fra ynglelokaliteterne, at første halvårs største observationer registreres. De tre største er alle fra den nydannede Jordbro Engsø med 7/5 46 (TBR), 21/5 76 (TBR) og 28/5 61 (AJA).

Der er indrapporteret yngel fra følgende lokaliteter: Juel-

strup Sø, Jordbro Engsø, Lille Vildmose, Søndermose, Sønder Ørum og Vilsted Sø. Det vurderes at ynglebestanden er på 42 ynglepar, dertil kommer parrene i Jordbro Engsø. Det er her anslået, at der har ynglet 50-60 par (TBR), og det er også her at årets største observation er 2/7 109 ad, 28 pull./juv. (TBR TRK). Vejlerne, der i 2015 havde 42 ynglepar, har i år ikke haft ynglefugle (HHN).

I løbet af august samles fuglene på en række lokaliteter, hvor Vejlerne og Hjarbæk Fjord er typiske steder. Fra Hjarbæk Fjord er største observation 23/8 41 (TKR). Årets sidste observationer er 17/9 3 Hjarbæk Fjord (EM), 18/9 2 Tissing Vig (ASB) og 1/10 3 Ulvedyb (BKR).

Sum: 1814. 1. halvår 1373, 2. halvår 441. Indsendere 103.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	10	251	785	327	216	204	18	3	-	-

Huldue *Columba oenas*

Huldue behandles kun som ynglefugl i årets rapport. Der er indberettet yngleaktivitet fra 69 lokaliteter, og på baggrund heraf kan bestanden opgøres til mellem 96 og 142 par. Den store spredning skyldes, at det ligesom i 2015-rapporten er vurderet, at observationerne af syngende hanner kun registreres som sandsynlige ynglepar. Mange af observationerne af syngende hanner er dog fra kendte ynglelokaliteter, så bestanden vurderes at være tæt på 140 par.

Det kan til sammenligning bemærkes, at yngleaktivitet i 2015 blev registreret på 62 lokaliteter, og bestanden blev vurderet til mellem 67 og 130 par.

Fra en af artens nordjyske kernelokaliteter Rold Skov er der registreret 46-48 par (AHO TN KAH AEP HEN). Fo-

rekomsten er især registreret i statsskoven, hvor artens foretrukne ynglested med ældre bøgepartier hovedsageligt findes.

Ud over Rold Skov-området er de største forekomster af ynglefugle 14/3 8 Pajhede Skov (JTN), 5/4 7 Ormstrup Skov (FIA), 22/4 7 Hammer Bakker (KCM) og 19/5 10 Græsholm (JG).

I ATLAS-projektet viser udbredelsen, at Hulduen er registreret i regionens sydlige del ved Viborg samt i de østlige egne af Vendsyssel og de østlige og centrale egne af Himmerland. Der er tale om en markant fremgang fra sidste ATLAS-projekt, hvor Hulduen også var koncentreret i samme områder, men i væsentlig færre kvadrater.

Turteldue *Streptopelia turtur*

I forhold til 2015 er der tale om en nedgang i antallet af observerede fugle. Det er blevet til fire forskellige fugle mod 10 i 2015.

Observationerne er fordelt med to i første halvår med 21/4 1 Mollerup Kær (KDP) og 9/5 1 Grenen (ROC m.fl.).

For andet år i træk ses arten i andet halvår, 24/10 1 Als Odde (TN) og 9-29/11, hvor 1 1K observeres omkring Vippefyret og Det Hvide Fyr i Skagen (ROC KNP JPIP ASJ m.fl.). Der er i alt 25 indsendere af fuglen, der af flere beskrives som meget tillidsfuld.

Turteldue, Skagen, 10. november 2016. Foto: Knud Pedersen.

Natravn *Caprimulgus europaeus*

2016 bliver med 355 fugle på næsten samme niveau som 2015, hvor der blev observeret 394 fugle. Det er lidt under gennemsnittet på 425 for de seneste 10 år (2006-2015).

De første nordjyske fugle observeres typisk i begyndelsen af maj. Ankomsten er således til normal tid med første 6/5 1 Hvims (HSC), 7/5 3 Ålbæk Klitplantage (HSC), 8/5 1 Lyngså (HKS) og 8/5 4 Ålbæk Klitplantage (TLY).

Der bliver registreret 213 syngende eller territoriehævdende hanner på 44 lokaliteter. Dette er noget over niveauet fra 2015, hvor der blev registreret 126 syngende og territoriehævdende hanner på 36 lokaliteter.

Lokaliteterne med de største forekomster i yngleperioden

Sum: 355. 1. halvår 297, 2. halvår 58. Indsendere 62.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	88	209	53	4	1	-	-	-

er 11/6 12 Hjardemål Plantage (PR), 22/6 12 Tranum Klitplantage (KHK), 23/6 43 Bunken Klitplantage (JBE), 30/6 39 Skagen Klitplantage (PR) og 15/7 14 Læsø Klitplantage (JJO).

Årets sidste er 11/8 1 Hjardemål Klit (TVN), 11/8 3 Hjardemål-Blovsgård Plantage (TVN) og 24/9 1 Nystrup Plantage (JYHA).

Atlas-projektet viser forekomst i områderne på Skagen-halvøen, i klitplantagerne i Thy og Hanherred, på Læsø og syd for Skive-Viborg. Herudover er der enkeltstående kvadrater med forekomster ved Lille Vildmose og De Himmerlandske Heder.

SEJLERE

Gråsejler *Apus pallidus*

Nordjyllands tredje fund af Gråsejler er fra 11/6 1 Grenen (JKI ROC). Arten er tidligere observeret i 2002 og 2005.

Fundet er godkendt af SU.

Gråsejler og Mursejler, Grenen, 11. juni 2016. Foto: Erik Christophersen.

Vandrikse *Rallus aquaticus*

Årssummen ligger pænt over middel for de foregående 10 år på 1166, kun overgået af 2012 på 1923 og 2015 på 1647. Der er fra DOFbasen indsendt 135 syngende/territoriehævdende ynglefugle fordelt på 46 lokaliteter. Derudover er der fra Atlasprojekter indsendt op til 17 ynglefugle fordelt på 17 lokaliteter, som ikke samtidig er indtastet i DOF-basen. Disse 17 lokaliteter er typisk små lokaliteter, som ikke bliver optalt hvert år. Fra følgende lokaliteter nævnes det højeste antal syngende individer, nord for Limfjorden 12/3 5 Grenen (KEC) og Vejlerne 24 territoriehævdende fugle på 7 lokaliteter, med største 10/4 4 Tømmerby Fjord (HRC) og 5/5 7 Kærup Holme (GGU).

Sum: 1628. 1. halvår 1061, 2. halvår 567. Indsendere 157.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
82	113	151	291	311	113	55	99	177	76	71	89

Plettet Rørvagtel *Porzana porzana*

Man skal tilbage til rekordåret 2003 for at finde en højere sum på 325. Middelværdien for de foregående 10 år er 86. Årets første fugle høres 8/4 1 Vesløs Vejle (SB) og 11/4 1 Toftegårds Enge, 4 Helledi Enge og 1 Debelenge (PR). Der er i alt fra DOFbasen og Atlasprojektet indsendt 70 hørte fugle fra 32 lokaliteter. De fordeler sig med Vendsyssel 12 på 9 lokaliteter, størst Helledi Enge op til 4 11/4 og 1/6 i perioden 11/4-15/6 (PR), Vejlerne har 29/4-22/6 Selbjerg Vejle med største 9/5 9 (HHN), Glombak 9/5 4 og 22/9 2 (HHN), Bygholm Nordlige Rørskov 1/5 4 og 22/6 10 (HHN), Skårup Odde 4/5 1 (GGU) og 5/5 1 (AS)

Sum: 184. 1. halvår 116, 2. halvår 68. Indsendere 41.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	13	37	66	62	6	-	-	-	-

Engsnarre *Crex crex*

Den højeste årssum siden 2007 på 125, hvor middelværdien for de foregående 10 år er 81. De første fugle høres 13/5 1 Lien (RSJ) og 14/5 1 Volsted Kær (KAH). Der er fra DOFbasen og Atlasbasen indberettet hørte fugle fra Læsø 10/6 1 Bangsbo og 10/6 Stoklund (begge PR) og Løvtien i perioden 12-25/7 1 hørt flere gange (LBO). Fra Vendsyssel 54 fugle fordelt på 33 lokaliteter. Her nævnes især Gårdbo Sø og Store Vildmose, hvor der er hørt flest. Fra Gårdbo Sø 27/5-28/7 er i alt hørt 10 fugle med flest 4/3 3 Sørige Enge (CP) og fra Store Vildmose 19/5-21/7 er i alt hørt 17 fugle med flest 21/7 3 både på Stavad Enge og Debelenge (PR). Derudover kan fra Vendsyssel nævnes vestkysten Uggerby Å 1 16/6 og 23/7

Sum: 112. 1. halvår 74, 2. halvår 38. Indsendere 32.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	22	52	38	-	-	-	-	-	-

Antallet af optalte syngende/territoriehævdende fugle i Vejlerne er betydeligt lavere end for 2015 på 109 men højere end i 2014 på 19. Bestanden toppede i 2001-03 med ca. 500-700 registrerede territorier (Kjeldsen 2008), da der på feltstationen blev foretaget regelmæssige optællinger. Antallet af optalte syngende fugle afhænger dels af det totale antal, som blandt andet er afhængig af vandstand, dels af vejrforholdene under optællingerne, gunstige lytteforhold mm. Fra syd Limfjorden nævnes 24/4 5 Kølsen-Skalsådal (TRK) og 24/4 5 Skive Ådal (LM), fra Himmerland 12/5 35 Lille Vildmose (HAC) og 2/6 3 Fyrkat Engsø (BBM) og endelig fra Nørreådal 12/6 6 Vejrum (TRK).

samt Vesløs Vejle 8/4-11/8 med største 24/7 6 (JODK). Fra Himmerland op til 15 fugle på 9 lokaliteter med Lille Vildmose 9/5-1/7 med største 1/7 6 (LSN JFN). Derudover kan nævnes Gravlev Ådal og Sø 10-19/5 1 (AHO JLA TSE), Fyrkat Engsø 23-30/5 1 (CSS KNI DB), Vilsted Sø 16/6 1 (DB) og Skivum Nørrekrat 13/7 1 (ATL). Fra Nørreådal 12/6-1/7 nævnes 12/6 3 Nørreådal, Bruunshåb (TRK) og 12/6 3 Vejrum Vestso (SVUR). Endelig Torsager 18/6-1/7 1 (TBR JEAL) og Brunskov 31/5 1 (JSB). Årets sidste er Vejlsø Vejle 6/8 2 (LFR) og 11/8 1 (TVN) samt 25/8 1 Kølsen-Skals Engsø (KAL).

(MCH), 13/5 1 Lien (RSJ) og 16/5 1 Hjortdal (TN) og fra østkysten 4/6 1 Råbjerg Mose (CP), 22/6 1 Jerup Hede (CAS) og 20/7 7 Sørå Strandenge (SØP). Af andre indlandslokaliteter kan også nævnes 26/6 4 Em (SWJ). Fra Vejlerne er hørt 16/5 1 Bygholm Vejle (PRE). Fra Himmerland er der hørt seks fugle på seks lokaliteter. Her nævnes 14/5 1 Nørrekræ (Gunnar Hansen), Volsted Kær 14/5-12/7 3 (KAH CSS TSE) og 2/6 1 Ellidshøj Østerkær (TSE). Endelig er der fra Tjele-Skals Ådal hørt Onsild Ådal 1-7/6 4 (CSS), Fyrkat Engsø 2-7/6 4 (BBM KNI CSS) og 11/6 1 Skals Ådal (EM). Årets sidste fugle høres 25/7 1 Løvtien (LBO) og 28/7 1 Dvergetved Enge (DAC).

Trane *Grus grus*

Rekordsum for tredje år i træk. I 2014 var summen 16.050 og i 2015 16.791, så en markant stigning. Der er i alt 2136 observationer af Trane i 2016. Observationerne er indtastet af hele 375 forskellige personer. Et meget højt antal, når det samlede antal indberettere i basen i 2016 er 871. Materialet er renset for gengangere på enkeltdage. De seneste tre år har observationer i alle årets måneder. Årets første observationer er 1/1 4 Torup, Nr. Vorupør (BF LIFO), 5/1 1 Troldekær (Råbjerg Enge) (KEC) og 5/1 1 Gårdbo Sø (BH). Første halvårs største observationer er 20/5 49 Bygholm Vejle (KNI), 3/6 44 Bygholm Vejle (HK) og 19/6 47 Gårdbo Sø (SWJ). Optælling af ynglefugle i Vejlerne gav 12 ynglepar i Østlige Vejler og to ynglepar i Vestlige Vejler (HHN). Ser man på indtastning af sikker,

sandsynlig og mulig ynglende Trane i ATLAS III fra 2014 til 2016 giver det hele 112 forskellige kvadrater. 46 kvadrater i Nordvestjylland og 66 i Nordjylland. Så måske en ynglebestand på over 100 par.

Andet halvårs største observationer er alle fra Bygholm Vejle, hvor der blandt andet er tre tællinger i perioden 13/9 til 17/9 på 220-240 fugle (HHN KNI JJ). Også fra andre lokaliteter er der nogle rekordstore ansamlinger, således 12/9 140 Hanstholm Reservatet (PHP), 22/9 67 Råbjerg Hede (CP), 25/9 73 Rosvang (HOC) samt endelig Lille Vildmose, der i perioden 5/9 til 24/10 har flere tællinger af 80-92 fugle (DFS AK HAC m.fl.). Årets sidste bliver 14/12 1 Ørnefæner (HAC EFJ), 19/12 5 Lille Vildmose (DFS) og 24/12 2 Vesløs Vejle (HRC).

Sum: 23.137. 1. halvår 8502, 2. halvår 14.635. Indsendere 375

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
9	483	1632	1763	3548	1067	907	2516	7450	3586	151	25

Trane, Lille Vildmose, 25. marts 2016. Foto: Kis Boel Guldmann.

Hvidnæbbet Lom *Gavia adamsii*

En lav årssum noget under gennemsnittet på omkring 20 fugle for de seneste fem år, 2011-2015. I første vinterperiode ses der to fugle 9/1 1 2K+ R Højen (ROC) og 14/1 1 2K+ T Grenen (ROC). Alle fugle fra forårstrækket i Skagen nævnes her: 28/4 1 ad. sdr. Ø Nordstrand (KNP LPA m.fl.), 30/4 1 ad. sdr T Grenen (ROC TPA), 1/5 1 ad. sdr. T Grenen (TPA), 5/5 1 2K Ø Nordstrand (KMO RS m.fl.), 11/5 1 2K Ø Nordstrand (KNP JHC m.fl.) og

Sum: 12. 1. halvår 10, 2. halvår 2. Indsendere 27.

Islom *Gavia immer*

Et ret magert år til trods for, at den største observation er fra Læsø, hvorfra der normalt ikke tikker observationer ind. Således ligger vi i år på kun 72% af gennemsnittet på 59 fugle for de sidste fem år, 2011-2015.

Der registreres ingen Islommer i første vinterperiode. Den første ses først i marts, nemlig 8/3 1 2K+ i vinterdragt, som ses fra Grenen rastende langt ude i Kattegat (KNP KEC ROC). Herefter skal der gå næsten to måneder, før vi ser noget til forårstrækket med 27/4 1 ad. sdr. NV Grenen (KNP m.fl.). De største observationer i Skagen får vi 12/5 4 ad. sdr. NV Nordstrand (KMO EKR AAA m.fl.), 21/5 2 ad. sdr. NV og 1 2K NV Grenen (HBJ HHØ JAE m.fl.) og 24/5 2 3K+ NV Grenen (JAE) og 1 T over Nordlysvej (JJA). Skagen står for 76% af alle observationer i første halvår. Den eneste observation uden for Skagen er som nævnt også er den største, nemlig 12/5 6

Sum: 43. 1. halvår 29, 2. halvår 14. Indsendere 58.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	1	2	26	-	-	-	-	9	4	1

de sidste som er den største observation i første halvår, 14/5 2 ad. sdr. Ø Nordstrand (JGR). Der er kun én observation uden for Skagen i første halvår, 29/4 1 ad. sdr. trækkende NØ i stor højde ved Hirtshals Fyr (PR RSN). I andet halvår er der kun to observationer – begge fra Skagen, 15/10 1 ad. odr. Ø Nordstrand (KNP) og 21/10 1 ad. sdr. Ø Nordstrand (KNP TSØ m.fl.).

ad. sdr. N og 1 2K N Syrodde, Læsø (PR).

I andet halvår ses der noget færre Islommer, men derimod er "goderne" en smule mere ligeligt fordelt. Andelen af fugle, som ses i Skagen, er en smule lavere med 71%. Der ses ingen i sommermånederne. Der ses kun Islom udenfor Skagen i oktober, 4/10 1 3K+ trækkende Ø ind i bugten ved Ørhage (TLÆ), 14/10 1 ad. i overvejende sommerdragt Ø Roshage (TBR KL) og 29/10 1 ad. V og 1 1K V Roshage (HHN TVN TBR m.fl.). Fuglen fra 4/10 er også efterårets første Islom. Skagens første Islom optræder først 15/10 med 1 ad. odr. Ø Nordstrand (KNP). Der er kun én observation af to fugle i andet halvår i Skagen med 25/10 2 ad. odr. Ø Nordstrand (KNP TSØ OS). I anden vinterperiode registreres der en enkelt fugl 3/12 1 2K+ R Grenen (ROC).

Rødstrubet Lom, Skagen, 2. oktober 2016. Foto: Erik Christophersen.

Rødstrubet Lom *Gavia stellata*

Hvis ikke andet nævnes i teksten, så er fuglene set trækende. I de seneste par år har vi set rekordhøje tal for Rødstrubet Lom. I 2014 og 2015 har årssummen været på omkring 37.000 fugle. Denne høje årssum kan man på sin vis godt sige fastholdes i år, da vi ligger ret tæt på. Tallene uden for Skagen er meget følsomme overfor, om der er dækning eller ikke. F.eks. er maj, som burde være en af de bedste måneder, den næstdårligste måned udenfor Skagen i første halvår med 169 fugle, og det er selvfølgelig fordi, de fleste observatører i maj er i Skagen. Havde der været dækning på flere lokaliteter i maj, havde tallet været højere.

I første halvår kommer 75% af iagttagelserne fra Skagen med de største dage 31/1 1350 Grenen (ROC), 3/2 2665 Grenen (ROC KNP EC), som er den største vinterdags-

total i Skagen nogensinde! Den seneste rekord var fra 7/12 2015 med 2324. April byder også på en god dag i Skagen med 30/4 873 fordelt på Grenen og Solnedgangen, Højen (ROC MH m.fl.). Uden for Skagen er de største forekomster 5/2 552 Hirtshals (AØ), 29/4 512 Hirtshals Fyr (AØ) og 30/4 547 Hirtshals Fyr (AØ).

Der begynder ikke rigtigt at ske noget i efterårstrækket før primo oktober. I andet halvår kommer 59% af iagttagelserne fra Skagen, hvor vi ser de største dage ultimo december 25/12 766 Grenen (ROC TEP), 27/12 1414 (ROC KK KNP) og 28/12 1151 (ROC EC TEP). Uden for Skagen er de største dage 26/11 333 Roshage (FRO), 12/12 357 Stensnæs (AB) og 28/12 500 Hirtshals Havn (EGA CL m.fl.).

Sum: 34.188. 1. halvår 23.031, 2. halvår 11.157. Indsendere 152.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	3410	6815	1950	6370	4334	152	213	180	856	1481	1600	6827
Skagen	2904	4709	1293	4089	4165	140	79	132	145	466	495	5286

Sortstrubet Lom *Gavia arctica*

Vi er vidne til et år, der ligger 25% under gennemsnittet på 453 fugle for de seneste fem år, 2011-2015. Dette endda til trods for, at der er pæn optællingsaktivitet på Læsø i år.

Der observeres Sortstrubet Lom i alle årets måneder og som sædvanligt er det i maj måned, der ses flest. Skagen står for 65% af fuglene i første halvår med den største dag 10/5 med i alt 12 (KNP KMO m.fl.). Det bliver dog uden for Skagen, at vi 12/5 skal finde årets flotteste observation med 23 fugle fordelt på 10 ad. sdr. N samt 11

Sum: 341. 1. halvår 219, 2. halvår 122. Indsendere 104.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	10	9	22	45	122	11	27	12	32	31	16	4
Skagen	7	7	8	8	31	82	2	7	12	19	11	3

ad. sdr. og 2 2K SØ Syrodde, Læsø (PR).

44% af fuglene i andet halvår er fra Skagen. Her medtages ikke de oversomrende fugle fra Ålbæk Bugt, som er en fast tradition. I år ses der dog lidt skuffende kun 13 fugle der (MHM m.fl.). Den største dag i Skagen er 25/10 1 ad. sdr. og 3 1K Ø Nordstrand (KNP TSØ OS). Uden for Skagen er den bedste dag 24/9 5 vdr. R Tranestederne (MHM). Udover disse to observationer er alle øvrige observationer fra andet halvår af 1-2 fugle.

STORMFUGLE

Stor Stormsvaler *Oceanodroma leucorhoa*

For den generelle udvikling i forekomsten i Nordjylland skal henvises til grafisk oversigt i sidste års rapport.

I 2016 er der fire observationer af 9-10 fugle. Alle observationer i 2016 nævnes, 28/9 4 S Ørhage (HHN m.fl.),

29/9 1 S Agger Tange (CHJ), 29/9 1-2 T Ørhage (JBE CSS) og 30/9 3 SV Ørhage (JBE).

Generelt er der observeret Stor Stormsvaler i dagene 28-30/9 en del steder langs den jyske vestkyst.

Lille Stormsvaler *Hydrobates pelagicus*

Siden 1991 er der årligt blevet observeret mellem 0 og 7 fugle. For den generelle udvikling i forekomsten i Nordjylland skal henvises til grafisk oversigt i sidste års rap-

port. I 2016 blev der i Nordjylland ikke observeret Lille Stormsvaler.

Mallemuk *Fulmarus glacialis*

I forhold til gennemsnittet i de seneste 10 år fra 2006 til 2015 på 28.149 fugle, så er totalen på 11.368 fugle for 2016 væsentligt under. I 10-årsperioden varierer antallet af observerede fugle fra 6820 til 63.339.

Som de seneste år er det især ved Skagen, at der er indrapporteret Mallemukker. Materialet fra Skagen udgør 8112 fugle svarende til 83 %. Der er ved Grenen 175 observationsdage med Mallemuk.

Der observeres forholdsvis mange fugle i februar og marts med 1/2 129 Grenen (ROC) og 23/3 221 Grenen (ROC) som største. Ultimo april er der ved Skagen enkelte større

observationsdage med 23/4 276 Grenen (ROC) som største. I maj bliver den største dag 25/5 1135 Grenen (HBJ), hvilket også bliver den sidste større forekomst i første halvår. Største i første halvår uden for Skagen bliver 21/2 100 Skagerrak (Fjordline, Hirtshals-Laugesund) (AB).

I andet halvår er der især observationer af Mallemuk ultimo juli-primo august, ultimo oktober og ultimo december. Det er også i disse perioder, at de største observationer findes med 14/8 800 Grenen (ROC), 29/10 744 Grenen (KNP) og 27/12 757 Roshage (FRO) som de største.

Sum: 9768. 1. halvår 4142, 2. halvår 5626. Indsendere 44.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	40	501	422	1372	1637	170	621	1956	413	1533	95	1008
Skagen	40	394	385	1369	1493	119	253	1869	324	1530	86	250

Sodfarvet Skråpe *Puffinus griseus*

Med 34 fugle bliver 2016 et år med et begrænset antal observerede fugle. I de 25 år fra 1991 til 2015 har gennemsnittet været 58 fugle med en variation mellem 6 og 161 fugle.

Der observeres som sædvanligt kun fugle i andet halvår. Materialet domineres af Skagen med 23 fugle og Ørhage med 6 fugle. Den første observeres 6/9 1 Lyngby (TBR), mens næste bliver 28/9 5 Ørhage (EM HNN JBE m.fl.), hvilket også bliver årets største observation. Af andre

større observationer findes 1/10 3 Grenen (MCH ROC m.fl.), 2/10 4 Grenen (ROC JOK m.fl.) og 30/10 4 Grenen (KNP FLS m.fl.).

Ud over Ørhage og Skagen observeres arten ved Lyngby, Nordmandshage og Roshage. Ved Nordmandshage ses 2/11 1 (PR) og 6/11 1 (GRØN), hvilket er de eneste observationer uden for Skagen og Vestkysten.

Årets sidste bliver 11/12 1 Grenen (ROC) og 25/12 1 Grenen (ROC).

Sum: 34. 1. halvår 0, 2. halvår 34. Indsendere 16.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	-	-	-	-	8	16	7	3

Almindelig Skråpe *Puffinus p. puffinus*

Med 24 observerede fugle bliver 2016 et år meget tæt på gennemsnittet i de seneste 25 år. Fra 1991 til 2015 har gennemsnittet været 25 fugle med en variation mellem 6 og 57 fugle.

I første halvår er der to observationer, 17/6 1 Grenen (ROC) og 19/6 1 Ørhage (TRK). Næste observation bli-

ver 7/7 1 Roshage (FRO). I perioden 6-15/8 gøres 11 observationer, hvor 6/8 skiller sig markant ud med 7 Roshage (HBØ HHN MCH m.fl.), 2 Ørhage (LFR) (sandsynligvis gengangere fra Roshage) og 1 Grenen (ROC).

Årets sidste er tidlige med 15/8 1 Roshage (KHK) og 9/9 1 Agger Tange (CHI).

Sum: 24. 1. halvår 2, 2. halvår 22. Indsendere 25.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	-	2	1	18	1	-	-	-

Balearskråpe *Puffinus mauretanicus*

Fund fra Roshage og Ørhage i efteråret er endnu ikke forelagt SU.

Arten er SU-art. Der må ikke refereres til observationer, der ikke er godkendt af SU.

Skråpe sp. *Puffinus sp.*

Eneste observation af Skråpe sp. er 8/8 1 S Agger Tange (JMU). Det angives, at der sandsynligvis er tale om en

Sodfarvet Skråpe.

Sort Stork *Ciconia nigra*

Året byder på fem observationer af syv fugle, men der er givet gengangere blandt disse. Der er ingen observationer i andet halvår. Dette er dog ikke usædvanligt, og vi skal kun tilbage til 2013 for også at finde et år uden observationer her. Alle årets observationer nævnes: 28/5 1 NØ Nørre Rubjerg (PEC), 5/6 1 2K TF Skagen (KNP

JOK ROC JMPJ JPIP), 6/6 1 2K Tustrup (HHS) – samme som ved Skagen, 12/6 2 ad. Agger Tange (BF SVP LIFO). Det kan fint være de samme to, som ses 13/6 2 ad. Skagen (JOK ROC JPIP KNP). Så alt i alt nok blot 3-4 forskellige fugle.

Sort Stork, Skagen, 5. juni 2016. Foto: Jørgen Kabel.

Hvid Stork *Ciconia ciconia*

Storken ankommer til Nordjylland til normal tid. Årets første observationer er 7/4 1 Hobro (JSF), 7/4 2 Nørholm (JSF) og 10/4 1 Bygholm Vejle (UTE). Der er i år fem observationer af flere end to fugle, tre af dem på samme dato 8/5 5 Østerild (POHN HHN), 4 Kongerslev (MEL) og 3 Moser ved Lyngdrup Bæk (MON). Desuden 10/5 3 Dalsgård ved Bjerringbro og 24/5 5 Norup (DOF). I Skagen bliver der i 2016 kun observeret tre enlige fugle, 1/5 1 (mange inds.), 9/5 1 (AAA) og 12/5 1 (mange inds.).

Sum: 75. 1. halvår 70, 2. halvår 5. Indsendere 93.

I sommeren slår to storke sig ned i Nørreådal og foretager et forsinket yngleforsøg. De er indtastet i perioden 22/6-27/8 primært af (LM TBR TRK). Disse storke bliver også genstand for årets sidste nordjyske observationer. Man kan så håbe, at opholdet var så tilfredsstillende, at der bliver gensyn i 2017. Læs mere om disse i artikel andetsteds i denne bog. Eneste andre i andet halvår er 17-19/7 1 Rævemose ved Års (HMT).

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	22	46	2	3	2	-	-	-	-

Rørdrum *Botaurus stellaris*

Årets sum er lidt lavere end i 2015, hvor summen var 1282. Som i 2015 er der observationer i alle årets måneder. Der er indtastet observationer fra 85 forskellige lokaliteter. Årets første observationer er 1/1 1 Lille Vildmose (GRØN), 16/1 1 Læsvig (JPK) og 17/1 1 Tømmerby Fjord (JFA). Første påkørende fugle er 11/2 1 Han Vejle (EM) og samme dato 2 Tømmerby Fjord (HHN). Årets største observationer er som de foregående år fra Vejlerne og Lille Vildmose – 1/4 11 Selbjerg Vejle (HHN), 1/5 26 Bygholm Nordlige Rørskov (HHN), 4/5 23 Tømmerby Fjord (HHN) og 12/5 12 Lille Vildmose (HAC). Eneste lokalitet ud over Vejlerne og Lille Vildmose med indberetning af flere end to ynglefugle er Skagen, 3/6 3 Grenen (KNP JHC). I Vejlerne er der en pæn stigning i antallet af ynglende Rørdrummer. I 2014 var tallet 99, i 2015 95, i 2016 når tallet helt op på 133, fordelt med 100 i de østlige Vejle og 33 i de vestlige. Talmaterialet kommer fra HHN's optællinger i Vejlerne. Søger man efter indberettede ynglefugle i Atlas III, er der i 2016 indberettet ynglende Rørdrum i 12 kvadrater i Nordjylland og i seks kvadrater i Nordvestjylland. Årets sidste ses 19/11 1 Ørum Sø (JLØ), 23/11 1 Lille Vildmose (BBM) og allersidste 18/12 1 Lille Vildmose (BBM).

Rørdrum, Lille Vildmose, 8. maj 2016. Foto: Mette Berg Hansen.

Sum: 1111. 1. halvår 1025, 2. halvår 86. Indsendere 208.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	4	23	239	283	357	119	44	16	9	9	7	1

Kohejre *Bulbulcus ibis*

Der foreligger et fotodokumenteret fund af arten fra Vejlerne fra august måned. Der foreligger hidtil blot to nordjyske fund.

Arten er SU-art. Der må ikke refereres til observationer, der ikke er godkendt af SU.

Silkehejre *Egretta garzetta*

Årets materiale er renset for gengangere på enkelt dage. Det er vanskeligt at komme med et bud på, hvor mange individer observationerne dækker over, men sandsynligvis mindst 10 forskellige fugle, hvilket er et pænt antal. Alle årets observationer nævnes: 4+12/5 2 Agger Tange (SEK RBP), 6/5 2 TF Skagen (KMO m.fl.), 13/5 2 Ø Syr-

odde, Læsø (PR), 13/5 1 Lille Vildmose (JGL DFS), 22-23/5 1 Vesløs Vejle (HRC), 28/5 1 Hovsør (JSP), 5/7 1 Arup Vejle (HHN), 14/7 1 Lille Vildmose (MOK), 25/7-12/8 1 Bygholm Vejle, Pytodde og Kogleaks (LRU m.fl.), 27/8 1 Perlen, Ulvedybet (JJ), 2+4/9 1 Nordmandshage (SØ PR) og 12-29/9 1 Aså Enge og Havn (SØP HAC m.fl.).

Sum: 43. 1. halvår 15, 2. halvår 28. Indsendere 25.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	15	-	7	8	13	-	-	-

Sølvhejre *Egretta alba*

Mon ikke snart Sølvhejren gør yngleforsøg i Nordjylland? Sådan begyndte sidste års gennemgang af Sølvhejre. Det skulle vise sig at holde stik, se artikel andetsteds i bogen.

Sum og månedsoversigt er renset for gengangere på enkelt dage. Årets sum på hele 967 er langt over sidste års flotte sum på 375, et klart signal om, at Sølvhejren er i

fremgang. Der er observationer på årets første og sidste dag. 1/1-3/1 1 Viskum (PWB TBR SA FIA) og 31/12 1 Rettrup Kær (SR). Årets største observation er 14/9 14 Kogleaks (LB LAM). Alle observationer af fire fugle eller flere er fra Vejlerne. Der bliver dog gjort observationer af tre fugle på følgende lokaliteter: Nors Sø, Lille Vildmose, Rettrup Kær og Viskum.

Sum: 967. 1. halvår 185, 2. halvår 782. Indsendere 168.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	3	-	31	42	55	54	108	123	239	207	57	48

Sølvhejre, Mulbjerg, 18. september 2016. Foto: Jan Skriver.

Fiskehejre, Lille Vildmose, 3. februar 2016. Foto: Jan Skriver.

Fiskehejre *Ardea cinerea*

Arten bliver kun behandlet i forhold til ynglefugle. I DOF-basen er der fem indtastninger i Nordvestjylland af ynglende Fiskehejre. 10/2 24 Legind Sø (BJA), 1/4 20 Over Uhre (OO), 2/5 4 Randrup Mølle (VL), 24/5 10 Hostrup (SR) og 6/6 Agger Tange (KGP). For Nordjylland er der

kun tre indtastninger af ynglende Fiskehejre 20/3 16 Lovns Sø og Enge (AJA) og 19/5 20 Helledi Enge (PR) samt 85 Rørdal Lergrave (TC).

I ATLAS III er der indtastet ynglefugle for seks kvadrater i Nordvestjylland og seks i Nordjylland.

Skestork *Platalea leucorodia*

Årets materiale er rensat for gengangere på enkeltdage. På trods af dette er årets sum hele 3059 højere end tallet for 2015. Igen i år ankommer de første Skestørke i februar. Årets tre første observationer er alle fra Ulvedybet, 8/2 1 (BKR), 22/2 1 (BKR) og 26/2 1 (LJ). Årets næste observationer er fra Attrup 4/3 11 (JPK) og 6/3 14 (JJ). Første halvårs største observationer er 23/6 76 Agger Tange (HHN) og 25/6 76 Bygholm Vejle (HHN).

Første 1K fugl i Nordjylland indtastes 5/6 Bygholm Vejle

(HHN). Andet halvårs største observationer er 27/7 150 Bygholm Vejle (HHN) og 2/8 138 Bygholm Vejle (HHN) og de største fra Ulvedybet er 18/8 86 (BKR) og i Lille Vildmose 2/7 13 (HHB). Årets sidste to cifrede observation gøres 1/10 17 Bygholm Vejle (HHN). Årets sidste observationer er 3/10 3 Lille Vildmose (LK), 3/10 1 Østerild Fjord (JPK), 10/10 1 Løgstør Bredning (LH) og 16/10 1 Tissing Vig, Sydvestmors (ASB).

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Vår Holm	19-20	27	31-32	30	37	33	35	45	76	50	35
Høje Sande	14	17	21	21	43	0	38	67	90	108	145
Langli		2	4	8	13	25	25	36	26	19	5
Borreholm			6	?	0	0	0	0	0	0	0
Klægbanken					1	0	0	0	0	18	0
Rotholmene, Limfjorden											2
Muddermarens Ø						3	0	0	1	0	0
Treskelbakkeholm						0	2	2	0	1	0
Melsig, Vejlerne						8	0	2	7	4	2
Venø								0	3	12	19
Hornsgård Holm								15	11	42	55
Djævleøen, Ringkøbing						15	3	0	0	0	0
Mandø											3
I alt	33-34	46	62-63	59	94	84	103	167	213	254	266

Udviklingen 2006-2016 i antallet af reder i danske kolonier med ynglende Skestørke (Jan Skriver).

Skestork og Sølvmåge,
Hornsgård Holm, 9. april 2016.
Foto: Jan Skriver.

Sum: 18.082. 1. halvår 5203, 2. halvår 12.879. Indsendere 245.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	3	158	871	1467	2704	4482	5573	2722	102	-	-

SULE OG SKARVER

Sule *Sula bassanus*

Lidt over 79% af årets observationer kommer fra Skagen, hvorfra materialet er sammenfattet af KNP. Årets talmateriale er renset for gengangere på enkelt dage. Årets sum er den næsthøjeste i rapportens historie. Første halvårs største observationer uden for Skagen er 28/3 400

Nordmandshage (SØP), 31/3 360 Hirtshals Fyr (LPA) og 1/4 531 Jerup Strand (TVN HHN TBR m.fl.). Andet halvårs største observationer udenfor Skagen er 29/8 596 Roshage (HHN), 29/10 534 Roshage (TBR TVN HHN m.fl.) og 2/11 1123 Nordmandshage (PR).

Sum: 99.205. 1. Halvår 30.756, 2. halvår 68.449. Indsendere 210.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	2766	3980	13433	7964	1030	283	974	8037	13673	19070	15220	11475
Skagen – sum	2731	3795	10351	5524	640	146	574	4998	10791	16416	12404	10560
Dato og største månedstal Skagen	31/1 460	24/2 730	28/3 3200	1/4 1558	2/5 117	19/6 42	18/7 230	12/8 560	30/9 4489	1/10 4577	2/11 2831	11/12 1976

Skarv med redemateriale, Skagen, 9. april 2016. Foto: Knud Pedersen.

Skarv *Phalacrocorax carbo*

Årets gennemgang af Skarv omhandler kun ynglefugle. På landsplan er der en lille stigning på 1% i forhold til 2015. Antallet af kolonier i Danmark er i 2016 steget til 83. Der er dog ingen nye kolonier i Nordjylland. Antallet af reder i de 17 nordjyske kolonier er steget i 12 kolonier og faldet i 5. Samlet er der en stigning på 462 reder i forhold til 2015. Toftesø, som i 2005 havde knap 4000 reder, er nu nede på 281 reder.

I 2016 blev i alt 4668 reder i 19 danske skarvkolonier be-

rørt af lovlige forvaltende tiltag. Fem af de regulerede kolonier findes i Nordjylland. 210 ud af de 220 reder på Agger Tange er olieret. Alle 230 reder på Ejerslev Røn er også olieret. Æg er fjernet fra 100 ud af 117 reder på Vårholm. På Hirsholmene bliver 652 reder ud af 1252 olieret, og på Knogen er det 31 ud af 31 reder. I 2015 er der samlet reguleret 238 reder i tre kolonier, så der er sket en kraftig stigning i 2016, hvor hele 1223 reder er reguleret.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Danmark - total	38014	35261	33700	32851	28015	25189	27109	24586	30503	31076	31682
Nordjylland total	9681	7538	7770	6821	5869	5001	4973	4400	4820	5371	5833
Antal kolonier i alt	62	59	57	59	65	61	64	65	76	73	83
Skagen Nordstrand	0	0	0	0	6	25	61	98	146	230	248
Hirtshals	0	0	0	15	22	27	34	47	65	114	121
Sdr. Rønner	0	0	0	0	55	55	0	0	55	56	50
Knogen, Læsø	123	73	147	0	40	47	0	0	0	0	31
Hirsholmene	1818	1616	1694	1178	1063	1197	1100	738	817	704	1252
Nrd. Rønner	128	83	0	0	80	5	55	61	78	100	140
Melsig	1310	790	1160	1121	942	850	1127	784	710	858	990
Rordal Lergrave	100	170	329	347	330	263	326	421	582	587	633
Rønholm	300	0	0	0	0	0	406	433	370	134	381
Vårholm	490	494	476	650	470	0	0	0	240	402	117
Troldholmene	150	30	0	0	0	100	0	43	0	0	0
Toftesø	3439	2669	1985	1755	1515	1201	753	878	731	811	281
Kielstrup Sø	421	468	324	312	338	404	230	220	215	240	210
Ejerslev Røn	0	0	175	15	70	43	173	13	15	134	230
Flyndersø	136	210	281	370	370	392	280	407	395	480	485
Rotholmene	915	514	486	345	168	0	0	0	150	250	270
Hald Sø	185	206	174	252	188	196	133	101	97	108	91
Agger Tange	104	156	482	402	147	135	231	91	78	90	220

Antal reder i nordjyske skarvkolonier 2006-2016. Kilde: Danmarks ynglebestand af Skarver 2016, Teknisk rapport fra DCE – Nationalt Center for miljø og energi nr. 87, Thomas Bregnballe & Max Nitschke.

Topskarv *Phalacrocorax aristotelis*

Der er en del indtastninger af Topskarv i DOFbasen. Dog er blot disse godkendte af SU: 5/2 1 2K R Grenen (ROC KNP) og 19/3 22 ad. NV fordelt på flokkene 5+1+9+7 (ROC KNP m.fl.). Topskarv fjernes fra 1. januar 2017 fra

listen over arter, der skal behandles af SU. Det gælder dog ikke indre farvande.

Arten er SU-art. Der må ikke refereres til observationer, der ikke er godkendt af SU.

Klyde *Recurvirostra avosetta*

Arten bliver kun behandlet i forhold til ynglefugle. Der er samlet indtastet godt 300 ynglepar i 2016. Bemærkelsesværdigt er det, at cirka halvdelen stammer fra en strækning på mindre end 15 km fra Gerå til Voerså på Vendsyssels østkyst. Herfra er rapporteret Gerå min. 50 par (SØP HAC), Aså 15 par (SØP), Sørrå 35 par (SØP) og Voerså 37 par (PR). Ellers er største Bygholm Vejle med 65 par (HHN), mens der ingen ynglepar er i de vestlige

Vejler (HHN). Fra øvrige lokaliteter melder Ulvedybet om min. 90 par (BKR), Agger Tange 17 par (HHN), Jerup Strand og Enge 3 par (LAM), Rettrup Kær 8 par (SR), Jordbro Engsø 2-3 par (TBR), Karby Odde og Enge 15 ynglefugle (ASB) og 21/5 6 ynglefugle Ullerup Holme (TN). Ynglesuccessen har været meget varierende, men blandt andet ved Ulvedybet og på Østkysten er en del unger kommet på vingerne.

Pomeransfugl *Charadrius morinellus*

Første forårsobservation er 1/5 og sidste er 22/5. Der er i 2016 markant flest fugle på lokaliteterne i Nordvestjylland. Lokaliteter i Nordvestjylland med observation af Pomeransfugl er Ullerup 1-2/5 flest fugle 2/5 8 (GRØN), Thorup Holme 1/5 1 (CHJ), Klim 1/5 2 (DB), Thorup og Klim Fjordholme 2-3/5 6 fugle begge dage (RSN AS), Vester Torup By 3/5 4 (DB), Revlbuske 10-20/5 flest fugle 18/5 8 (KØJ), Sjørring Sø 13-19/5 flest fugle 15/5 46 (KØJ), Lyngholm 13/5 9 (SVP), Rosvang 14-21/5 flest fugle 16/5

45 (JJA) og Hundborg 17-18/5 flest fugle 18/5 38 (ERIJ). Lokaliteter i Nordjylland med observation af Pomeransfugl er 12-22/5 Ølands Vejle flest fugle 13/5 og 15/5 7 (RSN AS), Troldkær (Råbjerg Enge) 14-16/5 flest fugle 14/5 4 (HH), Sønder Økse 15/5 6 (BKR), Arentsminde 15/5 6 (LH), Gårdbo Sø 17-18/5 8 fugle begge dage (KNP CMM LAM BHJ), Grenen 18/5 2 (JHC ROC RBL) og Gøg-sig Mark 18/5 8 (JHC). Summen er renset for gengangere på enkelt dage.

Sum: 371. 1. halvår 371, 2. halvår 0. Indsendere 46.

Pomeransfugl, Revlbuske, 16. maj 2016. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

Hjejl *Pluvialis apricaria*

Ingen indtastninger hverken i DOFbasen eller i ATLAS III af ynglende eller muligt ynglende Hjejl i Nordjylland. Vi skal tilbage til 2013 for at finde den seneste regi-

strering af ynglefugle i Nordjylland. Her ynglede et par på Agger Tange og fik unger på vingerne.

Lille Præstekrave, Thorup Fjordholme, 3. juni 2016. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

Rekordsum, som klart overgår den tidligere rekord fra 2013 på 599. Fugle i marts er ikke årlige, men ikke usædvanlige. Årets første er 26/3 2 Ulvedybet (JJ), 28/3 1 Ulvedybet (BKR) og 31/3 1 Tange Å (KAHA). Første halvårs største observationer er 7/5 10 T Nordstrand, Skagen (HARA), 7/5 10 Skiveren Strand (N2H) og 11/6 9 Juelstrup Sø (TSE). I 2016 er der i ATLAS III indberettet 7 kvadrater i Nordvestjylland og 18 kvadrater i Nordjyl-

land med ynglende eller muligt ynglende Lille Præstekrave.

Andet halvårs største observationer falder helt normalt i juli, 3/7 7 Ulvedybet (BKR), 11/7 8 Uggerby Strand (MCH) og 22/7 11 Juelstrup Sø (TSE). Årets sidste observationer er 16/9 2 Uggerby Strand (KUP) og 23/9 4 Juelstrup Sø (HEN). En ukommenteret observation fra november er udeladt.

Sum: 636. 1. halvår 517, 2. halvår 119. Indsendere 98.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	4	86	229	198	73	35	13	-	-	-

Hvidbrystet Præstekrave *Charadrius alexandrinus*

2016 har observationer af hele tre fugle, 2/5 1 Grenen (ROC APRE MKP), 6/5 1 hun Agger Tange (CAN) og

20-23/8 1 ad. Agger Tange (FRO SVP JB).

Ørkenpræstekrave *Charadrius leschenaultii*

Det andet nordjyske fund er godkendt af SU, 25/5 1 2K+ han Grenen, hvor den rastede kortvarigt, inden den returnerede mod sydvest (KNM m.fl.). Det første nordjyske fund er 4/8 1994 1 Agger Tange. Her foruden er der yderligere et dokumenteret fund fra Sjælland i år. Arten er SU-art.

Ørkenpræstekrave, Skagen, 25. maj 2016. Foto: Jakob Engelhard.

Stor Kobbersneppe *Limosa limosa*

I de seneste 10 år er der i gennemsnit blevet observeret 1989 fugle varierende mellem 1080 i 2012 og 3399 i 2009. I 2016 blev der observeret 1764 fugle, hvilket således er under gennemsnittet i de seneste 10 år. I forhold til udviklingen i de seneste 25 år skal henvises til Nordjyllands Fugle 2015.

De første fugle ankommer i 2016 til normalt tid i midten af marts med første 19/3 1 Agger Tange (JPK) og 20/3 27 Bygholms Nordlige Rørskov (HHN). Det er også de to (yngle)lokaliteter – Agger Tange og Bygholm Vejle, hvor der i løbet af året gøres de fleste observationer. Fra Agger Tange er der 34 observationer af 191 fugle (10,8%) og fra Bygholm Vejle er der 100 observationer af 1452 fugle (82,3%).

Uden for ynglepladserne er der i første halvår et begrænset antal observationer, hvor alle nævnes 29/3 2 Lille

Vildmose (TL), 2/4 1 Lille Vildmose (JTK), 8/4 2 Krik Vig (SVP), 2/5 1 Egense (UTE), 4/5 1 Juelstrup Sø (TSE) og 11/5 1 Kirkeflod (PR). De 11 største observationer i første halvår er alle fra Bygholm Vejle/Bygholm Nordlige Rørskov. De største er 7/4 80 (HHN), 19/6 82 (TRK) og 23/6 88 (HHN).

Fra ynglelokaliteterne er der talt 10 par på Agger Tange (JJA) og i Vejerne er der registreret 77 ynglepar (HHN), hvilket er det laveste antal i 10 år. I andet halvår observeres fortsat de fleste fugle omkring Agger Tange og Vejerne. Største observationer bliver 2/7 34 Bygholm Vejle (HHN), 5/7 20 Bygholm Vejle (HHN) og 11/9 23 Bygholm Vejle (LBS).

Årets sidste bliver 3/11 6 Ulvedybet (SEM) og 5/11 1 Ulvedybet (BKR). Disse drejer sig sandsynligvis om Islandsk, hvilket også kan gælde flere af de øvrige halvsene fund.

Sum: 1716. 1. halvår 1433, 2. halvår 283. Indsendere 90.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	123	301	178	831	156	35	71	14	7	-

Islandsk Stor Kobbersneppe *Limosa limosa islandica*

Et flot år med 146 indrapporterede fugle. Der er dog et stykke op til 2013, hvor der blev observeret 710 fugle. I første halvår er der følgende observationer 4/5 1 ad. Østerild Fjord (HHN) og i perioden 17-28/6 fire observationer med 1 ad. Bygholm Vejle (HHN) samt 22/6 2 ad. Bygholm Vejle (HHN).

I andet halvår er første observation 15/8 1 1K Gerå Enge og Strand (HAC). Fra slutningen af august til begyndelsen af september er der en del observationer fra især Bygholm Vejle. Der er sandsynligvis en del gengangere blandt

de observerede fugle, da disse hovedsageligt ses omkring Bygholm Vejle og Agger Tange. Største bliver 29/8 11 1K Bygholm Vejle (HHN) og 6/9 10 1K Agger Tange (HHN). Uden for Vejerne og Agger Tange er der følgende observationer, 12/9 1 1K Nordmandshage (SØP AØ), 13/9 1 1K Aså Enge (SØP), 17/9 1 1K Nordmandshage (PR), 5/11 1 1K Ulvedybet (KMO), 11/12 4 Ulvedybet (BKR) og 23/12 3 1K Ulvedybet (SJØ), hvilket også bliver årets sidste. Desuden kan flere "gemme sig" i materialet om Stor Kobbersneppe.

Sum: 146. 1. halvår 7, 2. halvår 139. Indsendere 12.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	1	6	-	56	64	6	6	7

Islandsk Stor Kobbersneppe,
Ulvedybet, 16. november 2016.
Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Stor Regnspove *Numenius arquata*

Det er kun ynglefund, der behandles i årets rapport. Der er indrapporteret ynglefugle fra 25 lokaliteter. Disse er især koncentreret omkring Skagen-halvøen, klitheder langs vestkysten, Hanherred, Store Vildmose, Læsø og Lille Vildmose. På baggrund af observationerne vurderes det, at der er tale om 53 ynglepar. Dette er på tilsvarende niveau som i 2015.

De største forekomster er registreret (antal ynglefugle/

territoriehævdende) 12/4 6 Troldkær (CP), 24/4 6 Trandum Strand (BKR), 19/5 6 Lodskovvad Mile (PET), 29/5 7 Råbjerg Hede (PMA) og 30/5 6 Ejstrup Strand (BKR). I Atlas-projektet er der i 2016 registreret tre kvadrater med sikker yngleforekomst og syv kvadrater med sandsynlig yngleforekomst. Siden starten af projektet er arten især registreret i førnævnte områder samt i Thy.

Stenvender *Arenaria interpres*

Med et gennemsnit i de seneste 10 år (2006-2015) på 1348 fugle, så er 2223 observerede fugle i 2016 væsentligt over gennemsnittet. Der er tale om næstflest observerede fugle nogensinde, kun overgået af 2008 med 2366 fugle. Observationerne er i første halvår hovedsageligt fra Agger Tange (186 fugle – 36,6%), Hanstholm (43 fugle – 8,4%) og Roshage (85 fugle – 16,7%). Udover disse lokaliteter er der en række observationer fra Skagen-området og østkysten inkl. Hirsholmene.

For Hirsholmene er der få observationer, men der er til gengæld tale om nogle af de største observationer i Nordjylland i de seneste år. Største i første halvår bliver 11/4 62 Hirsholm (SØP), 5/5 42 Hirsholm (HA) og 21/5 31 Agger Tange (TRK).

Den nordjyske bestand på Læsø er optalt til 15 par (PR/NST), hvilket markerer en tilbagegang.

Det er således ikke de danske ynglefugle, der giver en

stor forekomst i andet halvår. Denne er domineret af observationer fra Agger Tange (459 fugle – 26,7%), Hanstholm (201 fugle – 11,7%) og Roshage (311 fugle – 18,1%). De største observationer fra andet halvår er også fra disse lokaliteter 23/8 73 Agger Tange (JBE) og 25/10 66 Agger Tange (SSL). Største uden for Agger Tange og Hanstholm/Roshage er 11/9 36 Attrup Dæmningen (BKR) og 12/11 39 Vigsø (TRK). Ved østkysten er der også markante forekomster. Ved Gerå bliver der observeret 24/8 26 1K (RSN). Det er den næststørste observation på lokaliteten, kun overgået af 12/8 2012 30 (HAC).

Store forekomster observeres også på den svenske vestkyst ved blandt andet Nidingen, hvor der i efteråret blev ringmærket 173 Stenvendere (medd. Uno Unger) samt på Øland (medd. Magnus Hellström). Bestande udenfor det sydlige Skandinavien må have haft et fint yngleår.

Sum: 2223. 1. halvår 508, 2. halvår 1715. Indsendere 148.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	41	96	70	116	171	14	59	561	538	266	148	143

Stenvender, Hirtshals, 27. december 2016. Foto: Lars Grøn.

Tinksmed *Tringa glareola*

I 2015 optalte Naturstyrelsen artens yngleområder langs vestkysten. Det blev til en samlet total på 100 par, heraf 47 i Hansted Reservatet. Totaltælling finder sted igen i 2017.

Der er ikke i 2016 foretaget samme optælling, så resultatet er kun på baggrund af indrapportering i DOFbasen og Atlas-projektet.

I DOFbasen er der indrapporteret 3/5 2 syng. Stenbjerg,

Thisted (CAN), 5/5 1 syng. Ålvand Klithede (ERIJ) og 6/5 1 syng. Nordstrand Skagen (CHJ SAL). Det skal tages i betragtning, at der ved tidlige syngende fugle, der ikke er genfundet senere på ynglesæsonen, kan være tale om trækfugle.

I Atlas-projektet er der indrapporteret et kvadrat med sikker yngel og et kvadrat med mulig yngel.

Brushane *Philomachus pugnax*

Årssummen er over gennemsnittet, som for de foregående 10 år er på 9572.

Årets første ses 24/3 1 Viskum (TBR), 26/3 1 Lille Vildmose (KBC), 27/3 1 Grenen (ROC) samt 27/3 13 Arup Vejle (UGS). Fra første halvår nævnes Skagen 27/3-26/6 104 med de største 6/5 18 (CHJ), 7/5 16 (AL) og 8/5 20 (JHC) og Agger Tange 8/4-21/6 178 med de største 9/4 30 (MAKR), 24/4 72 (CHJ) og 1/5 28 (HHN). Fra Limfjorden kan nævnes 12/5 60 Sandholme (RSN), Ulvedyb 28/4-30/6 258 med de største 28/4 13 (BKR), 9/5 156 (RSN) og 10/5 19 (BKR) og Vejlerne 27/3-28/6 1202 med de største 31/3 130 Arup Vejle (PHM), 20/4 110 Bygholms Nordlige Rørskov (HHN) og 5/5 99 Bygholm Vejle (HHN). Endelig kan fra indlandslokaliteter nævnes Lille Vildmose 26/3-26/6 854 med største 7/5 82 (DFS), 8/5 90 (PQ) og 11/5 107 (DFS), Juelstrup Sø 26/4-30/6 58 med de største 4/5 6, 8/5 9 og 30/6 11 (alle TSE),

7/5 36 Grynderup Sø (JEAL) og Nørreådal 24/3-27/6 125 med de største fra Viskum 7/5 14, 8/5 29 og 9/5 31 (alle TBR).

Der er kun indsendt ynglefugle fra Vejlerne, hvor der er optalt i alt 18 ynglende høner fordelt på 17 fra de østlige og 1 fra de vestlige Vejler (HHN).

Fra andet halvår kan nævnes Skagen 15/7-14/9 44 med den største 16/8 15 Nordstrand (LKJ) og fra vestkysten Agger Tange 2/7-19/10 485 med de største 16/8 46 (HK), 23/8 70 (JBE) og 14/9 65 (CHJ). Fra østkysten kan nævnes Gerå 28/7-12/10 208 med de største 23/8 40 og 31/8 110 (HAC) og 1/9 19 (SØP) og fra Limfjorden Ulvedyb 2/7 -20/11 365 med de største 10/8 22 (BKR), 21/9 60 (RSN) og 1/10 48 (BKR) og Vejlerne 17/7-13/11 1545 med de største Bygholm Vejle 20/8 250 og 21/8 220 (HRC) og 26/8 150 (TBR) og 16/9 146 Hovsør (HRC). Endelig kan nævnes følgende indlandslokaliteter, Lille Vildmose

Brushane, Lille Vildmose, 8. maj 2016. Foto: Jan Skriver.

10/7-11/11 382 med de største 25/8 35, 7/9 51 og 9/9 49 (alle DFS), Juelstrup Sø 25/7-14/10 245 med de største 18/8 40, 22/8 30 og 27/8 30 (alle TSE), Kølsen-Skals Eng-sø 23/8-17/9 305 med de største 23/8 115 og 12/9 56 (begge TRK) og 13/9 60 (GM), Jordbro Engsø 23/8-2/10

246 med de største 23/8 67 og 7/9 31 (begge TRK) og 17/9 52 (EM) og Nørreådalene 6/8-23/11 3386 med de største 6/9 477 og 7/9 480 (begge TBR) og 8/9 400 (TRK). Årets sidste ses 13/11 1 Arup Vejle (HHN), 20/11 4 Ulvedyb (BKR) og 23/11 1 (TBR).

Sum: 10.568. 1. halvår 2967, 2. halvår 7601. Indsendere 152.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	183	664	1772	348	128	3721	3501	239	12	-

Dværgryle *Calidris minuta*

Årsummen er for de foregående 10 år kun overgået af 2011 på 1560.

Fra foråret er der 13 fund, som alle nævnes 19/5 4 Ulvedyb (VAG), 21/5 2 Ulvedyb (BKR), 22/5 2 Ulvedyb (BKR), 1 Gerå (HAC) og 1 Østerkær Enge (HHB), 23/5 1 Gerå (HAC), 24/5 2 Ulvedyb (RSN), 25/5 4 Ulvedyb (VFL), 26/5 1 Ulvedyb (CHJ), 27/5 1 Ulvedyb (KHK), 28/5 5 Gerå (SA), 29/5 2 Ulvedyb og 30/5 1 Gerå (HAC). De fleste obs kommer som sædvanlig fra andet halvår, hvor de første ses 7/7 1 Jerup Strand (KHA), 9/7 1 Ulvedyb (BKR) og 9/7 2 Gjol Bredning (JJ). Efterårstrækket fra Grenen ses 14/7-29/9 49 med den største forekomst 21/8 5 (ROC). Fra vestkysten nævnes Uggerby Strand 13/7-30/9 135 med de største 1/9 16 og 3/9 15 begge (MCH), Hirtshals 31/7-25/9 126 med de største 7/8 13 (KUP), 10/8 21 (LPA) og 12/8 12 (SRS), Hanstholm 7/8-8/9 31 med de største 8/8 4, 9/8 6 og 11/8 4 (TVN) og

Agger Tange 21/7-25/9 653 med de største 20/8 65 (FRO), 23/8 75 (JBE) og 6/9 84 (HHN). Fra østkysten nævnes Jerup Strand 7/7-10/9 29 med den største 27/8 11 (BKR) og Gerå 25/7-31/8 76 med de største 22/8 12, 23/8 10 og 30/8 10 (HAC). Fra Limfjorden nævnes Ulvedyb 18/8-1/10 32 med de største 8/8 4, 21/8 6 og 19/8 5 (BKR), Vejlerne 11/7-27/9 170 med de største fra Bygholm Vejle 8/8 31 og 26/8 34 og 14/9 18 Østerild Fjord (alle HHN), 6/8 6 Helligsø (HHL) og 7/9 11 Strandet Enge (TRK). Endelig kan nævnes følgende forekomster fra indlandslokaliteter, Juelstrup Sø 7/8-2/10 15 med den største 27/8 6 (TSE), 7/9 8 Jordbro Engsø (TRK) og Nørreådalene 11/8-9/9 75 med de største 5/9 18 (TRK), 6/9 15 (TBR) og 8/9 15 (TRK). Årets sidste ses 1/10 1 Ulvedyb (BKR), 2/10 2 Juelstrup Sø (TSE) og 23/10 1 Tversted Strand (MCH).

Sum: 1500. 1. halvår 27, 2. halvår 1473. Indsendere 85.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	-	27	-	64	844	561	4	-	-

Temmincksryle *Calidris temminckii*

En årssum under middel hvor gennemsnittet for de foregående 10 år er på 1031. Årets første fugle ses 29/4 1 Toft-huse (AS) og 3/5 2 Viskum (TBR).

Fra foråret er der fra Skagen 6/5-20/5 18 med største fra Grenen 18/5 6 (ROC) og 20/5 4 (JHC). Fra vestkysten nævnes Hirtshals 9/5-12/5 16 med største 9/5 5 (MCH) og 10/5 6 (AØ), fra Limfjorden Ulvedyb 4/5-5/6 314 med de største 6/5 45, 16/5 56 og 22/5 56 (BKR) og Vejlerne 4/5-22/5 63 med de største fra Østerild Fjord 21/5 31 og 22/5 15 (HRC) og fra indlandet Juelstrup Sø 12/5-26/5 155 med de største 15/5 36, 19/5 26 og 21/5 28 (TSE). Desuden 14/5 13 Gravlev Sø (TSE) samt Viskum, Nørreådalene 3/5-24/5 154 med de største 11/5 17 og 18/5 24

(TBR) og 19/5 19 (STA). Forårets sidste ses 26/5 2 Lille Vildmose (KBC), 26/5 1 Juelstrup Sø (TSE) og 5/6 1 Ulvedyb (SGN).

Forekomsten i andet halvår er som vanligt væsentligt mindre, og de første fugle ses 3/7 1 Ulvedyb (RSN) og 10/7 3 Juelstrup Sø (TSE). Fra Grenen er der 12/7-19/8 9 med den største 11/8 2 (KNP). Fra vestkysten Hirtshals 13/8-23/8 5 og fra indlandslokaliteter Juelstrup Sø 10/7-23/9 15 med den største 10/7 3 (TSE) og endelig fra Nørreådalene, Vejrum Vest Sø 11/8-14/8 5 med den største 13/8 2 (TBR). Årets sidste fugle ses 9/9 3 Lille Vildmose (DFS).

Sum: 831. 1. halvår 782, 2. halvår 49. Indsendere 52.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	1	780	1	15	31	3	-	-	-

Stribet Ryle *Calidris melanotos*

Efter at arten ikke blev set i 2015, er der i år følgende to fund: 24-27/5 1 Grønvej, Lille Vildmose (LP m.fl.) og

20-26/7 1 Gerå Enge og Strand (ALM RWR RSN ALM MON).

Krumnæbbet Ryle og Almindelig Ryle, Gerå,
30. august 2016. Foto: Hans Christophersen.

Krumnæbbet Ryle *Calidris ferruginea*

En årssum under middel hvor gennemsnittet for de foregående 10 år er på 956. Årets første ses 6/5 1 Grenen (MKH). De øvrige fund fra første halvår er fra østkysten Gerå 17/5-1/6 6 med den største 25/5 2 (PR), Ulvedybet 20/5-27/5 5 (RSN BKR JHC) og Vejlerne 10/5-27/5 7 med største 22/5 2 Kogleaks (HHN). Forårets sidste ses 14/6 1 Bygholm Vejle (HHN). Fra andet halvår er den første 8/7 1 Grenen (LKJ). Her ses der frem til 10/9 i alt 17, alle obs af hver én fugl. Fra vestkysten nævnes fra Uggerby Strand 13/7-16/9 12 med de største 22/7 5 (PHP), 20/8 2 (KUP) og 11/9 2 (SSC), Hanstholm Slamdepot 7/8-10/9 7, hvor alle obs er på

hver en fugl, og Agger Tange 21/7-25/9 209 med de største 20/8 26 (FRO), 23/8 45 (JBE) og 25/8 54 (AO). Fra østkysten nævnes Jerup Strand 22/7-4/9 36 med de største 23/7 5 (BKR) og 27/8 10 (BKR), Gerå 13/7-27/9 173 med de største 25/7 15 (RSN), 22/8 32 og 23/8 30 (HAC) og Nordmandshage 13/7-27/9 33 med den største 4/9 18 (PR). Endelig nævnes fra Limfjorden Ulvedybet 10/7-20/9 13 med de største 10/7 2 og 13/7 5 (BKR) og 20/9 2 (HKA) og Vejlerne 9/7-27/9 114, hvor de største antal alle er fra Bygholm Vejle med 20/8 20 og 21/8 30 (HRC) og 24/8 12 (HHN). Årets sidste ses 27/9 2 Gerå (HAC) og 1 Nordmandshage (KAH).

Sum: 687. 1. halvår 19, 2. halvår 668. Indsendere 58.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	15	4	99	443	126	-	-	-

Sortgrå Ryle *Calidris maritima*

Trods en meget stor enkeltobservation er årssummen under middel, hvor gennemsnittet for de foregående 10 år er på 517, og hvor den største sum er fra 2010 på 1268 og den laveste er fra 2013 på 347. Fra første halvår kan nævnes følgende antal af overvintrende fugle, fra vestkysten Roshage 17/1-27/2 8, med følgende obs på hver 2 fugle 20/1 og 7/2 (JJ) og 17/2 25 Agger Tange (AS), fra Kattegat 20/3 31 Frederikshavn (SØS) og Hirsholmene 11/4 27 (SØP) samt 5/5 27 (HARA), som er forårets sidste. De første fugle fra andet halvår ses 15/8 1 Roshage og

15/8 1 Hanstholm Havn (HK). Derudover nævnes fra Limfjorden 23/8 3 Fur (ABIN), fra vestkysten Grenen 2/10-30/12 6 med den største 30/10 2 (ROC), Roshage 15/8-14/12 20 med de største 29/10 3 (HHN) og 20/11 3 (SVP) og Aggertange 16/8-28/12 28 med den største 25/9 18 (ML). Årets største obs stammer imidlertid fra Læsø 26/12 170 Østerby Havn (HHA), som formodentlig er Danmarksrekord. Den hidtil største observation er fra marts 1988 eller 1989 med 150 Nordre Rønner (Vildtbiologisk Station).

Sum: 392. 1. halvår 132, 2. halvår 260. Indsendere 49.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	11	36	31	27	27	-	-	7	25	18	28	182

Engryle *Calidris alpina schinzii*

I 2016 er der gennemført en optælling af ynglende Engryle på landsplan. Den samlede bestand er noget lavere end de seneste år med 119-123 par mod ca. 140 par i 2013-2015. Nedgangen ses primært i det nordjyske område –

Agger Tange og Vejlerne.

De nordjyske tal: Læsø 15-17 par (PR/NST), Nørholm Enge 0-1 par (MLA), Vejlerne 56 par (53 Bygholm Vejle og 3 Arup Vejle) (HHN) og Agger Tange 5 par (JJA/NST).

Prærieløber *Tryngites subruficollis*

Der foreligger et fund af arten fra Vejlerne i september, som endnu ikke indsendt til SU.

Arten er SU art. Der må ikke refereres til observationer, der ikke er godkendt af SU.

Kærløber *Limicola falcinellus*

En årssum, der for de foregående 10 år kun er overgået af 2014, på 216. Gennemsnittet for perioden er 80.

Årets første fugle ses 19/5 1 Ulvedybet (BKR) og 21/5 2 Stensnæs (MLU). Fra første halvår kan nævnes fra østkysten Gerå 22/5-1/6 47 med de største 22/5 12 (JHC) og 23/5 11 og 27/5 10 (HAC), 21/5 2 Stensnæs (MLU) og 25/5 1 Nordmandshage (PR). Fra Limfjorden nævnes Ulvedybet 19/5-13/6 46 med de største 24/5 7 (RSN),

25/5 6 og 27/5 5 (BKR) og endelig fra indlandet Lille Vildmose 24/5-29/5 33 med de største 25/5 8 (WJ), 26/5 7 (DFS) og 27/5 5 (JSP). Første halvårs sidste obs er 13/6 1 Ulvedybet (VFL).

Fra andet halvår er der følgende obs, 29/8 1 Grenen (ROC) og fra østkysten Gerå 25/7-29/8 11 med den største 25/7 3 (RSN), som er første obs fra andet halvår og 4/9 1 Nordmandshage (PR), som er årets sidste.

Sum: 160. 1. halvår 147, 2. halvår 13. Indsendere 47.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	-	142	5	7	5	1	-	-	-

Kærløber 1K, Grenen, 29. august 2016. Foto: Knud Pedersen.

Enkeltebekkasin *Lymnocyrtes minimus*

En pæn årssum over middel, som er 107 for de foregående 10 år. Fra første halvår er største obs 21/1 2 Als Odde (PES) og 28/3 2 Østerådal, Aalborg (RSN). Sidste obs i første halvår er 17/4 1 Batterivej, Skagen (KAH) og 21/4 1

Høstermark Skov (TL).

De første i andet halvår ses 19/9 2 Skive Fjord (JEAL). De største obs er 16/10 8 Nors Sø (GGU) og 5/10 5 Gerå (HAC).

Sum: 124. 1. halvår 21, 2. halvår 103. Indsendere 40.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	11	1	2	7	-	-	-	-	16	53	28	6

Tredækker *Gallinago media*

Årssummen overstiger langt rekordåret 2015 på 37. Gennemsnittet for de foregående 10 år har ligget på 9 og i 2012 og 2014 var summen på kun én fugl! De store tal skyldes nærmere større eftersøgning på egnede lokaliteter med mange gengangere end en stigning i bestanden. Alle obs er fra august-september. Størstedelen af de indrapporterede fugle stammer fra tre lokaliteter:

Volsted Kær: Obs i perioden 17/8-5/9 (RSN PHJ, HAC m.fl.), flest 22/8 6 (HAC).

Sønderskov ved Hjerring: Obs i perioden 20-30/8 (MCH

PHP LPA m.fl.), flest 23/8 4 (LPA).

Ringfæner, Store Vildmose: Obs i perioden 22/8-5/9 (RSN LPA m.fl.), flere dage med min. 3 fugle.

Derudover ses 16/8 1 Simsted Ådal (JLI), 19+20/8 1 Lyngdrup Bæk (MCH MON RSN), 19/8 1 Lindenberg Ådal ved Lindenberg Gods (RSN), 25/8 1 Biersted Mose (PAFR), 31/8 Lindenberg Ådal ved Stovorde (GRØN), 2/9 1 Stokenge, Ryå (PR), 10+16/9 1 Vesløs Vejle (HRC) og slutteligt årets eneste fra Skagen, 29/9 1 Storsig (JOK).

Sum: 89. 1. halvår 0, 2. halvår 89. Indsendere 44.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	-	-	-	73	16	-	-	-

Skovsnepe *Scolopax rusticola*

En pæn årssum, som er over middel og for de foregående 10 år er på 285. I denne periode er der kun to år med højere summer: 2007 på 457 og 2009 på 411.

Fra første halvår kan nævnes følgende obs af overvintrende fugle, 25/2 7 Poul Eeg Camping, Skagen (KEC) og 22/2 5 Nystrup Plantage (JASA) og af trækkende fugle 13/3 4 Grenen og 13/3 4 Batteriskoven (begge ROC) samt 27/3 4 Skagen Klitplantage (SWJ). Alle øvrige obs fra første halvår er på under 4 fugle.

Følgende obs af ynglende/territoriehævdende fugle er indtastet i DOF- og Atlasbasen: Vendsyssel Skagen mindst

2, Bunken 1, Gammel Ingstrup 1 og Lyngsø 1. Fra Himmerland Rold skov mindst 3, Skelund 1, Korup 1 og Als Odde 1. Derudover er der fra Læsø følgende obs af rastende fugle, som kan være ynglefugle, 6/7 3 Skoven (Læsø) (JHJ) og 8/7 8 Læsø flyveplads (JHJ).

Fra andet halvår er følgende obs på hver tre fugle 7/10, 27/10 og 7/11 Østerild Klitplantage (alle HRC), 11/11 Sønder Sørig (CP), 12/11 Brødslev (NB), 15/11 Vinstrup (BHJ) og 20/11 Råbjerg (SWJ). Øvrige observationer er af højst to fugle. I løbet af efteråret er der på Nørre Elkær skudt 42 fugle (indtastet samlet i DOFbasen den 31/12 (CP)).

Sum: 405. 1. halvår 222, 2. halvår 183. Indsendere 92.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	75	49	79	11	5	3	16	1	1	42	64	59

Odinshane *Phalaropus lobatus*

Igen et år med forholdsvis få fugle. Der er i DOFbasen 28 indtastninger, som vel drejer sig om i alt syv fugle. Alle observationer nævnes. Fra første halvår: 30/5 1 hun Juelstrup Sø (TSE PHJ JSP GRØN), 17/6 1 hun Bygholm Vejle

(HHN). Fra andet halvår: 27-30/7 1 ad. (HHN CAHE BMH JODK), 5-6/8 1 1K (HHN m.fl.) og 7-8/8 2 1K (CSS HHN PHJ) alle Bygholm Vejle samt 20/8 1 og 21/8 2 Agger Tange (FRO JJ).

Thorshane *Phalaropus fulicarius*

2016 er ikke et stort år for Thorshane. Ingen forårsobservationer.

I efteråret gøres tre observationer, 28/9 1 R Grenen (LPA

KNP MJH), 22/10 1 NØ Højen Fyr (JOK) og 28/10 1 R Grenen (ROC KNP MJH LPA m.fl.).

Lunde *Fratercula arctica*

Samlet antal 63 fugle, fordelt på 18 levende og 45 døde, er det højeste antal i mindst 25 år. Øvrige år, der nærmer sig, er 1996 med 14 levende/14 døde og 2007 med 26 levende/15 døde.

Største fund af døde fugle er 10/2 4 Uggerby Ås udløb (via ROC), 25/2 5 Nordstrand, Skagen (ROC), 25/2 2 – sammen med død Finhval - Pirupshvarre (AØ), 26/2 3 Skagen Fyr Vest (ROC) og 28/2 5 Skiveren Strand (Niels Holsko via AØ).

Alle observationer af levende fugle nævnes. I Skagen ses i første halvår følgende på Grenen 11/2 1, 14/2 1, 3/3 1, 5/3 2 og 22/3 1 - alle Grenen (ROC KNP JMPJ) samt 5/3 1 ad. vdr. det Grå Fyr (LAM). Uden for Skagen noteres i første halvår følgende levende (og halvdøde) fugle: 20/2 1 Hirtshals-Larvik overfarten (KW), 24/2 1 (fundet svækket på stranden) Nørlev Strand (via ROC) og 27/2 1 (forkommen fugl) Kryle Klit (via MSJ).

I andet halvår dominerer Skagen igen materialet med følgende observationer fra Grenen: 2/10 1, 30/10 4 1K, 31/10 1 1K og 2/11 1 (ROC MCH LPA KNP). Herudover blot 6/11 1 Nordmandshage (GRØN).

Ifølge Dansk Trækfugleatlas er der fundet 18 udenlandsk ringmærkede Lunder i årene 1961-2000. Én af disse var fra det sydlige Norge, mens resten var fra de Britiske Øer.

Lunde, Grenen, 5. februar 2016. Foto: Knud Pedersen.

Tejst *Cepphus grylle*

Kun artens yngleforekomst omtales. Følgende antal af ynglepar er optalt i år, Hirsholm 1245 par (BHJ/NST). Kølpen ca. 25 par (BHJ/NST), Tyvholm ca. 15 par (BHJ/NST), Nordre Rønner 25-26 par (Carl Johan Junge), Østerby Havn 16-18 par (PR) og Strandby Havn 2-4 par (CP). Desuden få par Græsholm og usikre angivelser fra Skagen og Frederikshavn. Det bemærkes, at optællingen på Hirsholmene kun gælder selve Hirsholm samt at bestanden på Deget, som gik meget tilbage i 2015, ikke er optalt i år. Bestandstallet for Hirsholmene markerer en stigning i forhold til 2015, hvilket også gælder Østerby Havn, hvor der var 8 par i 2015.

Sum: 7102. 1. halvår 4991, 2. halvår 2111. Indsendere 100.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	5	14	37	3292	1603	40	1688	284	49	55	28	7

Søkonke *Alle alle*

Et yderst magert år. Hvis man ser bort fra én stor observation, er året det dårligste i mands minde. Fra første halvår foreligger følgende fund, 15/1 1 Nordstrand, Skagen (KNP), 15/2 1 Grenen (ROC) samt døde fugle fra 6/2 Skiveren (SWJ) og 20/2 Uggerby Strand (AØ). Efterårets første er en rastende fugl ved Als Odde 17/10 (TN) fulgt af 30/10 1 Grenen (KNP ROC LPA) og 31/10 1 Hirtshals Øststrand (RSN). Årets ene bemærkelsesværdige obs er 2/11 204 Hamborg ved Hanstholm 204 (GGU Finn L. Henriksen).

Sum: 248 1. halvår 5, 2. halvår 243. Indsendere 17.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	1	3	-	-	-	1	-	-	-	3	238	2

I kommentarfeltet anføres: "De første fugle sås straks fra daggry – og de næste par timer sås de kontinuerligt – største flok var på 18. Hovedparten kom mellem strandkanten og brændingen presset helt ind af den stærke nordlige vind". Samme dag trak 6 ved Grenen (ROC KNP m.fl.) samt 2 ved Nordmandshage (PR). Fra dagen efter 3/11 skal nævnes 2 Aså Havn (RSN). Juni-fundet gælder et dødt og for længst indtørret individ fra Als Dyb Revler (PR). Øvrige er fra vestkysten inkl. Skagen.

Mellemkjovent *Stercorarius pomarinus*

Når materialet renses for gengangere er der i 2016 observeret 13 Mellemkjovent. Årstotalen er således lav, når det tages i betragtning, at gennemsnittet i de sidste 10 år har været på 75 fugle med en variation mellem 8 (2013) og 313 (2014) fugle.

8 ud af de 13 er observeret ved Skagen. Der er i første halvår kun en enkelt observation udenfor Skagen og vestkysten, nemlig 25/5 1 ad. Nordmandshage (PR). I første halvår er der udover observationen fra Nordmandshage fire observationer, der alle nævnes; 15/5 1 imm. Grenen (EE), 18/5 1 2K Grenen (ROC), 25/5 1 3K Grenen (HBJ JAE

HHN) og 27/5 1 ad. Grenen (SA JJ GRØN ROC m.fl.).

I andet halvår er der kun observation af seks fugle. I dette materiale er ikke medtaget observationer af fugle, hvor der ikke er angivet alder eller på anden måde er kommenteret på observationen. Alle observationer nævnes 15/7 1 ad. Lild Strand (JSC), 16/7 1 imm. Grenen (ABK), 6/9 1 2K Grenen (KNP ROC), 30/9 1 1K Ørhage (JBE), 20/10 1 ad. Nordstrand (KNP), 28/10 1 1K Roshage (TVN), 29/10 1 1K Roshage (HHN) og 25/11 1 1K Grenen (ROC), hvilken også bliver årets sidste observation.

Sum: 13. 1. halvår 5, 2. halvår 8. Indsendere 20.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Skagen	-	-	-	-	5	-	2	-	2	3	1	-

Skagen

Almindelig Kjovent *Stercorarius parasiticus*

Med et gennemsnit i de seneste 10 år på 989 fugle, så er en årstotal i 2016 på 435 meget under gennemsnittet. Antallet af observerede fugle svinger dog meget fra år til år, og i de seneste 10 år har det varieret mellem 405 (2013) og 2149 (2011).

Observationer fra Skagen udgør 286 fugle af totalen, hvilket svarer til 65,7% (84% i første og 52% i andet halvår). Der er et enkelt vinterfund 28/1 1 2K Grenen (KNP ROC). Første herefter bliver 27/3 1 Hirtshals Fyr (ROC), 28/3 1 Skagen (ROC MCH KNP). Første halvår bliver domineret af en lang række observationer af typisk 1-3 fugle. Der er enkelte større observationer i første halvår med største 29/3 11 Skagen, hvilket er ny dansk dagsrekord for marts (KNP), 30/4 18 Grenen (ROC), 2/5 10 Grenen (ROC) og 3/5 41 Grenen (ROC). Største uden for Skagen bliver

29/4 8 Hirtshals Fyr (PR).

Ligesom i første halvår bliver der i andet typisk kun observeret få fugle ad gangen – typisk 1-5 fugle. Ud over Skagen ses fuglene især ved Roshage, Ørhage og Nordmandshage. De største observationer er med 7-8 fugle antalsmæssigt meget fåtallige, hvilket er noget usædvanligt. Største observationer er 10/8 7 Grenen (ROC), 12/8 8 Nordmandshage (PR), 28/8 7 Grenen (ROC) og 28/9 7 Ørhage (EM).

Der observeres kun få 1K fugle, og de første 1K'ere bliver noteret 29/8 2 Lild Strand (HHN) og 29/8 1 Grenen (KNP).

Årets sidste bliver 20/11 1 Grenen (ROC) og 23/11 1 1K Grenen (ROC).

Sum: 435. 1. halvår 220, 2. halvår 215. Indsendere 111.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Skagen	1	-	13	80	117	9	31	115	56	11	2	-

Skagen

Lille Kjovent *Stercorarius longicaudus*

Med 63 observerede fugle bliver 2016 et år klart over middel.

Fra første halvår er der tre observationer, 23/5 1 ad. Flagbakken (HBJ JAE JTL), 24/5 1 ad. Tranum Klit (RSN) og 29/5 1 ad. Grenen (KW AMBB TVN ROC). Fuglen ved Tranum sås fouragerende over klitheden en kilometer fra kysten.

I andet halvår bliver første fugl 20/8 1 ad. Skagen (JPIP) og 28/8 2 1K Grenen (ROC MCH). I løbet af første halvdel af september er der en lang række observationer, der især er koncentrerede i dagene 2-4/9. De største obser-

vationer i andet halvår gøres i disse dage med 2/9 8 1K Grenen (ROC) og 4/9 15 1K Grenen (ROC) som de største.

Ud af 47 aldersbestemte fugle er de 46 bestemt til 1K og 1 til adult.

Alle observationer er fra vestkysten og Skagen undtagen 4/9 1 (GRØN) og 7/9 1 1K (PR) – begge Nordmandshage, 11/9 1 1K død Bløden Hale (APN), 13/9 1 1K Vester Nyland (APN) og 17/9 2 1K Nordmandshage (PR).

Årets sidste observeres 31/10 1 1K Grenen (ROC).

Sum: 63. 1. halvår 3, 2. halvår 60. Indsendere 21.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	3	-	-	6	52	2	-	-
Skagen	-	-	-	-	2	-	-	4	40	2	-	-

Storkjove *Stercorarius skua*

Årets total er på 503 fugle, hvilket er på næsten tilsvarende niveau som 2015, hvor der blev observeret 472 fugle. Der er tale om et år noget under gennemsnittet for de sidste 10 år. Der har her i perioden fra 2006 til 2015 har gennemsnittet været på 636 med en fordeling mellem 233 (2008) og 1673 (2011).

Ud af årets total i 2016 er 408 fugle observeret ved Skagen. Dette svarer til 81% af årssummen.

De første bliver set ved Nordstrand, Skagen, således 9/1 1 (EC KNP) og 26/1 1 (KNP). I første halvår bliver der observeret 19 fugle i landsdelen, hvor af de 18 er fra Skagen.

Eneste fund uden for Skagen er 3/2 1 Lild Klit (PHM). Den sidste i første halvår bliver 27/5 1 Skagen (JHC HBJ

MKP GRØN m.fl.).

Andet halvår er domineret af mange observationer af 1-5 fugle. Der er dog enkelte større observationer, især omkring månedsskiftet mellem september og oktober. Største bliver 30/9 99 Skagen (ROC EC MJN), 30/9 24 Roshage (ABB), 30/9 10 Ørhage (SA) og 1/10 136 Skagen (MCH). Denne observation er den største i Nordjylland i de sidste 10 år. Den næststørste i perioden er 101 T 8/10 2011 Grenen (ROC).

Den sidste større observation bliver 27/12 18 Roshage (LTP FRO HHN), hvilket er en usædvanlig stor observation for årstiden.

Sum: 503. 1. halvår 19, 2. halvår 484. Indsendere 58.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	3	4	2	4	6	-	8	61	166	186	17	46
Skagen	3	3	2	4	6	-	1	40	126	180	15	28

Storkjove, Skagen, 2. oktober 2016. Foto: Erik Christophersen.

Sabinemåge *Xema sabini*

Efter at der ingen observationer var i 2015, bliver det i 2016 bedre med tre observationer, 3/9 1 ad. Roshage (EO), 1/10 1 1K Grenen (MCH KK) og 25/10 1 1K Jerup Strand

(BKR). Observationer langs østkysten er unormale, og der går flere år mellem observation af Sabinemåge ved lokaliteter som Jerup Strand, Stensnæs og Nordmandshage.

Ride *Rissa tridactyla*

I dette års rapport behandles kun yngleforekomster.

Hirtshals: I Hirtshals Havn er der fire steder, hvor Riderne har reder. Østmolen min. 20 reder, min. 7 unger, Duusgaard-bygningen 7 reder, 5 unger, Niels Jensen-bygningen 7 reder, 0 unger og Flydedokken ukendt antal reder, min. 7 unger (KUP).

Bulbjerg: I 2015 blev der talt 350 reder i kolonien og registreret min. 100 1K. I 2016 er der ingen optælling af yng-

leforekomsten, men der foreligger en række observationer. De største er 10/4 og 20/4 350 ynglefugle (UTE).

Hanstholm Havn: I 2015 blev der optalt 57 reder. I år har der atter været yngleforsøg her, men antal mulige par og resultatet kendes ikke.

Skagen: I 2015 blev der omkring den nye sydmoles observeret flere fugle. Der er i 2016 ikke tegn på, at der har været yngleforekomst på denne lokalitet.

Dværgmåge *Hydrocoloeus minutus*

Det er over 20 år siden, at der er blevet observeret så få Dværgmåger i Nordjylland. Vi skal tilbage til 1995 med 348 fugle for at finde et år med en lavere forekomst end i år med 465.

Januar til marts præges af få observationer, 2-3/1 1 Hirtshals Havn (PHP CSS), 12/1 1 død Skive Havn (JEAL), 17/1 1 Agger Tange (HHN), 21/2 1 Skagerrak (AD) og 28/3 3 Bulbjerg (ONB).

Fra primo april begynder der at dukke flere op – herunder på potentielle ynglepladser, og det er også fra primo

april, at de største forekomster ses. Største bliver 20/4 14 Han Vejle (UTE), 30/4 24 Hirtshals Havn (MKP), 9/5 12 og 10/5 13 Nordstrand, Skagen (SHJ KNP).

Der er ingen tegn på yngel i Vejlerne i år (HHN), ligesom der kun er enkelte observationer af 1K-fugle.

Største i andet halvår i Vejlerne bliver 14/9 21 Tømmerby Fjord (HHN), mens det uden for Vejlerne bliver 4/9 11 1K og 6/9 12 1K Agger Tange (RSN HHN) og 23/11 32 Grenen (ROC).

Sum: 465. 1. halvår 254, 2. halvår 211. Indsendere 79.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
4	1	3	64	152	30	21	54	82	6	44	4

Sorthovedet Måge *Larus melanocephalus*

En årstotal på 522 er meget høj. Der er dog ikke tale om en reel årstotal, da der kun er rensat for de mest tydelige gengangere på enkelt dage. Den høje total skyldes især observationer fra Hanstholm og Roshage, hvor der i efteråret er en række dage med over 20 fugle.

Årets første observeres 18/4 1 ad. Nordmandshage (RSN) og 21/4 1 ad. Grenen (JHC MBB).

Der er fortsat ingen ynglefund i Nordjylland, og den fugl, der i et par år har holdt til ved Nordmandshage, hvor den blandt andet har kurtiseret Stormmåge og bygget rede, bliver i 2016 kun set ved to lejligheder. Udover observationen 18/4 er der en observation 22/4 (KHK).

I første halvår er der samlet 13 observationer, herunder 7 observationer fra 1-17/5 1 3K Lille Vildmose (TL WJ SEP SSC m.fl.).

Området med klart flest fugle i andet halvår er Hanstholm/Roshage. I perioden 15/7-28/12 er der 55 observationsdage. I september og oktober er der flere dage, hvor der observeres flere end 20 fugle. De største dage bliver 7/9 24 (18 1K, 2 2K, 4 ad.) (HHN), 10/9 22 (KNP), 11/9 23 (18 1K, 1 2K, 4 ad.) (TBR), 24/9 23 (TRK) og 14/10 23 (18 1K, 1 2K, 4 ad.) (TBR).

Udenfor Hanstholm/Roshage bliver der observeret fugle ved Ørhage 10/9 1 1K (TRK), 28/9 2 1K (HHN), 29/9 2 1K (HRC) og 30/9 1 1K (SA) samt 4/8 1 1K Tversted Strand (AWN), 25/9 1 1K Uggerby Strand (MCH), 6/10 1 1K Rødhus Strand (TVN) og 7/10 1 1K Thorup og Klim Fjordholme (HHN). Sidste bliver 26/12 1 2K Hanstholm (HHN), 27/12 1 1K Roshage (HHN) og 28/12 1 1K + 1 2K Roshage (HHN).

Sum: 522. 1. halvår 14, 2. halvår 508. Indsendere 68.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	3	11	-	4	87	198	204	11	4

Britisk Sildemåge *Larus fuscus graellsii*

Det bliver i alt til fem fund fordelt med et fund i første halvår og fire fund i andet halvår. Alle fund nævnes 14/5 1 3K Hirtshals Havn (JHC), 11/9 1 3K Grenen (KNP),

12/9 1 ad. Hirtshals Øststrand (RSN MCH), 29/19 1 ad. Grenen (KNP) og 1/12 1 ad. Blokhush Strand (PR).

Middelhavsmåge *Larus michahellis*

Når materialet er renset for gengangere vurderes det, at der er observeret ni forskellige fugle. Alle nævnes 2/8 1 1K Grenen (KNP), 9/8 1 ad. Hirtshals Øststrand (HHL), 11/8 1 ad. Grenen (KNP), 12/9 1 ad. Hirtshals Øststrand (MCH RSN), 2/10 1 ad. Hanstholm Havn (TRK TF), 12-

17/10 1 ad. Hanstholm Havn (TBR AO BLK UTE HT), 14/10 2 ad. Hanstholm Havn (TBR KL), 21/11 1 ad. Hanstholm Havn (HHN) og 7/12 1 ad. Hanstholm Havn (CSS). Aldersfordelingen blandt fuglene er således 8 ad. og 1 1K.

Kaspisk Måge *Larus cachinnans*

Når materialet er renset for gengangere, så er der 48 observationer af 56 fugle, hvilket er noget under niveauet for 2015, hvor der blev observeret 83 fugle.

I første halvår er der syv fund som alle nævnes: 1/1 1 ad. Ålbæk Havn (MER), 19/1 1 ad. Skagen Havn (KK), 19/1 1 2K Store Vildmose (HHN), 20/1 1 3K Hanstholm Havn (HHN), 23/1 1 2K Hirtshals Havn (GRØN), 3/2 1 2K Kjul Strand (GRØN) og 20/3 1 ad. Lønstrup Strand (CSS).

Størstedelen af fundene i andet halvår er som tidligere fra Skagen, Hanstholm og Hirtshals.

Skagen (Grenen og Skagen Havn): I perioden fra 3/8 til 18/11 er der samlet 17 observationsdage (KNP ROC KK m.fl.). Største er 23/9 4 Grenen (KNP).

Hanstholm/Roshage: Der er observationer 29/8 1 2K,

17/9 1 3K, 8/10 1 1K, 17/10 1 1K, 26/10 1 1K, 29/10 1 3K og 30/10 1 (HHN KHJ SVP).

Hirtshals (Hirtshals Havn og Hirtshals Øststrand): Største observation 31/10 7 Hirtshals Øststrand (RSN). Herudover observationer 12/9, 13/9, 25/9 (2 fugle), 31/10, 29/11, 17/12 (JBR RSN MCH HHN m.fl.).

Uden for disse tre hovedområder er der endvidere følgende observationer: 12/8 1 2K Uggerby Strand (MCH RSN), 15/8 1 2K (RSN) og 30/9 1 1K (PR) begge Blokhush Strand samt 28/9 2 (1K+2K), 29/9 1 1K og 5/10 1 3K alle Ørhage (HHN TRK). Som et lille kuriosum kunne det ud fra dragt karakterer erkendes, at fuglen ved Uggerby Strand 12/8 og fuglen ved Blokhush Strand 15/8 var den samme!

Hvidvinget Måge *Larus glaucoides*

Hvidvinget Måge, Hanstholm, 6. marts 2016. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

I 2016 er der blevet observeret Hvidvinget Måge på fem lokaliteter, hvor der på to af lokaliteterne kun er tale om en enkelt observation. Det vurderes, at der har været tale om 16 forskellige individer.

Hanstholm Havn: I perioden 1/1-27/3 8 observationsdage. Der observeres kun én fugl for hver observationsdag 1/1, 2/1, 16/1, 20/1, 6/2, 7/2, 11/2 og 27/3. Det vurderes, at der for Hanstholm er tale om fem forskellige fugle i første halvår (PHJ JJ SA PHM EM m.fl.). I fire tilfælde er der sket aldersbestemmelse, og der er her tale om 3 2K og 1 3K.

Hirtshals Havn: I første halvår i perioden 1/1-2/5 er der 21 observationsdage af vurderet min. 4 fugle (KUP AØ

MCH HEN m.fl.). Der er sket aldersbestemmelse til 2 2K og 2 3K.

Fra andet halvår er der i perioden 16/11-31/12 13 observationsdage, hvor det vurderes, at der observeres fire forskellige fugle (JSP JPM BHJ LPA m.fl.). Aldersbestemmelsen er 2 1K og 2 2K.

Skagen (Nordstrand, Grenen og Skagen Havn): 28/1 1 2K (JOK) og 11/5 1 3K (KNP JHC GBL LFR m.fl.).

Søengene nord for Ulvedybet: 9/5 1 2K (RSN).

Vildsund: 17/1 1 2K (ASJ JEPK).

De to sidstnævnte observationer er temmeligt usædvanlige, da der er tale om observationer inde i landet.

Gråmåge *Larus hyperboreus*

Når de umiddelbare gengangere fjernes fra materialet (sammenfaldende observationer på samme dato på samme lokalitet), så er der observation af 196 fugle. Ved en gennemgang af materialet, hvor det undersøges nærmere, hvor mange fugle der har været på den enkelte lokalitet, og om der er fugle, der har opholdt sig i længere tid, så bliver vurderingen, at der har været ca. 68 forskellige Gråmåger i Nordjylland i 2016.

Skagen: Vurderet 32 forskellige fugle i løbet af året. I første halvår er der i perioden 3/1-30/5 68 observationsdage. På alle dage observeres en fugl undtagen 29/1 2 + 1 ad (ROC), 30/1 2 2K (NEJ), 31/1 1 2K + 1 4K (ASJ), 12/2 1 2K + 1 4K (ASJ), 14/2 1 2K + 1 5K (KNP), 19/2 1 2K + 1 5K (ROC) og 3/4 2 (ROC).

Andet halvår har 19 observationsdage i perioden 17/7-29/12, der alle er af enlige.

Hirtshals: Vurderet 12 forskellige. De observeres i perioderne 2/1-13/4 (21 observationsdage) og 31/10-30/12 (14 observationsdage), og i alle tilfælde drejer observation

nen sig om et enkelt individ. Undtaget er dog 2/1 2 (LPA) og 27/12 4 (2 1K, 2 2K) (GRØN).

Hanstholm/Roshage: 23 observationsdage i perioden 1/1-20/4 med sandsynligvis 8 forskellige. Alle observationer er af én fugl, undtagen 15/1 1 2K + 1 4K (HHN), 20/1 1 2K + 1 4K (HHN) og 6/2 2 2K (RSN). Aldersfordelingen er 5 2K, 2 4K og 1 imm.

I perioden 6/8-29/12 33 observationsdage af vurderet 13 forskellige. En enkelt dag observeres flere end én fugl, 25/12 1 1K + 1 2K (SGN).

Udenfor disse tre lokaliteter er der følgende observationer af 11 forskellige fugle: 1/1 1 3K Grønnestrand (JFA), 11/2 1 2K Slettestrand (KEC), 23/3 1 2K Tranum Strand (NOH), 14/4 1 ad. Nørre Vorupør (ECB), 30/4+1/5 1 4K Ejstrup Strand (SR), 4/5 1 2K Ulvedybet (RSN), 13/8 1 Strandby (HHL), 9/11 1 1K Nørre Vorupør (MSJ), 1/12 1 1K Blokhush Strand (PR), 22-23/12 1 4K Tranum Strand (SGN) og 28/12 1 1K Ejstrup Strand (PHK).

Sum:196. 1. halvår 119, 2. halvår 77. Indsendere 98.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	34	42	20	20	3	-	3	6	10	15	13	30

Gråmåge, Hirtshals,
27. december 2016.
Foto: Lars Grøn.

Hættemåge *Chroicocephalus ridibundus*

Stormmåge *Larus canus*

Sildemåge *Larus fuscus*

Sølvmåge *Larus argentatus*

Svartbag *Larus marinus*

De fem mest almindelige mågearter i behandles samlet i forhold til ynglefund. Atlas-projektet har i 2016 givet en del oplysninger om udbredelsen af måger i landsdelen. Der er dog også kommet en lang række ynglefugleobser-

vationer ind via DOFbasen. Der kan på grund af materialets størrelse og sammensætning med få optællinger af reder/rugende fugle ikke gives bud på bestandsstørrelser.

	Atlasprojektet 2016	DOFbasen 2016
Hættemåge	18 sikre kvadrater 0 sandsynlige kvadrater 6 mulige kvadrater Registeret jævnt i hele regionen, dog undtagen det centrale Vendsyssel	Der er optælling på en lang række ynglelokaliteter. Alle lokaliteter med over 500 ynglefugle nævnes: 19/5 5000 Hirsholm (JG BHJ), 1/5 2930 Ørum Sø (HHN), 2/6 2085 Lille Vildmose (HAC), 30/4 1310 Vilsted Sø (HHN), 27/3 500 Fyrkat Engsø (CSS) og 2/5 500 Søndre Mose, Viborg (VL). Herudover er der en totaltælling for Vejlerne med 3472 par (HHN) og Agger Tange 819 par (HHN).
Stormmåge	13 sikre kvadrater 1 sandsynligt kvadrat 4 mulige kvadrater Især registreret ved Limfjorden, Mariager Fjord, østkysten samt en del indlandsfund især i Himmerland	En række mindre ynglelokaliteter er optalt – antal ynglefugle: Bygholm Vejle 6 (PHM), Hirsholm 50 (JG BHJ), Aalborg 8 (MLU), Nørresundby 3 (HEN), Kogleaks 4 (HK) og Agger Tange 12 (PHM) samt Gøttrup 1 par (TN).
Sildemåge	3 sikre kvadrater 2 sandsynlige kvadrater 0 mulige kvadrater Registreret omkring Limfjorden og på Hirsholmene	19/5 bliver der på Hirsholmene optalt 500 på Hirsholm, 50 på Græsholm og 3 på Tyvholm (JG BHJ).
Sølvmåge	10 sikre kvadrater 3 sandsynlige kvadrater 3 mulige kvadrater Især registreret ved Limfjorden, østkysten, Læsø og Mariager Fjord	Største yngleforekomst registreres på Hirsholmene. Ved registrering 19/5 bliver der observeret 10.000 på Græsholm, 120 på Tyvholm, 60 på Kølpen, 20 på Hirsholm (JG BHJ). Herudover er der af større yngleforekomster 385 par Arup Vejle (HHN) og Mariager Fjord 450 ynglefugle (JG AHO). I Skagen Havn blev der i maj prikket æg på 227 reder. Det vurderes, at den samlede bestand i havnen er på 300 par (EC).
Svartbag	5 sikre kvadrater 1 sandsynligt kvadrat 0 mulige kvadrater Registreret især ved Limfjorden, østkysten og Læsø	Største yngleforekomst registreres på Hirsholmene. Ved registrering 19/5 bliver der observeret 1500 på Græsholm, 190 på Kølpen og 15 på Tyvholm (JG BHJ).

Yngleoplysninger fra Atlasprojektet og DOFbasen om Hættemåge, Stormmåge, Sildemåge, Sølvmåge og Svartbag 2016.

Dværgterne *Sterna albifrons*

Summen er lavere end sidste år. De første kommer som vanligt omkring månedsskiftet april-maj med første 30/4 1 Grenen (ROC) og 2 Agger Tange (SVP). På strækningen Voerså-Hals tælles mindst 22 ynglepar (PR HAC MLU RWR SØP), og det er også her, at de fleste observationer gøres. Herudover er der ikke indrapporteret ynglepar.

Sum: 411. 1. halvår 198, 2. halvår 213. Indsendere 64.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	4	145	49	111	102	-	-	-	-

Der foreligger dog enkelte observationer fra Læsø og Agger Tange, hvorfra der i tidligere år er indrapporteret ynglepar, således disse maksimumstal: 11/5 10 Stokken, Læsø (PR) og 17/5 4 Agger Tange syd (JJP). Sidste er fra Læsø: 31/8 3 fou. Danzigmand (EB).

Rovterne *Sterna caspia*

Vel fem eksemplarer iagttaget. Første ses i Skagen og bliver set af mange, da den 16/5 trækker forbi Nordstrand og Grenen (mange inds.). Fra 21-29/6 ses Rov-

terne på Bygholm Vejle, flest 21/6 med 3 ex. (MON SKS CSS HHN m.fl.). Herefter blot 1/8 1 Arup Vejle (KIRN).

Hvidvinget Terne *Chlidonias leucopterus*

3-6 eksemplarer iagttaget, og et par har foretaget to yngleforsøg. Første er 8/5 3 trækkende Ø Bulbjerg (EM HHN). Så skal vi frem til 2/6 1 Lille Vildmose (HAC CSJ NB). Fra 6/6 til 11/7 ses et par gøre yngleforsøg to gange i Nørreådal, først i Vejrum Sø, hvor reden bliver over-

svømmet, dernæst i Viskum, hvor reden også oversvømmes og opgives (TRK TBR LM KBN og 72 andre indsendere). Sidste observation er 11/7 Viskum (ST). Der henvises til artikel om yngleforsøget.

Hvidvinget Terne, Bulbjerg, 8. maj 2016. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

Sortterne *Chlidonias niger*

Første fugle ses 30/4 6 Kogleaks (HHN). Som vanligt er langt de fleste observationer fra den nordlige del af Østlige Vejler, hvor 27 par gør yngleforsøg i Kogleaks. Der kommer dog ikke unger på vingerne. Det største antal herfra er 2/7 53 (HHN). Udover forekomsten i Vejlerne er der følgende fund (med 1 ex. hvis ikke andet er nævnt): 13/5 3 Lille Vildmose (SAR), 20/5 Fyrkat Engsø (BBM), 22/5 Lille Vildmose (BKR TL), 29/5 Lille Vildmose (JEJ),

17-18/6 Kølsen-Skals Engsø (JJM m.fl.), 13/7 Tranesterne (MHH), 2/8 Gerå Enge og Strand (HAC), 7/8 Agger Tange (flere inds.), 14-15/8 Aså Enge og Havn (SØP), 28/8 2 Jordbro Engsø (AO) og 3/9 2 Søndersø, Viborg (LN). Det kunne være spændende, om Lille Vildmose eller nogle af de nye engsøer kunne være interessante som kommende ynglesteder for Sortterne.

Fjordterne *Sterna hirundo*

Kun yngleførekomster behandles. Antal ynglepar: Nørhalne Grusgrav 2 (PR m.fl.), Fyrkat Engsø muligt ynglepar (KNI m.fl.), Østlige Vejler 55 (HHN m.fl.), Vestlige

Vejler 14 (HHN m.fl.), Hanstholm Havn 7 ynglefugle, flere juv. (LFR).

Fjordterne, Østerild Fjord, 6. august 2016. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Havterne *Sterna paradisaea*

Kun yngleforekomster behandles. Antal ynglepar meldt fra Vendsyssel østkyst fra nord til syd: Jerup Strand 2 (MCH m.fl.), Frederikshavn Havn 6 (JG), sandrevle ved Voerså 204 (PR), Søra Strandenge 300 (SØP), Aså Enge og Havn 125 (SØP), Gerå Enge og Strand 140 (HAC), Hou

Nordstrand 4 (HAC), Hou Sydstrand 2 (HAC) og Nordmandshage 10 (PR). Dertil kommer følgende ynglepar: Østlige Vejler 37 (HHN m.fl.), Feggeklit 4 (PSC) og Agger Tange 10 (HHN PHM). Flere af disse yngletal er meget høje – måske rekordstore.

Havternestudier, Sebbesund, 5. juli 2016. Foto: Albert Steen-Hansen.

Splitterne *Sterna sandvicensis*

Kun yngleforekomster behandles. Der synes kun at være to kolonier: Hirsholm 3000 ynglefugle (JG m.fl.) og Agger

Tange-kolonien bedømt til henholdsvis 30/5 200 ynglefugle (PHM) og 23/6 42 par (HHN).

Et på mange måder fantastisk rovfugleår. For flere arter er der tale om imponerende totaler og der er rekordstore trækforekomster ved Skagen af Sort og Rød Glente, Steppenhøg, Rørhøg og Blå Kærhøg. Af sjældne arter bemærkes Blå Glente og hele tre Ørnevåger. Hos ynglefuglene er bestanden af Rød Glente rekordstor og omsider er et nyt par Kongeørne etableret. Men ellers var 2016 et dramatisk år for Kongeørn. Læs både om glenterne og kongeørneåret i specialartikler. Men mest af alt huskes nok gigantforekomsten sidst i juni af 34 Gåsegribbe, en begivenhed, der også har sit eget afsnit foran i bogen.

Oversigten over rovfugletrækket ved Skagen er udarbejdet af Knud Pedersen. Her behandles falkene sammen med de "egentlige rovfugle", men selve artsbehandlingen findes på falkenes "nye plads". Imponerende 26.618 observationer af rovfugle for 2016 er tastet i DOFbasen!

Rovfugletrækket ved Skagen i foråret 2016 fordelt på måneder, samt totalen, største dag(e) og mediandato for de enkelte arter.

	Marts	April	Maj	Juni	Total	Største dag	Median-dato
Hvæpsevåge	0	0	564	954	1518	4/6 (309)	2/6
Blå Glente	0	0	0	1	1		
Sort Glente	1	9	44	10	64	8/5 (6)	9/5
Rød Glente	36	65	114	79	294	7/6 (21)	10/5
Havørn	11	6	32	18	67	9/5 og 7/6 (4)	9/5
Rørhøg	7	108	388	116	619	31/5 (45)	11/5
Blå Kærhøg	10	198	256	16	480	30/4 (32)	2/5
Hedehøg	0	1	24	5	30	8/5 (6)	11/5
Steppehøg	0	23	68	4	95	8/5 (10)	7/5
Spurvehøg	203	1052	1192	302	2749	2/5 (102)	2/5
Duehøg	10	3	3	1	17	26/3 (2)	28/3
Musvåge	1001	680	1566	633	3880	5/6 (164)	4/5
Ørnevåge	0	0	0	1	1		
Fjeldvåge	15	97	244	22	378	12/5 (40)	7/5
Lille Skrigeørn	0	0	1	1	2		
Kongeørn	0	1	2	1	4	9/5 og 6/6 (2)	
Fiskeørn	1	103	250	30	384	8/5 (24)	9/5
Tårnfalk	17	214	1178	278	1687	8/5 (223)	11/5
Lærkefalk	0	17	295	66	378	11/5 (45)	12/5
Aftenfalk	0	0	31	6	37	8/5 (9)	10/5
Dværgfalk	3	91	315	5	414	6/5 (44)	8/5
Vandrefalk	10	50	141	0	201	4/5 (17)	5/5
Sum	1325	2718	6708	2548	13299		

Steppehøg 2K han,
Nordstrand,
29. april 2016.
Foto: Knud Pedersen.

Statistik:

Træktallene fra Skagen 2016 sammenlignes i disse tabeller med tiårs-gennemsnittet for årene 2006-15.

Alle arter samlet

Alle arter +17%

2016 over gennemsnit (>10% afvigelse)

Hvæpsevåge +76%
Sort Glente +42%
Rød Glente +61%
Havørn +34%

Rørhøg +84%
Blå Kærhøg +111%
Hedehøg +30%
Steppehøg +459%
Fiskeørn +39%
Tårnfalk +133%
Lærkefalk +74%
Aftenfalk +118%
Dværgfalk +57%
Vandrefalk +56%

2016 tæt på gennemsnit (<10% afvigelse)

Spurvehøg +5%
Fjeldvåge -2%

2016 under gennemsnit (>10% afvigelse)

Duehøg -59%
Musvåge -22%

Spurvehøg, Skagen, 10. april 2016. Foto: Knud Pedersen.

Art / År	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Gns.
Hvepsevåge	512	1082	1871	899	277	614	668	1084	1049	134	1518	819
Blå Glente	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	-
Sort Glente	40	40	59	38	39	54	52	54	40	34	64	45
Rød Glente	104	169	267	195	136	209	174	252	171	157	294	183
Havørn	40	45	93	63	27	55	30	72	44	28	67	50
Slangeørn	1	1	2	0	0	1	0	1	0	0	0	-
Rørhøg	416	248	483	417	351	395	291	284	280	195	619	336
Blå Kærhøg	307	143	339	328	139	158	356	169	187	152	480	228
Hedehøg	30	23	50	25	10	36	10	15	17	11	30	23
Steppehøg	13	1	12	9	5	26	44	31	22	5	95	17
Spurvehøg	2510	2549	3736	3134	2827	2387	3120	1427	1957	2563	2749	2621
Duehøg	39	21	26	81	56	39	42	36	39	30	17	41
Musvåge	5963	5060	7670	4083	5204	7356	5081	4343	2599	2213	3880	4957
Ørnevåge	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1	-
Fjeldvåge	387	242	882	323	205	377	592	254	414	161	378	384
Lille Skrigeørn	1	1	3	1	1	2	2	4	1	0	2	2
Stor Skrigeørn	0	1	4	1	0	3	0	0	0	0	0	-
Dværgørn	0	1	0	0	0	1	1	1	2	0	0	-
Kongeørn	3	0	4	1	3	5	2	0	5	1	4	2
Høgeørn	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	-
Steppeørn	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	-
Kejserørn	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-
Fiskeørn	229	211	434	301	238	336	307	172	393	150	384	277
Lille Tårnfalk	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-
Tårnfalk	877	487	1038	721	322	827	1216	357	911	495	1687	725
Lærkefalk	358	198	330	182	113	215	248	196	253	81	378	217
Aftenfalk	8	5	63	7	1	43	20	2	14	3	37	17
Dværgfalk	299	182	367	296	223	267	374	150	281	187	414	263
Jagtfalk	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	-
Vandrefalk	87	83	140	124	98	185	194	96	150	129	201	129
I alt	12222	10789	17864	11227	10274	13593	12825	9002	8830	6729	13299	11336

Sum af rovfugletræk ved Skagen i forårene 2006-2016, med gennemsnit (Gns.) for årene 2006-15.

Fiskeørn *Pandion haliaëtus*

En meget høj årssum, hvilket primært skyldes et meget stort forårstræk. Der er således tale om det næststørste forår ved Skagen set over den seneste 10-års periode. Forekomsten i andet halvår er af mere normalt omfang. Det nordjyske ynglepar får hele tre unger på vingerne. Årets første Fiskeørne ses 23/3 1 Mers (JGH), 28/3 1 Flyndersø (AO) og 28/3 1 Vandplasken (PHP), inden den første dukker op ved Skagen 29/3 (KNP m.fl.).

Første store dag ved Skagen er 17/4 med 15 trækkende (GBL ROC m.fl.), fulgt af 27/4 med 12 fugle (KMO GRØN m.fl.). Ellers er det usædvanligt nok først i maj, at hovedtrækket ses. I perioden 6-12/5 ses dagligt mange Fiskeørne, og max. nås 8/5 med 24 trækkende (flere inds.). Resten af måneden ses arten dagligt og ofte i pæne antal med en ny top 26/5 med ca. 19 fugle (mange inds.) og så sent som 1/6 ses 7 (KMO KNP m.fl.).

Fra andre lokaliteter kommer en række observationer af primært 1-2 fugle, dog med følgende undtagelser: 13/4 4-5 Hærup Sø (KBN), 7/5 4 og 8/5 8 Liver Ås udløb (AØ), 8/5 8 og 9/5 7 Bulbjerg (EM HRC SUB HHN JC CDC). Fra arts-koordinator Leif Novrup meldes følgende ved-

Sum: 794. 1. halvår 609, 2. halvår 185. Indsendere 234.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	
	-	-	-	4	177	365	63	24	88	61	12	-	-
Skagen	-	-	-	1	103	250	30	2	2	2	-	-	-

rørende det nordjyske ynglepar i Flyndersø-området:

Ved den gamle rede i Estvadgård Plantage kom begge samme dag til reden – nemlig den 28. marts. Pænt tidligt! Hunnen begyndte at ruge midt i april og den 26. maj var der kommet unger. Den 3. juni så jeg hunnen fodre en unge der stak hoved og hals op. Den 18. juni så jeg for første gang hele tre unger, der blev fodret. De var nu 3 uger gamle. Den 5. juli stod alle tre unger og øvede vingerne og den 17. juli kunne de alle tre flyve fra reden. Efter 3 år hvor det gik galt, lykkedes det endeligt igen at få unger på vingerne. Og så hele tre! Dejligt! Der blev igen i år registreret fem par ynglende Fiskeørne med rede i Danmark, og der kom mindst seks unger på vingerne. To på Sjælland og fire i Jylland. Ganske godt!

Forekomsten i andet halvår er af præcis samme størrelse som sidste år. Som vanligt en lang række spredte fund af enkeltfugle. Ud over yngleområdet foreligger følgende fund af mere end to fugle – 22/8 4 Kølsen/Skals Engsø (KAL) og 27/8 4 Kytterne/Østerkær Enge (JJ KHK).

Året slutter med flere halvsene fund, 15/10 Harboslette og Nors Sø (LIFO KL TBR), 14-16/10 Koholm Å ved Flyndersø (AO SR JLJ) og 16/10 Ølands Vejle (KHP).

Blå Glente *Eleanus caeruleus*

Et fund er godkendt af SU som det femte nordjyske –

alle fra Skagen, 10/6 1 2K+ trækforsøgende (MJH KNP).

Blå Glente, Skagen, 10. juni 2016.
Foto: Jørgen Kabel.

Hvepsevåge hun, Skagen, 2. juni 2016. Foto: Knud Pedersen.

En stor årssum hvilket især skyldes det største forårs-træk ved Skagen siden 2008. Ca. 75% af de indtastede observationer stammer således fra Skagen.

De første ses som sidste år relativ tidligt, 5/5 1 Lille Vildmose (CB), 6/5 1 Børglum Kloster Skov (JTN), 7/5 1 Klarup (TC) og samme dag første ved Skagen (CHJ). Vi skal dog hen til de sidste dage i maj, før større antal ses ved Skagen. Således 26/5 53 og 27/5 39 (KMO GRØN og mange andre). Fra 29/5 med 118 (KMO m.fl.) går det for alvor løs, og frem til og med 7/6 ses næsten dagligt mere end 100 fugle. Flest noteres 4/6 med 309 (mange indsendere). Samlet noteres i maj og juni 1518 Hvepsevåger, og vi skal tilbage til 2008 med 1871 fugle for at

finde et større år!

Fra andre lokaliteter skal nævnes følgende observationer af trækkende fugle, der i den grad viser koncentrationen omkring Skagen: 2/6 6 Rebild (AHO), 3/6 5 Støvring (TSE) og 5/6 7 Dronninglund Storskov (SØP).

Arten er i Atlas-basen i projektets første tre år registreret som sikkert eller sandsynligt ynglende i 29 kvadrater. De 19 i Vendsyssel, 6 i Himmerland samt tre fra Viborg/Skive-området.

Ultimo juli ses som ofte før en del fugle ved Skagen. De største dage er 21/7 29 (EC NEJ), 22/7 30 (NEJ) og 24/7 25 (EC). Året slutter med 20/9 1 Hadsund og 23/9 1 Tofte Skov (AHO).

Sum: 2059. 1. halvår 1672, 2. halvår 271. Indsendere 133.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	625	1047	217	42	12	-	-	-
Skagen	-	-	-	-	564	954	173	7	-	-	-	-

Gåsegrib *Gyps fulvus*

En helt exceptionel forekomst med hele 34 fugle i dagene 24-28/6. Fuglene blev først set nær Lindenberg, og endte dagen ved Dall Hede nær Ferslev efter at have rundet Aalborg (Carsten Bohn Søndergaard og Lars Juel Nielsen). Herfra fløj de til et område mellem Års og Ålestrup

(Vesterris/Kællingtand), hvor de blev set indtil morgenen 28/6. Fuglene blev set af flere hundrede tilrejsende. Gåsegrib er tidligere blot iagttaget i Nordjylland i 1985 og 2013. Læs artiklen om hele begivenheden andetsteds i denne bog.

Lille Skrigeørn *Aquila pomarina*

Efter et år uden skrigeørne i 2015 ses 3-4 fugle i år, 9/5 1 3K Skagen (mange inds.), 12/5 1 ad. NØ Aalborg (SSC

ALM GRØN), 1/6 1 2K Lodskovvad (PMA) og måske samme 2/6 1 2K Hulsig Hede (JOK).

Lille Skrigeørn, Skagen, 9. maj 2016. Foto: Jørgen Kabel.

Lille Skrigeørn, Hulsig Hede, 2. juni 2016. Foto: Jørgen Kabel.

Kongeørn *Aquila chrysaetos*

2016 bliver omsider året, hvor der sker en udvikling omkring den lokale nordjyske – og danske – bestand af Kongeørne. Men måske bliver det alligevel et år, hvor Kongeørnen trak lidt flere overskrifter, end man kunne have ønsket – læs om dette i artikel andetsteds i årbogen.

Året byder som sidste år på tre ynglepar, der i alt fik tre unger. Men ikke på de forventede lokaliteter, idet et nyt par yngler for første gang.

Udover iagttagelser af fugle i foråret ved Skagen drejer stort set alle andre fund sig om fugle set i relation til ynglepladserne. Det har året igennem været muligt at følge to unger, forsynet med GPS i 2015, på internettet via <http://macroecology.ku.dk/research/conservation/goldeneagle/>

Hals Nørreskov (JTN HAC):

Parret ses i skoven gennem hele året og får i år to unger, hvoraf dog kun den ene kommer på vingerne. Denne ringmærkes 2/6 (JTN). Ungen bliver i området året ud.

Tofte Skov (TC ATL HAC):

I hele året ses kun en fugl over redeområdet. Meget tyder desværre på, at den anden fugl er forsvundet. Tidsmæssigt er det sammenfaldende med fundet af den døde ørn ved Lindemborg Å. Fra foråret ses i området et nyt ørnepar, som er de samme som i vintermånederne udfordrede parret i Høstemark og efterfølgende i en periode opholder sig i Mellemområdet. Fuglene er 3K og anslået 6K. Det bliver spændende at følge dem i det kommende år.

Høstemark Skov (FA TL JTN):

Parret var i vintermånederne udfordret af et nyt, yngre par, der dog fortrak og for 14. år i træk får det gamle par en unge i skoven. Ungen ringmærkes og forsynes som den eneste i år med GPS 13/6. Desværre findes ungen død i skoven 25/8, uden at den på noget tidspunkt har forladt området. Dødsårsagen viser sig at være en luftvejsinfektion.

Store Vildmose (JTN EFJ PR m.fl.):

Som det tegnede til i 2015 lykkedes det for det nye par at yngle i år med det resultat, at én unge kom på vingerne. Det skete på trods af, at forældrefuglene begge blot er 4K-fugle. Inden da udspillede der sig dog en dramatisk kamp, hvor en indtrængende hun blev dræbt. Parrets unge blev ringmærket 13/6 og forlod reden 7-10/7. Desværre kom ungen i det tidlige efterår galt afsted og fik nogle skader i vingerne. Ved årsskiftet klarer den sig dog fortsat og opholder sig i området.

Skagen:

Her ses foråret igennem nok fire forskellige fugle, 7-8/4 1 3-5K (LPA LKJ), 5-9/5 og 16-26/5 1 2K (mange indsendere), 9/5-6/6 1 2K (med GPS-sender) (mange inds.). Denne fugl må givet være fuglen fra Hals Nørreskov (2015), idet denne GPS-sender ikke virker og iagttagelserne stemmer ikke med positioner for de to ørne, som sender løbende (Høstemark og Tofte Skov). Blandt andet har denne fugl været ude at vende ved Grenen mindst tre gange, hvilket ingen af de andre fugle har været. Endelig ses en ny 2K-fugl 5-6/6 (KNP m.fl.).

GPS-ørne:

I 2015 blev tre ørne forsynet med GPS. Desværre sendte den ene kun kortvarigt – ungen fra Hals Nørreskov. Til gengæld har det igennem året været muligt at følge de to andre fra Høstemark og Tofte Skove løbende. Læs mere om dette i artiklen om Kongeørne andetsteds i denne bog.

Øvrige iagttagelser:

Udover ovennævnte foreligger fra landsdelen et forholds-

Sum: 883. 1. halvår 541, 2. halvår 342. Indsendere 225.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	65	98	94	90	89	106	83	58	63	50	44	44

Rørhøg *Circus aeruginosus*

For Rørhøg omtales som udgangspunkt blot yngleforekomsten. Dog skal det nævnes, at forekomsten ved Skagen med 619 fugle er den største nogensinde. Om ynglefuglene er der at sige, at der er registreret ca. 75-80 par i 2016, hvilket er noget lavere end i 2015. I Vejlerne op-tælles 45 par (HHN) (40 par i 2015 – fejlagtigt opgivet til 30 par i Nordjyllands Fugle 2015). I Lille Vildmose er be-standen opgjort til 6-8 par og altså en vigende bestand de seneste par år. Fordelingen af øvrige ynglepar på om-råder er Vendsyssel 10-12 par, Østhimmerland (uden for Lille Vildmose) 3 par, Vesthimmerland 3 par, Thy (mi-nus Vejlerne) 2 par, Viborg/Skive-området 4-5 par og syd herfor 2 par. Hertil kommer en del rapporteringer,

vis begrænset antal iagttagelser, som nævnes her: 22/1 1 2K Attrup Dæmning (EFJ), 12/11 1 imm. Enge øst for Lindenberg (NRA OHG).

Enkelte observationer udenfor yngleområderne, hvortil der ikke foreligger angivelse af alder eller andre kom-mentarer, er ikke medtaget.

Sum-skemaet herunder giver på ingen måde udtryk for det reelle antal fugle, men viser blot i hvor høj grad ar-ten rapporteres.

der sikkert dækker over ynglepar, selv om det ikke di-rette fremgår af indrapporteringerne. Ynglesæsonen synes flere steder ikke at være særlig god, idet mange fugle forsvinder ret tidligt fra yngleområderne og ret få 1K-fugle ses. Materialet stiller blandt andet følgende spørgsmål: Yngler Rørhøg ikke ved Ulvedybets eller på Agger Tange? Arten er i øvrigt indtastet i alle måneder – februar undtaget.

Registreringer tastet i Atlas-projektet viser, at Rørhøg sandsynligvis er ret udbredt som ynglefugl i vores lands-del. Dog drejer hovedparten af indtastningerne sig ikke om sikre ynglefund.

Rørhøg han og hun bytteaflevering,
Lille Vildmose, 20. april 2016.
Foto: Mette Berg Hansen.

Blå Kærhøg, Lille Vildmose, 8. november 2016.
Foto: Jan Skriver.

Et stort år, som tilskrives mange fugle i foråret herunder en rekordstor forekomst ved Skagen. Forekomsten i andet halvår er af mere normalt omfang.

Også tallene fra vintermånederne januar til marts er højere end normalt, og fra denne periode skal nævnes (antal over fem): 6/1 6 Sønderlem Vig (AO), 6/1 7 og 3/2 7 Damfener, Store Vildmose (PR), 22/1 9 Skårup Odde (PHM) og 11/2 6 Helledi Enge, Store Vildmose (PR). Der er primært tale om fugle set i forbindelse med kollektiv overnatning.

Ved Skagen ses den første 18/3 (KNP m.fl.). Første større dag er 15/4 13 (KNP m.fl.), men det er omkring månedsskiftet april/maj, at det for alvor går løs med max. 30/4, hvor 32 ses (mange inds.). Den første tredjedel af maj ses mange trækkende fugle, og sidste større dag er 12/5 med ca. 14 fugle (KNP JHC m.fl.). Blå Kærhøg ses ind i juni med 1/6 9 (KMO m.fl.) og sidste fugle 4/6 (ROC KNP m.fl.). Samlet ses 480 fugle ved Skagen, hvilket er den hidtil største forekomst og skal ses i relation til et

gennemsnit for den forudgående tiårs-periode på 228. At både fugle og folk samles i Skagen ses af, at der uden for Skagen området ikke foreligger registreringer under forårstrækket af mere end to fugle/dag fra nogen lokalitet.

I sommermånederne ses en del spredte fugle. Mange af disse iagttagelser stammer fra Lille Vildmose, hvor der ses Blå Kærhøg på 12 datoer i perioden 5/6 til 9/8. Det er vanskeligt at sige, hvor mange forskellige fugle, det drejer sig om, men minimum 3-5 forskellige (mange inds.). Øvrige fra denne periode 16/6 1 hun Viskum (TRK), 2/7 1 hun Torup, Rebild (PR), 7/7 1 brun Skagen (ASJ) og første 1K 14/8 Nørreådal (LM TRK).

Fra resten af året foreligger som vanligt en lang række spredte fund med få større ansamlinger, alle fund af over fem fugle nævnes: 3/10 5-6 Lille Vildmose (HAC), 3/10 17 og 7/10 12 til kollektiv overnatning i Selbjerg Vejle (PHM), 9/10 6 Kærup Holme (HAC JLA CR) og 26/11 6 Lille Vildmose (HAC AR ESA VFL ATL).

Sum: 1624. 1. halvår 1035, 2. halvår 589. Indsendere 274.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Lille Vildmose – sum	191	157	164	200	298	25	4	13	108	247	135	82
Skagen	18	13	26	14	5	2	2	5	22	64	40	28
	5	-	10	198	256	16	1	1	12	9	9	3

Steppehøg *Circus macrourus*

En klar nordjysk rekord – og ikke mindst en markant rekord for Skagen, hvor der ses flere end dobbelt så mange som den tidligere rekord. Se special-artikel om forekomsten ved Skagen andetsteds i denne bog.

Årets første er som vanligt en adult han, der ses ved Kongenshus Mindepark (Tove M. Nielsen via ROC). De første fugle dukker op ved Skagen 11/4 2 (ad. han + 2K hun) (KNP LPA KK EC). Fra månedsskiftet april/maj ses Steppehøg dagligt i flere eksemplarer og i første halvdel af maj nærmest eksploderer trækket, hvis man kan tale om det, når det drejer sig om en trods alt relativt fåtallig art. Dagsmax nås 8/5 med 10 fugle, et antal man for blot få år siden ville anse for fuldstændigt utopisk. Maj måned ud ses Steppehøg næsten dagligt frem til den sidste 3/6 (ROC KNP KK). En total på 95 er imponerende!

Skønt væsentligt færre, afspejler den store forekomst sig også i den øvrige landsdel med følgende fine række

af observationer, 22/4 1 2K Ø (stednavn) (LM TRK) og 1 2K han Lille Vildmose (Flemming Bornholdt via TL/HAC), 30/4 1 2K Hirtshals Fyr (AØ PHP), 1/5 og 2/5 1 2K Lille Vildmose (HAC JLA SSC GSS), 6/5 1 ad. hun og 8/5 1 2K Liver Ås munding (AØ), 7/5 1 2K og 8/5 1 ad. hun + 2 2K Bulbjerg (EM HHN HRC SUB m.fl.), 8/5 1 2K Klitmøller (JJA), 8/5 1 usp. Ejstrup Strand (PHK via RSN) og 12/5 1 ad. han Tversted Rimmer (CP).

Forekomsten i andet halvår står ikke mål med det store influx året før, men rummer dog følgende observationer, fra Lille Vildmose 5-14/8 1 ad. han (flere inds.), 6/9 1 hun (GRØN) og 22/9 1 ad. han (TN). Desuden 9/9 1 1K Vandet Klitplantage (JJA), 9/10 1 1K Vesløs Vejle (HRC) samt fra Skagen 27/8 1 ad. hun Grenen (EC), 16-17/9 og 28/9 1 1K Grenen (ROC EC LPA KK KL) og 20-29/10 1 1K (mange indsendere). Denne udgør det hidtil seneste nordjyske fund.

Sum: 130. 1. halvår 114, 2. halvår 16. Indsendere 133.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	30	80	4	-	6	7	3	-	-
Skagen	-	-	-	23	68	4	-	1	1	1	-	-

Hedehøg *Circus pygargus*

En høj årssum, vi skal tilbage til 2008 for at finde et større år. Forekomsten ved Skagen i foråret den højeste i fem år. Årets første ses ved Skagen, 30/4 1 hun Nordstrand (KNP KMO m.fl.), i perioden 7-12/5 er der daglige observationer af flere fugle med flest 7/5 3-4 og 8/5 6 (mange indsendere). Det er mange år siden, at der senest har været så mange på en dag! I perioden 25/5 til 5/6 er der også næsten daglige observationer. Sidste fugl bliver 11/6 1 han Grenen (ROC) og 1 hun Hulsig Hede (MER).

At årssummen er så høj skyldes endvidere ikke mindst en lang række observationer i den øvrige landsdel, som alle nævnes her: 4/5 1 2K han Viskum (TBR LM SA), 7/5 1 2K han Bulbjerg (POHP) og 1 2K Haldager Vejle (PHK via RSN), 8/5 1 ad. han Sulbæk (PMA) og 1 hun

Sum: 62. 1. halvår 56, 2. halvår 6. Indsendere 87.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Skagen	-	-	-	1	48	7	5	1	-	-	-	-

Duehøg *Accipiter gentilis*

Blot yngleforekomster behandles. Hoveddelen af disse er JTNs årlige rapport: *Duehøgebestanden i det 2417 km² store undersøgelsesområde Vendsyssel har nu siden 2012 haft en stigende tendens igen. Bestanden er vokset fra 32 par i 2012 til 43 par i 2015, en stigning på 34,4%. I 2016 46, en stigning på 7% i forhold til 2015.*

6 par lagde måske æg, de øvrige 40 lagde mindst et æg (gennemsnitlig 3,00 æg/kuld). Æglægningen var i 2016 tidlig og med lille spredning. Dette skyldes den milde vinter og et tidligt forår. Der blev i 2016 produceret 75 udføjne unger (71 ringmærket, der er i perioden 1979-2016 mærket i alt 3083 redeunger) – dette giver en gennemsnitlig ungeproduktion på 1,63 juv./par og 2,42 juv./par med mindst 1 juv. 32,6% af yngleforsøgene mislykkedes i 2015.

To redebevoksninger (incl. redetræ) blev skovet i yngletiden

Sum: 232. 1. halvår 151, 2. halvår 81. Indsendere 101.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Skagen - sum	17	11	57	34	19	13	19	26	24	28	20	11

Havørn *Haliaeetus albicilla*

Endnu et år med stor rapportering og nu hele fire par i det nordjyske område. Vejlerne står ikke for så markant en del af indrapporteringerne i år. De kommer snarere fra et stort antal spredte lokaliteter. Især fra årets første måneder foreligger en lang række iagttagelser spredt over landsdelen af 1-3 fugle. Største tælling i denne periode er 3/1 4 Agger Tange (FRO m.fl.), 3/2 4 Nordmandshage (RWR), 26/3 og 2/4 4 Tofte Sø (HAC MHR TC m.fl.) samt 8/4 5 Høstemark (TN). Ved Skagen ses trækforsøgende fugle allerede fra 3/3 (ROC KNP). Mens april byder på få fugle, er forekomsten i maj og juni flot. De største dage er 9/5 og 7/6 med fire fugle (mange inds.). Sidste forårsfugle ved Skagen ses 13/6 2 (JPIP KNP ROC)

Slettestrand (IZN), 9/5 1 2K Ejstrup Strand (RSN ALM) og 2 (han og hun) Agger Tange (JJA m.fl.), 11/5 1 2K Gerå (HAC), 12/5 1 ad. hun Gårdbo Sø (LAM), 12-13/5 1 ad. han Læsø (Sønder Nyland, Syrsig, Syrodde) (PR), 21/5 1 brun Lille Vildmose (ATL), 22/5 1 ad. hun Ølands Vejle (BKR), 25/5 1 2K hun Binslev (SWJ) og 1 2K han Nordmandshage og Gerå (samme fugl) (PR), 30/5 1 ad. hun Rubjerg Knude (AØ) og 1 ad. hun Lille Vildmose (HAC) samt 31/5 1 2K han Tømmerby Fjord (HRC).

Fra andet halvår blot 30/7 1 2K han Råbjerg Hede (PHP) samt fra Agger Tange fem dage med Hedehøg 8/7-5/8 – nok 3-4 fugle (JVI KW SVP IBJ TRK ASF). Endelig skal det nævnes, at der i kategorien Hede/Steppehøg er indrapporteret 14 fugle, de fleste fra foråret i Skagen.

og i yderligere to bevoksninger var der skovning i redebevoksningen. Alle 4 resulterede i 0 unger.

Udover disse er der en flot rapportering med fem par fra Rold Skov-området (AHO TN CSS JLI), to par i området Støvring/Suldrup (TSE), et fra Østhimmerland (TN) og nok to par i områdets sydlige del – Nørreådalens/Ø/Hjerminde Skov (TBR TRK SSL). Fra Atlas-projektet skal nævnes, at arten desuden er indtastet som ynglende i Hanherred, i Sydthy og på Salling. Endelig skal nævnes en modig fugl, der angreb gribbene ved Kællingtand/Vesterris, som er indrapporteret af mange. Trods de mange ynglefund er antallet i sumskemaet lavere end i 2015. Det skyldes, at fugle fra JTNs undersøgelser ikke indgår her samt meget få fugle ved Skagen i foråret.

samt 14/6 3 Hulsig Hede (KNP). Årssummen på 67 i Skagen er noget over gennemsnittet for de foregående ti år på 50! Fra forårsperioden skal i øvrigt nævnes 17/4 4 Hærrup Sø (KBN) og 1/5 6 Tofte Sø (TC m.fl.).

De to kendte nordjyske ynglepar i Østerild Klitplantage og Tofte Skov får henholdsvis en og to unger på vingerne. Et nyt par i områdets sydvestlige del ved Estvadgårds Plantage får en unge. Endelig er der et par på en ikke nærmere angiven lokalitet i Sydthy. Familierne i Vejlerne og Lille Vildmose rapporteres en del. Ellers er forekomsten i andet halvår også spredt over hele landsdelen. Eneste rapporteringer af mere end tre fugle er 18/9 4 Agger Tange (JGR) og 29/12 7 Tofte Sø (HAC CR JLA)

Sum: 1697. 1. halvår 879, 2. halvår 818. Indsendere 323.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	152	164	153	130	186	89	81	111	219	167	134	106
Vejlerne – sum	15	24	31	20	30	11	15	18	52	52	34	41
Lille Vildmose - sum	19	13	23	36	28	24	22	27	17	10	13	15
Skagen	1	1	11	6	32	18	-	-	1	-	-	-

Rød Glente *Milvus milvus*

Årssummen er rekordhøj, hvilket skal ses i sammenhæng med en markant stigning i antallet af ynglepar samt en rekordstor forekomst ved Skagen i foråret. I januar og februar ses en del spredte fugle i landsdelen. Allerede i marts fra 9/3 (KEJ ASJ KNP) ses Rød Glente ved Skagen og allerede 30/3 ses 12 fugle (KNP m.fl.). April forløber med daglige observationer af op til 7-8 fugle. På samme måde i maj med op til 13 fugle/dag, men overraskende nok skal vi ind i juni for at finde forårets største dag, 7/6 21 (mange indsendere). I alt noteres ved Skagen 294, hvilket slår rekorden på 252 fra 2013. Største forekomster fra andre lokaliteter i foråret er 26/3 4 Tindbæk (TBR) og 2/4 5 Dronninglund Storskov (SØP). Antallet af ynglepar i Nordjylland sætter som sagt rekord. JTN melder fra "sit" område: *Vendsyssel 27 par (+1-*

3 mulige par med ukendt resultat). Produktion: I alt 39 udfløjne unger (27 mærket), 40,1% 0-kuld. Kuldstørrelse 4 unger 1 par, 3: 7 par, 2: 6, 1: 2 og 0: 11. Gennemsnitlig 1,44 juv/par og gennemsnitlig 2,44 juv/par med mindst én juv. I Atlas er Rød Glente uden for Vendsyssel meldt sikkert ynglende i tre kvadrater i Himmerland. Se i øvrigt artikel om Rød Glente som nordjysk ynglefugl andetsteds i årbogen.
Fra sommeren skal nævnes 25/7 med hele 10 trækforsøgende fugle ved Skagen (EC KNP CHJ ASJ). Fra efteråret skal nævnes 6/8 5 Tårs (BKR), 23/8 7 Kastbjerg Ådal (BBM) og af de mange fugle, der er rapporteret i efteråret stammer enkelte fra kollektive overnatningspladser, således 28/9 til 8/10 op til 13 Hellum, Vendsyssel (BSL).

Sum: 1151. 1. halvår 836, 2. halvår 315. Indsendere 263.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	23	31	122	168	305	187	67	50	82	60	35	21
Skagen	-	-	36	65	114	79	17	3	1	-	-	-

Rød Glente, Skagen, 29. marts 2016.
Foto: Knud Pedersen.

Sort Glente 2K, Skagen,
7. juni 2016. Foto: Knud Pedersen.

Sort Glente *Milvus migrans*

Med baggrund i en rekordstor forekomst ved Skagen er der tale om en høj årssum. Året begynder med en meget tidlig fugl ved Skagen, 30/3 1 (KNP m.fl.) fulgt af andre tidligere fugle 6/4 2 og 7/4 1 (ROC LAM JPIP). Ellers ses ganske få i april, mens maj til gengæld byder på 44 med den store koncentration i begyndelsen af måneden, hvor Skagens-materialet har 6 fugle 8/5 (KNP m.fl.), mens andre her angiver 10-14 fugle (JLI MDH m.fl.). Den første uge af juni giver også

daglige observationer. Fra andre lokaliteter foreligger cirka ti observationer af enkeltfugle, primært i begyndelsen af maj foruden 7/5 2 Annerup (JLA) og 2-7/5 5 Bulbjerg-området (TRK SA AS HRC POHP) og 2/5 og 6/5 4 Klitmøller (JJA). Efter primo juni foreligger blot tre iagttagelser, 26/6 1 Sdr. Rubjerg (RSN MON m.fl.), 24/7 1 Hulsig Hede (JLI) og 7/8 1 Østerklit ved Tversted (SWJ).

Sum: 96. 1. halvår 94, 2. halvår 2. Indsendere 119.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	1	12	70	11	1	-	-	-	-
Skagen	-	-	1	9	44	10	1	1	-	-	-	-

Fjeldvåge *Buteo lagopus*

En flot total, hvilket skyldes mange fugle i årets første halvdel. Forårstrækket ved Skagen er gennemsnitligt, mens forekomsten i andet halvår er moderat.

2015 gav en flot ynglesæson nordpå med mange fugle i det sene efterår. Denne tendens fortsætter, idet der i årets første måneder ses usædvanligt mange Fjeldvåger i landsdelen. Disse rapporteres i særlig grad fra Store Vildmose, der står for halvdelen af indtastningerne i perioden januar til marts. Der er dog givet mange gengangere i dette materiale. Der er mange større tal i perioden, i særklasse er dog 17/2 12 fugle på forskellige lokaliteter i Stor Vildmose-området (PR). Ved Skagen ses flere fugle i marts, blandt andet 29/3 5 (KNP m.fl.), første to-cifrede dag 14/4 12 (KNP EC LPA m.fl.). Ellers er det i perioden

Sum: 1109. 1. halvår 911, 2. halvår 198. Indsendere 220.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	102	136	109	227	315	22	1	-	8	76	65	48
Skagen	7	1	15	97	244	22	-	-	2	3	2	-
Store Vildmose	51	71	56	16	-	-	1	-	-	5	3	21
Lille Vildmose	14	25	28	13	8	-	-	-	2	16	17	17

1-12/5 at hovedparten af fuglene ses, max. bliver 12/5 40 (mange inds.). Så sent som 4/6 ses 4 fugle (HHN) og sidste bliver 13/6 (ROC KNP). En total på 378 svarer til gennemsnittet for de foregående ti år. Koncentrationen af Fjeldvåge under forårstrækket ved Skagen er høj, nævnes skal dog også 7/5 10 Liver Ås udløb (AØ m.fl.). Tre oversomrende fugle skal nævnes, 10/7 1 Ørnefener, Store Vildmose (PR), 21/8 1 Lillesø, Lille Vildmose (DFS) og 22/8 1 Vestbjerg Eng (CL).

De første "rigtige" efterårsfugle ses 24/9 1 Øster Hurup (ATL TC TL) og 25/9 1 Lille Vildmose (DB). Forekomsten i andet halvår er som sagt ret moderat. De største tællinger er 26/11 3 Lille Vildmose (HAC m.fl.) og 29/12 6 på forskellige lokaliteter i Store Vildmose (PR).

Fjeldvåge 2K, Skagen, 4. juni 2016.
Foto: Knud Pedersen.

Ørnevåge, Skagen,
6. juni 2016. Foto: Jørgen Kabel.

Ørnevåge *Buteo rufinus*

Med tre forskellige fugle er der tale om den største forekomst nogensinde, idet der hidtil blot foreligger fem nordjyske fund. Disse er godkendte: 22-24/6 raster en 2K fugl i Lille Vildmose (JNS RWR PEL). Denne dukker også op ved Skagen, men først en måned efter og ses 25/7 og 13/8 (KNP m.fl.). Desuden 1 2K ved Skagen 24/7 og 2/8 (EC

LAM JBR). Fotografier afgør i alle tilfælde, at der er tale om forskellige fugle. Endelig er der et fotodokumenteret fund af en Ørnevåge ved Skagen 7-8/6. Tidligere nordjyske fund udgøres af fire fund fra Skagen (1991, 1997 og 2008 (2)) samt Lille Vildmose (1997). Arten er SU-art. Der må ikke refereres til fund, der ikke er godkendte af SU.

Gøg *Cuculus canorus*

Gøg var ikke medtaget i Nordjyllands Fugle 2015, men det er valgt at medtage den i 2016.

Antallet af observerede fugle har været temmelig konstant i de seneste år. I de fem år fra 2010 til 2014 har antallet varieret mellem 1133 og 1349, med et gennemsnit på 1246 fugle. Årstotalerne for 2015 og 2016 er henholdsvis 995 og 1022, og således en smule under gennemsnittet for de fem år.

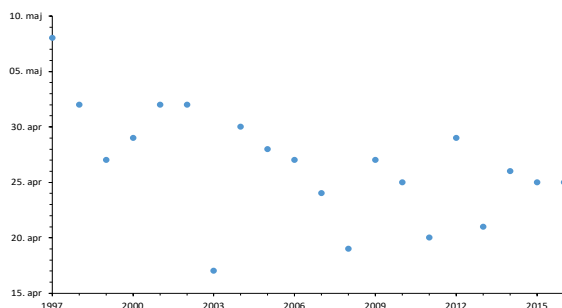
Den første Gøg er i 2015 observeret 25/4 1 Store Økssø (HEN), 26/4 1 Tindbæk Hestehave (TBR) 26/4 1 Viskum (FRO), og i 2016 observeret 25/4 1 Simon Skrivners Klit (N2H), 26/4 1 Skove omkring Hadsund (TN) og 28/4 1 Torstedlund Skov (TN). Der er tale om normalt ankomst-tidspunkt. For Gøgens fænologi i Nordjylland skal henvises til Fugle og Dyr i Nordjylland 2010 (side 98).

I de seneste år har ankomsttidspunktet for Gøg kun varieret med enkelte dage. I de 20 år fra 1997 til 2016 har ankomsten varieret mellem 17/4 og 8/5, men den har typisk ligget i dagene 25/4 til 30/4.

I 2015 blev der indrapporteret 300 syngende på 202 loka-

Sum: 1022. 1. halvår 944, 2. halvår 78. Indsendere 199.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	4	659	281	50	25	3	-	-	-

Dato for observation af første Gøg i perioden 1997 til 2016.

liteter med største 12/6 5 Skive Ådal (JEAL), mens der i 2016 bliver indrapporteret 333 syngende på 209 lokaliteter. I 2016 bliver største 17/5 9 Lille Vildmose (LS) og 2/6 20 Udholm Mose (PES).

Fra juli sker et markant fald i antallet af observerede fugle. Sidste i 2015 blev 22/9 1 Stensnæs (SØP) og 23/9 1 Stensnæs (SØP), mens det i 2016 bliver 6/9 1 Grenen (ROC) og 9/9 1 Gerå Enge og Strand (HAC).

UGLER

Slørugle *Tyto alba*

Efter de to hårde vintre i begyndelsen af 2010'erne, så lysner det forhåbentlig nu for Sløruglen. Årets total er 20 observationer, og der er flere yngleobservationer blandt disse (SHJ EHA ASB JKK m.fl.).

Ligesom 2015 er observationerne koncentreret omkring Thy/Mors/Salling og i den nord østlige del af Vendsyssel. Der er dog også begyndt at komme observationer fra Himmerland igen med 23/3 1 Høstermark Skov (TL) og

to observationer fra foråret ved Lindenberg Gods og Skov (Personlig meddelt til HEN).

Ud fra datamaterialet i DOFbasen er der sandsynligvis tale om tre ynglepar. I Atlas-projektet er der især registreret sikre og sandsynlige kvadrater med Slørugle i Thy, Hanherred og Salling samt i to kvadrater i det vestlige Himmerland og to i Vendsyssel.

Stor Hornugle *Bubo bubo*

I Fugleåret 2015 fremgår det, at "Uglegruppen angiver i sin beretning, at bestanden er i fremgang og er på over 100 par i Jylland". Desværre synes denne positive tendens ikke at være gældende for Nordjylland. I de seneste år har man derimod kunnet konstatere en tilbagegang i antallet af ynglepar.

Der er indrapporteret følgende par af Stor Hornugle i forbindelse med rovfugleundersøgelserne i Nordjylland (Jan Tøttrup Nielsen pers. meddelt):

Vendsyssel: Tre tidligere par er forsvundet og på to lo-

kaliteter er der enlige fugle.

Han Herred: Ingen spor af tidligere par

Thy: Et par uden unger, ingen spor af tidligere par og lokalitet med enlig fugl.

Himmerland: Et par med en unge, to par uden unger og lokalitet med enlig fugl.

Atlas-projektet viser flest ynglepar i Hanherred og Thy samt enkelte i Himmerland og på Viborg-egnen. Projektets registrering for 2016 er ét sikkert kvadrat og fire sandsynlige med yngel.

Perleugle *Aegolius funereus*

Der er indrapporteret et enkelt fund af Perleugle nemlig 12/2 1 R Klim Bjerge (LHS). Perleuglen blev hørt flere

gange i forbindelse med aftentur i Atlaskvadratet.

Skovhornugle *Asio otus*

I forhold til tidligere år er der tale om få indrapporterede fugle, men ligesom med den lave total i 2015, så er en af de væsentligste årsager, at der kun er enkelte indrapporteringer fra vinterstader. Observationerne er 13/2 6 Viborg Golfbane (SA) og 11/12 2 Gammel Vrå (ATL).

Ynglepar af Skovhornugle registreres typisk ved synkende voksne fugle eller ved at store unger kalder efter føde. Dette er også angivet som registreringsmetode ved flere af de 28 ynglepar i 2016. Antal ynglepar er på niveau med 2015, men knap en halvering i forhold til antal ynglepar i 2014. Yngel er indrapporteret for hele lands-

delen, dog er der en koncentration i indrapporteringen fra Skagen-halvøen, området ved Vejlerne og Rold Skov. Første unge observeres 27/5 4 Bollehede (CP) og 28/5 2 Vester Torup Klitplantage (AS).

Efter sensommeren bliver kun observeret få Skovhornugler, hvor der typisk er tale om sene unger.

I forbindelse med Atlas-projektet er der registreret en udbredelse over hele Nordjylland, dog med koncentration på Skagen-halvøen og Himmerland.

I forhold til Atlas II mangler fortsat registreringer af Skovhornugle i en stor del af det sydøstlige Vendsyssel.

Sum: 135. 1. halvår 117, 2. halvår 18. Indsendere 37.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
8	14	11	6	23	55	7	4	2	-	2	3

Mosehornugle *Asio flammeus*

Antallet af Mosehornugle varierer meget fra år til år blandt andet afhængig af, om der er invasion af trækfugle fra nord. Årets total på 249 ligger noget over gennemsnittet for de seneste 10 år på 170. Fra 2006 til 2014 har antallet af observerede fugle varieret fra 65 til 340. Der observeres typisk kun én fugl ad gangen. Dog er der i år observationer af to fugle fra følgende lokaliteter: Agger Tange, Elling Strand, Jerup Strand, Lille Vildmose, Rærup Slambassin, Sønder Kettrup, Velds Krat og Ø (TRK TBR KRD AB LM m.fl.). I enkelte tilfælde er der også observeret flere, således 11/1 3 Ø (MSJ), 2/4 3 Nørreådalen (LM) og 12/5 3 Jerup strand (GBL).

Ved Skagen observeres i perioden 5/4-21/6 Mosehornugle på 43 dage. Observationerne er især fra Grenen og Nordstrand. Det er vanskeligt at vurdere det samlede antal fugle, blandt andet fordi hovedparten af fuglene

indrapporteres som rastende eller trækforsøgende. De største observationer bliver 16/4 3 Grenen (ROC), 5/5 3 Grenen (ROC) og 19/5 4 Grenen (ROC).

Der er ingen indrapporteringer af sikre ynglefund, men i Atlas-projektet er indrapporteret et kvadrat med sand-synlig yngel og otte kvadrater med mulig yngel.

I oktober, november og december observeres en del fugle rundt om i hele regionen, men ingen lokaliteter skiller sig markant ud med mange observationer. Lige som for første halvår er der typisk tale om observationer af enlige fugle, dog undtagen 22/11 3 Aså Enge og Havn (SØS). Hertil er der en observation der skiller sig markant ud, 1/12 11 Lindborg Ås Udløb (DOF Nord). Der har tidligere i 2009 på den nærliggende lokalitet – Romdrup Ås udløb – også være observeret større forekomster af Mosehornugler.

Sum: 249. 1. halvår 211, 2. halvår 38. Indsendere 136.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
21	20	17	39	89	25	3	-	2	9	8	16

Mosehornugle, Lille Vildmose, 4. marts 2016.
Foto: Mette Berg Hansen.

Kirkeugle *Athena noctua*

Der er ingen observationer af Kirkeugle i 2016 i DOFbasen.

I Atlasprojektet er indrapporteret to kvadrater med sikker yngel, to kvadrater med sandsynlig yngel og fem kvadrater med mulig yngel.

I Fugleåret 2015 er angivet, at "Kirkeuglen er fortsat i tilbagegang, og i artens kerneområde i Himmerland tæller bestanden nu kun 15-18 par".

HÆRFUGLE

Hærfugl *Upupa epops*

Det er efterhånden årligt, at Hærfugl bliver observeret i Nordjylland. I 2016 er der tale om tre fund af rastende fugle, hvor den ene fugl holder fast i flere dage. Observationerne er 22/3 Hjerminde Skov 1 (PISA), 7-8/5 1 Sommerhusområde Als Odde (HD og Karin Kristensen meddelt personligt til TL) og 10-22/11 (8 observationsdage) 1 Skagen Havn (HCH ASJ LKJ KK BHJ m.fl.).

Hærfugl, Skagen, 12. december 2016. Foto: Knud Pedersen.

SPÆTTER

Vendehals *Jynx torquilla*

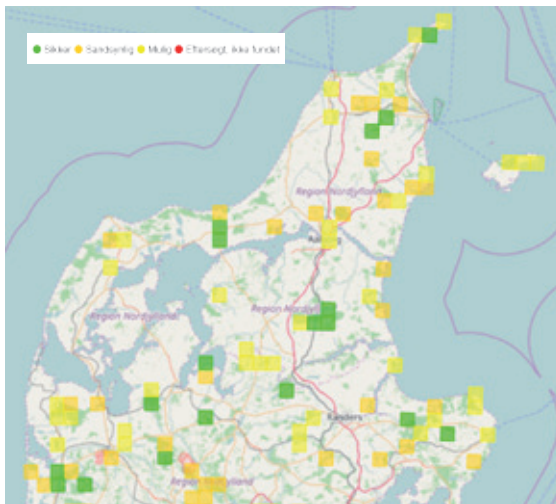
Med 128 fugle er årssummen rekordstor. I forhold til det hidtidige rekordår (2014 med 91 fugle) skyldes resultatet primært 37 observationer fra en intens eftersøgning i Rold Skov.

Der observeres fugle på 48 lokaliteter, heraf 23 med yngletegn. Årets første fugl er 13/4 1 Skagen By (KNP), og frem til 8/5 bliver det i Skagensområdet til omkring 10 rapporterede fugle. Det første yngletegn er 1/5 2 ved redehul Dvergetved (JTN). Det næste er 3/5 1 syngende C. E. Flensborg Plantage (TRK), hvor der frem til 21/5 er op til tre syngende fugle (TKR EM FRO TBR). Det kan også nævnes, at der i perioden 4/5-11/6 er op til 3 syngende Simon Skrivners Klit (LAM CSS PHP m.fl.), og at der her 10/7 fodres to synlige unger (PHP).

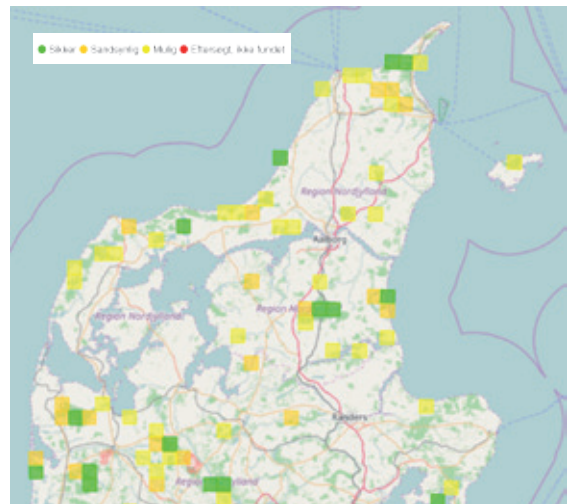
Mest bemærkelsesværdige er observationerne fra Rold Skov. De første observationer er 4/5 1 syng. Gravlev Ådal (HAC), 5/5 2 syng. Store Arden Skov (AHO) og 6/5 2

ynglefugle Jægersborg Skov (HEN). Der kommer hurtigt flere fugle, og de mange observationer synes at være en "invasion" på baggrund af, at der i perioden 2000 til 2013 i alt kun observeredes 8 fugle i Rold Skovs IBA-område. En omfattende eftersøgning (ESA AHO m.fl.) førte til opdagelsen af syv sandsynlige ynglepar – i Jægersborg Skov, Store Arden Skov, Sønderkov, Fællesskov, Rebild Bakker og Ersted Skov. Parret i Rebild Bakker fik unger og kunne dermed opgraderes til sikkert, mens mindst et andet par blev udsat for prædation. TN rapporterede desuden i Atlasbasen et muligt ynglepar i Rold Vesterkov. Den fortsatte eftersøgning i 2017 vil vise om der har været tale om en "invasion" – eller om Rold Skov rummer en hidtil overset bestand af Vendehals.

Efter at yngleaktiviteterne er overståede ses i august og september fem fugle. Den sidste er 18/9 1 ringmærket Agger Tange (JGR).

Yngleudbredelse af Vendeheals i Nordjylland under Atlas II (1993-1996).

Yngleudbredelse af Vendeheals i Nordjylland under Atlas III (2014-2017), foreløbige resultater efter ynglesæsonerne 2014-2016.

Sum: 128. 1. halvår 119, 2. halvår 9. Indsendere 63.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	7	103	9	4	2	3	-	-	-

Grønspætte *Picus viridis*

Med 342 rapporterede fugle i DOFbasen er der 80 flere end sidste år. Det skyldes især, at der indtastes flere fugle i forårsmånederne. Men antallet af lokaliteter med fugle øges også fra 103 til 118.

Årets største observation er 28/6 7-10 fugle Tofte Skov (HAC); der er tale familieflok på 2 ad. + 5 juv. samt desuden formentlig yderligere tre fugle. Hertil kommer 27/7 1 ad. med 2 juv. Krogen (SBØ). Der er i øvrigt set yngleadfærd på i alt 74 lokaliteter.

I Altasundersøgelsen øges antallet af kvadrater med yng-

leadfærd i fra 92 i 2015 til 128. Spørgsmålet er, om artens ofte diskuterede tilbagegang siden 1990'erne på den baggrund kan bekræftes (se Atlaskort i rapporten fra 2015). Det ser ud til at være tilfældet. Tilbagegangen synes at være særlig markant i den nordvestlige del af Nordjylland. Således var der nordenfjords vest for Åbybro 32 sikre og sandsynlige ynglekvadrater i Atlas II og foreløbig ingen i Atlas III. Fem af disse kvadrater er dog markerede som havende mulige ynglepar.

Sum: 342. 1. halvår 281, 2. halvår 61. Indsendere: 87

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	8	35	76	83	53	26	21	13	7	10	5	5

Sortspætte *Dryocopus martius*

Årssummen på 219 fugle på 72 lokaliteter er overraskende stor. Til sammenligning var den 158 i 2014 og 138 i 2015. Men der er også usædvanligt mange gengangere. En del af gengangerne skyldes, at der i perioden 11/4 til 24/4 ses en fugl flere steder i Skagensområdet (ROC KNP og mange andre). Den overvejer flere gange at trække ud. Der er også 13 rapporter fra Tofte Skov, herunder 21/5 han ved min. en unge i redehul (ATL). Men gengangerne findes især hos bestanden i Rold Skov-områ-

det. Herfra rapporteres 109 fugle i forbindelse med Rold Skov-gruppens registreringsarbejde. Der er i skoven tale om 4-7 ynglepar. Det bør også nævnes at biologistuderende Anders Grøndahl Nielsen i to måneder for udvalgte par undersøger yngleadfærd i skoven. I den forbindelse foregår den første ringmærkning nogensinde af Sortspætteunger i Nordjylland. En hununge og tre hanunger ringmærkes 15/5 i Bjergeskov af Hans Christensen (Tønder).

Sum: 219. 1. halvår 179, 2. halvår 40. Indsendere 64.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	11	13	40	66	31	18	4	6	11	8	8	3

Lille Flagspætte *Dendrocopus minor*

Årssummen på tre er rekordlav i forhold til de umiddelbart foregående år. Hoverforklaringen er, at arten stort set har været fraværende i området omkring Hald Sø. Her har man siden 2009 kunnet skaffe sig et nogenlunde sikkert årskryds. Og Atlasprojektet registrerede i 2015 et

sikkert ynglefund i kvadratet CE49 (Hald Sø). Men i 2016 er totalresultatet 22/2 1 rastende Niels Bugges Kro (KSØ). Herudover er der to fugle ved Skagen: 28/3 1 syngende han Gyvelstien (LOU) og 3/4 1 Nordby (MHT via ROC).

BIÆDERE

Biæder *Merops apiaster*

Årets første observeres 5/5 1 Klitmøller (JJA) og 7/5 1 Sletten (SB). Første i Skagen er 12/5 1 Grenen (ROC). I perioden frem til 5/7 observeres Biæder på 12 dage i Skagen-området. Fuglene observeres på mange forskellige lokaliteter som Grenen, Nordstrand, Flagbakken og Hulsig Hede. Iagttagelserne de forskellige steder i Skagen-området er med til at gøre det svært at vurdere, hvor mange fugle, der reelt er tale om. Sorteret for gengangere har der sandsynligvis været tale om 7-9 fugle.

Uden for Skagen er der følgende observationer 5/5 1 Klitmøller (JJA), 7/5 1 Sletten (AB), 3/6 1 Gjel By (DOFNJYL), 14/6 1 Østerild Fjord (HHN) og 11/8 1 Aalborg Ø (ORJ).

Denne bliver også årets sidste.

Antallet af observerede er vurderet til 12-14 fugle.

Ganske overraskende bliver der i 2016 endvidere gjort ynglefund af Biæder i Nordjylland. I en periode fra 1/6 til 20/7 bliver op til tre voksne fugle set på yngleplads i Himmerland. Der bliver blandt andet fløjet med føde til redehul (JTN HAC HEN TSE HHB). Desværre kommer der ikke unger på vingerne, da en person uforvarende er kommet til at placere et læs jord, så det dækker redehullet, hvorefter fuglene forlader området. Man kan håbe, at de vender tilbage i 2017! Biæder ynglede senest i Nordjylland i 2008.

ISFUGLE

Isfugl *Alcedo atthis*

Isfugl, Godthåb, 28. juli 2016.
Foto: Mette Berg Hansen.

Der sker fortsat en stigning i antallet af indrapporterede Isfugle. Efter de hårde vintre i 2009/2010 og 2010/2011 er antallet gået fra 178 fugle i 2010 til 877 fugle i 2016. Selv om der i de seneste år har været forhøjet aktivitet på grund af Atlas-projektet, så har der været en reel fremgang i forekomsten.

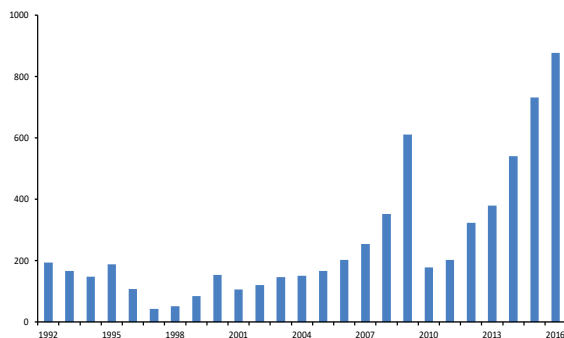
Observationerne i første halvår er næsten alle af 1-2 fugle. Der er dog enkelte observationer af 3-4 fugle. Det drejer sig om 1/1 4 Tjele Langsø (TBR), 13/1 3 Tange Sø, Gudenåcentralen (PHJ), 1/4 3 Tange Sø (KAHA), 20/4 3 Hald Sø (PWB) og 30/5 3 Uggerby Å (CP).

Der er fra 18 lokaliteter indrapporteret forskellige former for yngleadfærd. Der er observeret unger på tre lokaliteter, Nymølle Bæk (JTN), Uggerby Å (CP) og Visborg Skovmark (TN).

Lige som i første halvår er der også i andet halvår typisk tale om observationer af 1-2 fugle. Der er dog enkelte ob-

Sum: 877. 1. halvår 432, 2. halvår 445. Indsendere 165.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	122	74	77	56	61	42	44	54	136	83	76	52

Årlig sum af observationer af Isfugl i Nordjylland 1992-2016.

servationer af 3 fugle, 2/9 3 Tjele Langsø (TBR), 5/9 3 Kølsen-Skals (SA), 6/9 3 Tjele Langsø (TRK) og 21/9 3 Visbjerg Skovmark (TN).

FALKE

Tårnfalk, Lille Vildmose, 23. juni 2016.
Foto: Jan Skriver.

Falke har jo nu sit eget afsnit – et stykke fra de egentlige rovfugle. Sammenstillingen af forårstrækket ved Skagen, lavet af KNP, skal dog findes ved rovfugleafsnittet. Ellers må man sige, at 2016 er et ganske markant falke-år med rekordstore forekomster af flere arter. Således er der ved Skagen ikke tidligere set så store forekomster af Lærkefalk, Dværgfalk og Vandrefalk. For Lærkefalk er der endvidere tale om samlet nordjysk rekord. Bemærkes skal det om Tårnfalk, der ikke behandles her, at den også sætter rekord ved Skagen med 1687 fugle, hvilket er mere end det dobbelte af det normale gennemsnit (seneste 10-år). Største enkelt dag for denne art ved Skagen er 223 8/5! Tårnfalk sætter også rekord ved Skagen i andet halvår med hele 306 fugle 24/7.

Aftenfalk *Falco vespertinus*

Det største forår siden 2011. Perioder med lunt vejr sendte både i maj og starten af juni adskillige fugle til Nordjylland.

Årets første ses 5/5 1 hun Bulbjerg (MK AS m.fl.). 7/5 ses hele fire fugle ved Kjul Strand (AGA FGA) og samme dag dukker de første to fugle op i Skagen (flere inds.). Her ses de kommende dage blandt andet 8/5 9, 9/5 5 og 12/5 3 (mange inds.). I disse dage er der også iagttagelser på flere andre lokaliteter, således 8/5 2 ad. han Kærup Holme (JC JF CDC), 8/5 2 (2K han + ad. hun) Liver Ås udmun-

ding (AØ), 11/5 1 2K hun Syrodde, Læsø (PR) og 1 ad. han Vilsbøl Plantage (JJA), 12/5 1 hun Gårdbo Sø (LAM) og 13/5 1 2K hun Lille Vildmose (Christian Andresen via HAC). Næste ses 21/5 1 ad. han Ejersted (JLJ) og i de første juni-dage ses atter et mindre influx. Fra denne periode 1/6 4 Skagen (ROC TVN JHC KNP m.fl.) og 5/6 1 ad. hun Overklitten Sø (JJA). Sidste fugl ses 12/6 1 2K hun Skagen (JMPJ). Den samlede forekomst ved Skagen opgøres til 37 fugle, hvilket i den foregående tiårsperiode kun overgås af 2008 (63) og 2011 (43).

Sum: 55. 1. halvår 55, 2. halvår 0. Indsendere 60.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	46	9	-	-	-	-	-	-
Skagen	-	-	-	-	31	6	-	-	-	-	-	-

Dværgfalk *Falco columbarius*

Med en meget høj total fra Skagen og mange fund i foråret fra andre lokaliteter bliver årssummen den højeste indenfor den seneste tiårsperiode.

Vintermånederne januar til marts byder på de sædvanlige få, spredte forekomster – flest fra Lille Vildmose. Eneste fund i perioden af mere end én fugl er 21/3 2 R Lille Vildmose (BBM). Første trækkende ved Skagen ses 24/3 1 (LAM). Først i den sidste tredjedel af april ses dog et større antal fugle, således max. i april 23/4 8, 29/4 11 og 30/4 12 (flere inds.). Det er i maj, at det helt store træk ses, især i månedens første tredjedel. Den helt store dag er 6/5 med 44 trækkende (mange indsendere) og sent i maj ses atter en mindre "opblussen" med 22/5 11 (KMO m.fl.) og 26/5 8 (KMO m.fl.). Summen for hele maj er meget stor med 315 fugle. Sidste fugl ses 9/6 (ROC). Skønt forekomsten i høj grad er centreret omkring Skagen, ses Dværgfalk dog også på andre lokaliteter. Alle fund af min. tre trækkende nævnes, 6/5 3 Klitmøller (JJA),

7/5 5 Bulbjerg og 3 Vesløs Vejle (begge HRC SUB), 8/5 3 Liver Å's udløb (AØ) og 12/5 3 Syrodde, Læsø (PR). "Forårets" sidste ses 19-28/6 og 4/7 1 på fire datoer i Lille Vildmose (AK HLR JNS) – kan være samme alle dage.

En "sommer-fugl" ses 6/8 Bygholm Nordlige Rørskov (GGU), men ellers ses spredte forekomster fra midt i måneden. Nævnes kan 15 og 17/8 1 Lille Vildmose (MBH APN) samt 20/8 1 Nørreådal (TBR) og 1 Hirtshals (PHP). Ellers udgøres forekomsten i efteråret af en lang række indrapporteringer af 1-2 fugle. Eneste større er 28/9 3 R Agger Tange (JGR). En stor del af fuglene er fordelt på områderne Skagen (skema herunder), Lille Vildmose (22), Vejlerne (24) og Agger Tange (15).

Året slutter som det begyndte med få iagttagelser i vintermånederne, hvoraf de sidste er 14/12 1 Klitmøller (UTE) og 1 Bindslev (HOM) samt 26/12 1 Store Vildmose (PEC).

Sum: 743. 1. halvår 582, 2. halvår 161. Indsendere 177.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	7	12	24	130	397	12	1	16	94	33	7	10
Skagen	-	1	3	91	315	5	-	3	13	6	-	-

Dværgfalk, Lille Vildmose, 4. juli 2016. Foto: Jan Skriver.

Lærkefalk, Skagen, 7. maj 2016. Foto: Knud Pedersen.

Et imponerende rekordår, både hvad angår forårstrækket ved Skagen og den samlede årstotal.

Årets første ses ved Skagen 25/4 2 (HAC GRØN) og største i april er 29/4 6 (JL EIL m.fl.). Fra en uge ind i maj går det for alvor løs. 7/5 ses ca. 20 og 9/5 min. 25 og hele 45 trækkende 11/5 (mange indsendere) – udenfor KNP's Skagensmateriale nævnes 8/5 43 (MDH CBB m.fl.). Forekomsten midt i maj er af mere normalt omfang, men sidst på måneden går det atter løs. Fra 26/5 dagligt mere end ti fugle med 31/5 23 og 1/6 25 (KMO JHC og mange andre). Foråret slutter med en rekordsum på 378 fugle mod et gennemsnit for de foregående ti år på 217.

Fra andre lokaliteter er der også følgende række af imponerende antal (min. 3 fugle): 30/4 3 Vandplasken (FLL), 7/5 14 og 9/5 11 Bulbjerg (HRC SUB JC CDC), 7/5 27 og 8/5 7 Liver Å's udmunding (AØ HEN m.fl.), 9/5 3 Agger Tange (JJA m.fl.), 11/5 23 Syrodde, Læsø (PR) samt Lille Vildmose med 16/5 4 og 24/5 3 (BGO COL DFS TL HHL ATL). Flere af disse tal udgør givet lokalitetsmax. for de enkelte områder. I sommerperioden ses Lærkefalk spredt med ca. ti fund i perioden ultimo juni til primo august, halvdelen af disse fra Lille Vildmose, uden at der dog er noget, der ligner yngleforsøg. Fra efteråret yderligere seks fund fra Lille Vildmose frem til 25/9 (HAC), fra Skagen 13/9–24/9 5 (NEJ ROC KNP PHJ MHH). Årets sidste ses 27/9 Ny Spøttrup Enge (NPD) og Vandet Klitplantage (JJA).

Sum: 621. 1. halvår 592, 2. halvår 29. Indsendere 161.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	-	20	488	84	9	3	17	-	-	-
Skagen	-	-	-	17	295	66	6	1	4	-	-	-

Lærkefalk, Lille Vildmose, 10. maj 2016. Foto: Mette Berg Hansen.

Jagtfalk *Falco rusticolus*

Der foreligger en pæn række af fund, men blot denne 2K fugl er indsendt og godkendt af SU, 14/1 Flade Sø, 14/3 Lodbjerg Fyr og 14-15/3 Agger Tange (CHJ m.fl.). Fuglen er formodentlig den samme, som blev set i oktober 2015 på Agger Tange. Desuden ses en fugl af den grøn-

landske race ved Rubjerg Knude 14/7 og Grenen 15/7. Dette drejer sig givet om en undsluppen fugl. Arten er SU-art. Der må ikke refereres til fund, der ikke er godkendt af SU.

Vandrefalk *Falco peregrinus*

Skønt der er tale om det største forårstræk nogensinde ved Skagen, bliver årssummen noget lavere end rekordåret 2015. Det skyldes for en stor del væsentligt færre indrapporteringer fra primært Vejlerne, hvilket ikke nødvendigvis er det samme som færre fugle.

Forekomsten i vintermånederne januar og februar er på højde med 2015. Iagttagelserne er spredt over hele landsdelen og alle på 1-2 fugle, bortset fra tre fugle ved et par tællinger i Vejlerne og Store Vildmose i februar og marts (HHN PR m.fl.).

Første fugle på træk ved Skagen ses 23/3 2 (LOU LPA). April plejer at stå for den største del af forårstrækket, men ikke i år. De største er 14/4 4, 29/4 4 og 30/4 5 (LPA KNP KMO HAC m.fl.). Til gengæld byder maj måned på et hidtil uset antal Vandrefalke. Det er især i den første tredjedel af måneden, at der for alvor er tryk på med følgende store dage 4/5 17, 5/5 ca. 8, 9/5 12, 10/5 7 og 11/5 9 (mange indsendere). Måneden ud ses der fortsat pæne antal og sidste trækkende fugl ses 29/5 (KNP). I alt noteres 201 fugle, hvilket er lidt flere end i det hidtidige rekordår 2012 med 194, men væsentligt over gennemsnit-

Sum: 1419. 1. halvår 639, 2. halvår 780. Indsendere 272.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	78	87	145	122	191	16	25	99	234	222	100	100
Skagen	2	2	10	50	141	-	-	1	2	1	1	-
Vejlerne	17	30	27	30	14	3	9	25	56	70	29	24
Lille Vildmose	6	9	8	10	5	1	-	3	14	19	7	9

Vandrefalk, Lille Vildmose, 16. september 2016.
Fuglen er ringmærket i det nordlige Sverige
i 2014. Foto: Mette Berg Hansen.

Pirol *Oriolus oriolus*

Som de seneste år bliver 2016 domineret af observationer af trækkende/trækforsøgende fugle ved Skagen. I tidligere år har der været tegn på, at Pirolen er ved at etablere sig i Lille Vildmose, men i 2016 er der kun enkelte observationer og således ikke noget der klart indikerer, at arten er vendt tilbage til området som ynglefugl. Første fugl i Skagen er 11/5 1 Grenen (ROC m.fl.), hvorefter det frem til 15/6 bliver til samlet 19 observationsdage. De fleste dage observeres en enkelt fugl, men på nogle dage observeres to og tre fugle; 18/5 2 Grenen (JHC ASF ROC m.fl.), 20/5 2 Grenen/Ellekrattet (LAM RBI m.fl.), 22/5 2 Grenen/Gyvelstien (ROC), 29/5 3 Grenen

(TVN ROC ASF m.fl.) og 7/6 2 Grenen (HHN ROC). Sidste ved Skagen bliver 15/6 1 syngende Ellekrattet (ROC), hvilket også bliver årets sidste i Nordjylland. Det vurderes, at der har været tale om omkring 28 fugle i Skagen. Udenfor Skagen bliver årets første 10/5 1 Han Vejle (HFN KKN) og 1 Lundby Bakker (AK). Herefter er der observationer fra 13/5 1 Tofte Skov (AHO), 14/5 1 Lundby Bakker (AHO), 19/5 1 Skørping (HAC), 21/5 1 Skørping (CR), 26/5 1 Uggerby Å (MCH), 1/6 1 Sandels Højmose og Kratskov (PR) og 9/6 1 Tofte Skov (HAC TC). Arten er ikke registreret som sikkert eller sandsynligt ynglende i 2016 i forbindelse med ATLAS-projektet.

Sum: 38. 1. halvår 38, 2. halvår 0. Indsendere 36.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	27	11	-	-	-	-	-	-

Rødrygget Tornskade *Lanius collurio*

En sum lidt over gennemsnittet for de foregående 10 år på 957.

Årets første fugle stammer fra typiske træksteder. Den første 4/5 1 Batterivej, Skagen (NPM) og allerede dagen efter 5/5 ses flere fra Skagen halvøen med en på hver lokalitet Nedermoste (NEJ), Råbjerg Hede (PMA) og Det Hvide Fyr (KNP) samt 1 Hirsholmene (HARA).

De største antal fra foråret er fortrinsvis trækkende/rastende fugle fra Skagen, 23/5 15 Nordstrand (ATL) og 14 Grenen (ROC). Fra Skagen nævnes også 24/5 7 Fyrvej (LAM). Fra andre lokaliteter kan nævnes rastende fugle, 29/5 9 Tofte Skov (TC) og 30/5 6 Tranum Klit (BKR). Her er dog sandsynligvis tale om lokale fugle. Resten af forå-

rets obs af rastende fugle er på højst fem.

Der er registreret min. 112 ynglepar fordelt på 65 lokaliteter i DOFbasen og derudover mindst 24 par på 24 lokaliteter i Atlaskvadrater, som ikke samtidig er i DOFbasen. De fordeler sig på de sædvanlige hede/overdrev og skovlysninger. Her nævnes de største antal Lille Vildmose (primært Tofte Skov) 25-30 par (HAC m.fl.) og følgende lokaliteter med hver fire par, 17/6 Flensborg Plantage (JJM) og 3/7 Tornby Strand (AH) og følgende på hver tre par 2/6 Ørnefæner (PR), 5/6 Fræer Purker (CR), 13/6 Råbjerg Hede (SSL), 25/6 Hjørdemål Klit (HRC) og 26/7 Tornby Klit (MLU). På resten af lokaliteterne er der højst to par.

Rødrygget Tornskade, Mou, 25. maj 2016. Foto: Mette Berg Hansen.

I andet halvår er der indsendt følgende obs af rastende fugle – hovedparten er givet familieflokke, 12/8 6 Vigsø Hanstholm (TVN) og 23/8 6 Gerå (HAC) og følgende på hver fem fugle, 5/8 Nørklit (POW), 23/7 Ørnefenner (BSC), 17/8 Uggerby Klitplantage (HAPN), 3/7 Nørre

Rubjerg (PEC) samt 17/7 og 4/8 Skiveren (ROC AWN). Øvrige observationer er på højst fire fugle. Årets sidste ses 7/9 med enlige fugle på hver lokalitet, Tæbring Enge (ASB), Ørnefenner (KHK) og Lille Vildmose (DFS).

Sum: 1026. 1. halvår 673, 2. halvår 353. Indsendere 193.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	408	265	176	168	9	-	-	-

Stor Tornskade *Lanius excubitor*

Årssummen slår rekorden fra 2015 på 565. Gennemsnittet for de foregående 10 år er på 303, og i denne periode er den laveste sum fra 2013 på kun 40.

Hovedparten af obsene kommer som sædvanlig fra disse områder, Skagenhalvøen med 43, Store Vildmose med 49 og Lille Vildmose med 67, dvs. næsten halvdelen af alle obs fra første halvår. Her nævnes de største observationer, 19/1 3 og 14/2 3 Store Vildmose (HHN LAM) og 13/2 3 Lille Vildmose (GRØN). Følgende observationer drejer sig alle om to fugle: 17/1 Spanggårde (TRK), 18/1 Sønderlem Vig (AO), 4/2 Sandels Højmoser (HHN), 15/3 Rosborg Sø (CBS), 28/3 Råbjerg Hede (PMA) og 4/4 Kandestederne (KK).

Forårets sidste obs er alle fra Skagen-området: 2/5 1 Grenen (MKP), 4/5 1 Damsted Klit (SAL) og 5/5 1 Gyvelsti-

en (ROC).

Fra Atlasbasen er registreret et mulig ynglende par i Nordjylland, som holdes hemmeligt.

Andet halvårs første obs er 15/9 1 Lille Vildmose (PB) og 18/9 1 Grenen (ROC). Her er de fleste obs også fra Skagenhalvøen med 47 og Lille Vildmose med 71, i alt 118 obs, dvs. over halvdelen af observationerne i andet halvår. Her nævnes de største: 26/10 4 og 3/12 4 begge Lille Vildmose (BBM GGU) samt 3/12 3 Nørreådal, Øby-Løvskaal (TBR), 4/10 3 Grenen (ROC), 28/10 3 Nordmandshage (AB), 28/10+24/11 3 Damfenner, Store Vildmose (PR), 2+24/11 3 Ørnefenner, Store Vildmose (KHK PR) samt 25/11 2 Bolle og Try enge (RSN). Øvrige observationer er af hver en fugl.

Sum: 569. 1. halvår 347, 2. halvår 222. Indsendere 144.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	75	102	116	51	3	-	-	-	6	91	63	62

Stor Tornskade, Lille Vildmose, 8. november 2016. Foto: Jan Skriver.

Sortkrage *Corvus corone*

En årssum, der er over gennemsnittet for de foregående 10 år på 201.

De største observationer i første halvår er alle på to fugle og de fleste af disse er fra Skagen. Øvrige er 7/2 Stavad Enge (ONB), 11/2 Debelenge (PR), 13/3 Ringfæner (AJ), 4/4 Krik Vig (SVP) og 7/4 Ryssensgrav (PR).

Sum: 280. 1. halvår 196, 2. halvår 84. Indsendere 72.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
15	19	36	45	62	19	20	15	19	21	4	5

Der er i Skagen observeret et ynglepar med to udføjne unger (ASJ EC). Denne familiegruppe må være årsag til flere obs af 3-4 fugle i Skagen i andet halvår. Udenfor Skagen er største observation 24/10 4 Ulvedyb (BKR). Alle øvrige obs udenfor Skagen er på max. to fugle.

Ravn *Corvus corax*

Årssummen fortsætter stigningen og har slået rekorden fra 2015 på 5426. Atlasprojektet kan være skyld i flere indsendte obs, og fremtiden vil vise, om årssummen stadig vil vokse, når Atlasprojektet slutter.

Fra første halvår kan nævnes følgende obs af rastende/overnattende fugle, 4/1 130 Dorf (SØP), 15/1 170 Dorf (Søren Skov), som er årets største obs, 4/5 110 Løgholt (JTN) ved frilandsgrise, 5/5 100 Lille Ravnholt (SEM) og 8/5 84 Sejlstrup (CR).

Fra Vendsyssel er der indsendt 65 ynglepar (JTN). Derudover er der fra Thy indsendt 6 par fordelt på 6 lokaliteter

fra DOFbasen og fra Atlas mindst tre par på tre kvadrater. Fra Mors er der 2 par (GRA SMK), Himmerland 39 par på 34 lokaliteter i basen og 10 fra Atlas. Derudover er der fra Viborgegnen 5 par på 5 lokaliteter i basen og fra Atlas 1 par (STA) og fra Salling-Skive egnen i basen 6 par fra 6 lokaliteter. Endelig fra Nørreådal 1 par i basen (TBR) og Atlas 1 par (OLI).

Fra andet halvår nævnes følgende obs af rastende/overnattende fugle, 24/7 80 Vegger (HMT), 18/9 70 Sejlstrup (HHB), 4/10 90 Sejlstrup (HHB) og 22/10 65 Vandet Klitplantage (JJA).

Sum: 6092. 1. halvår 3663, 2. halvår 2429. Indsendere 229.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
651	777	935	445	661	194	207	209	540	642	407	424

Sortmejs *Periparus ater*

Arten behandles i år grundet en meget stor årssum, der kun overgås af invasionsåret 2008, hvor der sås 21.860 fugle. Teorien gik i 2008 på at fuglene havde forladt de vendsysselske nåletræplantager pga. fødemangel. I år ses der da også kun meget få forekomster af samme størrelse andre steder i landet – og ved Falsterbo er årets træksum ligefrem langt under gennemsnittet – så denne teori ligger sandsynligvis også til grund for dette års heftige forekomst. Det høje antal skyldes særligt store antal fra trækstederne i september.

I årets første tre måneder gøres der flere store observationer, hvoraf de største er 1/12 51 Astrup Nørskov (TN), 8/2 50 Tversted Plantage og 15/3 45 Astrup Nørskov

(TN). De foreløbige resultater af Atlas-projektet peger på en fremgang for ynglefugle i Himmerland, mens forekomsten af sikre ynglekvadrater i resten af Nordjylland forekommer noget mere pletvist i forhold til de forrige Atlas-projekter. Der meldes om 116 sikre ynglekvadrater. Efterårstrækket ryger over Skagen i perioden 23/8-23/11 med 4702 fugle – det er 76% af andet halvårs total. Trækket toppe primo til medio september med de største dage 5/9 594 (ROC m.fl.), 6/9 600 (ROC m.fl.) og 10/9 625 (ROC PHJ m.fl.) – alle Grenen. På Nordmandshage observeres der 437 trækkende i perioden 3/8-12 med de to største dage 14/9 117 (SØP) og 27/10 160 (PR).

Sum: 7710. 1. halvår 1538, 2. halvår 6172. Indsendere 132.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
261	349	388	196	256	88	34	347	5222	365	120	84

Pungmejs *Remiz pendulinus*

En relativt lav årssum på minimum 13 fugle – 7-8 adulte plus minimum 4 juvenile. Gennemsnittet for de seneste 10 år er på 21. Lidt usædvanligt ses der ingen fugle i Skagen. Vi skal tilbage til 2005-2007 for at finde år uden Pungmejs i Skagen. Alle årets observationer nævnes.

I første halvår ses der 24-26/4 2 hunner + 1 han Skive Ådal

(JEAL BJA LM) på et sted, hvor der tidligere har ynglet Pungmejs. I Nørreådal følger TBR et ynglede par: 16/4 ses en redebyggende han samt en mage eller en han. 22/4 ses han og hun for første gang sammen. De bygger aktivt på reden frem til den 13/5, hvorefter deres adfærd synes mere afdæmpet. 23/5 ses der ungefodring og 15/6

ses 4-5 store unger. Allerede 22/6 påbegynder parret en ny rede – omend af mere sjuget karakter. Her ses ungefodring 23/7. Samme dag ses en Stor Flagspætte i nærheden af reden og 27/9 er reden plyndret – muligvis af

spætten.

I andet halvår ses 2+5/7 1-2 redebyggende fugle Han Vejle (HHN Michael Borch Grell) og 5/7 1 syngende han Bygholms Nordlige Rørskov (HHN).

Pungmejsen hun (tv.) og han, Nørreådal, 29. april (hun) og 21. april (han) 2016. Foto: Thorkil Brandt.

Toplærke *Galerida cristata*

Toplærken holder ved endnu et år i Hirtshals. Arten ses ikke på andre lokaliteter i år. Der bliver omkring Cirkuspladsen set mindst tre unger, som bliver fodret af voksne fugle 17/6-19/6 (SRS KUP). Maksimum antal Toplærker observeres 17/7, hvor hele 9 fugle ses af AWM om-

kring Rådhuset, Rema 1000 og Hirtshals Fiskehus. Ved årets udgang vurderes der at være mindst 6 fugle til stede 21/12 (CJ), så mon ikke vi også ser ynglende Toplærke i Danmark igen næste år?

Toplærke, Hirtshals, 14. december 2016. Foto: Søren Brich.

Hedelærke *Lullula arborea*

Et antalsmæssigt godt år for Hedelærke kun overgået af 2014 og 2015, hvor der blev observeret hhv. 408 og 413 fugle. Der registreres i 2016 ingen vinterfund af Hedelærke i første halvår. Foråret sætter ind 9/3, hvor to fugle høres syngende på to forskellige lokaliteter, Vilsted (SVUR) og Nørreådal, Øby-Løvsdal (TBR). Herefter er der næsten daglige observationer af syngende eller trækkende fugle, og 13/3 bliver den første fugl set på Grenen med 1 TF (ROC).

De største koncentrationer af syngende fugle og alle observationer af sikre ynglefugle nævnes her: 15/3 3 sy. Astrup Nørskov (TN), 20/3 3 sy. Ålbæk Klitplantage (CP), 21/3 3 Hvideklit (AØ), 22/3 3 Flommens Bakke (JSJ), 25/3 4 Gårdbo Bro (PET), 4/4 4 Flagbakken (JPIP), 9/4 5 ynglefugle ved Mølleskov, Willestrup (AHO), 4/5 4 Tuen ved en blåbærplantage (CP), 12/5 3 Bunken Klitplantage (HSC), 27/5 par med 4 nyudfløjne unger Sandmilen (PNN), 31/5 3 Hessellund Hede (EØ), 21/6 nyudfløjne unger i Atlaskvadratet Vallerbæk (EØ). Hvor ikke andet er nævnt, drejer det sig om syngende fugle.

En anden interessant betragtning mht. Hedelærke kan også være at se på forekomsten i Skagen. Her ses den

største forekomst af arten i regionen under forårstrækket med 162 fugle, hvoraf nogle dog er lokale ynglefugle. De bedste træksteder er i perioden Grenen med 59 fugle og Nordstrand med 16 fugle. Det må siges at være en ret pæn forekomst i år. De bedste forårstrækdage er dog også alle fra Skagen med 28/3 6 Nordstrand (KNP KEC EC), 29/3 3 Butterstien (ROC), 28/4 3 Grenen (MCH ROC TPA m.fl.), 26/5 3 Grenen (ROC) og 30/5 3 Grenen (TVN ROC ASF m.fl.).

I andet halvår registreres der få fugle og ingen i anden vinterperiode. Dette er meget normalt, ynglefuglene gør ikke meget væsen af sig her, så der ses næsten udelukkende trækkende fugle. Der ses iflg. Atlasbasen 18/8 en familie på 5 med nyudfløjne unger i kvadratet Hørneste (TN). Den største trækobservation gøres 10/11 6 SV Nordstrand, Skagen (KNP) og tangerer den bedste trækobservation fra foråret.

Hedelærke, Ellidsbøl, 11. april 2016.
Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Sum: 407. 1. halvår 383, 2. halvår 24. Indsendere 80.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	102	103	137	34	1	5	4	6	8	-

Bjerglærke *Eremophila alpestris*

Et år under gennemsnittet for det nye århundrede, hvilket skyldes et ret dårligt første halvår. Observationerne er rensat for ganske mange gengangere. Arten bliver twitchet en del på Jerup Strand og Enge både i første og i anden overvintringsperiode. Jerup Strand og Enge er et af de meste sikre steder for arten i Nordjylland. Således er også den første observation i året herfra med 6/1 7 (CHI). Antallet på lokaliteten stiger i løbet af første overvint-

ringsperiode til maksimalt 14 fugle, som kun ses én gang nemlig 2/2 (UB). Der ses fugle på lokaliteten helt frem til 28/4 8 (BSC). Udover Jerup Strand og Enge er der nogle få gode observationer spredt ud over regionen i første halvår begyndende med 8/1 12 Vester Vandet (PHM). Næste store observation er 17/1 17 Frederikshavn Havn (MCH) og endvidere ses der 10/2 28 på Ølands Vejle (BKR) og 15/4 12 på Lapmarken, Hanstholm (JBE). Den

sidste Bjerglærke ses på Nordstrand, Skagen 8/5 1 Ø (LN HP m. fl.). Hvor ikke andet er nævnt, drejer det sig om rastende fugle.
Der ses færre Bjerglærker i andet halvår end de senere år. Efter at have været fraværende gennem sommeren, kommer de første tilbage på Grenen 28/9 16 (LPA KNP MJH). Den første på Jerup Strand og Enge ses 25/10 1 N (BKR). Antallet på Jerup Strand og Enge topper da-
Sum: 594. 1. halvår 165, 2. halvår 429. Indsendere 61.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	63	51	8	41	2	-	-	16	179	139	95	26

Skægmejse *Panurus biarmicus*

En flot total i forhold til de seneste 10 års gennemsnit på 2894. 46% af materialet stammer fra Vejlerne, hvor Han Vejle gør sig bemærket med hele 1021 fugle.
I årets første måned samles store flokke særligt i Rærup Slambassiner, og to dage gør sig især bemærket 15/1 100 (SEM) og 24/1 120 (GRØN) – årets ubetinget største dage. Forårets næstbedste lokalitet bliver Han Vejle, hvor der særligt i april og maj ses store ansamlinger. De største dage

Skægmejse, Han Vejle, 23. september 2016.
Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

er 10/4 30 (JV), 30/4 30 (HRC) og 1/5 40 (JEAL CSS HRC). Der meldes om ynglefugle på syv lokaliteter: Rærup Slambassiner, Kielstrup Sø, Han Vejle, Gravlev Sø, Tømmerby Fjord, Veslæs Vejle og Østerild Fjord (HRC ATL TSE mfl.).
Andet halvår domineres som vanligt af fugle i Vejlerne, mens der kun ses ganske få fugle på trækstederne. Andet halvårs største observationer gøres 30/10 85 Bygholms Nordlige Rørskov (HHN), 3/11 75 Han Vejle (POHP) og 6/12 57 Rærup Slambassiner (AB).

Sum: 3726. 1. halvår 1538, 2. halvår 2188. Indsendere 143.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	663	45	111	411	185	123	242	119	394	684	482	267

Savisanger *Locustella luscinioides*

Tre fugle i år, hvoraf de to observeres i Vejlerne. Den første høres syngende i perioden 20/4-20/5 i området omkring Han Vejle af mange observatører (ELH

UTE m.fl.). Den anden høres 22/4 fra Kraptårnet ved Bygholm Vejle (KNI). Udover i Vejlerne høres der en enkelt fugl 7/6 på Grenen (ROC MKP HHN m.fl.).

Græshoppesanger *Locustella naevia*

Som det fremgår af Nordjyllands Fugle 2015, så er årssummen faldet med 28% fra 2013, hvor der blev observeret omkring 420 fugle til 348 fugle i 2014 og 302 i 2015. Da det er omtrent samme antal i år, ser det ud til, at vi er nået et nyt bundniveau på omkring 300 fugle. Det vil vise sig de næste par år.

Højest usædvanligt er der ingen observationer fra april i år. Det er først 1/5, at de første fugle iagttages med 1 Han Vejle (HHN) og 3 Vandplasken (LGN BRØN). Herefter er der observationer sæsonen igennem, hvoraf de største nævnes her: 4/5 5 Gravlev Ådal (HAC), 6/5 4 Liver Ås Udløb og Kærsgård Strand (AØ), 9/5 9 Tofte Skov (HAC), 10/5 4 Lille Vildmose (BBM), 10/5 12 Volsted Kær (TSE), 11/5 4 Elling Strandenge (LAM), 13/5

5 Mølholm Søerne (RWR), 5/6 8 Tofte Skov (HAC ATL TC) og 28/6 4 Tofte Skov (HAC TC). Fra Atlasbasen meldes der om 17 sandsynlige ynglefund, som alle drejer sig om syngende hanner observeret på samme sted med mindst en uges mellemrum eller territoriehævdende fugle på egnet ynglebiotop. Iagttagelserne drejer sig i alle øvrige tilfælde om syngende.

I andet halvår synger der stadig nogle fugle. Her er kun en observation af flere end en fugl med 6/7 2 sy. Tversted Ås Udløb (KHA). En enkelt september obs bliver det til med 16/9 1 R Hansholm Fyrhaver (HHN JHN EN), som også afslutter året for Græshoppesanger i Nordjylland.

Sum: 305. 1. halvår 277, 2. halvår 28. Indsendere 94.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	176	101	25	2	1	-	-	-

Græshoppesanger, Kærsgård Strand, 9. maj 2016. Foto: Morten Christensen.

Gulbug *Hippolais icterina*

Årssummen er 22% lavere end sidste års rekordantal på 456 og 14% lavere end gennemsnittet for de sidste 5 år 2011-2015 på 416. Vi ligger dog 43% højere end gennemsnittet for 10-års perioden 2001-2010 på 247 og 19% højere end gennemsnittet for 15-års perioden 1986-2000 på 298, så vi er nok stadig inde i en god stabil periode.

Den første Gulbug observeres til normal tid 9/5 1 Hulsig Hede (LIN). Herefter er der daglige observationer sæsonen igennem for det meste af enlige, syngende hanner. Større forekomster fra DOFbasen for første halvår medtages her: 21/5 4 Hansholm Fyrhaver (TRK), 22/5 6 Nord-

by, Skagen (ROC HHØ m.fl.), 26/5 8 Hanstholm Fyrhaver (HHN), 30/5 8 Skagen By (TVN ROC) og 4/6 4 Hege-dal Bakker (CSS).

I Atlasbasen er der indrapporteret 54 sandsynlige og 6 sikre ynglefund. De sikre ynglefund nævnes her: 3/6 1 voksen fugl med føde til mage/unger Sallingsund (BVI), 16/6 nyudfløjne unger på egnet ynglebiotop Års (TSE), 25/6 voksne fugle med unger Hune (ATL), 19/7 nyudfløjne unger Nibe (PHJ), 20/7 voksen fugl med føde til mage/unger Grenen (TN) og 23/7 nyudfløjne unger Vig-sø (STA).

Som ventet falder antallet af observationer af Gulbug drastisk i andet halvår, hvor der meldes om følgende større forekomster og sikre ynglefokomster i DOFbasen: 1/7 4 ynglefugle fra Gerå Enge og Strand (HAC), 20/7 2 ynglefugle med føde til mage eller unger Grenen

Sum: 354. 1. halvår 322, 2. halvår 32. Indsendere 87.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	206	116	22	10	-	-	-	-

Sivsanger *Acrocephalus schoenobaenus*

I år kan der præsenteres en fremragende årssum, som ikke er set højere siden 2000, hvor der var 2048 fugle. Dengang blev der foretaget systematiske optællinger i Vejlerne, hvilket bidrog kraftigt til summen for en art som Sivsanger (ophørte efter 2003). Den høje årssum i år skal nok især tilskrives øget optællingsaktivitet i ynglebiotoperne. De første Sivsangere observeres 11/4 1 Kog-leaks (JPK), 12/4 1 Han Vejle (LIFO), 13/4 1 Vesløs Vejle (HRC) og 14/4 1 Villerup Kær (PR). Maj er den helt store måned i første halvår, og det er også her, vi ser de største optællinger: 6/5 17 Rærup Slambassiner (AB), 16/5 17 Tøtterne (BKR), 19/5 16 Debelenge, 32 Helledi Enge, 12 Stavad Enge Vest, 11 Toftegårds Enge og 12 Rendbæk Enge (alle PR) samt 22/5 13 Ulvedyb (BKR). Iagttagelserne drejer sig i alle tilfælde om syngende fugle. Atlasbasen melder om 25 sandsynlige og 8 sikre yngle-

Sum: 724. 1. halvår 641, 2. halvår 83. Indsendere 107.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	17	519	105	43	24	16	-	-	-

Sivsanger, Lille Vildmose, 14. september 2016. Foto: Jan Skriver.

(ROC), 23/7 1 voksen med føde til kaldende unger ved Tornby Klit (STA), 28/7 1 juv. flyver mod en rude ved Hvidbjerg ved Skive, overlever og flyver videre (SR) og 2/8 5 Gerå Enge og Strand (HAC). Årets sidste observation gøres 30/8 1 Hanstholm Slamdepot (FRO).

fund i regionen. De sikre ynglefund nævnes her: 24/5 nyudfløjne unger på egnet ynglebiotop Hjemsted (AGM), 2/6 rugende fugl eller andre tegn på æg/unger i rede Åbybro (AJ), 5/6 voksen fugl med føde til mage/unger Tømmerby Fjord (HRC), 12/6 voksen fugl med føde Smidstrup (HHL), 18/7 voksen fugl med føde Hannæs (TN), 22/7 voksen fugl med føde Lønnerup Fjord (BP), 25/7 nyudfløjne unger Kølsen-Skals Engsø (STA) og 30/7 voksen fugl med føde Haldager Vejle (SEM). I andet halvår er der ikke så mange syngende fugle, og derfor ser vi heller ikke tilsvarende store observationer, som vi gør i første halvår. Bemærkelsesværdige observationer nævnes her: 7/7 3 Grusgrav, Åbybro (AJ), 18/7 1 voksen med føde Bygholm Vejle (SHJ), 22/7 6 Ulvedyb (BKR) og 23/7 6 Han Vejle (BCS). Årets sidste ses 20/9 1 Ulvedyb (KHK).

Kærsanger *Acrocephalus palustris*

Årsrekorden blev sat sidste år med imponerende 907 fugle. Ikke helt så pænt bliver det i år, men arten er i tydelig fremgang i forhold til de halvdårlige tal, der blev disket op med i 15-års perioden 1986-2000, hvor det i gennemsnit ikke blev til flere end 307 fugle om året.

De første Kærsangere observeres i år til sædvanlig tid, 10/5 3 Katten langs Ryås bred (AJ), 12/5 1 Dvergetved Enge (CP), 13/5 1 Ellekrattet (CHJ) og 14/5 1 Kogleaks (PHM). De fleste Kærsangere rapporteres fra ultimo maj og i juni med de største observationer 24/5 12 Damfener, 1/6 17 Helledi Enge, 1/6 11 Toftegårds Enge og 2/6 11 Ørnefener (alle PR) samt 15/6 10 Onsild Ådal (CSS). Atlasbasen er blevet brugt flittigt til indtastning af Kærsanger i år, hvor der ses hele 55 indtastninger af sandsynlige ynglefugle men dog kun to indtastninger af sikre

Sum: 811. 1. halvår 742, 2. halvår 69. Indsendere 100.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	185	557	60	9	-	-	-	-

Lille Rørsanger *Acrocephalus agricola*

Et dokumenteret fund af en voksen fugl der bliver ringmærket 9/9 ved Ove Sø. Senest arten blev truffet i Nord-

ynglefund. Grunden til de få sikre ynglefund skal helt sikkert findes i fuglens skjulte adfærd og svære observationsbetingelser i feltet.

I andet halvår, når sangen ophører, bliver det sværere at finde Kærsanger. I juli og august bliver der derfor ikke observeret ret mange, selvom der må være endnu flere end i maj og juni, i og med at de nu har fået unger. De største observationer er 4/7 5 sy. Lille Vildmose, Portlandsmosen (EJK), 4/7 4 sy. Lille Vildmose, Tofte Sø (EJK), 13/7 1 R og 3 sy. Nørreådal omkring Skjern Hovedgård (TBR), 14/7 7 sy. Damfener (PR), 20/7 7 R hvoraf nogle sy. Sørrå Mark (SØP) og 19/8 4 R Gerå (Ø Hassingvej-Ulstedvej) (MCH MON). Årets sidste observation bliver 20/8 1 R Uggerby Å (Vibholm-Sindal) (MCH).

jylland var i 2009. Arten er SU-art. Der må ikke refereres til observationer, der ikke er godkendte af SU.

Rødrygget Svale *Hirundo daurica*

Rødrygget Svale ankommer til landet fra syd i slutningen af april. Arten observeres flere steder i landet, så forventningen på de nordjyske observationsposter er, at den nok også snart dukker op på et af trækstederne. Forventningen stiger, da en fugl observeres ved Novrup Grusgrav i Esbjerg 29/4. Der er chance for, at nogle er på vej op gennem Jylland. Dette viser sig at holde stik, dog først en uges tid senere hvor en Rødrygget Svale ses trækkende nord ved Klitmøller 5/5 (JJA). Næste dag ses en fugl fra Svinklovene trækkende øst over Grønne-

strand 6/5 (LH). Endelig dukker der to op i Skagen 8/5 (MK STA MDH FSH m.fl.) og endnu to 11/5 (EMI ROC ASF m.fl.). Alt i alt bliver det altså til seks Rødrygget Svale i Nordjylland i 2016. Med forbehold for at enkelte kan være gengangere, er der tale om det næstbedste år i rapportens historie. Det hidtil bedste år var 1997 med ni. Dette års forekomst bringer det samlede antal i Nordjylland siden 1977 op på 50, hvoraf de 32 er observeret i Skagen.

Skovsanger *Phylloscopus sibilatrix*

Årssummen er 10% højere end gennemsnittet for de seneste 5 år 2011-2015, 166% højere end gennemsnittet for 10-års perioden 2001-2010 og 63% højere end gennemsnittet for 15-års perioden 1986-2000. Det ser heldigvis nu ud til, at kurven er vendt til det positive, efter at vi har været langt nede i 2001-2010, og hvor der i 2002 blot blev rapporteret 56. En del af fremgangen inden for de seneste par år skal dog nok tilskrives højere aktivitet pga. Atlasprojektet, hvilket også ses på antallet af indsendere, som i år er mere end dobbelt så højt som sidste år. Årets første observeres ret tidligt 17/4 1 Bjerregrav (HMT). Herefter går der to uger, inden de næste observeres 30/4 fra tre forskellige lokaliteter: 1 Øby (LM), 2 Hald Sø ved Niels Bugges Kro (CBB) og 1 Skagen By (MIK). Der er syv observationer af fem fugle og derover i foråret, som alle nævnes her: 6/5 5 Velds Krat (TBR), 8/5 7 Grenen (ROC), 8/5 5 Bankes Marker, Skagen (TN), 11/5 5 sy. og

1 TF Grenen (ROC), 12/5 5 Bunken Klitplantage (HSC), 5/6 5 sandsynlige ynglefugle, som også bliver hørt en lille uge senere, Tofte Skov (HAC ATL TC EØ), 5/6 5 Uggerby Klitplantage (AØ) og endelig 13/6 5 Østerild Klitplantage (HRC). Hvor ikke andet er nævnt, drejer det sig om syngende fugle!

Der er indtastet yngleførekomster i Atlasbasen fortrinsvis fra Viborg-området, Vestthys, Mors og ellers spredte observationer fra hele regionen. Dette siger dog nok ikke meget om artens udbredelse, men mere om hvilken aktivitet og hvilke kvadrater, der er blevet satset på i Atlasprojektet i 2016. Der rapporteres dog kun om to sikre ynglefund, 16/6 fra Øster Hjeremitslev, hvor der ses en voksen fugl med føde til mage/unger (SEM) og 21/6 fra Hald Ege, hvor en voksen fugl ses samle larver til 3-4 sultne unger (FRO). Herudover rapporteres der 17/5-19/6 om 17 tilfælde af sandsynlige yngleførekomster

Skovsanger, Batteriskoven Skagen, 20. maj 2016. Foto: Knud Pedersen.

med adfærden "syngende fra samme lokalitet med mindst en uges mellemrum" (FRO TN m.fl.).

Der er nogle få observationer fra andet halvår i DOF-basen, hvilke alle må formodes at dreje sig om ynglefugle.

Sum: 338. 1. halvår 328, 2. halvår 10. Indsendere 159.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	5	260	63	7	3	-	-	-	-

Der høres syngende fugle 19/7 1 Elkær Plantage (CP), 19/7 1 Nordby, Skagen (LKJ) og 1/8 1 Batteriskoven (ROC). Skovsanger takker af for i år i Lille Vildmose med en enkelt fugl set 25/8 (GGU).

Hvidbrynet Løvsanger *Phylloscopus inornatus*

2015 blev det bedste år for Hvidbrynet Løvsanger i rapportens historie med hele 27 fugle. Dette var mere end dobbelt så mange som den forrige rekord på 11-12 fra 2014. Vi kan vist allerede nu begynde at spore en tendens i forekomsten for arten, for i år bliver det nemlig et endnu bedre år med i alt 43. Derfor er der for første gang i rapportens historie også lavet et skema over forekomsten for Hvidbrynet Løvsanger. Heraf ses det, at arten som sædvanligt kun gæster os i andet halvår.

Den første observation er fra 15/9 1 Grenen (ROC). 19/9 ses der en ved Grenen (MCH) og en ringmærkes ved Det Grå Fyr (MJH KNP m.fl.). 21/9 ringmærkes hele fire ved Lild Strand (AU LS). 22/9 bliver en ringmærket på Agger Tange (AU) og en høres i Lille Vildmose (TL). 23/9 bliver endnu en ringmærket på Agger Tange (AU) og der ses en ved Brund (HMT). 24/9 observeres en fugl ved Vigsø (KL) og endnu en ved gadekæret ved kirken i Vrensted (SKS). 25/9 bliver en set og hørt ved Gl. Vesløs (HRC) og en bliver set og hørt vest for Hanstholm Fyr (JJA). 26/9 er der igen fanget på Agger Tange med en ringmærket

(AU). Herudover bliver fuglen i Gl. Vesløs genfundet (BRØL), og en bliver set og hørt ved Kinahuset ved Batteriskoven, Skagen (JOK). 27/9 høres der en i Hanstholm Fyrhaver (JBE). 1/10 bliver der ringmærket hele fire i Hanstholm Fyrhaver og yderligere ses der tre samme sted (AU JKY RSN m.fl.). Derudover ses der to ved Hanstholm, Minkfarmene (JBE STA), hvilket bringer dagens total for Hanstholm op på rekordhøjde ni Hvidbrynet Løvsangere! De fleste af fuglene er også til stede dagen efter (AU JKY SSC GRØN). Samme dag, 2/10, er der også observationer fra andre steder i regionen nemlig 1 Als Odde (CSS), 1 Batteriskoven, Skagen (TEP MEM) og 1 Skagen Fyr (MJH).

Det begynder nu at tynde ud i koncentrationen for denne gang og årets sidste er 3/10 1 ringm. Lild Klitplantage (AU), 4/10 1 R Sjørring (BRØL), 6/10 1 fou. Hanstholm Fyrhaver (POHP), 7/10 1 R Hjørring Kommune Klitplantage (AØ), 16/10 1 R Ingstrup (PR), 18/10 1 fou. Hanstholm Fyrhaver (KBJ), 20/10 1 R Skagen By (JPIP) og 25/10 1 R Gerå, sommerhusområdet (HAC).

Sum: 43. 1. halvår 0, 2. halvår 43. Indsendere 35.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	-	-	-	-	-	21	22	-	-

Fuglekongesanger *Phylloscopus proregulus*

Efter et par år uden observationer af arten, bliver vi i 2016 velsignet med et enkelt besøg. 12/10 opdager LAM en fugl i en pilebusk ved Ålbæk på dens spinkle fine kald, som han umiddelbart genkender som Fuglekongesanger. Da han får kikkerten på den, ser han rigtig nok en lille

sanger med dobbelte vingebånd, lange øjenbrynsstriber og issestribe. Fuglen er stationær i to dage og på tredjedagen bliver den forgæves eftersøgt i fem timer, men den er forduftet (KK).

Lundsanger *Phylloscopus trochiloides*

Det højeste antal i 10 år ses i 2016 med fem fugle, hvoraf alle er fra "DOF Nordjylland". 27/5 opstår der en sjov episode fra Ellekrattet i Skagen, hvor en fugl først høres syngende inde fra krattet (PNN JJ). Over 25 ornitologer forlader nu deres teleskoper på Grenen for at haste til Ellekrattet og høre den smukke sang. Da de når derned, er fuglen imidlertid ingen steder at finde. Efter en kortere tids eftersøgning og en masse myggestik er folk så småt ved at give op, men så skratter der pludselig en melding ud på walkierne fra de få tilbageværende observatører på Grenen om, at der nu sidder en Lundsanger og synger i noget krat sydøst for den gamle strandeng! I bedste

lemmingstil rykker alle ornitologerne så tilbage til Grenen dog med liden tiltro til, at de vil få fuglen at se. Ikke desto mindre får alle den at se, og den synger nogle strofer, inden den få minutter efter flyver væk. De øvrige fund: 31/5 bliver der ringmærket en ved Det Grå Fyr (MJH TVN JHC m.fl.), 1/6 høres der en på Grenen (ROC TVN m.fl.) og 9/6 gøres forårets fjerde og sidste fund ved Skelhusporten i Tofte Skov (HAC TC). En enkelt efterårsfugl bliver det også til 15/8, hvor en 1K fugl bliver ringmærket i fyrhaverne ved Det Grå Fyr, Skagen (MJH KNP EKR JOK).

Halemejsje *Aegithalos caudatus*

Arten behandles i år, da der er tale om et rekordår, der er langt over gennemsnittet for de seneste 25 år på 846. Siden 2010 har der været en årlig stigning, og årets sum er nu over dobbelt så stor som de seneste 5 års gennemsnit på 1818. Den høje total skyldes særligt et stort antal fugle i efteråret.

Fra første halvår skal der især bemærkes årets yngel, hvor der meldes om ynglefugle på hele 38 lokaliteter. Alle observationer udgøres af 1-2 par, mens en enkelt består af en samling af familieflokke 15/6 32 Nørreådal (TBR). Foruden de mange ynglefund udgøres første halvårs største observationer af 2/1 15 Bruunshåb (TBR), 10/2 14 Tjele Langsø (CAHE BMH) og 8/3 18 Refnæs Skov (TN).

Andet halvår gør sig bemærket ved et stort antal Halemejsjer i oktober. Der er muligvis tale om trækkende fra Nordskandinavien, da antallet af fugle på trækkstederne er meget høje, og da 35% af fuglene er indtastet som nordlige, mens kun 5% er indtastet som sydlige. Med til historien hører også, at der på Falsterbo er ringmærket det højeste antal nogensinde. På Grenen meldes der om 538 fugle i perioden 7/10-16/12 med de største dage 11/10 81 (ROC MJH) og 12/10 78 (ROC) – her ringmærkes også i alt 176 fugle, alle nordlige (MJH). Fra Nordmandshage meldes der om 128 fordelt på to datoer, hvoraf den ene nok ryger i top 3 over de største dagsobservationer i Danmark: 15/4 121 (GRØN). De største observationer af rastende fugle ses 24/10 33 Agger Tange (SSL), 6/10 31 Lodbjerg Fyr (TRK TF), 8/10-26/10 155 Hanstholm Fyrhaver (HHN GGU m.fl.) og 22/9-8/12 112 Lille Vildmose (HAC BBM TBR DFS m.fl.) med største dag 15/10 35 (HAC).

Sum: 4004. 1. halvår 860, 2. halvår 3144. Indsendere 126.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	227	211	223	88	54	57	39	82	117	1688	593	625

Halemejsje, Lille Vildmose, 13. november 2016. Foto: Mette Berg Hansen.

Høgesanger *Sylvia nisoria*

Et gennemsnitligt pænt år idet det bliver til fem fugle i 2016: 26/8 1 1K ringm. Agger Tange (AU), 1/9 1 1K ringmærket Lild Klitplantage (AU), 14/9 1 1K fanget af kat-

ten Kirsten, som dog slap den fri igen Nordby, Skagen (ROC), 17/9 1 1K R Hanstholm Fyrhaver (HHN JHN EN HLÆ) og 22/9 1 1K R Det Grå Fyr (MJH).

Rødtoppet Fuglekonge *Regulus ignicapillus*

Årssummen på 38 fugle er fortsat rekordhøj for denne underrapporterede fugleart (selv om den falder fra 53 i 2015). Årets første er 7/1 1 død Svinkløv Plantage (JFA) – fanget af en kat. Ved Nors Sø var der op til fem fugle i efteråret 2015. Der (gen)findes to fugle både 24/2 og 27/2 (FRO JBE). Der (gen)findes også 3/3 1 Tæbring Enge (ASB). De 18 fugle i april og maj er alle syngende. 16 af dem kommer fra Rold Skov: 1/4 1 Kærbyerg Skov (HAC), 5/4-30/5 13 obs på forskellige dage af en fugl i Brænde-

skov (AHO HAC PHJ KAH CSS), 28/4 1 Torstedlund Skov (TN) og 17/5 1 Nørlund Skov (ESA). De to øvrige observationer i denne periode er: 9/4 1 Viborg (FRO) og 4/5 1 Skiveren (FSH). I juni ses 16/6 1 syngende Grenen (ROC) samt 22+27/6 1 syngende Hjerminde Skov (SSL). Blandt de 11 fugle i andet halvår bliver fire ringmærket: 14/9+27/10+8/11 1 Lild Klitplantage (Arne Urvang) og 17/10 1 Ellekrattet (MJH EC m.fl.). De øvrige er: 7/10 1 Østerklit ved Tversted (PDV), 24/10+11/11 1 Grenen (ROC) og 17/12 1 Hvidbjerg Kær (SR).

Sum: 38. 1. halvår 27, 2. halvår 11. Indsendere 20.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	1	4	1	11	7	1	-	-	1	4	5	1

Silkehaie *Bombycilla bombycilla*

Et rigtig flot år, hvor vi skal tilbage til 2012 for at finde en årssum, der er højere. Der ses meget få fugle i første halvår, og den største observation er 13/2 47 Grenen (ROC). De seneste fugle i første halvår er som sædvanlig fra Skagen, 26/4 3 Nedermose (LAM) og 18/4 4 Grenen (ROC).

Andet halvårs første observationer er 15/10 1 Lille Vildmose (HAC) og 16/10 1 død Nordby, Skagen (ROC). Den største forekomst ses i dagene 4-5/11 400 Viborg (SA m.fl.). Den største observation af trækkende fugle bliver set 26/10 278 Nordmandshage (HAC).

Sum: 15.831. 1. halvår 981, 2. halvår 14.850. Indsendere 108.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	285	474	197	25	-	-	-	-	-	4303	8540	2007

Parktræløber *Certhia brachydactylos*

Årssummen på 46 er kun knap halvdelen af sidste års-sum. Der findes i modsætning til tidligere år ingen fugle på Almen Kirkegård i Aalborg (og RSN søger her forgæves den 4/5). Den eneste rapport fra DOF Nordjyllands område er 13/5 1 syngende Brændeskov/Rold Skov (CSS). De fleste obs kommer som sædvanligt fra artens kerneområde omkring Hald Sø. Men der er maksimum to syngende hanner på de forskellige lokaliteter, mens der i 2015 var fire hanner på tre steder. Maksimumtallene for syngende fugle er 17/2 2 Hald Sø ved Non Mølle (TBR),

3/3 2 Hald Hovedgård (JO), 3/3+13/3+10/4 2 Hald Sø ved Niels Bugges Kro (EBJ SA LM) og 15/3 1 Dollerup Mølle (NOE). Andre lokaliteter med syngende hanner er 22/2+16/3+31/5 1 Tjele Langsø (TRK TBR), 23/2 1 Vejrum Vestsø (TRK), 27/2 2 Sødal Skov (TRK), 29/2 1 Nørresø, Viborg (OL), 14/4 1 Brunskov (TBR), 31/5 1 Bækkelund (NIN) og 4/6 1 Viborg (Søndersø) (VL). Observationerne fra andet halvår er 3/9+26/11 1 Tjele Langsø (TBR TRK), 11/12 1 Søndersø, Viborg (JN) og 11/12 2 Hald Sø ved Non Mølle (PBA).

Sum: 46. 1. halvår 41, 2. halvår 5. Indsendere 25.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	12	14	6	6	3	-	-	1	-	1	3

Lysbuget Spætmeise *Sitta europaea europaea*

I år to fund, 2/6 1 2K ringmærket Skagen (MJH) og 27/11 1 Bunken Klitplantage (HSC). Racen forekommer fåtalligt

i Nordjylland og er udbredt i Østdanmark, primært Nord-sjælland og videre nordpå i Skandinavien.

Rosenstær *Sturnus roseus*

Årets eneste obs, 10/9 1 1K sammen med fire Stære Gre- nen (ROC JOK EC CHJ m.fl.).

Rosenstær, Skagen, 10. september 2016. Foto: Erik Christophersen.

Vandstær *Cinclus cinclus*

Et ret gennemsnitligt år. Det højeste antal Vandstære på en lokalitet er fire fugle. De lokaliteter, hvor der ses fire fugle på er følgende: Tange Sø/Gudenåen (FIA), Rindsholm (VL) og Guldbæk Ådal (Ridemandsmølle-Oldstien) (HHB). Den sidste i første halvår bliver set 17/4 1 Mariendal Mølle (DAC).

Meget glædeligt er der i Atlas III et kvadrat med et sandsynligt ynglefund i lokalrapportens område.

Andet halvårs første bliver set 26/10 1 på en hofde ud for Skagen Fyr (SKAF).

Det højeste antal på en lokalitet i andet halvår er tre, og det bliver kun set på en lokalitet, nemlig Rindsholm.

Sum: 242. 1. halvår 239, 2. halvår 103. Indsendere 100.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
90	81	64	4	-	-	-	-	-	8	36	59

Vandstær, Godthåb, 12. december 2016. Foto: Mette Berg Hansen.

Grå Fluesnapper *Muscicapa striata*

Årets sum er den laveste i fem år. Den ligger dog fint på niveau med de seneste 10 års gennemsnit på 679.

De første ankommer til normal tid 4/5 1 Byfogedskoven, Skagen (EC) samt 5/5 1 Butterstien, Skagen (SAL KK) og 1 Aabybro (AJ). Langt hovedparten af observationerne består af 1-3 fugle, og kun fire observationer er på over 10: 22/5 15 Ellekrattet (JTL), 26/5 11 Hanstholm Fyrhaver (JBE), 29/5 26 Grenen (ROC GRØN TVN MCH CSS m.fl.) og 1/6 36 Grenen (ROC TVN JHC m.fl.). Skagen tegner sig for 55% af første halvårs observationer, mens resten af observationerne fordeles sig jævnt ud over Nordjylland – dog med stort fravær i Midtvestsyssel, Vesthimmerland og på Mors.

I stil med de seneste par år ses det, at Atlas-projektet gav-

ner antallet af ynglefund. Tidligere lå antallet af ynglefund som regel på en 10-20 fund. En sammenstilling af data fra DOFbasen og Atlas-projektet viser 43 lokaliteter med sikre ynglefund og 11 lokaliteter med sandsynlige ynglefund. Herudover meldes der om en hel del lokaliteter med syngende hanner.

Andet halvår præges særligt af fugle i august, men helt uden observationer på flere end 10 individer. Således er de største observationer 8/8 9 Kovshede og Åkær (SØP), 31/8 5 Byfogedskoven, Skagen (JPIP) og 16/9 7 Hanstholm Fyrhaver (HHN JHN EN). De sidste ses til normal tid 17/9 2 Hanstholm Fyrhaver (HHN JHN EN HLÆ) og 1 ringmærket Skagen Fyr (SKAF). Herefter ses en sen fugl 3/10 Vandet Sø (TRK TF).

Sum: 683. 1. halvår 528, 2. halvår 155. Indsendere 104.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	380	148	37	98	19	1	-	-

Nattergal *Luscinia luscinia*

Et fint år, hvor årsgennemsnittet ligger lidt over 10-års-gennemsnittet på 625 fugle. Vi skal tilbage til 2011 for at finde en årssum, der er højere. Årets første høres til normal tid primo maj, 3/5 2 Nørreådalene omkring Skjern Hovedgård (KBN) og 5/5 2 Torsager (KBN).

Årets største observationer gøres 6/6 24 Skals Ådal syd for Onsild (CSS), 5/6 17 Bolle Enge Øst (SØP) og 21/5 17

Volsted Kær (TSE).

Der er i løbet af Atlas III registreret 105 sikre/sandsynlige ynglefund af Nattergal i lokalrapportens område. Det er en stigning på 29 kvadrater i forhold til sidste år.

Som sædvanligt ses der kun meget få Nattergale i andet halvår: 1/7 1 Torsager (TBR), 1/7 1 Onsild Ådal (CSS) og årets sidste ses 6/7 1 Vive Hede (TN).

Sum: 696. 1. halvår 693, 2. halvår 3. Indsendere 66.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	356	337	3	-	-	-	-	-

Nordlig Blåhals *Luscinia svecica svecica*

Den dårlige tendens fra de forrige år fortsætter, idet der kun registreres og bestemmes tre Nordlig Blåhalse i 2016. Alle fundene nævnes: 9/5 1 Liver Ås udløb og Kærsgård

Strand (MCH), 10/5 1 Grenen (ROC m.fl.), 14/5 1 ringmærket ved det Grå Fyr i Skagen (KBO m.fl.). Se desuden ubestemte Blåhals på næste side.

Nordlig Blåhals, Kærsgård Strand, 9. maj 2016. Foto: Morten Christensen.

Sydlig Blåhals *Luscinia svecica cyaneacula*

Årets første ses 1/4 3 Lund Fjord (HHN). De største observationer i første halvår ses 29/4 7 Lund Fjord (HHN) og 14/4 5 Bygholms Nordlige Rørskov (HHN). Uden for Vejlerne er den største observation 4/5 4 Helledi Enge (PR). Der meldes om 27 par i Vejlerne med henholdsvis 23 i de østlige Vejlerne og 4 i de vestlige Vejler (HHN). I Atlas III projektet er der registreret sikre/sandsynlige ynglefund i 52 kvadrater i lokalrapportens område. Det

nordligste ynglefund er 1/5 1 sy. Elling Strandenge (KNP). Den største observation i andet halvår er 9/7 4 Han Vejle (BHJ). Årets sidste observationer er 30/8 1 Han Vejle (SVP) og 24/8 1 Kællingbjerggårdmark (BJS). To halvsene Blåhalse 5/9 1 Han Vejle (HHN) og 18/9 1 Tissing Vig, Sydvestmors (ASB) drejer sig sandsynligt om Sydlig Blåhals og er medtaget her.

Sum: 370. 1. halvår 334, 2. halvår 36. Indsendere 90.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	187	103	44	27	7	2	-	-	-

Blåhals *Luscinia svecica*

De fleste ikke racebestemte Blåhalse, der er indrapporteret, har uden tvivl været af den sydlige race. Det begrundes med, at de enten er registreret i april, hvilket er før den nordlige race ankommer til vores breddegrader, og samtidig er det også på det tidspunkt, at den sydlige

race ankommer. Ligeledes er stort set alle de øvrige observationer foretaget på kendte ynglelokaliteter for Sydlig Blåhals. De eneste observationer, der sandsynligvis har været af Nordlig Blåhals er 14/5 1 hun Buttervej, Skagen (ROC) og 25/5 1 hun Grenen (BWI).

Lille Fluesnapper *Ficedula parva*

I 2016 bliver der observeret 12 fugle, hvilket er mange set i forhold til de seneste 10 års gennemsnit på 7 (her er masseforekomsten fra 2013 på 48 dog udeladt). Alle observationer nævnes. 17/5 1 2K han Batterivej, Skagen (KNP KMO FSH JMPJ PHJ m.fl.), 19/5 1 han Batteriskoven (LAM), 20/5 1 3K+ han Ejstrup Klit (RSN ALM), 21/5 1 hun ringmærket Skagen Fyr (KBJ), 23/5 1 Grenen (HBJ)

JAЕ m.fl.), 23/5 1 Ellekrattet (JHC), 26/5 1 2K han Hanstholm Fyrhaver (HHN m.fl.), 28/5 1 han Grenen (ROC m.fl.), 31/5 1 han Nordby, Skagen (STM) og 3/6 1 han Voer Kirke (Mads Christophersen via HAC). I andet halvår observeres to fugle 16/9 1 hun-farvet Gerå (HAC) og 24/9 1 1K Vigsø øst for Hanstholm (HRC SUB).

Broget Fluesnapper *Ficedula hypoleuca*

Årets sum er noget under sidste års total på 294, men på fint niveau med de seneste 10 års gennemsnit på 212.

Årets fugle ankommer til normal tid sidst i april 27/4 1 Hobro Skov (KNI) samt 29/4 1 han Skagen By (MIK) og 1 han Skrikes/Neckelmann Plantage (FRO PBU). Langt de fleste observationer er af 1-2 fugle og kun seks observationer er større end dette. De største er 8/5 6 Grenen (GRØN CSS ROC m.fl.), 11/5 4 Batteriskoven (EC), 11/5 4 CampOne Grenen Strand (ROC APRE) og 14/5 4 hunner Gyvelstien (DBC KKN). 60 % af første halvårs materiale stammer fra Skagen.

Årets yngel er ikke prangende i antal, men til gengæld

meldes der om to nye ynglelokaliteter 12/6 Måstrup Mose voksen fugl med føde til unger (AØ) og 18/8 et par med fire unger Barkær (SVP). Herudover er der sandsynlige fund fra Lodskovvad, Bruunshåb og Karup.

En enkelt fugl ses i juli 31/7 1 Nørre Rubjerg (PEC). Foruden ynglefundet i Barkær er andet halvårs eneste observationer af flere end to fugle 25/8 4 Nedermose, Skagen (EC), 28/8 3 Grenen (ROC EC MCH) og 16/9 4 Hanstholm Fyrhaver (HHN JHN EN). De sidste forlader landet til sædvanlig tid 17/9 1 (HHN EN HLÆ) og 18/9 1 (HRC SUB) – begge Hanstholm Fyrhaver.

Sum: 196. 1. halvår 162, 2. halvår 34. Indsendere 70.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	6	146	10	1	23	10	-	-	-

Husrødstjert *Phoenicurus ochruros*

Et rigtig godt år, hvor årssummen er hele 130 højere end 10-årsgennemsnittet på 299 fugle. Årets første ses tidligt 25/1 1 Hirtshals (SRS). Ellers ses de næste fugle til normal ankomsttid medio/ultimo marts, 18/3 1 Skagen Havn

(LKJ). Første halvårs største observationer gælder alle ynglefugle, 27/5 5 Hirtshals (MHH), 20/6 4 Aalborg (ALM) og 18/6 3 Skive Havn (JEAL). I Atlas III projektet er der registreret sikre/sandsynlige ynglefund i 97 kva-

drater inden for lokalrapportens område.

De største observationer i andet halvår er 25/10 8 Frederikshavn Havn (BKR), 16/10 6 Roshage (RSN) og 17/10

6 Buttervej, Skagen (EC). Årets sidste observationer er 28/11 1 Hirtshals Havn (LPA) og 20/11 1 Skagen Havn (CHJ).

Sum: 430. 1. halvår 189, 2. halvår 241. Indsendere 101.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
1	-	9	51	89	39	55	38	44	99	5	-

Bynkefugl *Saxicola rubetra*

Et kanongodt år, hvor årssummen er hele 503 højere end 10-årsgennemsnittet på 972. Årets første ses 14/4 1 Vandplasken (PHP) og 16/4 2 Skiveren (SWJ). De største observationer i første halvår ses 9/5 40 Gyvelmarkerne, Skagen (JPIP), 11/5 30 Syrodde, Læsø (PR) og 9/5 26 Buttervej, Skagen (RWR).

Der er i løbet af Atlas III registreret sikker/sandsynlig

yngel i 253 kvadrater i lokalrapportens område, det er en stigning på 110 kvadrater i forhold til de foregående år i Atlasundersøgelsen.

De største observationer i andet halvår er: 2/8 15 og 7/8 35 Ørnefenner, Store Vildmose (PR JEA). Årets sidste observationer er 17/10 1 Ørnefenner (KHK) og 16/10 1 Roshage (RSN).

Sum: 1475. 1. halvår 1220, 2. halvår 255. Indsendere 159.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	8	971	241	52	135	65	3	-	-

Bynkefugl, Lerup Strand, 20. juni 2016. Foto: Albert Steen-Hansen.

Årets første ses 8/1 1 Pælebakke Klit, Skagen (KEC) og 12/1 1 Hostrup Strand (SA SR). De største observationer i første halvår er 4/6 6 Tversted Strand (CP), 30/5 6 Ejstrup Strand (BKR), 7/6 5 Kandestederne (PHJ) og 29/6 5 Liver Å (PHP). I løbet af Atlas III projektet er der registreret 122 kvadrater med sikre/sandsynlige ynglefund

Sum: 917. 1. halvår 596, 2. halvår 321. Indsendere 157.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
9	13	40	228	205	101	71	52	116	74	7	1

i lokalrapportens område. De største observationer i andet halvår ses 14/10 10 Ejstrup Strand (HHN), 1/10 9 Roskøge (RSN), 22/9 9 Tranum Klit (RSN) og 22/8 9 Troldekær (Råbjerg Enge) (BHJ). Årets sidste observationer er 28/11 1 Harboslette (JBE) og 15/12 1 Viskum (LM).

Stenpikker *Oenanthe oenanthe*

Et ret gennemsnitligt år. Årets første ses 28/3 1 Klitmøller (JJA) og 30/3 1 Pælebakke Klit, Skagen (JS). De største observationer i første halvår er: 9/5 55 Gyvelmarkerne, Skagen (JPIP), 11/5 30 Syrodde, Læsø (PR) og 8/5 27 Buttervej, Skagen (RWR).

Der er i løbet af Atlas III registreret 14 sikre/sandsynlige ynglefund af Stenpikker i lokalrapportens område. Det er en stigning på tre kvadrater i forhold til sidste år. Der

Sum: 2218. 1. halvår 1274, 2. halvår 944. Indsendere 166.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	2	110	1158	4	9	352	511	64	8	-

er dog tale om en dramatisk nedgang i forhold til de forrige Atlas undersøgelser.

De største observationer i andet halvår er 4/9 45 Agger Tange (RSN MON m.fl.), 24/8 27 Nedermoste, Skagen (EC) og 12/9 25 Skagen Klitplantage (JPIP). Der ses kun otte trækkende ved Nordmandshage i perioden 11/8-11/9 (PR AB). Årets seneste er 27/10 1 Gerå Enge og Strand (AFJ).

Sjagger *Turdus pilaris*

Kun ynglefugle behandles. Ifølge Atlas-projektet meldes der om sikre ynglefund i fire kvadrater: Store Vildmose, Damfæner, Lunefæner og Hallund. I stil med de forrige

to år meldes der om to par med unger i Store Vildmose (PR ATL). Herudover er der sandsynlige ynglefund i Thise og Store Restrup.

Ringdrossel, Skagen, 10. april 2016. Foto: Erik Christophersen.

Ringdrossel *Turdus torquatus*

En årssum lidt lavere end de seneste 10 års gennemsnit på 1290.
 De første ankommer til normal tid 3/4 2 Hulsig (AØ) samt 4/4 3 TF Grenen og Nordstrand (KNP ROC LAM m.fl.), 1 Vandplasken (AØ) og 1 Febbersted (LIFO). Forårets største lokaliteter bliver 4-6/4 197 Grenen (ROC JHC m.fl.), 4/4-9/5 72 Nordstrand (KMO KNP JHC m.fl.), 15/4-4/5 56 Råbjerg Hede (LPA PMA), 13/4-3/5 52 Lodskovvad (PMA ASJ) og 9/4-5/5 59 Klitmøller (JJA KØJ).

Trækket kulminerer lidt tidligere end sædvanligt med forårets største dagsobservationer 10/4 27 Klitmøller (JJA), 13/4 38 Grenen (ROC JOK LAM TMO m.fl.) og 15/4 40 Råbjerg Hede (LPA).
 En enkelt oversommende fugl ses 14/7 Holtemmen (LG). Efterårstrækket går over Nordjylland 17/9-28/10 med de største dage 1/10 4 Hirtshals Fyr (AØ) samt 2/10 3 Grenen (ROC MCH m.fl.) og 3 Rubjerg Knude (AØ).

Sum: 1069. 1. halvår 1050, 2. halvår 19. Indsendere 124.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	806	242	2	1	-	3	15	-	-

Alpejernspurv *Prunella collaris*

Nordjyllands fjerde fund af Alpejernspurv, 7/5 1 Skagen (MKH JSH m.fl.). Fuglen, der er grundig fotodokumenteret, bliver set af rigtig mange fuglekiggere, da den dukker op under Skagen Fuglefestival. Fundet er godkendt af SU.
 De tidligere fund er fra 5/5 1980 1 Rødhus, 4/5 1985 1 Skagen og 30/4 2008 1 2K Grenen.
 Arten er SU-art.

Alpejernspurv, Skagen, 7. maj 2016. Foto: Lars Grøn.

Sibirisk Jernspurv *Prunella montanella*

En af årets mest uventede fugleforekomster. Flere end 200 Sibirisk Jernspurve blev observeret i Nord- og Vest-europa i efteråret, hvor Danmark tegnede sig for 10 fugle. I Hirtshals blev en fugl observeret 9/11 (BR m.fl.), og den optrådte stationært resten af året. Fundet er godkendt af SU. Nærmere omtale findes andet steds i denne bog. Arten er SU-art.

Sibirisk Jernspurv, Hirtshals, 28. november 2016. Foto: Lars Grøn.

Rødstrubet Piber *Anthus cervinus*

Året byder på tre forårsfund af fire fugle, alle fra Skagen: 11/5 1 Ø Nordstrand (JHC KNP SKAT m.fl.), 12/5 2 T Grenen (ROC HEB ABT) og 17/5 1 Nordstrand (DBC CBS ESØ).

Fra efterårstrækket er der en del observationer fra Skagen.

Om det drejer sig om mere end én fugl er svært at afgøre. Alle observationer nævnes: 10/9 1 sdr. SV Hirtshals Fyr (AØ), 15+17+18+20+21+24+25/9 1 Grenen (ROC m.fl.), 1/10 1 T Hanstholm Fyrhaver (JBE) og 13/10 1 Romdrup Ådal, Egensevej (HMT).

Bjergpiber *Anthus spinoletta*

Summen er noget lavere end de to foregående år. Her var summen i 2014 958 og i 2015 840. Den lavere sum skyldes i nogen grad færre Bjergpibere ved Skagen. Årets materiale er renset for gengangere på enkelt dage. Året markerer sig ved, at have hele 17 fugle i april. Aprilfund er senest set med et fund i 2015 og et fund i 2003. Første halvårs største observationer bliver gjort 13/1 16 Nørreådal, Øby-Løvsdal (TBR), 14/1 22 Ø (LM) og 14/1 16 Toftegårds Enge (PR). Forårets sidste bliver set 7/4 2 Grenen

(ROC) og 14/4 1 Bygholm Nordlige Rørskove (HHN). Efterårets første observationer er til normal tid og sker alle på Grenen 24/10 1 (ROC LPA OS m.fl.), 26/10 1 (ROC JOK MHT m.fl.) og 27/10 5 (ROC KNP LPA m.fl.). Andet halvårs største observationer bliver 8/11 12 Vesløs Vejle (HHN), 8/11 12 Bygholm Vejle (HHN) og 23/12 19 Nørreådal, Øby-Løvsdal (TBR) og 29/12 9 Helledi Enge (PR).

Sum: 550. 1. halvår 258, 2. halvår 292. Indsendere 49.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	181	54	6	17	-	-	-	-	-	31	111	150

Skærpiber *Anthus petrosus*

Årets gennemgang af Skærpiber omhandler kun ynglefugle. Øen Hirtsholm, hvortil der er offentlig adgang, har fire observationer af ynglefugle. 28/4 4 (SØP), 19/5 1 (JG), 4/6 1 (ER) og fra ATLAS III 1/8 observation af familieflok på ca. 10 fugle (HMT). Andre ynglefugletal fra

øgruppen er 19/5 3 Kølp (JG) og 19/5 40 Græsholm (JG). Der er et par andre interessante ynglefugle-indberetninger i DOFbasen, 9/5 1 Vesterø Havn (ABU) og 15/6 1 sy. Frederikshavn Havn (JVS), men der er ikke fulgt op på observationerne.

Storpiiber *Anthus richardi*

2016 byder på tre fugle. 1/10 1 Grenen (MCH ROC m.fl.), 11/11 1 Jerup Strand og Enge (HOM) og så en stationær fugl 1-7/12 og nok samme genfundet 28-29/12 1 R Gre-

nen (ROC m.fl.). Sidstnævnte er første vinterfund fra Skagen.

Storpiiber, Skagen, 28. december 2016. Foto: Erik Christophersen.

Markpiber *Anthus campestris*

Først en observation fra 2015, der ikke kom med i sidste års bog 30/4 2015 1 Nørreådal, Øby – Løvskaal (TRK).

Der bliver i 2016 observeret hele fire fugle. De tre forårsfugle ses 4/5 1 Grenen (ROC m.fl.), 8/5 1 Ø Bulbjerg

(HHN EM) og 8/5 1 Ø Nordstrand og Grenen (KMO MKH JSH m.fl.). Årets ene efterårsfund er 22/9 1 SV Trandum Klit (ALM).

Gul Vipstjert *Motacilla flava flava*

Kun ynglefund behandles. En sammenstilling af materiale fra DOFbasen og Atlas-projektet giver sikker yngel på 29 lokaliteter/kvadrater samt sandsynlig yngel på 20 lokaliteter/kvadrater. Herudover meldes der også om syngende hanner fra en række andre lokaliteter. Indrapporteringerne stammer primært fra Store Vildmose, Nørresundby/Vodskov-området, Vejlerne, Nibe Bred-

ning og det østlige Himmerland med de største observationer 21/5 11 parringsadfærd Vesterby ved Brovst (Bjarne Nielsen), 1/6 11 syngende Toftegårds Enge (PR) og 3/6 12 syngende Thorup og Klim Fjordholme (HHN). Herudover en stor observation 12/5 12 ynglefugle Gerå (HAC).

Gulhovedet Gul Vipstjert, Skagen, 10. maj 2016. Foto: Torben Sørensen.

Gulhovedet Gul Vipstjert *Motacilla flava flavissima*

Tre fund af denne race – alle hanner. 25/4 1 Øster Rendbæk Enge (PR), 7/5 1 Bankes Marker, Skagen (JAE JHC

SA DB FSH m.fl.) og 10/5 1 Buttervej Industriområde, Skagen (ASJ GRØN KNP EC TSØ).

Bjergvipstjert *Motacilla cinerea*

Årets total er lidt lavere end sidste års rekordforekomst, men dog fint over niveauet for de seneste 10 års gennemsnit på 603.

Forårstrækket går over Skagen 10/3-25/6 med 269 fugle. Trækket toppe ved månedsskiftet marts/april med de største observationer 26/3 11 Grenen (ROC MCH m.fl.), 27/3 11 Grenen (ROC MCH MKP m.fl.), 28/3 22 Grenen og Nordstrand (ROC MCH KNP m.fl.) og 3/4 11 Grenen (ROC MCH TMO). De største lokaliteter uden for Skagen bliver Uggerby Å med 17 i perioden 24/3-7/6, Hald Sø med 18 i perioden 25/3-3/6 og Rindsholm med 16 i

perioden 1/1-2/5.

En sammenstilling af data fra DOFbasen og Atlas-projektet giver sikker yngel i 19 kvadrater/lokaliteter og sandsynlig yngel i 15 kvadrater/lokaliteter. Eneste sted med flere end ét par er 3/4 2 territoriehævdende par Skivum Østerkrat (TSE).

Efterårstrækket ses særligt ved Nordmandshage med 36 i perioden 23/9-29/10. De største dage er 28/9 17 og 27/10 11 (begge PR). Lidt træk bliver det også til i Skagen med 31 i perioden 25/8-7/10.

Sum: 736. 1. halvår 558, 2. halvår 178. Indsendere 121.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
22	9	222	112	140	53	24	12	69	51	17	5

Bjergvipstjert, Godthåb, 29. marts 2016. Foto: Mette Berg Hansen.

Citronvipstjert *Motacilla citreola*

Der foreligger et dokumenteret fund af denne art, fra Jerup Strand i september. I øvrigt kan nævnes en formodet hybrid (med Gul Vipstjert), der ses i august ved Grenen. Desuden er fire fund fra Skagen i 2015 blevet godkendt: 6/5 1 hun Grenen (ROC KNP m.fl.), 11/5 1 han Nordstrand

og Grenen (LAM m.fl.), 21/5 1 hun Grenen (ROC KNP m.fl.) og 16-17/9 1 1K Butterstien, Skagen (ROC m.fl.). Der foreligger nu 24 fund fra Skagen og i alt 27 fra Nordjylland. Arten er SU-art. Der må ikke refereres til observationer der ikke er godkendt af SU.

Sorttrygget Hvid Vipstjert *Motacilla alba yarrellii*

En høj total på 51, hvori der sikkert gemmer sig en del gengangere i Skagensmaterialet. Materialet er dog renset for gengangere på enkelt dage.

Fra Skagen meldes der i perioden 26/3-26/5 om 42. Der er primært tale om 1-2 fugle på nær en enkelt observation 9/4 3 Skagen By (KNP). Observationer uden for Ska-

gen udgøres af 27/3 1 Uggerby Strand (LPA), 15/4 1 Råbjerg Hede (LPA), 15/4 1 han Vejrum Vestsø (TBR), 26/4 1 Tranum Klit 1 (SGN), 30/4 1 Hirtshals Havn (LPA), 18/5 1 Mølklitten (CP) og 19/5 1 Ulvedyb (VAG).

I andet halvår ses disse to: 1/8 1 Damsted (JPIP) og 15/8 1 Roshage (HK KHK).

Sum: 51. 1. halvår 49, 2. halvår 2. Indsendere 30.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	10	23	16	-	-	2	-	-	-	-

Kernebider *Coccothraustes coccothraustes*

Årets sum matcher fint de seneste fem års gennemsnit på 1825. Siden 2009 har årssummen ikke været under 1000. I januar ses der primært småflokke på 1-3 fugle. I løbet af februar stiger antallet af indtastninger såvel som flokkelnes størrelser og topper i februar/marts, hvor fuglene især samles i landsdelens skovområder. Her er de største observationer 19/2 25 Arden (AHO), 22/3 25 Hammer Bakker (SEM) og 7/3 22 Skørping (HAC). I april måned falder antallet, før det igen topper i maj. Her ses de især på trækstederne med de største dage 26/5 40 TF (JAE MCH KNP ROC JHC m.fl.), 28/5 34 TF (MKP JHC

LYT SA GGU m.fl.) og 1/6 27 TF (ROC TVN JHC m.fl.) – alle Grenen. Fra DOFbasen meldes der om ynglefugle på 27 lokaliteter – det står dog ikke helt klar hvor mange steder, der er reel yngel og hvor mange steder, der blot er tale om syngende hanner – og fra Atlas-projektet meldes om 14 sikre og 12 sandsynlige ynglekvadrater. I andet halvår ses der forbavsende få, og der gøres ingen fund af nævneværdig karakter. Således er den største observation 26/11 6 Løvel (TRK). Indtastningerne (og forekomsten) i kerneområdet Skørping/Rebild er lavere end vanligt i andet halvår.

Sum: 1735. 1. halvår 1552, 2. halvår 183. Indsendere 101.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
119	264	329	195	491	154	20	2	17	41	54	49

Kernebider, Skagen, 29. maj 2016. Foto: Knud Pedersen.

Karmindompap *Carpodacus erythrinus*

En relativt lav årssum i sammenligning med de seneste 10 års gennemsnit på 163.

Årets første ankommer til normal tid 11/5 1 (ROC m.fl.), 12/5 2 (ROC APR m.fl.) og 13/5 1 (ROC JHC m.fl.) – alle Grenen. Samlet set bliver det til 66 i Skagen med de største dage 29/5 5 (TVN JJ CHJ CSS SA m.fl.), 1/6 5 (ROC TVN JHC KNP m.fl.) og 7/6 4 (HHN ROC PHJ MKP) – alle Grenen. Alle observationer udenfor Skagen nævnes 24/5 1 Tversted Å (CP), 26-27/5 1 Hanstholm Fyrhaver (JBE ELH SVP BF LIFO m.fl.), 27/5 1 Vilsbøl Plantage (ASB), 1/6 1 Bygholm Vejle (HHN), 1-25/6 5 Tornby Klit

(KUP), 2/6 1 Tversted (CP), 2/6 1 Råbjerg Hede (CP), 4/6 1 Tversted Strand (CP), 4/6 1 Harrerenden (FBA), 5/6 1 Tofte Skov (TSE), 5+7/6 1 Østenkær ved Tversted (CP) og 15/6 1 Bramslev Bakker (CSS).

Der meldes om et enkelt ynglefund 5/7 2 unger Tornby Strand (LPA CJ).

Andet halvårs observationer udgøres af 9/7-20/9 8 Grenen (ROC MCH m.fl.), 6-13/7 5 Tversted/Uggerby (KHA SWJ MMR), 5-24/7 4 Tornby Klit og Strand (LPA CJ KUP) og 9/7 1 hunfarvet Saltum Strand (VAG).

Se desuden artiklen om Karmindompap.

Sum: 104. 1. halvår 85, 2. halvår 19. Indsendere 49.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	-	47	38	16	2	1	-	-	-

Krognæb *Pinicola enucleator*

Ingen fund i 2016, men følgende fund er blevet godkendt: 13/11 2004 1 T Nordmandshage (PR HHB).

Arten er SU-art. Der må ikke refereres til observationer der ikke er godkendt af SU.

Hvidsisker *Carduelis hornemanni*

Efter et år helt uden fugle, er 2016 tilbage med en meget høj total på 69. De seneste 10 års gennemsnit ligger på 24. Der ses ingen fugle i første halvår, mens der ses invasionslignende tilstande i andet halvår.

I Aalborg-området gøres der en ihærdig indsats, og der noteres hele 23 fugle i perioden 25/11-28/12 (RSN GRØN RWR AB JTK m.fl.). Bouet udgør den mest indrapporterende lokalitet med 18 fugle over seks dage, flest 11/12 6 og 12/12 7 (RSN). I materialet fra Bouet er der selvsagt gengangere involveret.

I Skagen noteres 12/11-13/12 11 fugle, flest 13/12 5 Grenen (ROC KNP m.fl.).

I Thy ringmærkes der i andet halvår ca. 600 Gråsiskener

og 23 Hvidsiskener (Arne Urvang HHN). Hvidsiskenerne ringmærkes i perioden 8/11-11/12 og fordeler sig med to fugle på Agger Tange, en ved Roshage og 20 i Lild Klitplantage, flest 2/12 7 og 4/12 5. Tallene fra Thy peger på, at forholdet mellem Gråsisker og Hvidsisker er ca. 1:30. I invasionsåret 2013 lå det tilsvarende forhold på 1:50.

Ud over ovennævnte er der følgende observationer: 13/11 1 Kongsvad Mølleå N (CSS), 16/11 1 Lille Vildmose (Peter Madsen), 18/11 1 Hjallerup (RSN), 24/11 2 Sandels Fenner (PR), 26/11 1 Biersted (KHK), 28/11 1 Hou Nordstrand (OK), 29/11 1 Hou Enge (PHJ), 11/12 1 Bindslev (PHP) og 15/12 4 Ryssengrav (PR).

Sum: 69. 1. halvår 0, 2. halvår 69. Indsendere 19.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	49

Hvidvinget Korsnæb *Loxia leucoptera*

Efter fem invasionsår med et gennemsnit på 640, er årets sum meget lav.

Alle fund nævnes 12/1 1 Astrup Nørskov (TN), 19/1 3 Helligum Skov (TN), 6+7/2 2 Siem Skov (TN CSS), 1/3 3

Siem Skov (TN), 19/8 2 Grenen (ROC m.fl.), 25/8 3 overflyvende Nedermoste, Skagen (EC), 26/10 1 Poul Eeg Camping, Skagen (PBA), 5/11 2 (JKK) og 2/12 1 Rebild (TSE).

Stor Korsnæb *Loxia pytyopsittacus*

Generelt et meget lille år for korsnæbbene. Stor Korsnæb når op på 110, hvilket ganske vist er noget større end sidste års lave sum på 15, men betydeligt lavere end de seneste 10 års gennemsnit på 340.

I første halvår gøres der to observationer 2/1 13 Flyndersø

(SR) og 9/2 4 Hesselholt Skov (AHO).

I andet halvår gøres observationerne især ved Grenen med 91 fugle over perioden 20-25/10 (ROC EC FLS JOK). Herudover ses en fugl 1/11 Nordmandshage (HAC) og 13/11 1 overflyvende Vigsø Klithede (SAL).

Sum: 110. 1. halvår 17, 2. halvår 93. Indsendere 6.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	13	4	-	-	-	-	-	-	-	91	2	-

Gulirisk *Serinus serinus*

Årets sum ligger lige imellem gennemsnittene for de seneste 5 og 10 år på hhv. 21 og 31. Der ses ingen fugle i andet halvår, hvilket er ganske normalt.

Årets første ses 12/4 1 Grenen (ROC m.fl.). Hovedparten af fuglene ses som altid i Skagen – i år med 22 fugle i pe-

rioden 12/4-4/6. Der er dog sandsynligvis flere gengangere imellem. Uden for Skagen gøres følgende observationer: 23/4 1 NØ Klitmøller (JJA), 5/5 1 syng. Lodbjerg Klitplantage (GGU), 6/5 1 Øby (LM) og 29/5 1 Lyngså (MLU). Årets sidste ses 4/6 1 Ø Skagen By (MIK).

Sum: 26. 1. halvår 26, 2. halvår 0. Indsendere 35.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	3	21	2	-	-	-	-	-	-

Laplandsværling *Calcarius lapponicus*

Ser man bort fra de to masseforekomster fra 2010 og 2011 på hhv. 765 og 824, er årets total næsten dobbelt så stor som gennemsnittet for de seneste 10 år på 152.

I årets første to måneder ses der kun få. Forårstrækket indledes i marts og månedstotalen øges betragteligt pga. et par store observationer 12/3 10 (BKR) og 13/3 9 (BCS) – begge Jerup og nok gengangere – samt 31/3 7 Toftegårds Enge (PR). De sidste ses til normal tid 2/5 1 hun (ROC m.fl.) og 11/5 1 hun (ROC m.fl.) – begge Grenen.

Andet halvårs første ses 18/9 2 S Agger Tange (GR), 19/9 1 Grenen (ROC MCH KNP m.fl.) og 21/9 1 Gerå (HAC). Disse tre iagttagelser tegner et godt billede af de tre ho-

vedområder, hvor der primært observeres Lapværling i andet halvår: Skagen med 196 fugle (81%), Østkysten fra Jerup i nord til Lille Vildmose i syd med 17 fugle (7%) og Thy/Hanherred med 23 fugle (10%). De eneste observationer uden for disse områder er 18/10 1 Hirtshals Fyr (AØ) og 27/10 2 Juelstrup Sø (TSE). Efterårstrækket top- per medio-ultimo oktober med de største dage 16/10 13 (EC), 19-21/10 18-20 (EC), 23/10 14 (ROC) og 24/10 13 (ROC LPA m.fl.) – alle Grenen. De sidste ses relativt sent 22/11 2 Han Vejle (HHN), 23/11 1 Grenen (ROC JOK), 3/12 1 Lille Vildmose (STEJ JHH GGU SSW m.fl.) samt en efternøler 31/12 1 Jerup (HST MER).

Sum: 291. 1. halvår 49, 2. halvår 242. Indsendere 31.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	3	2	36	6	2	-	-	-	33	196	11	2

Snespurv *Plectrophenax nivalis*

Et meget lavt antal sammenlignet med de seneste 10 års gennemsnit på 8236.

I første halvår ses kun en enkelt flok på over hundrede 23/1 160 Storvorde Nørkær (TBA). De næststørste observationer er 7/1 80 Staun, Barmer og Valsted Enge (PES), 17/1 80 Toftegårds Enge (LPA) og 13/2 85 Ulvedybet (BKR). Herudover bør Grenen nævnes med 436 i perioden 2/1-16/3 (ROC KNP EC), Jerup med 246 i perioden 3/2-1/4 (BCS AØ CP LAM BKR m.fl.), Hanstholmreservatet med 85 i perioden 3-12/1 (LIFO PHN JASA PHM) og Ølands Vejle med 103 i perioden 3-23/2 (BKR). De sidste ses relativt tidligt 24/3 1 Ø Nordstrand, Skagen

(EKR), 27/3 1 Ø Nordstrand, Skagen (EC TEP LAM) og 1/4 1 Jerup (BKR). Herudover ses en sen fugl 17/5 1 han Agger Tange (SPP POHP m.fl.).

Andet halvår starter hårdt ud med en stor flok 28/9 65 Grenen (LPA KNP MJH) – herefter 29/9 4 Blokhus Strand (GRØN) og 2/10 1 Grenen (OS). De største observationer udgøres af 19/10 120 S Agger Tange (GGU m.fl.), 30/10 82 Grenen (KNP CHJ ROC LPA m.fl.) og 8/11 100 Stokken (LG). 62% af andet halvårs materiale stammer fra Grenen, hvor der samlet set observeres 1563 i perioden 28/9-30/12.

Sum: 4336. 1. halvår 1824, 2. halvår 2512. Indsendere 72.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	945	676	201	1	1	-	-	-	69	489	1012	942

Hætteværling *Emberiza melanocephala*

Fra 2015 er følgende fund blevet godkendt: 27/9 1 1K Grenen (KK JEAL ROC CHJ). Fundet er det fjerde i Skagen

og det femte i Nordjylland. Det er tilmed Skagens første efterårsfund. Arten er SU-art.

Hortulan *Emberiza hortulana*

I 2016 ses der fem Hortulaner. Således fortsætter tendensen med små årstotaler, der de seneste 10 år har givet 8 i gennemsnit. Det er ikke som i midten af halvfemserne, hvor der i gennemsnit blev set 40 om året. Arten er i fortsat tilbagegang på ynglepladserne nordpå. Alle årets observationer stammer fra Skagen.

Fra første halvår indrapporteres der fire: 8/5 1 Nordstrand (KMO FSH MMR SHJ JHC m.fl.), 10/5 1 sy. Flagbakken (KMO m.fl.) og 11/5 1 Grenen (ROC EMI m.fl.) samt 1 Batterivej (ROC).

I andet halvår gøres der et enkelt fund 17/9 1 Skagen Fyr (MJH).

Dværgværling *Emberiza pusilla*

Èt fund er indsendt og godkendt af SU: 26/9 1 1K Grenen (ROC MJH). Derudover er der rapporteret om fem andre fund af seks fugle fra hhv. Skagen og Hanstholm. Ingen af disse fund er dog endnu tilsendt SU.

Arten er SU-art. Der må ikke refereres til observationer der ikke er godkendt af SU. Arten er dog fra 1. januar 2017 fjernet fra listen over arter, der skal behandles af SU.

Kjeldsen, J.P. 2008: Ynglefugle i Vejlerne. Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 102: 1-240.

Indsendere 2016

AAA	Asker	Aarkrog	2920AAA	BEJE	Bent	Jensen	8800BEJE
AB	Anders	Brinkmann	9310AB	BEKR	Benny	Kristensen	8900BKR
ABB	Anders	Bojesen	8230ABB	BENN	Bent	Nørbæk	8830BENN
ABIN	Anne Birgitte	Nørgaard	7884ABIN	BF	Berit	Foulum	7600BF
ABK	Andreas	Bruun Kristensen	2100ABK	BFN	Bent	Færch Nielsen	8200BFN
ABL	Arne Bo	Larsen	8550ABL	BGO	Bjarne	Golles	8220BGO
ABR	Arne	Bruun	5700AB	BH	Benny	Haahr	9500BH
ABU	Ursula Burmann &	Arne Bo Larsen	8550ABU	BHA	Bjarne	Haugaard	9982BH
AEP	Axel	Pedersen	9510AEP	BHAN	Bo	Hansen	4200BHA
AES	Alex	Ståde	9492AES	BHE	Bent	Heiselberg	9340BHE
AFJ	Allan	Jensen	9900AFJ	BHJ	Bjarke	Huus Jensen	9800BHJ
AFR	Allan	Frederiksen	1750AFR	BIG	Birthe Irene	Gotfredsen	9830BIG
AG	Anders	Grøndahl Nielsen	9640AG	BJA	Brian	Jakobsen	7800BJA
AGA	Arne	Garbøl	8840AGA	BJH	Bjarne	Holm	6823BJH
AH	Allan	Haagensen	2750AH	BJO	Bo	T. Johansen	3400BJO
AHA	Anders	Hammergart	2800AH	BJS	Bjarne	Boye Sørensen	8500BJS
AHO	Anders	Horsten	8220AHO	BJU	Bent	Juhler	5000BJU
AJ	Arne	Jochumsen	9440AJ	BK	Birthe	Karpfen	2660BK
AJA	Allan	Janniche	8000AJA	BKR	Brian	Kristensen	0BKR
AK	Arne	Kiis	9260AK	BL	Bo	Levesen	7080BL
AKJ	Aase	Kjærgaard	9300AK	BLK	Bent	Lyngklip Kjeldgaard	7700BLK
AKO	Allan	Olsen	8700AKO	BLN	Brian	Lyngsøe Nilsson	9600BLN
AKV	Allan	Kjær Villesen	7620AKV	BLR	Børge	Langkilde Rasmussen	5000BLR
AL	Allan	Nielsen	3120AL	BN	Bjarne	Nielsen	6440BN
ALH	Anton	Herrig Liebermann	6100ALH	BNH	Bjarne	Hemmingsen	8543BNH
ALM	Asger	Lykkegaard Møldrup	8210ALM	BOJ	Britta	Overgaard Jensen	4000BOJ
ALU	Aleks	Lund	6070AL	BON	Bo	Netterstrøm	2800BON
AMBB	Andreas	Bennetsen Boe	6200AMBB	BR	Brian	Ravnborg	9800BR
AMLD	Ann Maria Linnea	Dithmer	7850AMLD	BRA	Birger	Rasmussen	8900BRA
AO	Anni	Oppelstrup	7840AO	BRI	Birthe	Rise	6500BR
AOWN	Anders	Odd Wulff Nielsen	5700AOWN	BRJK	Brian	Kieslich	7700BRJK
APN	Anni & Peter	Nielsen	8382APN	BRR	Brian	Rasmussen	3250BR
APR	Anders	Prehn	4791APR	BRS	Bo Ryge	Sørensen	8600BRS
AR	Anette	Reinholdt	9881AR	BRY	Benny	Rytter	9000BRY
ARA	Anders	Rasmussen	8500ARA	BRØN	Bent	Rønsholdt	9800BRØN
ARE	Anders	Refstrup	9430ARE	BS	Boris	Schönfeldt	7100BS
AS	Albert	Schmidt	7741AS	BSI	Bent	Silberg	7741BS
ASB	Andreas	Svane Bech	7960ASB	BSL	Bjarke Steen	Larsen	9740BSL
ASF	Alex	Sand Frich	7300ASF	BSP	Birger	Pedersen	9900BSP
ASH	Albert	Steen-Hansen	9240ASH	BST	Benny	Steinmejer	4871BST
ASJ	Anders	Sydney Jensen	3600ASJ	BSØ	Børge	Søndergård	9000BSØ
ATL	Anton Thøger	Larsen	9310ATL	BVI	Børge	Vistisen	6900BVI
AVJ	Anders	Vadstrup	7442AVJ	BWI	Brian	Wielsø	4100BWI
AWM	Andreas	Winding Mønsted	8654AWM	BZ	Birthe	Zimmermann	6400BZ
AWN	Anders	Wiig Nielsen	4000AWN				
AØ	Anders	Østerby	9800AØ				
BB	Birgit	Brammer	2300BB	CAHE	Carl Aage	Hesselberg	8830CAHE
BBK	Bent	Birk Kristensen	7900BBK	CAN	Carsten	Andersen	3790CAN
BBM	Bent	Markussen	9500BBM	CAPE	Camilla	Pedersen	8800CAPE
BCA	Bent	Carstensen	7000BCA	CAS	Carsten	Sørensen	9900CAS
BCS	Brian	Skræm	9300BCS	CB	Carl	Bohn	4000CB
				CBB	Claus	Barnewitz	8800CBB
				CBO	Chiara	Bozzini	7330CBO

Indsendere 2016

CBR	Conny	Brokholm	7000CB	DAC	Daniel	Christensen	9400DAC
CBS	Carsten	Søndergaard	8240CBS	DAU	Mogens	Daugård	6682DAU
CBØS	Christian	Bøggild	8860CBS	DB	Dan	Blohm	8300DB
CGJ	Connie	Grubbe Jensen	2670CGJ	DBC	David	B. Collinge	4000DBC
CGL	Carsten	Gørges Laursen	7400CGL	DBR	Dan	Bruhn	2800DB
CH	Christian	Hjorth	7830CH	DEP	Dennis	Pedersen	4681DEP
CHJ	Christian	A. Jensen	8462CHJ	DFS	Dorte	F. Sørensen	9820DFS
CHP	Christina	Pedersen	9690CP	DJ	Dennis	Jürgensen	2610DJ
CJ	Conny	Jensen	9800CJ	DLP	David	Lykke Pedersen	8000DLP
CJO	Carsten	Jonassen	24837CJ	DMA	David	Manstrup	8305DMA
CL	Carina	Levermann	9881CL	DMB	David	Boertmann	7800DMB
CLGA	Claus	Gammelgaard	8850CLGA	DOB	Dorte	Bryrup	7300DB
CM	Claus	Midtgaard	9000CM	DOF	DOF	Fuglenes Hus	1620DOF
CMG	Christian	Glahder	4200CMG	DOFA	Dan Ole	Faaborg	9310DOF
CMI	Christian	Mejneche Iversen	8320CMI	DOFNJ	DOF	Nordjylland	DOFNJYL
CMLC	Carsten Mikael	Lønstrup Christensen	8800CMLC	DPR	David	Ramsey	8544DPR
CMM	Christian Michael	Villadsen	8000CMM				
COL	Conni	Lauritzen	2610COL	EA	Erling	Andersen	7752EA
COR	Carsten	Nielsen	8240COR	EB	Erik	Busk	5500EB
COZ	Connie	Zachariassen	9280COZ	EBA	Erik	Balle	8600EBA
CP	Carlo	Pedersen	9881CP	EBJ	Erik	Bisballe Jensen	8600EBJ
CPEU	Christophe	Peucheret	1855CPEU	EC	Erik	Christophersen	9990EC
CPR	Christian	Rørdam	3450CPR	ECB	Esben	Colding Broe	9000ECB
CQP	Claus	Quist Pedersen	8200CQP	EDJ	Ejnar	Dahl Jensen	9870EDJ
CR	Claus	Rømer	9520CR	EDY	Hans Erik	Dylmer	8600EDY
CS	Carsten	Sørensen	8260CS	EE	Erik	Enevoldsen	6950EE
CSJ	Hans Carl	Søndergaard-Jensen	8900CSJ	EEE	Erhardt	Edmund Ecklon	5700EEE
CSJO	Carl	Jochimsen	2800CSJ	EFJ	Einar	Flensted-Jensen	9700EFJ
CSK	Carsten	Skou	5700CS	EGA	Erik	Groth-Andersen	3000EGA
CSS	Carsten	Svejstrup Sørensen	9500CSS	EH	Edvin	Haupt	4230EH

Dobbeltbekkasin, Lille Vildmose, 25. september 2016. Foto: Mette Berg Hansen.

Indsendere 2016

EI	Egon	Iversen	6470EI	FA	Frank	Abrahamson	2300FA
EIL	Eigil	Larsen	4600EIL	FAJ	Finn	A. Jensen	8000FAJ
EJK	Ejnar	Korsgaard	8300EJK	FBA	Finn	Baggesen	2750FBA
EKR	Erik	Kramshøj	2791EKR	FBC	Freddy	Christiansen	8200FBC
ELH	Elly	Hansen	7755ELH	FC	Flemming	Clement	8600FC
EM	Egon	Mogensen	8832EM	FD	Flemming	Damskov	7870FD
EMI	Ella	Mikkelsen	5250EMI	FDE	Frank	Desting	2730FDE
EMN	Erik	Mørk Nielsen	3370EMN	FE	Finn	Erichsen	7830FE
EO	Erik	Overgaard	8462EO	FG	Frederik	Grønfeldt	8600FG
EOA	Else	Østergaard Andersen	4840EOA	FGA	Flemming	G. Andersen	5462FGA
ER	Erik	Røjgaard	8723ER	FHK	Folmer	Hjort Kristensen	9940FHK
ERA	Erik	Vikkelsø Rasmussen	4500ERA	FIA	Finn	Andersen	8840FIA
ERBR	Erik	Bräuner	8800ERBR	FIB	Finn	Bülöw	9230FIB
ERE	Erland	Erlandsen	8800ERE	FIM	Finn	Madsen	6700FIM
ERH	Ernst	Hjøllund	8600ERH	FINJ	Finn	Jeppesen	9000FINJ
ERIJ	Erik R.	Jespersen	7700ERIJ	FJC	Finn	Just Christensen	5270FJC
ERO	Erik	Overlund	6840ERO	FJU	Frans	Julin	9500FJU
ESA	Esben	Sloth Andersen	9520ESA	FLB	Finn Lennart	Brandt	2605FLB
ESAN	Erik	Søgaard-Andersen	9000ESAN	FLL	Flemming	Lyng Larsen	9800FLL
ESB	Emil	Skovgaard Brandtoft	8230ESB	FLP	Flemming	Petersen	7200FLP
ESBE	Eilif	S. Bendtsen	3700ESB	FMP	Freya	Mørup-Petersen	3450FMP
ESØ	Esben	Stubbe Østergaard	8330ESØ	FNI	Flemming	H. Nielsen	8541FNI
ESØR	Ejgild	Sørensen	2450ESØ	FQU	Flemming	Quist	2635FQU
ET	Eigil	Thomassen	6950ET	FRA	Frank	Andersen	7800FRA
ETH	Erik	Thalling	3200ET	FRO	Frits	Rost	8800FRO
EVL	Eva	Lauridsen	8900EVL	FRP	Frank	Pedersen	8220FRP
EYH	Eyvind	Hogstad	9800EYH	FSH	Freddy	Hansen	5600FSH
EØ	Egon	Østergaard	7490EØ	FSL	Flemming	Skovgaard Larsen	7884FSL
				FT	Flemming	Thomassen	6933FT

Solsort, Hirtshals, 22. november 2016. Foto: Kis Boel Guldmann.

Indsendere 2016

GAH	Gitte	Holm	9510GAH	HK	Henrik	Rähr	7500HK
GBL	Gerda	Bladt	6200GBL	HKA	Hanne	Kapala	2400HKA
GF	Gert	Fahlberg	6400GF	HKI	Henrik	Kisbye	2610HK
GGU	Georg	Guldvang	8600GGU	HKJ	Hanne	Krogh Johansen	9560HKJ
GKB	Gert	Brosbøl	6870GKB	HKN	Henrik	Knudsen	5750HKN
GKJ	Gitte og Kaj	Jensen	7800GKJ	HKNA	Hans	Knakkegaard	8654HK
GLJ	Gert	Lystrup Jørgensen	6470GLJ	HKS	Henrik	Kaufmann Sørensen	3760HKS
GM	Gerner	Majlandt	7600GM	HKSØ	Henning	Søndergaard	7950HKSØ
GRA	Gert	Rasmussen	9000GRA	HL	Henning	Larsen	4100HL
GRAN	Ole	Dahlgreen	8660GRAN	HLK	Henrik	Kolsbjerg	7300HLK
GRØN	Lars	Grøn	9220GRØN	HLL	Henning	Lykke Larsen	8240HLL
GSS	Gunnar	Sigaard Simonsen	9400GSS	HLR	Henry	Larsen	8900HLR
GTA	Gert	Thorhauge Andersen	7490GTA	HM	Henrik	Møller	9240HM
GTW	Gorm Thyge	Wæhrens	7800GTW	HMA	Helle-Marie	Aver	9640HMA
GVJ	Gorm	Vognsen Jensen	2765GVJ	HMC	Henrik	Mørch Christensen	9000HMC
				HMS	Helge	Mølbach Sørensen	8370HMS
HA	Henrik	Andersen	9300HA	HMT	Henrik	Møller Thomsen	9000HMT
HAC	Hans	Christophersen	9520HAC	HMØC	Hans	Møller Christensen	8680HMC
HACL	Hanne	Clausen	11HAC	HNI	Hanna	Nielsen	9560HNI
HAJE	Hans	Jeppesen	8850HAJE	HO	Bjarne	Hove-Jensen	8000HO
HAK	Harry	Kristensen	8800HAK	HOC	Hans Ole	Christensen	7752HOC
HAM	Jan	Hammer	4000HAM	HOM	Hans Olav	Møller	9881HOM
HAN	Henning	Andersen	8410HAN	HOU	Kjeld	Hougaard	8230HOU
HAPN	Henrik Asbjørn	Pedersen	9800HAPN	HP	Hans	Pinstrup	8700HP
HAR	Harry	Andresen	6541HA	HPD	Hans Peter	Dahlgaard	7752HPD
HARA	Hans	Rasmussen	6100HARA	HPH	Hans	Petersen	7400HPH
HARS	Hans	Rasmussen	7500HARA	HPS	Hans-Peter	Svendsen	8740HPS
HB	Henrik	Baumgarten	7100HB	HR	Helge	Riis	9800HR
HBA	Henrik	Gerner Baark	4180HBA	HRB	Helle Regitze	Boesen	6100HRB
HBJ	Hjalte Benjamin	Johansen	2820HBJ	HRC	Helge	Røjle Christensen	7742HRC
HBJØ	Hanne	Bøgild	9690HBJ	HRS	Henning	R. Sørensen	7830HRS
HBS	Henning	Beck Sørensen	7950HBS	HS	Henning	Sørensen	9493HS
HBØ	Henrik	Böhmer	7150HBØ	HSC	Henning	Schmidt	9981HSC
HC	Hans	Christensen	6270HC	HSE	Hanne	Selch	9850HS
HCB	Heine Chr.	Bonnievie	8850HCB	HSB	Helle Susanne	Hallin	8800HSB
HCH	Henrik	Christoffersen	9310HCH	HST	Henrik	Stenholt	8600HST
HD	Holger	Daugaard	8721HD	HT	Henrik	Toft	7400HT
HE	Henning	Elgaard	8310HE	HTØ	Hanne	Tøttrup	3760HTØ
HEA	Henrik	Kingo Andersen	5270HEA				
HEB	Henrik	Brandt	6710HEB	IBD	Ib	Dyhr	9220IBD
HEH	Hans Ejnar	Hansen	9550HEH	IBJ	Ib	Jensen	2200IBJ
HEJ	Hans Erik	Jensen	6430HEJ	IBM	Ib	Misfeldt	4000IBM
HEN	Henrik	Nyrup	9530HEN	IKI	Inge	Kirk	7950IKI
HES	Helle	Suadicani	5690HES	ILD	Inger-Lisbeth	Damm	9900ILD
HESC	Henning	Schmidt	8850HESC	ILM	Inge-Lise	Mortensen	7800ILM
HET	Henning	Ettrup	8471HET	IN	Ib	Nielsen	7500IN
HFN	Henrik	F. Nielsen	7700HFN	IZN	Inger & Ivan	Zink-Nielsen	8270IZN
HH	Hans	Hovaldt	9800HH				
HHA	Henrik	Hasle	8382HHA	JA	John	Andersen	4040JA
HHB	John	Brask	9000HHB	JAC	Jan	Christophersen	9900JAC
HHBA	Hans Henrik	Bay	7120HHB	JAE	Jakob	Engelhard	3520JAE
HHE	Henrik	Heering	2300HHE	JAM	Jakob	Møller	4400JAM
HHL	Hans Henrik	Larsen	7790HHL	JAP	Jan	Pedersen	4660JAP
HHLA	Hans Henrik	Larsen	9800HHL	JAS	Jan	Sørensen	6682JAS
HHN	Henrik	Haaning Nielsen	7742HHN	JASA	Jan	Salmonsens	7700JASA
HHNØ	Henrik	Hald Nørgaard	2650HHN	JAV	Janne	Veller	7470JAV
HHP	Henrik	Høgh-Poulsen	8831HHP	JB	Jesper	Bjørn	6600JB
HHS	Henrik	H. Søndergaard	8370HHS	JBA	Jens	Ballegaard	6950JB
HJE	Hans	Eising	8361HJE	JBE	Jørgen	Bech	1953JBE
HJF	Hans Jørgen	Falk	8362HJF	JBG	James	B. Gehlert	9870JB

Blåmejs, Farstrup, 31. januar 2016. Foto: Albert Steen-Hansen.

Indsendere 2016

JBH	Jan	Blichert-Hansen	4760JBH	JHJ	Jørgen	Hjorth Jensen	6700JHJ
JBH	Jens	Birch	9500JBH	JJ	John	Jensen	8740JJ
JBP	Jane	Bøgelund	9830JBP	JJA	Jens Jørgen	Andersen	7700JJA
JBPO	Jens	Bonde Poulsen	8950JBP	JJM	Jesper	Johannes Madsen	1770JJM
JBR	Jesper	Brodersen	2970JBR	JJO	Jens	Johansen	18642JJO
JC	Johan Henrik	Funder Castenschiold	9460JC	JJP	Jens Jørgen	Pedersen	7900JJP
JCHR	Jens	Christensen	8410JC	JJT	Jørgen	Tarp	9520JJT
JCJE	Jens Christian	Jensen	7770JCJE	JJØ	John	Jørgensen	9000JJØ
JCO	Jørgen	Cordes	9510JCO	JKA	Jeppe	Kajgaard	9970JKA
JCSC	Jens Christian	Schou	9500JCSC	JKC	Johnny	Krämer Christensen	8530JKC
JDA	Jakob	Dall	2900JDA	JKH	Jens Kristian	Holm	5000JKH
JDI	Jens	Dithmarsen	4760JDI	JKI	Jens	Kirkeby	8680JKI
JEA	Jan Ejvind	Andersen	9430JEA	JKIE	Jan	Kiel	4180JKI
JEAL	Jens	Albrechtsen	7800JEAL	JKJ	Jørgen	Kærbo Jensen	9320JKJ
JEB	Jens	Bækkelund	5400JEB	JKK	Jens Kristian	Kjærgård	7950JKK
JEHA	Jens	Handrup	7752JEHA	JKL	Jens Knud	Larsen	2700JKL
JEJ	Jens	Jensen	9800JJ	JKR	John	Kristensen	9480JKR
JEK	Jens Erik	Knudsen	8752JEK	JL	Jens	Lind	3060JL
JEPK	Jens Peter	Kragh	7470JEPK	JLA	Johnny	Laursen	9520JLA
JF	Jens	Foltved	9240JF	JLG	Jonna	Lindgård	9300JLG
JFA	Jens	Frimer Andersen	7742JFA	JLH	Jens	Lund Hansen	3760JLH
JFN	Jytte	Fuglsang Nissen	4791JFN	JLI	Jens	Lilleør	9000JLI
JG	Jens	Gregersen	8700JG	JLJ	Jette	Lynge Jensen	7470JLJ
JGH	Gunnar	Hansen	9670JGH	JLS	Jette	Sørensen	9800JLS
JGL	Jørn	Grønhøj Lausen	9280JGL	JLØ	Jan	Løvås	7089JLØ
JGR	Jes	Gravgaard	7900JGR	JM	Jens	Mølbak	9900JM
JHA	Jette	Hallig	4200JHA	JMM	Jesper	Møller	2980JMM
JHC	Jørgen	Hulbæk Christiansen	2610JHC	JMO	Jens	Mortensen	2880JMO
JHH	Jonathan	Hemmer-Hansen	8260JHH	JMPJ	Jørgen	Munck	2800JMPJ
JHHA	Thora Frello &	Jesper Høj Hansen	8240JHHA	JMU	Jens	Muff Hansen	8654JMU

Silkehale, Skagen, 30. oktober 2016. Foto: Knud Pedersen.

Indsendere 2016

JMUL	Jørgen	Muldtofte	2820JMU	JSP	Jan	Speiermann	1670JSP
JN	Jørgen	Nørgård	7620JN	JSPE	Jens	Skovgaard Pedersen	7950JSP
JNI	Jan	Haaning Nielsen	3300JNI	JSPT	Steen	Petersen	9230JSP
JNIS	Jacob	Niss	2000JN	JSTC	Jørgen	Staarup Christensen	8230JSC
JNS	Jan	Nør Skrivers	9240JNS	JSTJ	Jan	Stener Jørgensen	2800JST
JNSC	John	Nielsen Schmidt	8462JNS	JSTR	Jakob	Strand	4000JS
JO	Jan	Østerby Olesen	7430JO	JT	Jørgen	Terkelsen	4400JT
JODK	Jonas	Kjærgaard	8960JODK	JTK	John	Toft Kristensen	7430JTK
JOF	John	Frisenvænge	2650JOF	JTL	Jørgen	Terp Laursen	8220JTL
JOG	John	Graversgaard	8200JOG	JTN	Jan	Tøttrup Nielsen	9870JTN
JOH	Jens	O. Hansen	5270JOH	JVB	Jan	Bihlet	8240JVB
JOK	Jørgen	Kabel	9400JOK	JVD	Jan Carlo	van Dijk	4760JVD
JP	Johan	Pedersen	7840JP	JVI	Jørgen	Vigstrup	7700JVI
JPIP	John	Pedersen	9990JPIP	JVIN	Jens	Vinge	9520JVI
JPK	Jørgen Peter	Kjeldsen	7741JPK	JVS	Jørn	Vinther Sørensen	6100JVS
JPM	Jørgen	Møller	9760JPM	JVV	Jens	Veilgaard Vendelbo	8520JVV
JPRA	J. P.	Ringtved Andersen	8200JPRA	JYHA	Jytte	Hansen	7700JYHA
JR	John	Rieland	1750JR	JØFA	Jørgen	Andersen	9900JFA
JRE	Jette	Reeh	7100JR	JØH	Jørn	Hansen	7800JØH
JRP	Jonas	Ravn Pedersen	7400JRP	JØLA	Jørn	Ladegaard	6600JØLA
JS	Jørgen	Stubgaard	9800JS	JAAB	Jane	Abrahamowitz	7860JAAB
JSA	Jacob	Sterup	5854JSA	KA	Kaj	Agerbæk	8270KA
JSC	Jesper	Schade	3320JSC	KAB	Karl	Borup	8300KAB
JSCH	Jørgen	Scheel	4581JS	KAH	Klaus Anker	Hansen	9530KAH
JSF	Jess	Sander Frederiksen	2630JSF	KAHA	Karsten	Hansen	8850KAHA
JSH	Jens	Søgaard Hansen	3660JSH	KAL	Kai	Lindegaard	8800KAL
JSJ	John	Stokholm Jensen	4760JSJ	KB	Klaus	Berggreen	4300KB
JSK	Jan	Skjoldborg Kristensen	7730JSK	KBC	Kenneth	Bach Christensen	9000KBC
JSKR	Jan	Skrubbeltrang	9990JS	KBG	Kis	Boel Guldman	6000KBG
JSL	Jørn	Switzer Larsen	6623JSL				

Trolldand, Godthåb, 12. marts 2016. Foto: Mette Berg Hansen.

Indsendere 2016

KBH	Kristian	Berg Hejlesen	7442KBH	KFK	Karl	Filttenborg Kristensen	8830KFK
KBIL	Kim	Biledgaard	8700KB	KFL	Klaus	Flemløse	3060KFL
KBJ	Kristian	Birchvald Jensen	4000KBJ	KGH	Kurt	G. Holm	5462KGH
KBJE	Klaus	Bjerre	2605KB	KGP	Karsten	Pedersen	8830KGP
KBL	Karsten	Busk Laursen	2300KBL	KHA	Kjeld	Hansen	4672KHA
KBN	Kristian	Nielsen	8920KBN	KHK	Kennerth	Kristensen	9430KHK
KBO	Knud	Boysen	8700KBO	KHL	Kirsten	Halkjær Lund	5290KHL
KCAL	Keld	Christensen	7830KCAL	KHP	Karsten	Højén	9460KHP
KCM	Kasper	Madsen	9380KCM	KHS	Kenneth	Hummelmose Sønderby	2300KHS
KDC	Klavs	Dahl Christensen	8240KDC	KHAA	Kim	HagenAndersen	6440KHA
KDJ	Kurt	Due Johansen	5220KDJ	KIM	Kim	Mogensen	7200KIM
KDP	Keld	Dahl Pedersen	7860KDP	KIP	Kirsten	Pedersen	5610KIP
KDU	Kim	Duus	2700KDU	KIRN	Kirsten	Nørbæk	8830KIRN
KEAM	Kent	Amond Jørgensen	9610KEAM	KITD	Kirsten	Toftgaard Dahl	7860KITD
KEB	Keld	Bakken	6800KEB	KJ	Kurt	Jensen	8381KJ
KEC	Knud Erik	Christensen	9990KEC	KJI	Karl Jørgen	Ingversen	9500KJI
KEH	Keld	Henriksen	8230KEH	KJLJ	Karl Johan	Legaard Jensen	7870KJLJ
KEK	Karl Erik	Kristensen	6950KEK	KJNI	Kjeld	Nielsen	9260KJNI
KEM	Karl Erik	Madsen	9740KEM	KK	Karsten	Klausen	9990KK
KEN	Knud	Nielsen	4350KEN	KL	Kjeld	Lund	7000KL

Indsendere 2016

KLA	Kristian	Laustsen	9640KL	LBO	Lars	Boesen	8961LB
KLL	Kurt	Loftkjær	2800KLL	LBOR	Lars	Borup	8220LBOR
KMHA	Kirsten Marie	Haugstrup	8800KMHA	LBRJ	Lars	Breum Jeppesen	9900LBRJ
KMO	Klaus	Malling Olsen	2700KMO	LBS	Lars	Swith	8240LBS
KNI	Kaj	Nissen	9500KNI	LEA	Laurids Erik	Andreassen	6900LEA
KNIE	Kurt	E. Nielsen	1956KNI	LFR	Leif	Frederiksen	2860LFR
KNM	Kim	Mouritsen	8420KNM	LG	Lars	Gabrielsen	8330LG
KNP	Knud	Pedersen	9990KNP	LGN	Laus	Gro-Nielsen	9800LGN
KNØ	Kirsten	Nørbæk	8830KNØ	LH	Lars	Højbjerg	9690LH
KOL	Kent	Olsen	8000KOL	LHA	Lise	Hammer	2860LHA
KOT	Karsten	Olsen	8541KOT	LHS	Lars	Heiring Sørensen	9690LHS
KP	Kaj	Petersen	9210KP	LIFO	Lindy	Foulum	7700LIFO
KR	Kristian	Røge	9690KR	LIM	Lis	Mejlby	4400LIM
KRA	Kurt	Rasmussen	9330KRA	LIN	Lise	Nielsen	3050LIN
KRD	Kjeld	Rydahl	9574KRD	LJ	Lars	Jørgensen	9900LJ
KRHA	Kristoffer	Hansen	6000KHA	LJK	Lars	Jensen Kruse	3200LJK
KRM	Kresten	Madsen	5450KRM	LJKR	Leif	Kristensen	5672LJK
KSA	Karen	Sander Jensen	8700KSA	LK	Liselotte	Kahns	8000LK
KSCH	Karl	Schlichter	6230KSCH	LKJ	Leif	Jensen	9990LKJ
KSE	Klaus	Seerup	7500KSE	LLH	Leo	L. Hansen	8270LLH
KSP	Karen	Pedersen	2791KSP	LLL	Lene	Larsen-Ledet	9760LLL
KSØ	Kim	Sørensen	7400KSØ	LM	Lars	Mogensen	8830LM
KTR	Kristian Torben	Rasmussen	8000KTR	LMR	Lars	Maltha Rasmussen	6760LMR
KTS	Klaus	Sørensen	8000KTS	LN	Leif	Novrup	7830LN
KUH	Kurt	Kaack Hansen	5800KUH	LNA	Lars	Nørgaard Andersen	2700LNA
KUP	Kurt	Prentow	9800KUP	LNI	Lars	Nielsen	8700LNI
KW	Kurt	Willumsen	7171KW	LOU	Oluf	Lou	3700LOU
KØJ	Keld	Ørum Jensen	7700KØJ	LPA	Lars	Paaby	2730LPA
				LPH	Lars Peter	Hansen	6400LPH
LAFP	Lars Frede	Petersen	4320LAFP	LPK	Lars Peter	Kvist	2200LPK
LAM	Lars	H. Mortensen	9800LAM	LRJ	Lisbeth	Rødbrø Jeppesen	7700LRJ
LAN	Lars	Andersen	2100LAN	LRU	Lars	Rudfeld	4600LRU
LB	Leo	Bøjlesen	7100LB	LS	Leif	Nørgaard Schmidt	8680LS
LBN	Lars	Bundgaard Nielsen	9530LBN	LSA	Leo	Salmonsens	7700LS

Skeand, Lille Vildmose, 13. maj 2016. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Indsendere 2016

LSN	Leif	Schack-Nielsen	4791LSN	MHH	Martin	Høj Hansen	8210MHH
LSP	Lizzie	Sørup Pedersen	3200LSP	MHO	Margit	Hove	8382MHO
LSPE	Lars	Spejlborg	9700LS	MHR	Mikkel	Rasmussen	8500MHR
LSØ	Leif	Sørensen	5750LS	MHT	Mette	Hjort Thomsen	9990MHT
LTK	Lene	Kjeldsen	8464LTK	MIK	Michael	Ancher	8230MIK
LTP	Lars	Tom-Petersen	8900LTP	MIKK	John	Mikkelsen	7100MIK
LV	Lars	Viggers	9700LV	MIV	Michael	Vecht	2970MIV
LYT	Lars	Ytte	3050LYT	MJH	Morten	Jenrich Hansen	8260MJH
				MK	Martin	Kviesgaard	8800MK
MA	Michael	Andersen	6040MA	MKH	Morten	Kofoed-Hansen	2840MKH
MAEL	Mads	Elley	4700MEL	MKO	Mogens	T. Kofod	3740MKO
MAKR	Martin	Kristensen	7950MAKR	MKP	Michael	Køje Poulsen	3480MKP
MAL	Martin	Liebermann	5500MAL	MKR	Morten	Krog	2200MKR
MAP	Mads	Paulsen	2720MAP	MKRI	Mikael	Kristensen	3900MKRI
MARB	Marianne	Bjerre	7100MARB	ML	Mogens	Larsen	6200ML
MAVE	Marianne	Vestergaard	7884MAVE	MLA	Mikael	Lassen	8250MLA
MB	Mette	Bak	8660MB	MLAR	Mogens	Larsen	9000MLA
MBB	Mathias	Blicher Bjerregård	3400MBB	MLH	Michael	Larsen Hansen	7080MLH
MBEH	Mette	Berg Hansen	9000MBH	MLU	Martin	Lundholm	9310MLU
MBG	Michael	Borch Grell	2100MBG	MLY	Mette	Lyngdorf	8000ML
MBH	Morten	Bentzon Hansen	2000MBH	MMH	Morten	Mønnike-Hald	9210MMH
MCB	Martin	Bro	2300MCB	MMH	Morten	Møller Hansen	2605MMH
MCH	Morten	Christensen	9881MCH	MMR	Margit	Mølbak Ringkjøbing	9800MMR
MCSO	Milton	Christensen	9800MCSO	MNS	Michael	Steen	4572MNS
MD	Mogens	Damm	9900MD	MOK	Morten	Kattenhøj	8220MOK
MDH	Morten	D.D. Hansen	8240MDH	MOLA	Morten	Larsen	8800MOLA
MDK	Mariane	Dalgaard Kragelund	9541MDK	MON	Mogens	Neergaard	9320MON
MEL	Mette	Ellegaard	9500MEL	MPO	Martin	Poulsen	2100MPO
MER	Mogens	Erlandsen	8600MER	MRP	Mogens	Ring Petersen	2400MRP
MFK	Mariagerfjord	Kommune	9500MFK	MSJ	Martin	Svinth Ebbesen	8000MSJ
MGL	Michael	L.J. Glentedal	5000MGL	MSJO	Michael	S. Johansen	6710MSJ
MH	Michael	Hauge	8000MH	MSS	Martin	Strømkjær	5471MSS

Gærdesmutte, Skagen, 14. januar 2016. Foto: Knud Pedersen.

Havterne 1K, Grenen, 2. august 2013. Foto: Knud Pedersen.

Indsendere 2016

MST	Mogens	Stoustrup Jensen	8410MST	OBO	Ole Bo	Olsen	5500OBO
MSU	Marianne	Suhr	8831MSU	OBV	Ole	Bøgh Vinther	8000OBV
MT	Michael	Trasborg	3390MT	OEH	Ole Emil	Hansen	8981OEH
				OFA	Ole	Frøstrup Andersen	2690OFA
N2H	Nils	Holsko	9982N2H	OHG	Ole	Goldschmidt	5900OHG
NBJ	Niels	Bomholt Jensen	5762NBJ	OHØ	Ole	Højbjerg	7800OHØ
NCN	Niels Chr.	Nielsen	4673NCN	OJE	Ole	F. Jensen	8361OJE
NE	Niels	Eriksen	9210NE	OK	Ole	Krogh	9800OK
NEJ	Niels Evald	Jensen	9990NEJ	OKR	Orla	Kristensen	9500OKR
NF	Niels	Forsom	7451NF	OL	Ole	Lilleør	8800OL
NH	Nete	Hede	2610NH	OLH	Ole	Hansen	6710OLH
NIN	Niels	Imhoff Nielsen	8800NIN	OMA	Ole	Madsen	3600OMA
NJ	Niels	Juul	8500NJ	ONB	Ole	Nørgaard	9480ONB
NN	Niels	Nielsen	9690NN	OO	Ole	C. Olesen	7490OO
NNR	Nuka	Nymand Rix	7000NNR	OP	Ove	Pedersen	7400.OP
NOD	Niels	Dideriksen	8600NOD	ORJ	Ole	Riis Jensen	9210ORJ
NOE	Niels	Ørbæk	7950NOE	OS	Ole	Sørensen	8300OS
NOH	Niels-Ole	Hørlyk	8382NOH	OSØ	Ole	Skrubbeltrang	9990OS
NPM	Niels Peter	Møller Jensen	6100NPM				
NPR	Niels	Røjle	7480NPR	PA	Peter	Andreasen	7500PA
NRA	Nis	Rattenborg	5900NRA	PB	Per	Bækgaard	2630PB
NRL	Nina	Rosendahl Larsen	6052NRL	PBA	Poul	Blicher Andersen	8800PBA
NT	Nikolaj	Thomsen	2200NT	PBAC	Preben	Bach	8600PB
NTE	Niels Thomas	Eriksen	9220NTE	PBE	Peter	Bonne Eriksen	3500PBE
NTP	Niels	Tønnes Petersen	2840NTP	PBL	Palle Bo	Larsen	5856PBL
				PBRA	Pia	Brandt Andersen	9520PBA
OA	Ole	Amstrup	6830OA	PCH	Peter	Hansen	9900PCH
OB	Ole	Bech	8600OB	PDV	Peter	de Vries	4755PDV

Indsendere 2016

PEB	Peter	Breyen	9800PEB	PLA	Peter	Lange	8464PLA
PEC	Per	Christensen	9400PEC	PLO	Peter	Leth Olsen	6950PLO
PEER	Per	Egge Rasmussen	9500PER	PMA	Peter	Manstrup	9000PMA
PEL	Philip	Elbek	2200PEL	PMM	Peter	Madsen	5600PMM
PEP	Preben	Pedersen	4171PEP	PN	Paul	Nilsson	2800PN
PER	Peder	Rasmussen	5700PER	PNN	Peder	Nygaard Nielsen	7300PNN
PES	Poul Erik	Sperling	9230PES	POHP	Poul	Holm Pedersen	7700POHP
PET	Per	Tejsner	1749PET	POK	Poul	Kodahl	2635POK
PETC	Peter	Christiansen	2000PEC	POW	Poul	Weje	7752POW
PEØ	Poul Erik	Østergaard	8330PEØ	PP	Peter R.	Pedersen Derau	7500PP
PFJ	Pernille	Fjeldgaard Jensen	9575PFJ	PPO	Per	Poulsen	6710PPO
PGR	Palle	Graubæk	4500PGR	PQ	Per	Quaade	3200PQ
PGT	Per	Grove Thomsen	2970PGT	PR	Palle	A.F. Rasmussen	9000PR
PH	Per	Hauge	8620PH	PRA	Per	Rasmussen	5792PRA
PHA	Peter	Halkier	7700PHA	PRE	Per	Reng	8500PR
PHAL	Per	Halskov	9870PH	PS	Palle	Sørensen	4892PS
PHJ	Per	Huniche Jensen	4400PHJ	PSC	Peter	Staarup Christensen	2600PSC
PHJA	Peter	Hartoft-Jacobsen	3460PHJ	PSH	Per	Schiermacker-Hansen	4791PSH
PHM	Poul	Hald-Mortensen	7742PHM	PUR	Poul Ulrich	Riis	7760PUR
PHP	Poul Henrik	Pedersen	9800PHP	PWB	Per	Wessel Buchwald	8800PWB
PIJ	Pia	Jakobsen	8800PIJ	PAA	Per	Aarkrog	4100PAA
PIM	Pia	Morsing	6950PIM				
PISA	Pia	Saxild	8850PISA	RBI	Rolf	Bisgaard	3460RBI
PIZ	Frits	Mønsted	4180PIZ	RBK	Rikke	Kristiansen	9320RBK
PJAN	Per	Jansen	6000PJAN	RBP	Børge	Petersen	7900RBP
PJP	Peder	Pedersen	7830PJP	RDN	Rasmus	Due Nielsen	8260RDN
PKH	Peter	Kjer Hansen	6270PKH	RNL	Richard	Larsen	2840RNL
PKR	Poul	Krag	7830PKR	ROA	Robert	Andersen	8840ROA

Stær, Lille Vildmose, 20. januar 2016. Foto: Jan Skriver.

Indsendere 2016

ROAR	Rob	Ahrenhold	7752ROAR	STM	Stig	Toft Madsen	1401STM
ROC	Rolf	Christensen	9990ROC	STN	Sørn	Nordhald	9370SN
RS	Rasmus	Strack	2700RS	STP	Sten	Petersen	3480STP
RSJ	Rune	Stenholm Jakobsen	9690RSJ	STS	Steen	Skaadegaard	8410STS
RSN	Rune	Sø Neergaard	8220RSN	SURU	Susanne	Rude	7700SURU
RWR	René	Rørbæk	9000RWR	SUT	Søren	Ulrich Thomsen	9620SUT
RYT	Hans	Rytter	5772RYT	SUW	Susanne	Worm	7900SUW
				SVB	Sven	Bødker	6710SVB
SA	Stinne	Aastrup	8800SA	SVI	Simon	Vikstrøm	4872SVI
SAL	Svend	Aage Linderstrøm	2680SAL	SVP	Steen	Vester Pedersen	7800SVP
SAN	Stefan	Andersen	2800SA	SVUR	Signe	Uldall	8800SVUR
SAR	Steen	Reimers	8000SAR	SWJ	Svend	Wøjcik-Jonasson	9800SWJ
SAS	Svend Anker	Schwebs	6372SAS	SØK	Søren	Kristoffersen	9000SØK
SB	Steen	Brølling	7741SB	SØP	Søren	Poulsen	8000SØP
SBA	Svend	Bank Andreasen	8330SBA	SØS	Søren	Skov	9330SØS
SBL	Søren	Blanke	2100SBL				
SBRI	Stiig	Brix	2610SB	TA	Tim	Andersen	2605TA
SBØ	Søren	Bøgh	9510SBØ	TAG	Thomas	Ankersen Georgsen	6840TAG
SCH	Steen	Christensen	8541SCH	TBA	Tom	Bak Andersen	9200TBA
SCS	Steen	Christensen	7000SCS	TBAS	Thorkild	Bastholm	2100TBAS
SEJ	Svend Erik	Jensen	8270SEJ	TBC	Thorkild	Bjerre Christensen	9900TBC
SEJE	Steen	E. Jensen	4736SEJ	TBJ	Tommy	Bjørk	4632TBJ
SEK	Sebastian	Klein	2300SEK	TBK	Thomas	Boll Kristensen	8700TBK
SEM	Svend Erik	Mikkelsen	9310SEM	TBN	Thomas	Buus Nielsen	8800TBN
SEP	Svend Erik	Petersen	6950SEP	TBR	Thorkil	Brandt	8300TBR
SFH	Søren	Ferdinand Hansen	2300SFH	TBUR	Thomas	Bundgaard Rasmussen	2100TBR
SFL	Steffen	Flindt	4683SFL	TC	Tscherning	Clausen	9270TC
SFX	Steen	Flex	4440SFX	TE	Tim	Eistrup	9000TE
SGB	Garder	Brask	2620SGB	TH	Troels	Holm	7442TH
SGN	Søren	G. Nielsen	5690SGN	THE	Thyge	Enevoldsen	2000THE
SHJ	Steen	Højmark-Jensen	3600SHJ	THEN	Tonny	Henriksen	7000THE
SHØ	Søren	Højager	8381SHØ	THHL	Thomas	Højland Larsen	9000THHL
SIMU	Sigfred	Munk	7120SIMU	THM	Thomas	Maul	7451THM
SJØ	Solveig	Jonasson	4000SJØ	THV	Torben	Hvid	8240TH
SK	Solvejg	Knudsen	8900SK	TJ	Tommy	Jensen	3250TJ
SKAF	Skagen	Fuglestation	9990SKAF	TK	Tommy	Kaae	8723TK
SKR	Stig	Kjærgaard Rasmussen	2000SKR	TKC	Thomas	Kjær Christensen	8410TKC
SKS	Søren	Knorr Søndergaard	9400SKS	TL	Thorkild	Lund	9280TL
SLA	Steen	Lauritsen	5300SLA	TLA	Thomas	Lillelund Andersen	9800TLA
SLR	Søren Louis	Rasmussen	5300SLR	TLAU	Torben	Laursen	8462TL
SMS	Simon Mark	Schmidt	8800SMS	TLP	Troels	Leuenhagen Petersen	2300TLP
SN	Sten	Nielsen	6040SN	TLY	Torben	Lyng	9900TLY
SNO	Susanne	Olsen	2100SNO	TLÆ	Thomas	Læssøe	2650TL
SOJ	Svend Ove	Jensen	6400SOJ	TMNI	Tage	Mørch Nielsen	7950TMNI
SPJ	Søren Peter	Jensen	6000SPJ	TMOL	Tove	Mølgaard	7500TMOL
SPP	Søren Peter	Pinnerup	4320SPP	TMØ	Torben	Møller	5892TMØ
SPR	Susanne	Primdahl	7850SPR	TN	Torben	Nielsen	9560TN
SR	Steen	Reinholdt	7860SR	TOB	Torben	Brix	7500TOB
SRO	Søren	Rosenberg	9440SR	TOC	Torben	Christensen	9000TOC
SRS	Sune	Riis Sørensen	2200SRS	TOS	Tommy	Skagbæk	9300TOS
SRU	Stig	Rubæk	3390SRU	TP	Thøger	Pauli	8410TP
SRW	Simon	Rosenkilde Waagner	8210SRW	TPA	Tonny	Papillon	4060TPA
SSC	Simon.	S. Christiansen	9200SSC	TRK	Tonny	Ravn Kristiansen	8830TRK
SSK	Søren	Skriver	8260SSK	TSE	Terje	Seidenfaden	9220TSE
SSL	Stephan	Skaarup Lund	8240SSL	TT	Thomas	Thelle	8800TT
SST	Stefan	Stürup	2765SST	TUN	Tonny	Nielsen	8831TUN
SSW	Sven	Wemmelund	8270SSW	TVI	Thomas	Vikstrøm	3520TVI
ST	Søren	Tanderup	9000ST	TVN	Thomas	Varto Nielsen	4690TVN
STEJ	Steen	Jensen	8370STEJ				
STK	Steffen	Kronborg	2800STK	UB	Ulla	Baslund	6000UB

Indsendere 2016

UDA	Uffe	Damm Andersen	2800UDA
UGS	Uffe	Gjøl Sørensen	1415UGS
UK	Ulf	Klemmetsby	9380UK
UMR	Uffe	Musse Rasmussen	4450UMR
UPA	Ulla	Paulsen	9981UPA
US	Uffe	Seneca	4400US
UTE	Uffe	Terndrup	8250UTE

VAG	Vagn	Gjerløv	9700VAG
VAJU	Valdemar	Juul	7870VAJU
VC	Vilhelm	Christiansen	9260VC
VD	Vagn	Donskov	7550VD
VFL	Vagn	Freundlich	9400VFL

VHL	Vagn	Højkjær Larsen	2900VHL
VIH	Vibeke	Hansen	5000VIH
VK	Villum	Klæstrup	9493VK
VL	Villy	Lauritsen	8800VL
VM	Vibeke	Mortensen	8600VM

VWS	Vagn	Wendel Sørensen	4500VWS
WJ	Willy	Jørgensen	9280WJ
WL	Werner	Larsson	9990WL

AAE	Ågot	Elmqvist	8800AAE
AAJN	Aase	Jensen	9900AAJN

Løvsanger, Lund Fjord, 9. maj 2016.
Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Indeks arter

ALKEFUGLE	93	Dværgværling	145	Kirkeugle	115
ANDEFUGLE	58	E Engryle	90	Klyde	83
BIÆDERE	117	Engsnarre	72	Knarand	67
DUER	70	Enkeltbekkasin	91	Knortegås	59
FALKE	118	F Fiskehejre	80	Kohejre	79
GØGEFUGLE	113	Fiskeørn	104	Kongeørn	106
HEJRER & IBISSER	78	Fjeldvåge	112	Kortnæbbet Gås	62
HØNSEFUGLE	68	Fjordterne	100	Krikand	67
HÆRFUGLE	115	Fuglekongesanger	132	Krognæb	144
ISFUGLE	117	G Græshoppesanger	128	Krumnæbbet Ryle	89
KJOVER	93	Grønlandsk Blisgås	64	Kærløber	90
LAPPEDYKKERE	68	Grønslette	116	Kærsanger	130
LOMMER	74	Grå Fluesnapper	135	L Laplandsværling	145
MÅGER	95	Gråmåge	97	Lille Flageslette	117
NATRAVNE	71	Gråsejler	71	Lille Fluesnapper	136
ROVFUGLE	102	Gråstrubet Lappedykker	68	Lille Kjove	93
SEJLERE	71	Gul Vipstjert	141	Lille Præstekrave	84
SPÆTTER	115	Gulbug	128	Lille Rørsanger	130
SPURVEFUGLE	122	Gulhovedet Gul Vipstjert	141	Lille Skallesluger	65
STORKE	77	Gulirisk	144	Lille Skrigeørn	106
STORMFUGLE	75	Gøg	113	Lille Stormsvaler	75
SULE & SKARVER	81	Gåsegrib	105	Lunde	92
TERNER	99	H Halsbåndstroland	66	Lundsanger	132
TRANER	73	Havlit	64	Lysbuget Knortegås	60
UGLER	113	Havterne	101	Lysbuget Spætmejsje	133
VADEFUGLE	83	Havørn	110	Lærkefalk	120
VANDHØNS	72	Hedehøg	110	M Mallemuk	76
A Aftenfalk	119	Hedelærke	126	Markpiber	141
Alm. Gul Vipstjert	141	Hjejle	83	Mellemkjove	93
Almindelig Kjove	93	Hjelmalkallesluger	65	Middelhavsmåge	96
Almindelig Skråpe	76	Hortulan	145	Mosehornugle	114
Alpejernspurv	139	Huldue	70	Mørkbuget Knortegås	59
Amerikansk Krikand	67	Husrødstjert	136	N Natravn	71
Amerikansk Pibeand	67	Hvæpsvåge	105	Nattergal	135
Amerikansk Sortand	65	Hvid Stork	77	Nilgås	66
Atlingand	66	Hvidbrynet Løvsanger	131	Nordisk Lappedykker	69
B Balearskråpe	76	Hvidbrystet Præstekrave	84	Nordlig Blåhals	135
Blæder	117	Hvidnæbbet Lom	74	Nordlig Gul Vipstjert	137
Bjerglærke	126	Hvidsiken	144	O Odinsbane	91
Bjergpiber	140	Hvidvinget Korsnæb	144	P Parktræløber	133
Bjergvipstjert	142	Hvidvinget Måge	96	Perleugle	114
Blisgås	64	Hvidvinget Terne	99	Pibeand	67
Blå Glente	104	Hvidøjet And	66	Pibesvane	58
Blå Kærhøg	108	Hærfugl	115	Pirol	122
Blåhals	136	Hættemåge	98	Plettet Rørvagtel	72
Bramgås	60	Hætteværling	145	Pomeransfugl	83
Brilleand	65	Høgesanger	133	Prærieløber	90
Britisk Sildemåge	96	I Indisk Gås	61	Pungmejsje	124
Broget Fluesnapper	136	Isfugl	117	R Ravn	124
Brushane	87	Islandsk Stor Kobbersnepe	85	Ride	95
Bynkefugl	137	Islom	74	Ringdrossel	139
C Citronvipstjert	142	J Jagtfalk	121	Rosenstær	134
D Duehøg	110	K Karmindompap	143	Rovterne	99
Dværgcanadagås	61	Kaspisk Måge	96	Rustand	66
Dværgfalk	119	Kernebider	143	Rød Glente	111
Dværgmåge	95			Rødhalset Gås	61
Dværgryle	88				
Dværgterne	99				

Indeks arter

Rødhovedet And	65	Sort Glente	111	Sule	81
Rødrygget Svalde	130	Sort Stork	77	Svartbag	98
Rødrygget Tornskade ...	122	Sortbuget Knorgøgås	60	Sydlig Blåhals	136
Rødstrubet Lom	75	Sortgrå Ryle	89	Sædgås	62
Rødstrubet Piber	140	Sorthalset Lappedykker ...	69	Søkonge	92
Rødtoppet Fuglekonge ..	133	Sorthovedet Måge	95	Sølvhejre	79
Rørdrum	78	Sortkrage	124	Sølvmåge	98
Rørhøg	107	Sortmejse	124		
S Sabinemåge	95	Sortrygget Hvid Vipstjert	142	T Taigasædgås	62
Sangsvane	58	Sortspætte	116	Tøjst	92
Savisanger	128	Sortstrubet Bynkefugl ..	138	Temmincksryle	88
Sibirisk Jernspurv	140	Sortstrubet Lom	75	Thorshane	91
Sildemåge	98	Sortterne	100	Tinksmid	87
Silkehele	133	Spidsand	67	Toplærke	125
Silkehejre	79	Splitterne	101	Topskarv	82
Sivsanger	129	Spætmejse	133	Trane	73
Sjagger	138	Stenpikker	138	Tredækker	91
Skarv	82	Stenvender	86	Troldand	66
Skestork	80	Steppehøg	109	Tundrasædgås	63
Skovhornugle	114	Stor Hornugle	113	Turteldue	70
Skovsanger	130	Stor Kobbersneppe	85		
Skovsneppe	91	Stor Korsnæb	144	V Vagtel	68
Skægmejse	127	Stor Regnspeve	86	Vandrefalk	121
Skærpiber	140	Stor Stormsvalde	75	Vandrikse	72
Slørugle	113	Stor Tornskade	123	Vandstær	134
Snegås	61	Storkjove	94	Vendehals	115
Snespurv	145	Stormmåge	98		
Sodfarvet Skråpe	76	Storpiber	140	Ø Ørkenpræstekrave	84
		Stribet Ryle	88	Ørnevåge	112

Sanglærke, Lille Vildmose, 23. juni 2016. Foto: Jan Skriver.

Forkortelser

Følgende forkortelser anvendes i rapporten:

ad.	adult, voksendragt	sdr.	sommerdragt
imm.	immature, dragter mellem juv. og ad.	odr.	overgangsdragt
juv.	juvenil, den første fulde fjerdragt	vdr.	vinterdragt
pull.	pullus, drundragt		
2K	aldersangivelse i kalenderår (fuglen "fylder år" ved årsskiftet)	h	hørt
3K+	fuglen er mindst i sit 3. kalenderår	R	rast
		fou.	fouragerende
pri.	primo, de første 10 dage i måneden	sy.	syngende
med.	medio, den 11.-20. dag i måneden	T	trækkende
ult.	ultimo, fra den 21. og måneden ud	TF	trækforsøg
NNØ	trækretning, verdenshjørne (også S, Ø, SV osv.)	ringm.	ringmærket
SU	Dansk Ornitologisk Forenings Sjældenhedsudvalg		

Kategorier

For enkelte af arterne i rapporten er der nævnt, at den tilhører kategori C eller D. Alle øvrige arter behandlet i rapporten regnes for at tilhøre kategori A. Disse kategorier refererer til de af DOF's Sjældenhedsudvalg anvendte (AERC-standard), jvf. www.dof.dk.

Lokale SU-arter

Følgende arter er lokale SU-arter, hvilket vil sige, at fund af de pågældende arter skal godkendes af SU, inden de kan medtages i "Nordjyllands Fugle":

Hunfarvede individer af

- Kongeederfugl
- Hvidhalset Fluesnapper

Alle individer af

- Fyrremejse
- Sandterne

Foreningen Nordjyllands Fugle har til formål at indsamle, registrere og videreformidle oplysninger om forekomsten af fugle i Nordjylland.

Foreningen samarbejder med Dansk Ornitologisk Forening samt andre grønne foreninger og myndigheder.

